

1957

ANDRA KAMMAREN

Nr 22

28 maj—12 juni

Debatter m. m.

Tisdagen den 28 maj fm.

Sid.

Svar på interpellationer av:

herr Gerhard Nilsson i Gävle ang. utbyggnaden av centraltvätterier	5
herr Nihlfors ang. ljudisoleringen i den nybyggda musikhögskolan i Stockholm	6
fröken Olsson ang. beredande av möjlighet för elever i enhetsskolans åttonde klass att deltaga i konfirmationsundervisning	10
herr Braconier ang. tillgodoräknande av tidigare offentlig tjänst i annat nordiskt land vid beräkningen av tjänstår i Sverige för erhållande av pension	15
herr Gerhard Nilsson i Gävle i anledning av att järnvägslinjen Harmånger—Bergsjö ännu ej ombyggt till normalspår	17
Allmän energiskatt m. m.	18

Tisdagen den 28 maj em.

Allmän energiskatt m. m. (Forts.)	82
Beräkning av bevillningarna m. m.	101
Den ekonomiska politiken m. m.	106
Fondering för framtida pensionsändamål	108
Motioner i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag till allmän energiskatt m. m.	110
Tillsättande av en allmän besparingskommision för översyn av de statliga utgifterna	113
Avskrivning av nya kapitalinvesteringar	115
Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster	116
Tjänste- och personalförteckningar för riksdagens ombudsmäns expeditioner m. m.	116

Onsdagen den 29 maj

Skiljaktiga beslut om fondering för framtida pensionsändamål	119
Sammanjämkning av skiljaktiga beslut ang. lag om fiskearrenden m. m.	120
Svar på interpellationer av:	
herr Jansson i Benestad ang. slopande av elskatten för en viss årsförbrukning	125
herr Eriksson i Bäckmora ang. upprätthållande i nuvarande omfattning av Njutångers järnvägsstation	125
herr Hamrin i Kalmar ang. upprustning av de allmänna vägarna i samband med beslut om järnvägsnedläggande	125
herr Agerberg ang. förbättring av Härjedalens kommunikationer . .	125
herr Jansson i Benestad ang. utvidgning av länsstyrelsernas befogenhet att meddela trafiktillstånd	136
herr Eliasson i Stockholm ang. allmän reglering inom administrationen till förhindrade av olämpliga påtryckningar och underhandsdirektiv m. m.	138
herr Hamrin i Jönköping ang. tryggande av journalisternas verksamhet i tryckfrihetens anda	151

Fredagen den 31 maj

Vårsessionens avslutning	157
------------------------------------	-----

Samtliga avgjorda ärenden**Tisdagen den 28 maj fm. och em.**

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 47, om allmän energiskatt m. m.	18
— nr 48, ang. beräkning av bevillningarna m. m.	101
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 22, ang. den ekonomiska politiken m. m.	106
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 129, ang. fondering för framtida pensionsändamål	108
— nr 136, ang. motioner i anslutning till förslaget till allmän energiskatt m. m.	110
— nr 137, ang. tillsättande av en allmän besparingskommission för översyn av de statliga utgifterna	113
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 12, rörande befrämjande av landsbygdens elektrifiering	115
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 133, om avskrivning av nya kapitalinvesteringar	115
— nr 134, om avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster . . .	116
— nr 135, ang. avsättningar till budgetutjämningsfonden	116

	Sid.
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 15, ang. utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.	116
— nr 34, ang. ändrade tjänste- och personalförteckningar för riksdagens ombudsmäns expeditioner m. m.	116
<i>Jordbruksutskottets</i> memorial nr 32, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	117
— nr 33, i anledning av skiljaktiga beslut ang. utredning om sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen	117

Onsdagen den 29 maj

<i>Tredje lagutskottets</i> memorial nr 24, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande tredje lagutskottets utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fiskearrenden m. m., dels ock i ämnet väckta motioner	120
<i>Statsutskottets</i> memorial nr 138, ang. tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57	155

Fredagen den 31 maj

<i>Statsutskottets</i> memorial nr 141, ang. fondering för framtida pensionsändamål (gemensam omröstning)	156
— nr 139, ang. statsregleringen	156
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 36, ang. ändrad lydelse av 2 § lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt	157

Tisdagen den 28 maj

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 22 innevarande maj.

§ 2

Hans excellens herr statsministern Erlander avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse till riksdagen angående förordnande av statsrådsledamöter att uppläsa Kungl. Maj:ts öppna brev till riksdagen angående vissa grundlagsfrågor.

Av nämnda skrivelse, som nu föredrogs, inhämtades, bland annat, att Kungl. Maj:t förordnat hans excellens herr statsministern Tage Erlander att i riksdagens andra kammare uppläsa Kungl. Maj:ts öppna brev i ämnet.

Med anledning härav lämnade herr talmannen ordet till hans excellens herr statsministern ERLANDER, som uppläste Kungl. Maj:ts öppna brev till riksdagen angående vissa grundlagsfrågor.

Uppläsningen åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 3

Svar på interpellation ang. utbyggnaden av centraltvätterier

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Försvarets fabriksstyrelse har under år 1956 träffat avtal med Värmlands läns landsting om anläggandet och driften av en central tvättinrättning inom länet. Mellan fabriksstyrelsen och Gävleborgs läns landsting pågår förhandlingar om en liknande överenskommelse.

I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Gerhard Nilsson i Gävle frågat mig om jag har för avsikt att innan ytterligare utbyggnad av centraltvätterier äger rum enligt det system som här kommit till användning bereda riksdagen tillfälle att yttra sig.

Härpå får jag svara följande.

Enligt det ifrågavarande avtalet med landstinget i Värmlands län har överenskommit att fabriksstyrelsen skall arrendera ett av landstinget uppfört centraltvätteri. Fabriksstyrelsen skall där bedriva tvätt- och reparationstjänst för landstingets, men även för andra kunders räkning, de statliga sjuksjukhusen, försvaret m. fl. I arrende skall fabriksstyrelsen betala landstinget dels en årlig ränta på 3,6 % för i anläggningens byggnader och maskinutrustning av landstinget investerat icke avskrivet kapital och dels ett belopp så beräknat att det i byggnaderna investerade kapitalet avskrivs inom 30 år. Fabriksstyrelsen skall därjämte göra vissa inbetalningar till landstinget för maskinutrustningen. Enligt en bestämmelse i avtalet finns möjlighet att överföra äganderätten till anläggningen till statsverket mot en köpeskilling, som motsvarar det av landstinget investerade icke avskrivna kapitalet.

Enligt min uppfattning bör fabriksstyrelsen söka tillvarata de möjligheter till samarbete med landsting, kommuner m. fl. som kan yppa sig inom tvätteribranschen. I fråga om fabriksstyrelsens egna centraltvätterier har samarbetsavtal under senare år träffats med ett flertal olika landsting. Fördelarna av ett sådant samarbete är uppenbara, icke minst för landstingens del.

Svar på interpellation ang. ljudisoleringen i den nybyggda musikhögskolan i Stockholm

Ett samarbete mellan stat och landsting i fråga om tvättverksamheten ansluter sig också helt till de principer som kommit till uttryck i betänkandet angående samordning av den statligt tvättverksamheten m. m., som avgivits av statens kommitté för sinnessjukvårdens utbyggnad och som herr Nilsson åberopat i sin interpellation.

Avtalet med Värmlands läns landsting är ett led i detta samarbete. Avtalet har så utformats att kronan kan övertaga äganderätten till anläggningen om detta skulle visa sig vara lämpligt. Någon bindande överenskommelse har icke träffats med landstinget om överlåtelse av anläggningen till kronan. Arrendeavgiften är icke avsedd att utgöra någon dellikvid på köpeskillingen. Det särskilda belopp som fabriksstyrelsen har att erlagga utöver räntan på 3,6 % utgör avskrivning beräknad med hänsyn till den ungefärliga livslängden för en anläggning av detta slag. Därest ett överförande till statsverket av äganderätten till anläggningen framdeles anses böra komma till stånd bör detta självfallet icke ske utan riksdagens hörande.

Beträffande den ännu icke definitiva överenskommelsen med Gävleborgs läns landsting har fabriksstyrelsen förklarat sig ha för avsikt att underställa Kungl. Maj:t ett slutgiltigt utformat avtal med landstinget. Är avtalet av den arten att det bör underställas riksdagens prövning, kommer givetvis så att ske.

Härpå anförde

Herr GERHARD NILSSON i Gävle (h):

Herr talman! Jag tackar herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet för svaret på min interpellation. Jag anser att jag därigenom uppnått syftet med min interpellation, nämligen att rikta försvarsministerns uppmärksamhet på det förhållandet, att här förekommer i praktiken statsutgifter på

många miljoner kronor, även om det formellt går till på ett arrendemässigt sätt, som icke står under riksdagens kontroll.

Försvarsministern säger i sitt svar, att det tillämnade avtalet med Gävleborgs läns landsting kommer att underställas Kungl. Maj:ts prövning och att det därefter kommer att underställas riksdagens prövning, om avtalet är av den arten att så bör ske.

Därmed förklarar jag mig för dagen nöjd med det svar jag fått. Det blir ju alltid tillfälle att återkomma, om utvecklingen ger anledning därtill.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4**Svar på interpellation ang. ljudisoleringen i den nybyggda musikhögskolan i Stockholm**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Nihlfors till mig riktat följande frågor:

Av vilken anledning har ljudisoleringen inom musikhögskolan blivit så bristfällig att undervisningen riskerar att i viss utsträckning inte kunna genomföras?

Vem bär ansvaret för att bristerna uppstått, och vilka beräknas kostnaderna bli för de extra arbeten som måste utföras för att förbättra ljudisoleringen?

Redan när interpellationen framställdes hade frågan om ljudisoleringen i musikhögskolan upptagits till diskussion mellan berörda parter. Den verkliga ljudisoleringsförmågan har emellertid icke kunnat uppmätas, förrän byggnaden i det närmaste färdigställts. Sedan omfattande mätningar och undersökningar numera kunnat utföras, får jag som svar på de framställda frågorna anföra följande.

Svar på interpellation ang. ljudisoleringen i den nybyggda musikhögskolan i Stockholm

Det till grund för nybyggnaden för Musikaliska akademien, musikhögskolan och musikhistoriska museet liggande förslaget har tillkommit som resultat i en allmän arkitektävling. I programmet för tävlingen ingick bl. a. följande föreskrifter: »I ett flertal rum försiggår sång- och musikundervisning. Ljudisoleringen mellan olika utrymmen måste med hänsyn härtill ägnas synnerlig uppmärksamhet både vid lokaler- nas inbördes gruppering och genom vidtagande av sådana byggnadstekniska åtgärder, som kunna anses erforderliga. Därjämte måste beaktas, att utifrån kommande ljud icke få inverka störande på verksamheten i de olika lokalerna.»

I den prisenämnd som bedömde tävlingen ingick förutom representanter för Musikaliska akademien, musikhögskolan och byggnadsstyrelsen bl. a. arkitekterna för konserthusen i Stockholm och Göteborg. Den av prisenämnden anlitade akustiske experten anförde i en PM dagtecknad den 16 november 1948 beträffande det förslag (nr 45), som vid tävlingens avgörande sattes främst och som sedermera i huvudsak legat till grund för nybyggnadens utförande, bl. a. att ur ljudisoleringssynpunkt förslagen nr 10, 33 och 45 vore lättast att vidare bearbeta. Beträffande vart och ett av dem gällde, att man med rimliga byggnadskostnader kunde åstadkomma en tillräcklig grad av ljudisolering. Synpunkterna på förslag nr 45 sammanfattades på följande sätt: »Förslaget väl genomtänkt akustiskt. Kräver ljudisoleringar huvudsakligen endast i sidled. Fullt jämförbart med nr 10 ur ljudisoleringssynpunkt och bättre genomarbetat ur geometrisk-akustisk synpunkt.» I uttalandet anges 50 decibel som krav på tillfredsställande ljudisolering.

Av vad här anförts framgår att den av prisenämnden anlitade experten räknat med en ljudisolering av 50 decibel. En sådan isolering ansågs också kunna med rimliga kostnader förverkligas för

det förslag, som sedermera kommit till utförande.

I samband med den fortsatta projekteringen av den nu utförda delen av byggnaden anlätades som särskild ljudexpert föreståndaren för akustiklaboratoriet vid Chalmers tekniska högskola, som biträtt arkitekten och byggnadskonstruktören vid utformningen av byggnadens stomme ur ljudisoleringssynpunkt. Målsättningen har därvid varit att uppnå ett genomsnittsvärde av cirka 55 decibel, alltså ett något högre värde än vad ovan angivits, vilket bedömts vara försvarligt ur kostnadssynpunkt. Byggnaden har konstruerats och utförts med hänsyn till detta krav på ljudisoleringen.

Skall man gå längre i ljudisolering måste helt andra lösningar tillämpas av sådan art som bl. a. användes vid utformningen av radiostudios. Detta skulle medföra att man inne i lekterummen finge bygga ett från omgivande väggar och tak helt skilt rum som genom en fjädrande anordning vilade på det yttre rummets golv. Kommunikationen mellan det inre egentliga lekterummet och korridoren måste därvid utformas med dubbla dörrar med ljudsluss emellan. En lösning av ljudisoleringsfrågan enligt nu nämnda principer skulle emellertid ha medfört orimligt höga anläggningskostnader. Av vad jag nu anfört framgår, att utformningen av byggnaden för att tillmötesgå så långt gående krav på ljudisolering icke förutsatts i samband med upprättandet av programmet för byggnaden eller vid den fortsatta projekteringen.

Som jag redan inledningsvis framhållit har den verkliga ljudisoleringsförmågan icke kunnat uppmätas, förrän byggnaden i det närmaste färdigställets. Sedan omfattande mätningar numera kunnat utföras visar resultatet av dessa, sedan vissa smärre justeringar vidtagits, att ljudisoleringen för de olika rummen är i genomsnitt 50—55 decibel. I

Svar på interpellation ang. ljudisoleringen i den nybyggda musikhögskolan i Stockholm

dessas mätningar har medverkat institutionerna för byggnadsakustik vid de tekniska högskolorna i Stockholm och Göteborg. Den erhållna ljudisoleringsförmågan motsvarar således i huvudsak vad man räknat med.

I protokoll från sammanträde i Musikaliska akademiens styrelse den 22 december 1956 rörande prov avseende ljudisoleringen mellan lektionsrum och angränsande utrymmen i nybyggnaden för Musikaliska akademien, som ägt rum under medverkan av Kungl. Flottans musikkår föregående dag, har angivits »att proven givit i stort godtagbara resultat i fråga om av hela musikkåren eller av dess enskilda medlemmar utförd musik, vilket inte minst gäller den för första gången prövade orkestersalen, men att prov, som utförts med i ännu inte helt färdigställda större lektionsrum och i överspelningsrum befintliga pianon och flyglar, inte utfallit tillfredsställande». Styrelsen för Musikaliska akademien har i skrivelse till protokollet uttalat »att styrelsen i fråga om ljudisolering m. m. dylikt helt litat till den hos byggnadens arkitekt och konstruktör företrädde expertisen och att styrelsen hela tiden varit av den bestämda uppfattningen, att frågan om ljudisoleringens tillräcklighet inte slutgiltigt kunde avgöras förrän i samband med anordnade prov med ljudkällor av den art, som komma till användning vid undervisningen inom musikhögskolan. Dylika prov ha av naturliga skäl inte kunnat äga rum, förrän lokalerna i det närmaste färdigställts.»

Så snart ovannämnda provspelningar ägt rum, beslöt byggnadsstyrelsen i samråd med ledningen för musikhögskolan på förslag av den akustiske experten att i vissa rum förse väggarna med beklädnad i syfte att öka ljudisoleringen. Dessa prov har utfallit väl, och utförda mätningar visar att ljudisoleringsförmågan hos väggarna genom beklädnaden ökas med 5 à 8 deci-

bel. Kostnaderna för en sådan beklädnad i lektionsrum som är i behov därav uppgår till ca 40 000 kronor. Arbetet med uppsättandet av denna beklädnad pågår och kommer att slutföras under skolans sommaruppehåll.

Av från Stuttgart införskaffade ritningar hade byggnadsstyrelsen tidigare kunnat utröna, att den därstädes nyligen uppförda musikhögskolan beträffande ljudisolering av väggar och dörrar i huvudsak utformats efter samma principer som Musikaliska akademiens nybyggnad, varför ljudisoleringsförmågan också borde vara i stort sett densamma. I anslutning till att nyssnämnda åtgärder för att förbättra ljudisoleringen diskuterades ansåg styrelsen det önskvärt att på platsen närmare studera dessa frågor och att erhålla närmare information om de problem, som uppstår i samband med undervisningen. För detta ändamål har en studieresa till musikhögskolorna i Stuttgart och Berlin företagits av direktör Carlberg från musikhögskolan, byrådirektör Essunger från byggnadsstyrelsen och den akustiske experten, civilingenjör Ingemansson.

Av reserapporten framgår att de krav, som uppställts i fråga om ljudisoleringen vid uppförandet av musikhögskolan i Stuttgart, är desamma som gällt för Musikaliska akademiens nybyggnad. De använda konstruktionsprinciperna är likaså i stort sett desamma i Stuttgart och Stockholm. De väggar som försetts med utanpåliggande beklädnad har också visat sig ge praktiskt taget samma ljudisolering i de båda skolorna, d. v. s. cirka 55 decibel. Mellan vissa rum, såsom orkestersalen, operasalen och sångsalen samt angränsande rum, är ljudisoleringsförhållandena avsevärt bättre i Stockholm än i Stuttgart. Detsamma gäller isoleringen mellan samtliga lokaler och korridorerna.

I jämförelse med musikhögskolan i Berlin är ljudisoleringsförhållandena

Svar på interpellation ang. ljudisoleringen i den nybyggda musikhögskolan i Stockholm

vid Musikaliska akademiens nybyggnad genomgående avsevärt bättre. Utförda provspelningar med piano i Stuttgart visar, att man där liksom i Stockholm icke helt kan undgå att uppfatta kraftigare pianomusik i angränsande rum vid den ljudisoleringsförmåga, som är aktuell för musikhögskolorna. I Stuttgart har man så långt möjligt är sökt undvika de olägenheter detta i vissa fall kan medföra genom att disponera de olika lektionsrummen på sådant sätt att minimum av störningar skall uppstå. I likhet med vad som varit fallet i Stockholm har man i Stuttgart icke ansett det försvarbart ur kostnadssynpunkt att driva kraven på ljudisolering högre, vilket som förut framhållits skulle ha medfört en helt annan utformning av rummen. Såväl den i Stuttgart anlitate akustiske experten som representanten för musikhögskolan ansåg att den uppnådda ljudisoleringen var tillräcklig för en skola för musikundervisning. Byggnadsstyrelsen har dock med ledningen för musikhögskolan i Stockholm under hand diskuterat möjligheten att inrätta ett par tre helt störningsfria rum genom att utföra dem som »rum i rummet» och därvid kommit till att erforderligt utrymme för dessa rum bör beredas vid den fortsatta utbyggnaden.

Av vad jag har anfört torde framgå, att man vid nybyggnaden för Musikaliska akademien i huvudsak uppnått den ljudisoleringsförmåga som eftersträvats och att denna genom beklädnader av väggarna ytterligare förbättrats så att den måste anses fylla de krav som rimligen kan uppställas.

Vidare anförde:

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för den utförliga redovisning han här lämnat för de problem,

som tyvärr har uppstått i samband med byggandet av musikhögskolan.

Det mål man från början uppställde, när det gäller ljudisoleringen på skolan, verkar måhända vid denna senare tidpunkt vara för lågt. Vid projekteringen räknade man med cirka 50 decibel, men nu tror jag att expertisen har höjt den önskvärda ljudisoleringsgränsen högst väsentligt. De experter jag talat med — vilka dock har varit mera intresserade av ljudisoleringen i radioutsändningsrum — har förklarat att man bör sträva efter 70 å 80 decibel.

Såvitt jag förstår är nära nog det viktigaste när man bygger en musikhögskola att se till att undervisningen där kan bedrivas ostört. Eleverna, som skall utbildas till våra musikalska fostrare här i landet, behöver inte bara goda lärare utan också goda undervisningslokaler. Det är därför efter vad som skett inte någon lyckad start musikhögskolan har fått. Den har byggts på en mycket värdefull tomt här i Stockholm, och många tycker därför att man i olika hänseenden borde ha satsat litet mera vid projekteringen, när man ändå offrade så mycket genom att förlägga skolan till ett av Stockholms värdefullaste tomtområden.

Jag tycker att man i fråga om den så viktiga ljudisoleringen har alltför strängt hållit sig inom ramen för vad man kallar för rimliga kostnader. Det är inte närmare utsagt hur stora merkostnaderna skulle bli, om skolan byggdes med tillräckliga säkerhetsmarginaler i ljudisoleringshänseende. På ett ställe i statsrådets svar säges att merkostnaderna för de extra isoleringsarbeten som nu utföres uppgår till 40 000 kronor, men det står inte angivet om det kostar 40 000 kronor per lektionsrum eller 40 000 kronor sammanlagt. Det har kanske tappats bort vid utskrivningen av svaret. Jag vore tacksam för uppgift om vad de sammanlagda merkostnaderna kan beräknas till.

Svar på interpellation ang. beredande av möjlighet för elever i enhetsskolans åttonde klass att delta i konfirmationsundervisning

Det framgår ganska klart att det är de akustiska experterna som givit statsrådet materialet till interpellationssvaret. Erfarenheterna på andra områden visar dock, att det är en kolossal skillnad på vad man vid mätningar på vetenskaplig väg kommer fram till, när det gäller ljud, och vad de som vistas i lokalerna anser att man bör uppställa som krav på en god ljudisolering. Därför tror jag det är viktigt att man även hör efter vad de, som skall utbilda sig för sitt framtida yrke som musiklärare, tycker och tänker och att man inte alltför mycket håller sig till mätningens instrumentens utslag och sedan bara anlägger teoretiska synpunkter på vilken grad av ljudisolering som skall anses vara tillfyllest och som kan godkännas. Enligt min mening är musikexperternas öron i det fallet mera att lita på än mätningens instrumenten.

Slutligen fäste jag mig vid vad statsrådet säger i slutet av sin redovisning, nämligen att byggnadsstyrelsen under hand har diskuterat med musikhögskolans ledning om möjligheterna att inreda ett par tre helt störningsfria rum i skolan. Det verkar på mig som om detta glädjande meddelande får ses som ett bevis på att man här har gjort en viss reträtt från den tidigare ståndpunkten att allting var ganska hyggligt ordnat. Här vill man tydligen satsa litet extra för att få några störningsfria rum. Jag noterar med tacksamhet att man nu kommit därhän att man vill göra denna extra insats för att undvika att skolan förblir ett skandalbygge — vilket är alldeles onödigt.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Jag vill bara göra ett par små kompletteringar. Herr Nihlfors' fråga om vad dessa 40 000 kronor avsåg kan besvaras så, att det är den sammanlagda kostnaden för det som man

nu är i färd med att göra. Det gäller ett 30-tal rum, som på detta sätt får en icke obetydligt förbättrad ljudisolering.

Vad sedan gäller frågan om vad det skulle kosta att utföra den, som herr Nihlfors uttryckte det, ytterligare marginal som eventuellt skulle behövas, så är det, som jag antydde, möjligt genom att bygga »rum i rum», men det blir en mycket stor merkostnad för väsentliga delar av byggnaden, praktiskt taget en fördubbling. Någon exakt siffra för hela anläggningen kan jag inte nämna.

Jag skulle också kunna tillägga, att det har upplysts mig att det mänskliga örat kan höra genom en ljudisolering på ungefär 100 decibel, fastän mycket svagt. Det är således utomordentligt svårt, för att inte säga omöjligt, att få sådana här rum fullkomligt isolerade. Marginalen från 55 till 70 å 80 decibel skulle ju välla väldiga kostnader, och man har inte heller ansett ett sådant förfarande försvarligt på andra håll i Europa, när man byggt dylika institutioner på senare tid.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. beredande av möjlighet för elever i enhetsskolans åttonde klass att delta i konfirmationsundervisning

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har fröken Olsson frågat, om jag har för avsikt »att låta utarbeta anvisningar för de förändringar i enhetsskolans kurs- och timplaner, som erfordras för att eleverna i åttonde klass skall kunna beredas ledighet för konfirmationsundervisning».

Inledningsvis vill jag framhålla, att vad jag här i det följande säger om konfirmationsundervisning i alla avseenden också gäller motsvarande av an-

Svar på interpellation ang. beredande av möjlighet för elever i enhetsskolans åttonde klass att delta i konfirmationsundervisning

nat trossamfund än svenska kyrkan anordnad religionsundervisning.

Beträffande konfirmationsundervisning för folkskolans elever gäller enligt kungörelsen 1941:693 som huvudregel, att denna undervisning bör förläggas antingen till tiden efter avslutad skolkurs eller också till sådan tid under skolgången, att ledighet från undervisningen i folkskolan inte behöver ifrågakomma.

Denna huvudregel för folkskolan får anses gälla även för enhetsskolan. På grund av den längre skolpliktstiden i enhetsskolan är emellertid spørsmålet om utrymme för konfirmationsundervisning mera aktuellt i försöksdistrikten än i folkskolan, där frågan i huvudsak endast har avseende på skoldistrikt med minst åttaårig skolgång.

Beträffande klass 8 i *folkskolan* gäller enligt de av skolöverstyrelsen fastställda timplaneförebilderna med tillhörande anvisningar, att elev kan befrias från deltagande i undervisningen i valfritt ämne för att i stället delta i konfirmationsundervisning. Valfritt ämne i folkskolans klass 8 har enligt timplaneförebilderna ett utrymme av två veckotimmar. Detta ger, om den angivna möjligheten helt utnyttjas, tillfälle till omkring 60 timmars ledighet för konfirmationsundervisning under läsåret.

Någon motsvarande föreskrift finns inte i anvisningarna till timplanen för klass 8 i *enhetsskolan*. Timplanen för denna klass upptar 28 veckotimmar för de obligatoriska ämnena och 9 veckotimmar för tillvalsämnena, varav en veckotimme för fritt valt arbete för sådana elever, som inte har tyska bland sina tillvalsämnena.

För att emellertid möjliggöra utrymme för konfirmationsundervisning under skolgången i enhetsskolan har från och med innevarande läsår i allmänna försöksskolebestämmelserna intagits en föreskrift av innebörd, att — om måls-

man önskar att elev under skolgång på försöksskolans högstadium skall delta i konfirmationsundervisning — skolstyrelsen äger efter samråd med konfirmationsläraren medge eleven härför erforderlig ledighet från skolans undervisning.

Interpellanten synes nu mena att den erforderliga ledigheten från skolundervisningen i enhetsskolans åttonde klass skulle kunna få en omfattning av *två* veckotimmar, d. v. s. lika mycket som motsvarar den för konfirmationsundervisning avsedda, maximalt möjliga ledigheten från deltagande i undervisningen i valfritt ämne i folkskolans åttonde klass. Då motsvarande ämne i enhetsskolan, fritt valt arbete, endast upptar *en* veckotimme, skulle i så fall åtminstone den andra veckotimmen få tas från något annat ämne. Enligt interpellantens mening torde detta inte vara möjligt utan att kursinnehållet för det andra ämnet minskar. Det är mot denna bakgrund som interpellationen framställts.

Jag vill då först understryka, att genom den nyssnämnda föreskriften i allmänna försöksskolebestämmelserna avgörandet i fråga om denna ledighet från skolundervisningen lagts i den kommunala skolstyrelsens hand. Detta stämmer helt med den grundläggande principen om enhetsskolans verksamhet såsom en i första hand kommunal angelägenhet med största möjliga handlingsfrihet på det lokala planet, särskilt under försöksperioden. Det kan också framhållas, att den angivna föreskriften utgör resultatet av de i stort sett enstämmiga önskemål i frågan, som framfördes av ett flertal kommunala och regionala försöksledare vid en skoladministrativ konferens sommaren 1956.

Såvitt jag erfarit har under den hittillsvarande försöksperioden inte heller uppstått några större problem vid det praktiska anordnandet av konfirmationsundervisning i försöksdistrikten.

Svar på interpellation ang. beredande av möjlighet för elever i enhetsskolans åttonde klass att delta i konfirmationsundervisning

Jag har också inhämtat, att man inom skolöverstyrelsens försöksavdelning är av den uppfattningen att denna fråga inte medfört några praktiska svårigheter och inte heller vållat några motsättningar mellan skolans och kyrkans företrädare ute på fältet.

Sedan interpellationen framställts har jag även låtit företaga en — visserligen mycket begränsad — undersökning, avseende några lokala skolledares aktuella erfarenheter och synpunkter i frågan. Inom tre av sex tillfrågade försöksdistrikt (Gustavsberg, Stockholm och Sundbyberg) anordnas konfirmationsundervisningen på fritid under läsåret, och något annat tillvägagångssätt har inte varit aktuellt där. I ett distrikt (Njurunda) har man tidigare försöksvis lagt in konfirmationsundervisningen på lediga håltimmar, men sedan denna anordning slagit mindre väl ut har man förlagt undervisningen till fritid. Ett annat distrikt (Perstorp) redovisar samma negativa erfarenheter av försök att lägga in undervisningen på håltimmar, och där har man nu kommit överens med den lokala kyrkliga ledningen att förlägga konfirmationsundervisningen till ferietid. I Göteborg slutligen har undervisningen hittills varit helt förlagd till fritid, i regel på kvällarna. Av olika skäl har man inom överlärarkollegiet emellertid ansett sig böra under nästa läsår försöka den anordningen, att *en* fast extratimme för konfirmationsundervisning inlägges på schemat såsom första morgonlektion. Därest från kyrkligt håll en veckotimme skulle anses otillräckligt, avser man att försöka lägga den fasta extratimmen som sista lektionstimme någon dag, varjämte konfirmationsläraren skulle kunna ta i anspråk ytterligare en extratimme i anslutning därtill i mån av behov.

Det finns självfallet också andra tillvägagångssätt för att ordna konfirmationsundervisning för elever i enhets-

skolan. Jag är emellertid, som jag redan framhållit, övertygad om att denna fråga — i varje fall under försöksperioden — bäst löses genom att avgörandet ligger i den kommunala skolledningens hand. Man kan nog också räkna med att lösningen sker i samarbete och samförstånd med den lokala kyrkliga ledningen, även om utgångsläget skulle vara det, att förespråkarna för skolan och kyrkan kan ha olika intressen i saken. En centraldirigering för att påverka en eventuellt erforderlig sammanjämkning på det lokala planet av principiellt skilda ståndpunkter i denna fråga för att åstadkomma ett tillfredsställande resultat med hänsyn till såväl timplanens innehåll och elevernas arbetsbörda som betydelsen av konfirmationsundervisningen är enligt min mening inte tillräddig. Några allmänna anvisningar om hur konfirmationsundervisning för elever i enhetsskolan bör anordnas kan jag därför inte förorda. Då vidare en generell reduktion av skolämnenas nuvarande utrymme på högstadiets timplan, i varje fall med så mycket som två veckotimmar, i regel säkerligen skulle kräva en viss beskärning av kursinnehållet, kan jag inte heller tillstyrka att några allmänna anvisningar utarbetas för förändringar i tim- och kursplanerna i det av interpellanten angivna syftet, allrahelst som hitillsvarande erfarenheter av konfirmationsundervisningens praktiska anordnande synes utvisa att några dylika förändringar inte behövs.

Härefter anförde:

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Jag skall be att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för svaret. Frågan ställdes så sent, att det ju måste ha varit svårt att hinna få svaret färdigt, innan vi nu skall avsluta vårriksdagen. Den undersökning, som

Svar på interpellation ang. beredande av möjlighet för elever i enhetsskolans åttonde klass att delta i konfirmationsundervisning

statsrådet återopade, har också blivit mycket summarisk och har omfattat enbart skoldistrikt, där den ifrågavarande punkten i allmänna försöksskolebestämmelserna inte tillämpas. Då är det ju inte så underligt, att inga problem uppstått.

Men finns det en bestämmelse, måste man väl ändå räkna med att den kan komma att tillämpas, och jag skall be att få komplettera statsrådets lista över försöksdistrikt med mitt eget distrikt, Österåkers. Där gjorde i höstas prästerna i församlingen en framställning om att få erforderlig tid för konfirmationsundervisningen med hänvisning till dessa bestämmelser, och skolstyrelsen ansåg att bestämmelserna skulle tillämpas och att man alltså borde anslå tid för konfirmationsundervisningen. Sedan kom det på skolchefens och studieledarens lott att försöka skaffa tid med så litet avbräck som möjligt för den övriga undervisningen. Man ställde en timme i veckan till förfogande, men man gjorde inte så som avsikten tydligen är i Göteborg, att man gav en bestämd veckotimme hela läsåret. Ett sådant förfarande måste ju betyda, att hela tiden skall tas från ett enda ämne, och undervisningen i det ämnet blir då kraftigt beskuren. I Österåker fick man för konfirmationsundervisningen avstå nio timmar modersmål, nio timmar historia, nio timmar geografi och nio timmar biologi. I praktiken gick det till så att dessa ämnen, som alla utom modersmålet är tvåtimmarsämnen, under en halv termin fick avstå halva sin lästid.

I januari inkom emellertid prästerna med en ny framställning till skolstyrelsen, där de förklarade, att denna tid är otillräcklig — det räcker inte med en timme i veckan. Provisoriskt för innevarande vårtermin har de då fått några enstaka timmar samhällskunskap samt tre friluftsdagar för konfirmationsundervisningen. Men nu begär de att få saken reglerad för nästa läsår och före-

slår skolstyrelsen att fatta beslut om att höja det timantal, som står till konfirmationsundervisningens förfogande, till två timmar i veckan under hela åttonde läsåret.

Det är alltså inte min uppfinning att man kan komma att begära så mycket tid — prästerna anser det vara oundgängligen nödvändigt. Biskopsmötet har fastställt den erforderliga tiden till 60 à 80 timmar, och det kan alltså inte bli mindre än två timmar i veckan. I Göteborg tänker man, om tiden inte räcker, göra så att man ger sista timmen på schemat i skolan åt konfirmationsundervisningen och tar den andra timmen från fritiden. Den tanken avvisas av våra präster. »Att kombinera befrielse från undervisning under en veckotimme med läsning utanför skolan en timme i veckan synes oss föga ägnat att lösa frågan.» Däremot framställer man som möjligt alternativ att man skall få behålla den veckotimme, som man redan har, och dessutom få tio halvdagar under läsåret och alltså koncentrera en del av konfirmationsundervisningen.

Denna skrivelse har av skolchefen underställts statens folkskoleinspektör, som förklarar, att han anser att prästerna i detta fall tolkat bestämmelserna rätt: erforderlig tid är 60 timmar och bör alltså kunna tas från schemat. Det står i bestämmelserna, att skolstyrelser »äger ge rätt». Åtminstone prästerna i denna församling tolkar det så, att skolstyrelsen bör göra det. Det står i skrivelsen: »Att på grund av schematekniska svårigheter förvägra eleverna i centralskolans åttonde klasser nödig tid att delta i konfirmandläsning synes oss vara att sätta ur kraft såväl religionsfrihetslagens bestämmelser om frihet till religiös fostran av ungdomen som skolöverstyrelsens bestämmelser och direktiv.» Det är som höres ord och inga visor.

Statsrådet fastslår att en så lång tid som 60 timmar till konfirmationsunder-

Svar på interpellation ang. beredande av möjlighet för elever i enhetsskolans åttonde klass att delta i konfirmationsundervisning

visning icke kan beredas utan beskärning av kursplanen. Skolstyrelsen står alltså i denna situation: kursplanen måste beskäras, men när man ber att få veta hur det skall gå till, svarar statsrådet att han vill inte centralldirigera. Herr statsråd, varför använda ett så känsloladdat ord i detta sammanhang? Kurs- och timplanerna är centralldirigerade, de är fastställda. Den kommunala självstyrelsen sträcker sig inte så långt, att man får rucka på kursplanerna. Dessutom behövs inga bindande bestämmelser. Det utfärdas många anvisningar om hur problem av olika slag praktiskt skall lösas i försöksskolorna. Man kan väl i detta fall begära att man får anvisningar om några sätt, på vilka det är möjligt att lösa detta problem.

Jag skulle nu vilja formulera frågan så: Anser statsrådet att denna lösning som man provat i Österåker — att alltså ta tid från fyra ämnen och dessutom några friluftsdagar — är godtagbar? Det innebär naturligtvis att dessa fyra ämnen får sina kurser beskurna. En del av eleverna förbereder sig för gymnasiestudier. Det är redan med fullt timantal ganska svårt att i försöksskolorna ge eleverna det kunskapsmått som behövs för inträde i gymnasiet. Försöksskolan måste i sådant fall jämföras med den gamla realskolan och dess kunskapsmått. Det går inte att komma ifrån att det är ett mycket stort problem att göra en kraftig nedskärning av timantalet i en klass. Naturligtvis kan man säga att i så fall skulle skolstyrelsen vägra att gå med på någon framställning från kyrkligt håll. Men då kan man å andra sidan med full rätt fråga: Vad är meningen med att utfärda en bestämmelse, om det inte finns några möjligheter att tillämpa den?

Jag kan alltså inte, herr talman, anse att statsrådets svar i detta fall har skapat någon klarhet. Även om problemet än så länge bara förekommer i något enstaka skoldistrikt är det i varje fall

lika allvarligt för detta distrikt, och det kommer så småningom att uppstå också i andra skoldistrikt. Bestämmelserna har endast varit i kraft ett enda läsår, och försöksdistrikten är ännu inte så många. Det är alltså ganska viktigt för att undvika irritation att vi snarast möjligt får klarlagt, hur man på något sätt skall kunna lösa detta problem.

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! Jag förstår de synpunkter som fröken Olsson har anlagt på denna fråga och de svårigheter som kan uppstå, när man skall förena konfirmationsundervisning och skolundervisning. Hon har också visat förståelse för att en rejäl konfirmationsundervisning kräver sin tid. Inte heller ur kyrkans synpunkt är detta arrangemang det mest idealiska. Man får ofta bara 45 minuter till sitt förfogande. Dessutom måste undervisningen förläggas till skollokaler, vilket inte heller är så lyckligt.

Jag är inte beredd att lämna något svar på det spörsmål som fröken Olsson framställt här, men jag tror att, när man vunnit litet större erfarenhet, man skall kunna enas om några anvisningar på detta område. Ur kyrkans synpunkt är man nog tacksam för att denna möjlighet finns. Det är på många håll svårt att under dagen finna lämplig tid för konfirmationsundervisningen — ty man kan ju inte påstå att en sen kvällstimme är lämplig tid. Vi får också komma ihåg att konfirmationsseden i detta land är i stort sett obruten. Jag hoppas alltså att det skall bli möjligt för skola och kyrka att även i fortsättningen i samarbete finna former för en samordning av skolundervisningen och konfirmationsundervisningen, där det visar sig vara nödvändigt.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Jag skall inte här gå in

Svar på interpellation ang. tillgodoräknande av tidigare offentlig tjänst i annat nordiskt land vid beräkningen av tjänstår i Sverige för erhållande av pension

på några ytterligare detaljer. Jag vill bara först tillrättalägga en sak. Fröken Olsson hade tydligen missuppfattat hur det låg till med den där timmen i Göteborg. Det skulle vara en extratimme, alltså fallande utanför det sammanlagda antalet timmar enligt timplanen.

Sedan vill jag också för min del säga, att det ju är bra, att olika möjligheter att lösa detta problem nu provas i skilda distrikt. Därigenom kan man ju vinna en viss erfarenhet på detta område. Det är ju klart att de distrikt, som förlägger konfirmationsundervisningen till fritid, därmed undviker att ställa problemet på sin spets. Men det blir i så fall en större sammanlagd belastning på dessa ungdomar. Å andra sidan är det naturligtvis, såsom jag också sagt i interpellationssvaret, mycket svårt att ta så mycket tid från timplanen som egentligen skulle erfordras. De försök som har gjorts i Österåker förefaller mig värdefulla, och det skulle vara bra att få närmare undersökt, hur stora förluster i kunskaper som därigenom åsamkats vederbörande ungdomar. Det är riktigt att man fortsätter försöken på de olika sätt som man kan finna vara rimliga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6**Svar på interpellation ang. tillgodoräknande av tidigare offentlig tjänst i annat nordiskt land vid beräkningen av tjänstår i Sverige för erhållande av pension**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **LINDHOLM**, som yttrade:

Herr talman! Herr Braconier har frågat mig om jag är beredd att — i avvaktan på generella regler — medverka till en sådan ordning, att i individuella fall av överflyttning från offentlig tjänst i ett nordiskt land till

sådan tjänst i Sverige medges tillgodoräknande av tidigare offentlig tjänst i det andra nordiska landet vid beräkningen av tjänstår i Sverige för fastställande av pension. Herr Braconier återopar i sin interpellation bl. a. Nordiska rådets rekommendation nr 15 i år angående tillgodoräknande av tjänstgöring i annat nordiskt land i avseende å rätt till pension.

Frågan om tillgodoräkning för pension av offentlig tjänst rymmer åtskilliga problem. Detta är fallet redan då det gäller tjänst inom landet. Staten och andra offentliga huvudmän har olika pensionssystem och ofta olika grunder för finansieringen. Det föreligger i regel ingen rätt för en anställningshavare, som övergår från en arbetsgivare till en annan med på annat sätt ordnad pensionering, att hos den nye arbetsgivaren tillgodoräkna den tidigare anställningen som tjänstår för pension. Påpekas må också de särskilda problem, som uppstår då övergången sker från icke pensionsreglerad till pensionsreglerad anställning. Vid en tillgodoräkning över landets gränser får man vidare ta hänsyn till att fördelningen av verksamhetsgrenarna på staten och andra arbetsgivare inte sällan är olika skilda länder emellan. Härtill kommer frågan i vad mån en ömsesidig tillgodoräkning går att genomföra.

Det utskott i Nordiska rådet, som haft hand om de här sakerna, har också framhållit att det rör sig om särdeles invecklade spörsmål och erinrat att en genomgripande ändring av pensionsväsendet och i viss mån hela tjänstemannabegreppet är under övervägande i Danmark och Sverige. Utskottet fann sig därför inte kunna tillstyrka ett medlemsförslag, som gick ut på att rådet skulle hemställa hos regeringarna om åtgärder i syfte att offentlig tjänstgöring i annat nordiskt land måtte kunna jämföras med tjänstgöring i det egna landet som grund för beviljande av pen-

Svar på interpellation ang. tillgodoräkning av tidigare offentlig tjänst i annat nordiskt land vid beräkningen av tjänstår i Sverige för erhållande av pension

sion. Nordiska rådets nu ifrågavarande rekommendation inskränker sig därför till en hemställan att regeringarna ville ge rådet en redogörelse för förutsättningarna för sådan tillgodoräkning.

Mot bakgrunden av det anförda vill jag svara herr Braconier, att jag icke finner det möjligt att — innan man närmare trängt in i dessa spörsmål — tillämpa en sådan ordning för tillgodoräkning i pensionshänseende som den av herr Braconier i interpellationen skisserade.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat herr Braconiers interpellation.

Härefter anförde:

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för civildepartementet få framföra mitt tack för hans svar. Det är obestriddligt, såsom säges i svaret, att detta är en mycket invecklad fråga. När den togs upp i Nordiska rådet var det ju därför att man ville att det i de olika departementen skulle göras en utredning i dessa frågor. Det var en dansk socialdemokrat som framför allt var initiativtagare, och för övrigt var det ingen i Nordiska rådet som röstade emot, utan samtliga röstade för förslaget.

Vi är ju överens om att man skall skapa en gemensam nordisk marknad. I vad mån man kan göra det i alla avseenden beror ju bland annat på om man över huvud taget kan skapa likhet i fråga om pensioner genom att man får tillgodoräkna sig tjänstgöring i ett annat nordiskt land.

Vi har för närvarande ett aktuellt fall. Det gäller en framstående dansk vetenskapsman, som har en befattning i Sverige vid tandläkarhögskolan och som icke får tillgodoräkna sig den tjänstgöring han har haft i motsvarande befattning i Norge. Anledningen till att

regeringen intagit en restriktiv hållning är väl att man är rädd för prejudikat, och jag medger att det i många fall måste vara mycket svårt, som statsrådet säger. Men då det gäller en stats-tjänst, då en person t. ex. är professor i Norge och blir professor i Sverige, kan det ju inte föreligga några speciellt komplicerade tekniska problem att lösa, om man är överens om att man skall få tillgodoräkna sig tjänstgöringen i Norge för pensionering. Man kan säga att man inte vill medge detta, men det är då inte i enlighet med den ståndpunkt, som intagits av Nordiska rådet och som även måste innebära att vi får personer i vårt land som tjänstgjort i motsvarande befattningar i andra nordiska länder.

Om man svarar så negativt som statsrådet gjort på min interpellation, nämligen om man kan visa generositet i de enskilda fallen, måste det ju innebära, att man på ett viktigt område för framtiden omöjliggör här ifrågavarande samarbete. Det är nämligen uppenbart att om den nordiska marknaden skall kunna realiseras måste den inrymma bland annat statstjänster, där man är angelägen om att få kvalificerat folk. Rent ekonomiskt kan det inte gälla stora summor. I regel är det mycket svårt för en dansk eller en norrman att bli professor i Sverige. Det är endast i mycket få fall som vederbörande har kunnat konkurrera ut svenska sökande. Jag medger gärna att i andra nordiska länder är man mera restriktiv än i Sverige. I Finland är det mycket svårt för en främmande medborgare att få en statstjänst. För övrigt skall man ju där kunna finska språket.

Denna fråga är emellertid av central betydelse inte minst för den akademiska upprustningen. Statskontoret har framhållit — för övrigt har ju också Landsorganisationen i remissyttrande visat sig positiv i denna fråga — att om man går emot en generell pensionsrätt,

Svar på interpellation i anledning av att järnvägslinjen Harmånger—Bergsjö ännu ej ombyggt till normalspår

måste man visa generositet i de enskilda fallen.

Jag tycker att statsrådet, även om jag medger att hans bevisföring är riktig, i sitt svar åtminstone skulle ha kunnat upplysa kammaren om dels huruvida man påbörjat de undersökningar som Nordiska rådet hemställt om, dels om han anser att man inte måste visa en viss generositet, ty annars stoppas faktiskt det gemensamma nordiska samarbetet på detta område.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Jag tänker inte gå in i diskussion om de enskilda fallen i dag, de får väl prövas sedermera. Vad som förevarit i denna fråga är ju, att Nordiska rådet begärt att respektive länder skall göra en utredning. Jag kan ju komplettera mitt tidigare svar med att säga, att vi håller på med en utredning för Sveriges vidkommande. Huruvida man i övriga nordiska länder redan har börjat eller ej, känner jag icke till. När dessa utredningar är färdiga, är det ju meningen att frågan ånyo skall behandlas inom Nordiska rådet. Jag vågar nog försäkra kammarens ledamöter, att från svensk sida skall vi icke försena behandlingen av denna fråga i Nordiska rådet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7**Svar på interpellation i anledning av att järnvägslinjen Harmånger—Bergsjö ännu ej ombyggt till normalspår**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND, som yttrade:

Herr talman! Herr Gerhard Nilsson i Gävle har frågat mig dels om jag vill ge kammaren en redogörelse för skälen

till att 1945 års riksdagsbeslut rörande ombyggnad av järnvägslinjen Harmånger—Bergsjö till normalspår ännu inte verkställts, dels om jag ämnar vidta några åtgärder för ett förverkligande av riksdagsbeslutet.

Till grund för ifrågavarande riksdagsbeslut låg ett avtal mellan 1943 års järnvägskommitté och Bergsjö järnvägskommitté rörande ombyggnad av järnvägslinjen Harmånger—Bergsjö. Riksdagen godkände avtalet och beslöt, att järnvägslinjen skulle av staten byggas om till normalspår. Ombyggnaden förutsattes inte komma till utförande förrän detta var motiverat såsom led i åtgärder för sysselsättning av arbetskraft. Någon sådan situation har inte förelegat under tiden sedan riksdagsbeslutet. Detta är den primära orsaken till att någon ombyggnad inte har kommit till stånd.

De trafikekonomiska betingelserna för banan har sedan år 1945 inte utvecklats på sådant sätt, att det funnits anledning att föra fram projektet vid sidan av beredskapsstaten och i konkurrens med SJ:s mera ordinarie investeringar. Tvärtom har trafikutvecklingen på järnvägslinjen varit sådan, att man allvarligt kan ifrågasätta om en breddning av banan över huvud bör komma till stånd. Bandelen Harmånger—Bergsjö uppvisar lägre trafikintensitet och sämre lönsamhet än många av de trafiksvaga bandelar, som blivit nedlagda under senare år. Det finns heller ingen anledning att räkna med nämnvärt ökad trafikomfattning eller förbättrad lönsamhet, om järnvägen bygges om till normalspår.

Banans ombyggnad skulle nu kosta omkring 4 miljoner kronor. En investering av denna storlek på en så trafiksvag bana synes knappast vara ekonomiskt försvarbar. Frågan om Bergsjöbanans framtid torde därför böra tas upp till förnyad prövning. Med hänsyn till det föreliggande avtalet bör en så-

Allmän energiskatt m. m.

dan prövning föregås av förhandlingar med den berörda bygden.

Vidare anförde

Herr GERHARD NILSSON i Gävle (h):

Herr talman! Jag tackar statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min interpellation. Jag har skrivit ned några betydelsefulla synpunkter på detta ärende, vilka jag hade tänkt föredraga inför kammaren, men med hänsyn till tidsknappheten skall jag avstå därifrån och i stället be att få överlämna dessa skriftliga synpunkter till herr statsrådet. Jag gör det också därför att kommunikationsministern har lovat tillsätta en kommitté med uppdrag att förhandla med bygdens folk. Jag hoppas att den prövning av frågan om Bergsjöbanans framtid, som därvid kommer till stånd, skall leda till ett för bygdens befolkning positivt resultat.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8**Allmän energiskatt m. m.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 175, såvitt densamma avser förslag till förordning om allmän energiskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 26 april 1957 dagtecknad proposition, nr 175, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1957/58, m. m., hade Kungl. Maj:ten föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) förordning om allmän energiskatt;
- 2) förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 21 maj 1954 (nr 260) om brännoljeskatt; samt
- 3) lag om ändrad lydelse av 16 § lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror;

dels medgiva att för budgetåren 1956/57 och 1957/58 den i avlöningsstaten för kontrollstyrelsen upptagna anslagsposten till Avlöningar till icke-ordinarie personal måtte få överskridas för bestridande av de kontrollkostnader som betingades av vad i propositionen förordats;

dels ock, bland annat, besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för budgetåret 1957/58 med 100 procent av grundbeloppet.

Propositionen nr 175 hade i här berörda delar hänvisats till bevillningsutskottet. Propositionen behandlades i detta betänkande utom såvitt avsåge frågan om uttagningsprocenten, vilken fråga utskottet behandlade i sitt betänkande nr 48.

I propositionen föreslogs införande av en allmän energiskatt samt en höjning av skatten på cigaretter. Energiskatten skulle utgå för de viktigaste slagen av fasta och flytande bränslen, d. v. s. kol och koks, kolbriketter och stybb, bensin och motorsprit, motorbrännolja och eldningsolja, samt därjämte för elkraft. Skatten var bl. a. att se mot bakgrunden av ett omfattande investeringsprogram på energiområdet. Förslaget byggde på en inom finansdepartementet upprättad promemoria, i förhållande till vilken begränsningar och omfördelningar gjorts i skatteuttaget, främst i avseende å bensin och bürgerlig förbrukning av elkraft. Skatteuttaget bleve därigenom omkring 150 miljoner kronor lägre än enligt promemorian, varför det ansetts nödvändigt att genom konsumtionsbeskattning tillföra staten ytterligare ca 50 miljoner kronor. Detta föresloges ske genom att höja cigarettskatten med omkring ett öre per styck. Intäkterna av energiskatten och höjningen av cigarettskatten beräknades totalt till ungefär 425 miljoner kronor.

Allmän energiskatt m. m.

Energiskatten skulle i princip tillämpas fr. o. m. juli månad år 1957, och det förutsattes att investeringsavgiften bortfölla fr. o. m. den 1 januari 1958.

I förslaget till förordning om allmän energiskatt hade 1 § följande lydelse:

Allmän energiskatt skall i enlighet med bestämmelserna i denna förordning till staten erläggas för

a) bensen och motorsprit,

b) bränsle, som angives i en vid denna förordning fogad förteckning, och

c) elektrisk kraft.

Av de i anledning av propositionen väckta motionerna, vilka helt eller delvis hänvisats till bevillningsutskottet, hade utskottet i förevarande sammanhang upptagit följande motioner i den mån desamma avsåge frågor som behandlats i detta betänkande, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 535 av fru Wallentheim m. fl. och II: 677 av herr Bengtsson i Varberg m. fl.;

II) de likalydande motionerna I: 536 av herr Öhman m. fl. och II: 680 av herr Hagberg m. fl.;

III) de likalydande motionerna I: 537 av herr Gustaf Elofsson m. fl. och II: 681 av herr Hansson i Skegrie m. fl.;

IV) de likalydande motionerna I: 538 av herr Sundin och II: 678 av herr Larsson i Hedenäset, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 175 måtte uttala att vid allmän energibeskattnings enligt propositionens förslag en skälig andel av de inflytande medlen måtte få disponeras för främjande av företagsamheten i rikets fyra nordligaste län i enlighet med motionernas syfte, samt hemställa hos Kungl. Maj:t om så skyndsamt prövning av frågan, att förslag till lösning av densamma kunde föreläggas 1957 års höstriktsdag;

V) de likalydande motionerna I: 539 av herrar De Geer och Sveningsson samt II: 679 av herrar Nordqvist och Stenberg, vari hemställts, att riksdagen för sin del måtte besluta dels att 18 § i förordningen om allmän energiskatt

skulle få den ändrade lydelse, som föranleddes av inrättandet vid kontrollstyrelsens sida av en särskild rådgivande nämnd, energiskattenämnden, med uppgift att till styrelsen, generaltullstyrelsen och Kungl. Maj:t avgiva yttrande och förslag i ärenden rörande energiskatt, dels att i 1 § ovannämnda författningsförslag efter orden »energiskatt skall» skulle intagas orden »till och med den 31 december 1959»;

VI) de likalydande motionerna I: 542 av herrar Ragnar Bergh och Svärd och II: 683 av herr Cassel m. fl., vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 175 måtte

1) avslå förslaget om allmän energiskatt,

2) besluta, att från och med den 1 juli 1957 en avgift skulle utgå vid förbrukning av elektrisk kraft (elavgift) a) vid förbrukning i industriell rörelse med en förbrukning av mer än 40 000 kilowattimmar för driftställe under helt budgetår, med sex procent av kraftens avgiftsgrundande värde, och b) för annan elektrisk kraft med tre procent av kraftens avgiftsgrundande värde,

3) besluta att bemyndiga Kungl. Maj:t att förordna om uttagande av nämnda elavgift samt att i enlighet med vad i motionerna angivits förordna om bildande av en särskild stiftelse, till vilken genom elavgiften influtna medel skulle överföras för att ur densamma utlånas till byggande av kraftverk i enlighet med vad i motionerna närmare angivits ävensom att fastställa stadgar för nämnda stiftelse,

4) besluta, att elskatteförordningen den 1 juni 1951 (nr 374) skulle upphöra att gälla fr. o. m. den 1 juli 1957, ävensom att vederbörande utskott måtte utarbeta erforderligt förslag till förordning angående upphävande av elskatteförordningen;

VII) de likalydande motionerna I: 545 av herr Ohlson m. fl. och II: 688 av herr Ohlin m. fl., vari hemställts,

Allmän energiskatt m. m.

A) att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 175

1) måtte avslå förslaget om allmän energiskatt i de delar det avsåge skatt å fasta och flytande bränslen,

2) måtte med hänsyn till införandet av särskild avgift på petroleumprodukter besluta sänka skatten å motorbrännolja med 1 öre till 31 öre per liter från och med den 1 juli 1957,

3) måtte med bifall till den del av förslaget som avsåge skatt å elektrisk kraft besluta om uttagande av en särskild elavgift under samtidigt uttalande att motsvarande medel användes — på sätt som i motionerna angivits — för utbyggnad av produktionen av elektrisk kraft samt för upprustning av landsbygdens elnät,

B) samt att vederbörande utskott måtte utarbета förslag till erforderliga författningstexter;

VIII) motionen I: 534 av herr *Hesselbom*,

IX) motionen II: 685 av herr *Lundberg*, vari hemställdes, »att riksdagen måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts förslag om införande av energiskatt och att uttagningsprocenten för statlig inkomstskatt måtte höjas till 110, samt att dessa ökade inkomster till huvudsaklig del användes för ett ökat bostadsbygande».

Utskottet hemställde

A) att riksdagen måtte, med förklaring att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 175, såvitt densamma behandlats i detta betänkande, icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas,

1) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och de likalydande motionerna I: 539 av herrar De Geer och Sveningsson samt II: 679 av herrar Nordqvist och Stenberg antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om allmän energiskatt med de ändringar som föranleddes av att utskottet föreslagit inrättande av en energiskattenämnd;

2) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 21 maj 1954 (nr 260) om brännoljeskatt;

3) antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändrad lydelse av 16 § lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror; samt

4) medgiva, att för budgetåren 1956/57 och 1957/58 den i avlöningsstaten för kontrollstyrelsen upptagna anslagsposten till Avlöningar till icke-ordinarie personal måtte få överskridas för bestridande av de kontrollkostnader som kunde betingas av vad i propositionen förordats;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 535 av fru Wallentheim m. fl. och II: 677 av herr Bengtsson i Varberg m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 536 av herr Öhman m. fl. och II: 680 av herr Hagberg m. fl., såvitt motionerna behandlats i detta betänkande,

3) de likalydande motionerna I: 537 av herr Gustaf Elofsson m. fl. och II: 681 av herr Hansson i Skegrie m. fl., såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet,

4) de likalydande motionerna I: 538 av herr Sundin och II: 678 av herr Larsson i Hedenäset,

5) de likalydande motionerna I: 539 av herrar De Geer och Sveningsson samt II: 679 av herrar Nordqvist och Stenberg,

6) de likalydande motionerna I: 542 av herrar Ragnar Bergh och Svärd samt II: 683 av herr Cassel m. fl., såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet,

7) de likalydande motionerna I: 545 av herr Ohlön m. fl. och II: 688 av herr Ohlin m. fl., såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet,

8) motionen I: 534 av herr Hesselbom, ävensom

9) motionen II: 685 av herr Lund-

berg, såvitt motionen behandlats i detta betänkande,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Hagberg* och *Nilsson* i Svalöv, vilka — under hänvisning till innehållet i de likalydande motionerna I: 542 av herrar *Ragnar Bergh* och *Svärd* samt II: 683 av herr *Cassel* m. fl. — ansett att utskottet under punkten A 1) bort hemställa, att riksdagen mätte dels avslå Kungl. Maj:ts i proposition nr 175 framlagda förslag till förordning om allmän energiskatt och i stället besluta, att från och med den 1 juli 1957 en avgift skulle utgå vid förbrukning av elektrisk kraft (elavgift)

a) vid förbrukning i industriell rörelse med en förbrukning av mer än 40 000 kilowattimmar för driftställe under helt budgetår, med sex procent av kraftens avgiftsgrundande värde och

b) för annan elektrisk kraft med tre procent av kraftens avgiftsgrundande värde, varvid som avgiftsgrundande värde skulle anses summan av de avgifter, som förbrukaren hade att erlägga för den elektriska kraften, eller, i den mån producent eller registrerad distributör själv förbrukade kraften, summan av de avgifter, som skulle hava utgått, därest kraften försålts för likartad användning som hos producenten eller distributören, dock att i detta värde icke skulle ingå skatt, samt att undantag och villkor i övrigt, motsvarande dem som angivits i förslaget till förordning om allmän energiskatt angående skatt å elektrisk kraft, skulle gälla;

dels besluta att bemyndiga Kungl. Maj:t att förordna om uttagande av nämnda elavgift samt i enlighet med vad i förenämnda motioner angivits förordna om bildande av en särskild stiftelse, till vilken genom elavgiften influtna medel skulle överföras för att ur densamma utlånas till byggande av

kraftverk i enlighet med vad i motionerna närmare angivits ävensom att fastställa stadgar för nämnda stiftelse; dels ock antaga följande

*Förslag
till*

förordning om upphävande av förordningen den 1 juni 1951 (nr 374) om skatt å elektrisk kraft (elskatteförordningen)

Härigenom förordnas, att förordningen den 1 juni 1951 om skatt å elektrisk kraft (elskatteförordningen) skall upphöra att gälla med utgången av juni månad 1957.

II) av herrar *Spetz*, *Söderquist*, *Kollberg*, *Gustafson* i Göteborg och *Anderson* i Sundsvall, vilka ansett att utskottet under punkten A 1) bort hemställa, att riksdagen mätte, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag i proposition nr 175 till förordning om allmän energiskatt samt med bifall till de likalydande motionerna I: 545 av herr *Ohlon* m. fl. och II: 688 av herr *Ohlin* m. fl., antaga ett av dessa reservanter framlagt förslag till förordning om tillfällig avgift å elektrisk kraft (elavgift), avsett att träda i kraft den 20 juni 1957 och gälla till och med den 30 juni 1958.

III) av herrar *Hagberg*, *Spetz*, *Söderquist*, *Kollberg*, *Nilsson* i Svalöv, *Gustafson* i Göteborg och *Anderson* i Sundsvall, vilka ansett att utskottet bort under punkten A 2) hemställa, att riksdagen mätte antaga följande

*Förslag
till*

förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 21 maj 1954 (nr 260) om brännoljeskatt

Härigenom förordnas, att 3 § förordningen den 21 maj 1954 om brännoljeskatt skall erhålla följande ändrade lydelse.

3 §.

Brännoljeskatt utgår med trettioett öre för liter.

Allmän energiskatt m. m.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1957.

Herr talmannen meddelade, att överläggningen i detta ärende finge omfatta jämväl bevillningsutskottets betänkande nr 48 och bankoutskottets utlåtande nr 22, vilka uppförts å föredragningslistan närmast efter nu förevarande ärende.

Bevillningsutskottets i betänkandet nr 47 gjorda hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! I propositionen nr 175 angående komplettering av riksstatsförslaget för nästa budgetår föreslås en ytterligare, för näringsliv och konsumenter betungande beskattning på 425 miljoner kronor utöver vad som förutsattes vid behandlingen av statsverkspropositionen. I dessa 425 miljoner kronor ingår 50 miljoner från beskattningen av den industriella elkraften och 50 miljoner kronor från den ökade cigarskatten.

Denna nya skatt har — såvitt rör däri ingående 375 miljoner kronor — försetts med den fyndiga beteckningen »allmän energiskatt». Denna beteckning är adekvat så till vida, att skatten uttages på olika för energialstring lämpade fasta och flytande bränslen samt på elektrisk kraft. Däremot är en allmänt spridd, av förslagens uppläggning föranledd uppfattning, att energiskatten skulle motiveras av investeringar inom energiförsörjningen, endast delvis riktig. Såsom av propositionen framgår svarar nämligen endast ungefär hälften av skatteinkomsterna mot redovisade investeringsbehov inom energiförsörjningen. Resterande inkomster är avsedda att disponeras för andra ändamål inom budgeten.

Innan jag går in på ett närmare bedömande av de nya skattepålagorna, skulle jag vilja göra några allmänna reflexioner kring dessa. Finansministern framhåller att de föreslagna skatte-

skärpningarna i kombination med slopandet av investeringsavgiften relativt kommer att förskjuta beskattningens tyngdpunkt från investering mot konsumtion. Skatten skulle alltså utgöra ett led i en efterfrågebegränsande politik. Vidare framhåller finansministern att energiskatten såväl genom sin omedelbara effekt på konsumtionen som genom sin indirekta återverkan på andra områden i flera avseenden skulle principiellt få samma verkningar som en begränsad omsättningsskatt.

Den 11 mars i år, alltså omedelbart före framläggandet av promemorian angående energiskatten, förklarade finansministern att en allmän omsättningsskatt än så länge icke torde vara politiskt genomförbar. Han uppgav vid detta tillfälle att en enhällig opposition klart tog ställning emot en sådan omsättningsskatt och att regeringspartiernas riksdagsmän i huvudsak också torde vara motståndare till tanken på en omsättningsskatt.

Nu är det emellertid så, att den punktbeskattning, som energiskatten och den samtidigt föreslagna cigarskatten innebär, kommer såsom jag förut nämnt att inbringa ungefär 425 miljoner kronor, medan en allmän 2-procentig omsättningsskatt på alla varor skulle, om den uttogs i partihandsledet, inbringa ungefär lika mycket. Den omsättningsskatt i form av en punktskatt, som finansministern föreslår, motsvarar alltså en lågprocentig allmän omsättningsskatt.

Jag vill, herr talman, uttrycka min beundran för den skicklighet, varmed finansministern lyckats för saken vinna regeringspartiernas riksdagsmän, vilka enligt finansministerns egen utsago endast för ett par månader sedan var motståndare till tanken på en allmän omsättningsskatt.

Men även på en annan punkt har finansministern lyckats lotsa skutan förbi ett blindskär. I början av april överlämnade kommittén för indirekta skat-

Allmän energiskatt m. m.

ter sitt förslag, och i detta förslag gör kommittén ett allmänt uttalande mot en utbyggnad av punktskattesystemet. Kommittén tar inte ställning till frågan, om tillräckliga skäl föreligger att övergå till en ökad indirekt beskattning, men kommittén anser att om en sådan beskattning skulle befinnas lämplig att genomföra, bör detta ske genom en lågprocentig beskattning av hela varuområdet och alltså inte genom punktbeskattningar. Det betänkliga vid en punktbeskattning, som ju belastar speciella områden, är att den kan medföra en snedvridning av den ekonomiska utvecklingen.

Antagandet av en indirekt beskattning av sådan omfattning som den nu föreslagna energiskatten skulle komma att föregripa prövningen av det förslag som framlagts av kommittén för indirekta skatter. Detta är mycket beklagligt, då ju syftet med denna utredning varit att finna ett förslag, som skulle kunna ligga till grund för diskussionen om vårt skattesystem. Enligt mitt förmenande har man genom förslaget om energiskatt skjutit hela denna diskussion på framtiden.

Från allmän budgetsynpunkt måste det vidare anses anmärkningsvärt, att endast några månader efter det att statsverkspropositionen framlagts nya skattekrav av stor räckvidd framföres. Härigenom omintetgöres möjligheten att få en överblick av hela budgeten och försvåras granskningen av denna. Att dessa omfattande skatteförslag framläggs i samband med kompletteringspropositionen ter sig så mycket mera anmärkningsvärt som investeringsbehoven varit tämligen länge kända och kunnat förutses. Jag har därför svårt att frigöra mig från intrycket, att åtminstone huvuddelen av de i förevarande proposition upptagna frågorna kunnat medtagas i det allmänna budgetarbetet.

Herr talman! Jag skall nu övergå till en närmare granskning av förslaget angående en allmän energiskatt.

I propositionen har framhållits, att utvecklingen på energiförsörjningens område efter andra världskriget har kännetecknats av å ena sidan en fortgående ökning av förbrukningen och å andra sidan ett alltmer tilltagande beroende av importerade bränslen, trots utbyggnaden av de inhemska vattenkraftsresurserna. Den svenska energiförsörjningen har på detta sätt blivit mycket sårbar. Suezkrisen har klart visat vårt lands utsatta läge. För att möta dessa svårigheter föreslås i huvudsak två olika åtgärder.

Den ena är att om möjligt försöka trygga lagerhållningen av importerade bränslen på ett bättre sätt än tidigare. Den andra är att skapa nya energitillgångar — på längre sikt främst genom utnyttjande av atomenergien och på kortare sikt genom utbyggnad av den inhemska elkraftförsörjningen.

Oljelagringskommittén har i ett i år framlagt betänkande uppgjort ett program för oljelagring för perioden 1958—1962. Statens kostnader för detta program har angetts till 350 miljoner kronor.

Statsmakterna har antagit ett atomenergiprogram, som syftar till att på längre sikt begränsa landets beroende av bränsleimport genom byggande av atomvärmeverk. För atomenergiverksamheten har för de närmaste fem budgetåren angivits ett medelsbehov av omkring 530 miljoner.

Elkraftutredningen har i ett tidigare betänkande föreslagit en förbättring av elkraftförsörjningen på landsbygden, främst genom upprustning av distributionsnäten. De statliga kostnaderna för denna utbyggnad har för en femårsperiod uppskattats till omkring 50 miljoner kronor.

De sammanlagda statliga investeringsbehoven inom energiförsörjningen har sålunda för den närmaste femårsperioden uppskattats till sammanlagt inemot 1 000 miljoner kronor. Huvudsakligen för att täcka de nu angivna ut-

Allmän energiskatt m. m.

giftsökningarna föreslår departementschefen införande av dels en allmän energiskatt och dels en ökad beskattning av cigaretter. Genom dessa skatter skulle emellertid statsverket under en femårsperiod tillföras i runt tal 2 miljarder kronor.

Om behovet av de av departementschefen uppgivna investeringarna torde enighet råda. Det har på senaste tiden blivit uppenbart för alla, att vår oljetillförsel är ömtålig. På kort sikt kan detta knappast mötas på annat sätt än genom ökad lagerhållning och genom forcering av vattenkraftsutbyggnaderna. På längre sikt är tillvaratagandet av atomenergien ofrånkomligt. Att under tiden utbygga den inhemska elkraftsproduktionen framstår emellertid för mig som en tvingande nödvändighet.

Mot departementschefens förslag till lösning av de finansiella frågorna i samband med investeringarna måste emellertid resas ytterligare invändningar. Dessa är till en del av principiell natur, och till en del angår de utformningen av förslagen.

Skatteförslagen utgår ifrån att det är i sista hand konsumenterna, som skall drabbas av pålagorna. Härtill må först anmärkas, att denna utgångspunkt i väsentliga hänseenden icke föreligger. Det torde sålunda icke vara möjligt för exportindustrien att alltid övervältra energiskatten på köparna. Exportpriserna bestäms nämligen till övervägande del av läget på världsmarknaden och är alltså icke helt avhängiga av produktionskostnaderna. Med hänsyn till den utländska konkurrensen torde det icke heller alltid bli möjligt att på hemmamarknaden övervältra skatten. Att ytterligare öka produktionskostnaderna för industrien i en tid, då denna möter svår konkurrens på världsmarknaden, inger därför allvarliga betänkligheter. Jag vill även hänvisa till den ökning av distributionskostnaderna, som kommer att bli följden av energiskatteförslaget.

I den mån den uppställda förutsätt-

ningen om skatternas övervältrande på konsumenterna är riktig har ett föregripande skett av en principfråga, nämligen den om användningen av vidgad indirekt beskattning. Denna principfråga hade — som jag förut sagt — bort upptagas först i samband med behandlingen av betänkandet angående indirekt beskattning.

Departementschefen har häremot framhållit, att det kommer att ta avsevärd tid, innan man kan ta ställning till huruvida detta betänkande bör läggas till grund för konkreta åtgärder. Gentemot denna argumentation kan man med Landsorganisationen anmärka, att ett uppskov underlättas av att de redovisade motiven för en energiskatt är mycket långsiktiga.

Inledningsvis har jag påpekat, att de beräknade behoven för investering inom energiförsörjningen har angivits till inemot 1 000 miljoner under en femårsperiod och att de skatter som nu föreslagits kan beräknas tillföra statsverket i runt tal 2 000 miljoner kronor under samma period. Merbeloppet skall användas till att förstärka budgeten och ge medel till diverse andra statsutgifter. Man måste fråga sig, varför just energiförbrukningen skall belastas härmed.

De statliga investeringarna på atomenergiområdet hänför sig på nuvarande stadium huvudsakligen till utvecklingsarbeten. Dessa kostnader bör liksom hittills bestridas genom särskilda anslag till AB Atomenergi.

När efter hand fråga uppkommer om finansiering av de egentliga anläggningskostnaderna på detta område, bör dessa liksom övriga anspråk på energiförsörjningen prövas i samband med en allmän avvägning av statens inkomster och utgifter.

Vid en normalt fungerande kapitalmarknad hade det naturligtvis varit möjligt att finansiera de aktuella utbyggnadsprogrammen i fråga om såväl oljelagringen som elkraftsproduktio-

Allmän energiskatt m. m.

nen och elkraftsupprustningen via upplåning.

Kapitalmarknaden fungerar emellertid för närvarande synnerligen otillfredsställande. Att orsakerna här till väsentligt återfaller på den förda ekonomiska politiken och skattepolitiken förbättrar tyvärr inte i och för sig den aktuella situationen.

För att komma till rätta med dessa problem krävs ju en serie olika åtgärder med sikte på att få till stånd en normalt fungerande kapitalmarknad och att förbättra kapitalförsörjningen.

Av de skäl, för vilka jag redogjort, är folkpartiet icke berett att stödja finansministerns förslag om en allmän energiskatt.

Med hänsyn till den aktuella situationen på kapitalmarknaden och för att underlätta finansieringen av de synnerligen angelägna utbyggnaderna på oljelagrings- och elkraftsområdet är vi emellertid beredda att tillstyrka uttagande av särskild avgift på flytande bränslen och elektrisk kraft.

Vad då gäller investeringsbehoven för oljelagring har från folkpartiets sida i annat sammanhang föreslagits, att dessa investeringar skulle till den del de avses falla på statsverket täckas genom pristillägg på flytande bränslen till ett belopp av sammanlagt 72 miljoner om året.

Med anledning av den nu föreliggande propositionen föreslår folkpartiet en tillfällig särskild elavgift för att möjliggöra utbyggnad av elkraftsproduktionen samt upprustning av landsbygdens elnät.

Det torde förhålla sig så, att en elkraftsansonering blir ofrånkomlig om det nuvarande programmet för utbyggnaden av elkraftsproduktionen icke kan fullföljas. Det ter sig därför angeläget att den fortsatta utbyggnaden av vattenkraftsverken tryggas. Det är också synnerligen angeläget, att redan befintliga distributionsnät, framför allt på landsbygden, upprustas.

Det är alltså på grund av en rådande kritisk situation som vi funnit oss trots principiella betänkligheter böra förorda en tillfällig, särskild elavgift. Denna tillfälliga elavgift bör enligt vår mening motsvara den av departementschefen föreslagna skatten på elkraft för industriellt och borgerligt behov. Denna avgift skulle sålunda under nästa budgetår inbringa omkring 100 miljoner kronor.

Garantier måste emellertid skapas för att de medel som inflyter genom denna särskilda elavgift oavkortat reserveras för det därmed avsedda ändamålet. Medlen bör i enlighet härmed disponeras så, att de helt kommer till användning för det ändamål, för vilket de uttages. På den statliga sidan kan detta ske genom en höjning av nuvarande investeringsanslag för statens vattenfallsverk. Den del av medlen som skall komma till användning för enskilda kraftverksinvesteringar och för upprustning av landsbygdens elnät bör avsättas till statlig lånefond, förslagsvis de redan existerande vattenkrafts- och kraftledningslånefonderna, på sätt som närmare finnes angivet i motion nr 688 i denna kammare.

I propositionen har finansministern aviserat att investeringsavgiften skall upphöra den 1 januari 1958. Enligt vår uppfattning bör investeringsavgiften slopas oberoende av andra överväganden i skattefrågor. Det är emellertid anmärkningsvärt att förslaget i själva verket innebär en dubbelbeskattning under andra halvåret 1957, eftersom den allmänna energiskatten föreslås införd den 1 juli detta år men investeringsavgiften, som jag nämnde, avskaffas först från den 1 januari 1958.

Under hänvisning till det anförda yrkas avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 175 i vad den innefattar förslag om energiskatt samt bifall till den vid bevillningsutskottets utlåtande nr 47 fogade, med II betecknade reservationen, i vilken föreslås en tillfällig elavgift

Allmän energiskatt m. m.

under förutsättning att medlen disponeras på det sätt som jag här angivit.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! I mitt anförande kommer jag att beröra endast vad som behandlas i bevillningsutskottets betänkanden nr 47 och 48, d. v. s. den allmänna energiskatten och uttagningsprocenten.

Vad gäller energiskatten kan jag i själva sakfrågan — d. v. s. behovet av en sådan skatt och verkningarna av densamma — helt instämma med vad herr Kollberg här nyss anför. Jag vill emellertid ytterligare understryka det anmärkningsvärda i att förslag av den räckvidd och karaktär, som en allmän energiskatt innebär, presenterades för riksdagen vid en sådan tidpunkt, att det var fullkomligt omöjligt för bevillningsutskottet att åstadkomma en grundlig prövning av detsamma. Det har knappast varit möjligt för bevillningsutskottet att hinna pröva denna nya skatt i ett vidare samhällsekonomiskt och statsfinansiellt sammanhang. Det är också, som herr Kollberg framhöll, anmärkningsvärt att herr finansministern låtit en kommitté för indirekt konsumtionsbeskattning arbeta under nära fem år och så, just när den är färdig med sitt arbete, lägger fram ett vittgående förslag om en konsumtionsskatt utan att taga kontakt med kommittén. Kommitténs betänkande har inte kommit i riksdagsmännens händer och långt mindre till remissinstanserna, när finansministern presenterar sitt förslag. Kan detta vara en riktig ordning, herr finansminister? Inom oppositionen måste vi reagera mot ett sådant tillvägagångssätt. Varför denna brådska med förslaget? Varför inte invänta remissyttrandena över det betänkande, som framlagts angående indirekt beskattning?

Finansministern har svarat på denna fråga i propositionen genom att anför, att berörda betänkande måste bli föremål för en omfattande remissbehandling, som tar lång tid. Enligt vad jag förspört är remisstiden satt till den 1 december 1957. Remissinstanserna har alltså fått en tid av cirka åtta månader. Det är bra att vi för en gångs skull fått en lång remisstid, men jag anser att finansministern då också skulle ha inväntat remissvaren och sedan låtit dessa bli vägledande för förslaget om en ny skatt, om nu regeringen gått in för — såsom det synes mig — att presentera en ny skatt varje år.

Något som också talar för att finansministern borde ha utrett förslaget rörande en allmän energiskatt något mera ingående är, att av de fjorton remissinstanser, som omnämns i propositionen och som tagit del av den departementspromemoria som legat till grund för förslaget, endast två tillstyrkt förslaget, medan de tolv avstyrkt detsamma eller med skärpa framhållit, att man bort invänta remissyttrandena över den statliga indirekta beskattningen.

Finansministern motiverar sitt förslag om en allmän energiskatt bland annat med att pengar behövs för fullföljande av investeringsprogrammet på energiområdet och för upprustning av landsbygdens elnät. Om nu de pengar, som inflyter budgetåret 1957/58, skall användas till dessa saker, så måste väl detta innebära, att ökade anslag härför också gives under 1957/58? Enligt vad jag kan förstå måste detta då ske genom äskande på tilläggsstat. Jag vill fråga finansministern, om detta kommer att ske — och i så fall med vilka belopp?

En annan motivering för den nya skatten är att regeringen via skatterna vill åstadkomma ett statligt sparande. Vi på högerhåll kan inte acceptera metoden att skattevägen åstadkomma ett tvångssparande. Erfarenheterna under

Allmän energiskatt m. m.

de år då försök här till gjorts visar, att det väsentligaste resultatet av tvångssparande varit att den offentliga konsumtionen ökat i stort sett i takt med tvångssparandet. Vi delar inte heller uppfattningen, att man genom en punktskatt kan påverka den totala enskilda konsumtionen. Följden synes närmast bli att konsumtionen förskjutes från beskattade till obeskattade områden.

Från högerhåll har i motion nr 683 i denna kammare av herr Cassel m. fl. föreslagits, att det framlagda förslaget om en allmän energiskatt helt skall avslås. Vi är inom högern emellertid medvetna om att den av regeringspartierna förda politiken försatt oss i ett sådant läge, att ytterligare pengar måste anskaffas till investeringar inom energiområdet. I motion nr 683 har därför föreslagits, att en tidsbegränsad avgift uttas i samband med förbrukningen av elkraft. Vi vill också ha garanti för att de medel som inflyter genom dessa avgifter verkligen kommer avsett ändamål till godo och inte bara blir en bokförd medelspost, som i likhet med bilskattemedlen delvis går till andra saker än vad man ursprungligen hade tänkt sig. Vi föreslår därför att avgifterna skall förvaltas av en särskild stiftelse och av denna fördelas enligt angivna grunder.

För elkraftens del föreslår vi en avgift uppgående till 6 procent av industriell elkraft och 3 procent i fråga om elkraft för borgerligt behov. Av dessa medel bör genom stiftelsen tio miljoner kronor årligen användas för uppbyggnad av elnätet på landsbygden och resten för investeringar i kraftverk — allt som räntebärande lån.

Det från högerhåll framlagda förslaget har avvisats av utskottsmajoriteten, som helt ansluter sig till finansministerns förslag om en elskatt på 10 procent för industriell kraft och 5 procent för borgerlig kraft. Utskottsmajoriteten har dock inte med ett enda ord motiverat varför den anslutit sig till

finansministerns förslag. Den har inte heller på något sätt tillbakavisat högerens argumentering för att det skulle vara tillräckligt med den lägre procentsats som vi har föreslagit. Jag frågar: Är utskottsmajoriteten ett rent transportkompani för regeringen eller beror det på tidsnöden, att den icke har sagt ett ord om saken? Kanske det rent av är så att utskottsmajoriteten innerst inne tycker, att högerförslaget är bäst, eller hur herrar Sundström och Vigelso?

Herr talman! I anslutning till vad jag här anfört yrkar jag bifall till reservation I i betänkandet nr 47, vilket innebär ett avslagsyrkande på en allmän energiskatt och att i stället införes en viss elavgift i enlighet med vad jag tidigare har angivit.

Vad jag särskilt vill trycka på i detta förslag är att de influtna avgifterna skall förvaltas av en stiftelse och icke ingå i den allmänna budgeten.

Innan jag övergår till betänkandet nr 48 vill jag uttala min tillfredsställelse över den positiva inställning som utskottet har i frågan om restitution av energiskatten och bensinskatten för invalidfordon. Jag hoppas att Kungl. Maj:t i enlighet med utskottets uttalade önskemål med det snaraste framlägger förslag i ärendet.

I våra dagar är sparandet ett problem av stora mått. I proposition nr 175, den s. k. kompletteringspropositionen, och i bevillningsutskottets betänkande nr 48 tas detta problem upp till behandling. Låt mig då, herr talman, till en början ge ett erkännande för de positiva uttalanden, som framförts av finansministern och utskottet rörande det enskilda frivilliga sparandet och de åtgärder som finansministern säger sig ämna vidtaga för att stimulera detta. Vi är ju ense om att ett ytterst viktigt problem är att försöka få till stånd ett ökat sparande här i landet. Inom högern hyser vi ingen tvekan om att man därvid bör söka inrikta de väsentliga ansträng-

Allmän energiskatt m. m.

ningarna på att få ett ökat *enskilt frivilligt* sparande. Jag är glad att kunna konstatera, att finansministern i år tycks stå oss närmare på den punkten än han torde ha gjort förut. Finansministern är sålunda beredd att i år ta nya initiativ för att stimulera det personliga sparandet. Finansministern tillkännager sin avsikt att inom den närmaste tiden sammankalla en konferens med representanter för löntagarna, arbetsgivarna, sparinstitutet och de politiska ungdomsorganisationerna med ändamål att dryfta betingelserna för en aktivering av ungdomssparandet. Finansministern har också i år tagit initiativet till en höjning av skatteavdraget för kapitalinkomster, vilket ju innebär en ökad premiering av det personliga sparandet. Bevillningsutskottet har i sin tur förordat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om en utredning i syfte att finna olika former, varigenom man kunde förbättra sparandets betingelser. Högerrepresentanterna kunde visserligen inte få bevillningsutskottets och därmed riksdagens majoritet helt med på vår linje — jag syftar därvid på det bostads- och amorteringssparande som vi föreslagit — men jag vågar påstå, att denna fråga dock har utsikter att komma ett gott stycke närmare en önskvärd lösning genom vad som förekommit vid årets riksdag och vad som i olika sammanhang har förutskickats.

Inom högern är vi emellertid trots allt av den uppfattningen att en allmän skattesänkning i förening med en ekonomisk politik, som tryggar vår kronas värde, är ett av de viktigaste medlen för att få tillräckligt enskilt sparande. Hur då komma fram till en allmän skattesänkning? Ja, vår rekommendation är bland annat en begränsning av statens utgifter. Finansministern vänder sig i kompletteringspropositionen mot denna vår rekommendation. Detta gör han bland annat när han säger: »Bakom de anslag som för närvarande är upp-

förda på budgeten står en klart dominerande riksdagsmajoritet och i sista hand det stora flertalet av svenska folket. En överväldigande majoritet motsätter sig en reduktion eller avveckling av dessa anslag med hänsyn till de konsekvenser detta skulle få för den av samhället ledda verksamheten och den sociala tryggheten. Så länge detta är förhållandet, är det endast en skenfäktning att påstå att en avgörande förbättring av budgetläget i praktisk politik skulle kunna åstadkommas genom en utgiftsbegränsning.»

Inom högerpartiet har vi försökt göra utgiftsbegränsningen till praktisk politik. Vi har på det ena området efter det andra försökt få riksdagen med på utgiftsprutningar. Vi har därvid inte dragit oss för att angripa områden, där det kunde vara mera populärt att tiga still. Vi har inte lyckats samla majoritet kring våra förslag, men vi skall inte förtrötta, utan vi skall fortsätta våra strävanden att få ned statsutgifterna. Jag kan inte finna att vi över huvud taget har några möjligheter att komma till rätta med inflationen, om vi inte med verkligt allvar tar itu med statsutgifterna. Vi bör alla mindre ägna oss åt vackra ord än åt praktiska gärningar på detta område. Hade finansministern följt en sådan politik, skulle han själv inte ha behövt göra det erkännandet i kompletteringspropositionen att »en viss uppgång i prisnivån framstår såsom oundviklig».

Det skulle vara av värde, om finansministern här i dag ville göra ett uttalande om huruvida han icke på allvar kunde slå in på högerns väg och kraftigt skära ned statsutgifterna. Jag tror inte att det är på det sättet, som finansministern säger, att en överväldigande majoritet av svenska folket motsätter sig en reduktion eller avveckling av vissa anslag. Finansministern har säkerligen i detta sammanhang använt överord. Man kan nämligen inte helt bygga på vad en mer eller mindre stor riks-

Allmän energiskatt m. m.

dagsmajoritet tänker och säger. Den uttalar inte alltid den stora massans synpunkter på en viss sak. Vi har nog haft exempel på detta vid mer än ett tillfälle i det här huset.

För närvarande är, herr talman, totalbalansering det magiska ordet. Jag skall vara ofin nog att erinra om vad finansministern räknade med då han i fjol den här tiden lade fram sin kompletteringsproposition. Då ansåg han att för budgetåret 1956/57 skulle det vara möjligt att med löpande inkomster täcka hela driftbudgeten och hela kapitalbudgeten och ändå få 32 miljoner kronor över. I årets kompletteringsproposition måste han korrigera sina optimistiska beräkningar. Nu räknar finansministern med ett nyupplåningsbehov för 1956/57 på inte mindre än 873 miljoner kronor. Skillnaden är alltså över 900 miljoner kronor. Det är kanske mot bakgrunden av dessa felberäkningar som finansministern i årets kompletteringsproposition på sitt målande sätt säger att »vid nuvarande budgetära mönster en positiv utveckling av budgetens saldo är en praktisk indikator på att finanspolitikens stabiliserings-effekt förstärks».

Det säges i propositionen vara undersökningar inom finansdepartementet enligt en vetenskaplig metod som leder fram till denna slutsats. Ja, herr finansminister, jag måste be finansministern om ursäkt, men jag tycker faktiskt att man skall tala med litet mindre bokstäver, då man måst erkänna att ens beräkningar för det nu löpande budgetåret slagit fel till den grad så som faktiskt har skett. Jag vill erinra finansministern om att vi från vårt håll i fjol talade om att det skulle bli ett nytt upplåningsbehov på kanske 600 miljoner kronor. Då viftade finansministern bort våra påståenden. Nu vet vi hur det har gått. Från den 30 april 1956 till den 30 april 1957 har riksbankens innehav av statliga skuldbevis ökat med 635 miljoner kronor. Dessutom har statens giroford-

ran minskat med 62 miljoner kronor. Jag erkänner att vi spådde fel. Det blev inte 600 miljoner utan 700 miljoner i nyupplåning, så långt vi hittills har kunnat bedöma saken.

Det kunde vara mycket att tillägga om regeringens ekonomiska politik, men den kommer att tas upp av andra talare från högerhåll. Jag skall därför, herr talman, övergå till att tala ett par ord om högerpartiets alternativ till den framlagda budgeten.

Enligt den föreliggande riksstaten beräknas statens inkomster för budgetåret 1957/58 till 12 183 miljoner kronor å driftbudgeten. En del av dessa inkomster har vi inom högerpartiet inte velat vara med om att ta in till statskassan. Vi har velat ta bort den extra bolagsskatten, vi har velat avskaffa investeringsavgiften, vi har föreslagit en sänkning av fordonsskatten på de tyngre fordonen och vi har föreslagit en allmän skattesänkning. Av energiskatten har vi bara gått med på en mindre oljelagringsavgift och en viss avgift på förbrukning av elektrisk energi för kraftverksbyggen. Totalt sett innebär våra förslag att statens inkomster skulle minskas med netto 708 miljoner kronor. Om våra förslag godtagits av riksdagen, skulle inkomsterna alltså ha gått ned från 12 183 till 11 475 miljoner kronor.

På driftbudgetens utgiftssida har vi föreslagit en serie nedprutningar. Räknar vi med den minskning av avskrivningsbehovet i fråga om bostadslånen som skulle uppkomma vid ett bifall till det förslag vi lagt fram i fråga om räntan på tertiär- och egnahemslånen, blir våra totala minskningar för budgetåret 1957/58 565 miljoner kronor. Vi kan alltså redovisa ett budgetöverskott på 746 miljoner kronor.

På samma sätt som riksstatsförslaget skall vi emellertid göra en del avsättningar till budgetutjämningsfonden, nämligen av kommunalskattemedel på netto 125 miljoner och till en särskild

Allmän energiskatt m. m.

stiftelse för de investeringsändamål, som skall täckas av oljelagringsavgiften, på 72 miljoner kronor. Vi har då ett återstående överskott på 549 miljoner. Det beloppet bör jämföras med ett belopp av 664 miljoner enligt riksstatsförslaget. Men då är att märka, dels att högerpartiet under avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster, avseende fonden för låneunderstöd, förordat 30 miljoner kronor högre anslag än Kungl. Maj:t har förordat, dels att Kungl. Maj:t inte verkställt någon avsättning för de med oljelagringsavgiften sammanhängande investeringarna. För att i de avseendena få en riktigare jämförelse bör man alltså minska det i riksstatsförslaget redovisade överskottet på 703 miljoner med sammanlagt 102 miljoner. Högerns driftbudget är alltså praktiskt taget lika stark som regeringens.

På kapitalbudgeten ligger våra investeringsanslag bara 5 miljoner kronor lägre än regeringens, men då bör observeras, att vi till en fristående lånefond avsatt 60 miljoner kronor av elavgifter. Våra avskrivningsmedel är, som jag redan sagt, lägre än regeringens, men samtidigt innebär vårt förslag om försäljning av aktierna i LKAB att vi kan räkna med större tillgång på likvida medel. Slutresultatet blir, att vi på kapitalbudgeten har ett återstående medelsbehov av 1 106 miljoner mot 1 163 enligt riksstatsförslaget.

Som jag redan antytt har vi inte mycket till övers för regeringens — eller jag kanske skall säga finansministerns — totalbalanseringsteori. Men för att göra jämförelsen fullständig har vi ändå gjort en kalkyl över behovet av ny statlig upplåning enligt högerpartiets alternativ. Vi kommer då fram till en siffra om 592 miljoner mot 534 miljoner om man går ut ifrån riksstatsförslaget. Formellt sett ligger vi alltså 58 miljoner kronor högre än regeringen, men i realiteten är vårt alternativ gynnsammare. Vi har nämligen i vår budget räknat

med ett belopp av 72 miljoner, varmed vi skall täcka statsbidraget till investeringar för oljelagring, och med 60 miljoner, som avser lån till kraftverksinvesteringar. Jag konstaterar alltså, herr talman, att vårt alternativ skulle medföra mindre påfrestningar på marknaden för långfristigt sparande än investeringsalternativet.

Jag har här, herr talman, liksom vi gjort under flera år tidigare, räknat med samtliga de förslag till förändrade inkomster och utgifter som högerpartiet lagt fram under den pågående riksdagen. Det innebär bland annat att jag räknat med det inkomstbortfall som skulle ha uppkommit för staten, om riksdagen accepterat vårt förslag till nya skatteskalor, alltså det förslag som främst kännetecknas av att man skulle ta bort den skattepuckel som nu finns för inkomster närmast ovanför det proportionella bottenskiktet. Som bekant har detta vårt förslag redan avvisats av riksdagen. Det återstår därför för mig att i dag anknyta mitt yrkande till de gällande skatteskalorna. För helt år räknat skulle en sänkning av uttagningsprocenten från 100 till 90 innebära ett skattebortfall på cirka 360 miljoner kronor mot i det närmaste 500 miljoner vid ett bifall till vårt förslag om nya skatteskalor. Att en sådan sänkning av uttagningsprocenten skulle ha varit möjlig vid ett bifall till våra olika förslag under den pågående sessionen torde framgå av vad jag sagt tidigare. Jag vill här bara tillägga, att våra prutningar enbart på driftbudgeten för helt budgetår skulle ha inneburit utgiftsminskningar på åtminstone 420 miljoner kronor. En sänkning till 90 procent, som högern nu föreslår, är alltså mer än väl täckt.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation med beteckning I som till bevillningsutskottets betänkande nr 48 avgivits av herr Hagberg i Malmö och mig.

Jag vill slutligen tillägga en sak. I

Allmän energiskatt m. m.

betänkande nr 48 har bevillningsutskottet också upptagit motioner rörande företagsbeskattningen till behandling, däribland en partimotion från högern. I denna har vi föreslagit, att skatten å aktiebolag och ekonomiska föreningar sänks från 50 respektive 40 till tidigare gällande 40 respektive 32 procent samt att vissa ändringar företas i bestämmelserna rörande varulagervärderingen. Detta yrkande har vi högerrepresentanter tillsammans med folkpartisterna fullföljt i reservation III, och jag yrkar bifall till denna. Det framstår nämligen allt tydligare såsom en nödvändighet att en lindring av företagsbeskattningen åstadkommes, bland annat för att inflationstendenserna skall kunna motarbetas. En sådan uppfattning finner jag så mycket mer välgrundad som den verkliga följderna av skärpningen av företagsbeskattningen har varit att ett visst sparande inom företagen förvandlas till statlig konsumtion. Genom att staten inte själv visat den återhållsamhet i fråga om utgifterna som den krävt av företagen har man genom de företagna åtgärderna snarast åstadkommit en ökning av den totala efterfrågan, som lett till en påfrestning på penningvärdet.

Herr talman! Jag återkommer senare med yrkanden då de olika punkterna föredras.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Först vill jag instämma i vad herr Kollberg här sagt beträffande energibeskattningen. Jag vill endast tillägga ett litet ord, nämligen att jag hoppas att herr finansministern skall beakta vad utskottet skrivit om restitution av bensinskatt och energiskatt för invalidfordon. En av anledningarna till att vi inom utskottet inte yrkade på omedelbara åtgärder i detta hänseende var, att det ju inte är energiskatten som blir den största belastningen på invalidbilarna, utan bensinskatten som sådan. Jag vill emellertid uttrycka för-

hoppningen att det skall vara möjligt för finansministern att redan till nästa års riksdag lägga fram ett förslag om restitution av bensinskatt och energiskatt för invalidfordon.

När jag nu lämnar energiskatten för att knyta några reflexioner till bevillningsutskottets betänkande nr 48 om bevillningarna för budgetåret 1957/58, skulle jag först vilja påpeka att finansministerns skattepolitiska ambitioner ju ingalunda är tillfredsställda med det förslag till energibeskattnings som vi i dag har att behandla. Även herr Strängs ursprungliga förslag till energibeskattnings, som var högre än det nuvarande, låg väsentligt under den målsättning herr Sträng uppsatt för sig.

Finansministern har ju ansvaret för att i riksdagens debatt ha infört begreppet totalbalansering av budgeten. Det är en princip som — om den skulle accepteras helt — komme att ge framtidens finansministrar motivering för praktiskt taget obegränsade skattehöjningar.

Finansministern uppnår inte totalbalansering under nästa budgetår. Underskottet är enligt hans beräkningsmetod 150 miljoner kronor, och därtill bör väl läggas de medel som skall steriliseras, varigenom man kommer upp till sammanlagt en halv miljard kronor. Om staten skulle uppnå det i kompletteringspropositionen angivna målet, nämligen att inte belasta lånemarknaden, skulle en ytterligare skattehöjning vara absolut nödvändig. Jag antar, att då utskottsmajoriteten i sitt utlåtande skriver: »Ett naturligt minimikrav är att staten åtminstone svarar för så stor del av sparandet som behövs för att finansiera dess egna investeringar», avses med »minimikrav» detsamma som jag nyss antydde.

För att illustrera vad det skulle innebära om finansministern fick sin innersta vilja fram kan vi göra det tankeexperimentet att herr Sträng skulle ta ut det belopp, som fattas i en fullstän-

Allmän energiskatt m. m.

dig totalbalansering av budgeten, på inkomstskatten nästa budgetår. Av föreliggande tekniska skäl skulle detta kräva en ökning av den personliga inkomstskatten med inemot 40 procent. Även om man skulle fördela uttaget på ett helt budgetår komme skattehöjningen att bli avsevärd.

Nu har finansministern ju inte lagt fram förslag till skattehöjningar som skulle möjliggöra en totalbalansering av budgeten enligt den definition jag här lämnat, men herr Sträng, som kan sin Ovidius, kanske tillåter mig att travestera en smula och säga: Även om krafterna saknas är dock viljan klandervärd.

Varför har då finansministern hamnat i positionen att ständigt behöva vara inställd på att utkräva högre och högre skatter? Givetvis har finansministern inte någon som helst personlig lust att belasta skattebetalarna. Det måste helt enkelt bero på att han inte ser någon annan utväg att lösa de problem konjunkturutvecklingen medför, och det kanske är svårt att hitta någon annan utväg från en socialistisk utgångspunkt. Vi är alla överens om att ett ökat sparande är oundgängligen nödvändigt, men för den, som inte tror nämnvärt mycket på möjligheten att öka det frivilliga personliga sparandet och som inte vill öka företagssparandet, återstår ju endast det s. k. sparandet över budgeten, såvida finansministern inte skulle nappa på det allra senaste påfundet, som framförts i en bondeförbundsmotion och som i mitt tycke fått en alltför välvillig behandling i utskottet, nämligen tanken på en progressiv konsumtionsutgiftsbeskattning.

Jag skall inte här ta upp någon debatt om den nya skattemetod som föreslås i bondeförbundsmotionen. Metoden skulle innebära en revolutionerande förändring av beskattningssystemet, och motionärerna har i sitt mycket löst framkastade förslag inte på något sätt gett någon vägledning om hur en sådan

beskattning skulle läggas upp. De har inte med ett ord berört de oerhörda svårigheterna med kontrollen och administrationen på detta område. Detta förslag är ju inte aktuell politik, och vi behöver kanske därför inte ta upp det till en närmare prövning i dag, men jag vill dock erinra om att riksdagen i år i alla fall gjort ett uttalande som skulle kunna möjliggöra att beskattningen lägges mera på konsumtionen än på inkomsterna, nämligen den skrivelse riksdagen avlät till Kungl. Maj:t med anledning av bland annat herr Kollbergs motion. Där finns det intressanta uppslaget att en inkomsttagare skall ha möjlighet att avsätta ett visst belopp, enligt herr Kollbergs tanke upp till 3 000 kronor per år, på ett speciellt konto, vilken avsättning skall minska den inkomst som beskattas. Beskattningen av beloppet skall ske först i det ögonblick, då pengarna tages ut för konsumtion. Vidare har herr Kollberg i syfte att stimulera det långsiktiga sparandet ställt vissa skattelättnader i utsikt, om beloppet står inne mer än fem år.

Här har vi alltså en praktiskt framkomlig väg att stimulera sparandet, en väg som inte är behäftad med alla de nackdelar en övergång till en progressiv konsumtionsbeskattning har. Jag hoppas att finansministern skall ha tid och intresse att ägna det uppslaget från riksdagens sida den uppmärksamhet det förtjänar.

Alla är överens om att statens löpande utgifter skall täckas av skattemedel, såvida vi inte befinner oss i en depression med extraordinära förhållanden. Vi i folkpartiet är också överens om att finanspolitiken inte kan undvaras i arsenalen för bekämpande av inflationen, och därför har vi också i dagens läge gått med på ett överskott på driftbudgeten. Men totalbalanseringen, som är finansministerns älsklingstanke, är ur konjunkturpolitisk synpunkt ett mycket godtyckligt valt begrepp. Detta

Allmän energiskatt m. m.

tycks också experterna numera vara överens om, och man ser av kompletteringspropositionen, att också finansministern har observerat detta. Det är nämligen inte alla de belopp, som man tar in i budgeten och som ligger utöver vad som behövs för att balansera driftbudgeten, som har samma effekt på konjunkturutvecklingen. Man kan därför inte genom att lägga ett stort belopp ovanpå vad som behövs för löpande utgifter utan vidare utgå ifrån, att man vinner en konjunkturpolitisk fördel.

Det finns också en annan nackdel med försöket att skattevägen och genom det s. k. offentliga sparandet motverka inflationen. En förutvarande finansminister sade offentligt för någon tid sedan följande: »Varje åtgärd som ökar det allmännas inkomster har endast en engångsverkan konjunkturpolitiskt men kan ändå inte avskaffas utan att ökad efterfrågan uppstår. Nya åtgärder får därför tillgripas undan för undan.» Jag tycker den beskrivningen är ganska riktig. Försöker man gå den vägen, skall man finna att det är sant som denne förutvarande finansminister sade. Man kan inte upphäva de tillfälliga åtgärderna utan att ett tomrum uppstår och nya åtgärder måste tillgripas undan för undan. För min del finner jag inte den vägen särskilt tilltalande.

Från folkpartiets sida har vi rekommenderat en ny inriktning av den ekonomiska politiken, som skulle ge större möjligheter till en ökning av det personliga, frivilliga sparandet, som kan återställa den sönderslagna kapitalmarknaden och skapa förutsättningar för en lugn framstegsutveckling i stället för den hickande inflation, som blivit resultatet av regeringens politik.

Dessa frågor kommer säkert att behandlas utförligt av bankoutsiktens talesmän, och jag skall därför inte uppehålla mig vid dem ytterligare. Jag vill bara säga, att det är självklart att ett återställande av kapitalmarknaden och en kraftig ökning av det personliga,

frivilliga sparandet icke kan åstadkommas på en gång. Här behövs åtgärder, som verkar på lång sikt

Vi menar att det med den politik vi rekommenderar gives möjligheter att föra en reformpolitik på beskattningens område. Vi har tidigare i år lagt fram förslag om en ökning av förvärvsavdraget, om ökning av ortsavdraget för ofullständiga familjer — alltså sådana familjer där den ena av föräldrarna saknas — och om omedelbart avskaffande av kvarlåtenskapsskatten. Vidare föreslår vi nu borttagande av den extra bolagsskatten och en sänkning av den allmänna inkomstskatten med 5 procent.

Den extra bolagsskatten är just en sådan tillfällig åtgärd, som motiverades av konjunkturpolitiska skäl, trots att praktiskt taget samtliga experter avrådde från den. Företagsbeskattningskommittén avvisade enhälligt variationerna av uttagsprocenten när det gäller bolagsskatten som ett konjunkturpolitiskt medel. Herr Sköld var inte riktigt nöjd med företagsbeskattningskommitténs arbete, och därför tillsatte han två tekniska utredningsmän, vilka efter några månader framlade nya förslag, men även dessa två avvisade tanken på att använda variationer av uttagsprocenten som en konjunkturpolitisk åtgärd.

LO:s representant i företagsbeskattningskommittén har också senare vid upprepade tillfällen betecknat den extra bolagsskatten som en ologisk åtgärd, vilken skulle kunna motverka sitt syfte. Det är väl heller ingen hemlighet att det även bland herr Strängs rådgivare finns sådana, som anser att bolagsskatten är förfuskad när det gäller det konjunkturpolitiska syftet.

Här har vi, menar jag, ett typiskt exempel på det felaktiga i att räkna med en mekanisk totalbalansering. Det överskott som uppkommer genom bolagsskatten innebär i stor utsträckning att företagssparandet överflyttas till ett

Allmän energiskatt m. m.

statligt sparande, som ofta har en mycket mindre inflationsbekämpande effekt.

Jag vill här också påpeka en annan sak. Vi klagar ofta över att det finns för litet riskvilligt kapital, och det har gjorts stora ansträngningar för att stimulera till aktiesparande. I reservationen till bankoutskottets utlåtande kräves åtgärder för att underlätta en ökning av detta aktiesparande. Men de nuvarande beskattningsreglerna gör det onormalt dyrt för ett företag att skaffa kapital genom aktiefinansiering. Om man lånar pengar mot 6 procents ränta, så är denna ränta avdragsgill, och det kostar därför inte stort mer än 3 procent att låna samma belopp som, anskaffat genom emittering av aktier, kostar inemot 15 procent för att ge samma avkastning.

Den extra bolagsskatten var ju en klart tillfällig åtgärd. Jag blev därför något konfunderad, när jag såg att den socialdemokratiska majoriteten i en statlig utredning, som avlämnade sitt betänkande för inte länge sedan, förutsatte att den extra bolagsskatten skulle behållas i ytterligare tre år.

Det skulle vara mycket intressant att höra, om finansministern har samma uppfattning som denna kommittémajoritet hade, nämligen att man skall förutsätta, att denna extra och tillfälliga bolagsskatt, som experterna tycks vara överens om icke verkar inflationsdämpande på det sätt finansministern har avsett utan tvärtom i vissa avseenden kan ha motsatt effekt, skall behållas så länge.

Vi har också, som jag nämnde, begärt en sänkning av uttagsprocenten när det gäller den allmänna inkomstskatten med 5 procent. Vi vill inte på något sätt påstå, att detta skulle vara någon stor reform, men den är ett litet steg på vägen fram mot andra och större reformer på beskattningens område.

Vi blundar inte för det faktum, att vi

får påfrestningar på statsfinanserna under de närmaste åren. De skattesänkingsförslag vi lagt fram för budgetåret 1957/58 är klart statsfinansiellt underbyggda. Även med våra skattesänkingsförslag blir det nämligen ett betydligt överskott på driftbudgeten; om vi ser framåt några budgetår måste vi dock inse, att riksdagen har bundit sig för stora utgifter, som kommer att skaffa oss statsfinansiella bekymmer. Vi menar därför, att tiden är inne för att kraftigt understryka behovet av återhållsamhet med nya utgifter och av besparingar där det är möjligt. Tiden är inne, menar vi från folkpartiets sida, för tillsättande av en allmän besparingskommission.

Det är sant, att det från oppositionens sida har framförts krav på besparingar på skilda punkter, men de har givetvis inte kunnat vara så metodiskt genomarbetade som önskvärt vore. Jag vill därför här uttrycka min stora tillfredsställelse över att såväl bondeförbundets som högerns representanter i statsutskottet har anslutit sig till den motion, som folkpartiet har framlagt i syfte att få till stånd en besparingskommission. Jag vill inte gå in på den saken närmare, då den kommer att behandlas i samband med statsutskottets utlåtande, men jag vill uttrycka den förhoppningen, att andra kammaren här sluter upp kring denna motion.

Herr talman! Regeringen har kört fast med sin ekonomiska politik. Vi har velat anvisa en annan väg, och de yrkanden som vi i vederbörlig ordning kommer att framställa i samband med bevillningsutskottets utlåtande nr 48 är ett steg på vägen mot att få en sund ekonomisk utveckling i vårt land.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Allmän energiskatt m. m.

Herr NILSSON i Tvärålund (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Gustafson i Göteborg omnämnde den motion som jag tillsammans med några kamrater undertecknat. Han kritiserade den därför att den var löst formulerad och inte angav några riktlinjer för kontroll och i fråga om vissa tekniska detaljer. Men det är ju dessa problem vi vill skall utredas. Det har hänt förut, då det gällt tekniska saker, att utredningar fått ta hand om dem utan att vara bundna vid några förutfattade meningar.

Enligt min uppfattning är det angeläget att finna nya lösningar på sådana problem, som delvis följt i spåren på den välförhållandeutveckling, som vi haft glädjen att kunna konstatera under de senaste åren. Jag hoppas, att herr Gustafson i Göteborg inte har reserverat sig just mot det initiativet. Någon patentlösning har efter vad jag funnit inte någon kunnat prestera hittills, och givetvis gör inte heller vi anspråk på att ha gjort det.

Detta är emellertid ett försök att hitta en ny utväg, en åtgärd som enligt vår mening skulle angripa roten till det onda på ett mera direkt och även mera effektivt sätt än hittills skett. Enligt min mening skulle detta vara möjligt just genom en progressiv beskattning av konsumtionsutgifterna. Det är inte här fråga om en ny skattepålaga eller någon form av omsättningsskatt i vanlig bemärkelse utan om ett uppslag till en radikal omläggning av skattesystemet. Givetvis måste den föregås av ingående undersökningar. Motionens yrkande går också ut därpå.

När nu bevillningsutskottet föreslagit riksdagen att avslå motionen, är jag inte så förtvivlad för det. Utskottet säger: »Utskottet finner den i motionerna skisserade beskattningsformen fordra sådana principiella ställningstaganden till övriga beskattningsformer att ställning till densamma bör tas i ett större

sammanhang.» Med hänvisning till bland annat detta avstyrkes bifall till motionen.

En ingående behandling av motionen med remissbehandling och dylikt har inte varit möjlig för utskottet vid denna tidpunkt av riksdagen. En grundlig prövning av denna i mitt tycke ganska stora och genomgripande fråga är givetvis nödvändig. Jag har således, herr talman, förståelse för bevillningsutskottets ställningstagande och tänker inte ställa något yrkande.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Som herr Nilsson i Tvärålund sade, skulle denna övergång till en progressiv konsumtionsutgiftsbeskattning innebära en synnerligen radikal förändring av hela vårt skattesystem. Denna motion kom i sessionens elfte timme, och det fanns ingen möjlighet för bevillningsutskottet att behandla den. Motionärernas representanter i utskottet argumenterade inte med ett ord för motionen, och bevillningsutskottet hade ingen tid över för diskussion. Det är ju fullständigt otänkbart att ett utskott på så lösa grunder skulle vilja rekommendera en så revolutionerande förändring i vårt beskattningssystem.

Men om herr Nilsson i Tvärålund kommer tillbaka med en motion nästa år, som vi får tillfälle att behandla ordentligt, tycker jag att herr Nilsson skulle ta upp en del av de svårigheter, som möter på detta område. Det måste ju bli någon gränsdragning mellan konsumtionsutgifter och så att säga investeringar — inköp av en TV-apparat och inköp av möbler o. s. v. Skall detta räknas in i årets utgifter och därmed på grund av progressionen föranleda fullständigt orimliga skatter, eller skall vi införa avskrivningsregler också för fysiska personer? Hur skall man kunna skilja mellan driftsutgifter och pri-

Allmän energiskatt m. m.

vatutgifter för jordbrukare t. ex.? Jag tycker det vore angeläget, om nu denna sak skall föras vidare, att den inte föres fram på så lösa grunder utan att vi får någon aning om hur ett sådant skattesystem skulle utformas.

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Nilsson i Svalöv frågade, vad som gjorde att man hade så bråttom med att framlägga förslag om en energiskatt. Jag tycker att den läxa, som vi fick genom Suezkrisen, är förklaring nog till att här togs ett initiativ. Denna visserligen relativt kortvariga avstängning visade vilka oerhörda svagheter som finns i vår energiförsörjning och dessutom hur utomordentligt beroende vi är just av oljan och oljelagringen. Enligt OEEC:s beräkningar skulle oljans andel i Sveriges energiförsörjning uppgå till 40 procent. Det innebär, att nära nog hälften av vår energiförsörjning är beroende av en diktator i Kairo eller några oljeschejker i Mellersta Östern.

Under sådana omständigheter var det mycket påkallat att upptaga denna fråga i finansdepartementet, och jag tycker att den promemoria som publicerades innehöll så tankvärda saker, att den borde ha vunnit allmän anslutning. Dessutom är det ägnat att förvåna, att just denna form för beskattning har väckt sådan opposition. Det förslag, som här framlagts, följer nämligen de principer för den ekonomiska politiken, som i andra sammanhang framställts som mycket önskvärda. Jag vill erinra om att syftet med denna beskattning är tvåfaldigt, nämligen dels att kunna få medel till investeringar på ett för vårt näringsliv livsviktigt område, dels att kunna tränga konsumtionen tillbaka. En av de mest kritiska anmärkningarna mot den ekonomiska politiken har ju varit, att den gynnar konsumtionen på investeringarnas bekostnad. Nu framläggs ett förslag, som

verkligen syftar till att krafttag skall tas för att främja investeringarna och tränga tillbaka konsumtionen, men då uppträder oppositionen på nytt och förklarar, att den inte kan vara med. Det är ett sätt att föra politik, som jag för min del finner synnerligen anmärkningsvärt.

Men jag vill ytterligare uppehålla mig någon minut vid energiförsörjningen. I den utomordentliga skrift om vårt ekonomiska läge, som vi fått oss tilldelad under den senaste veckan, finns en uppsats, som anger energibehovet för den närmaste framtiden. Enligt denna skrift kostar energiförsörjningen i Sverige inte mindre än 4 miljarder om året eller $\frac{1}{12}$ av hela vår nationalinkomst. Förbrukningen av energi har under de senaste elva åren fördubblats, och den kommer sannolikt att på en än kortare tid återigen fördubblas. Vi kan därför vänta, att hela vår kraftförsörjning, framför allt av elkraft, kommer att vara beroende av att vi under de närmaste 15 eller 20 åren kan fullständigt utbygga våra vattenfall. Vad detta kräver i fråga om investeringar skall jag inte försöka ens gissa, men att det är betydande belopp är uppenbart. Dessutom lever vi redan nu på gränsen av våra resurser på detta område — ja, jag skulle vilja säga, att hela vår energiförsörjning vilar på en mycket svag grund. Om den amerikanska långtidsprognosen håller streck, så att vi får en torr sommar, kan vi vara tämligen säkra på att redan till hösten få emotse en kraftransonering.

Nu finns visserligen möjligheten att anlita ångkraft, men då stöter vi återigen på oljeproblemet, som kommer att vara ännu svårare under de närmaste åren. Även härvidlag vill jag erinra om att samma svårigheter som vi har möter i alla andra länder. Kolen är det stor knapphet på och folk vill inte gå ner i gruvorna och bryta dem. Oljan är föremål för en allmän rovdrift. Såsom har klargjorts genom rapporter från OEEC

Allmän energiskatt m. m.

kommer Förenta staterna redan i början av 1960-talet att nödgas importera olja till en kvantitet av 150 miljoner ton årligen. Detta är kanske en av förklaringarna till att Förenta staterna nu inte tror sig om att kunna fylla sitt behov av olja enbart från Sydamerika, som är detta lands närmaste reserv, utan också undersöker möjligheten att importera från Mellersta Östern. Detta innebär att det blir ytterligare trängsel i detta område.

Jag tycker därför att man borde kunna anlägga något större vyer när man ser på denna fråga än de partitaktiska funderingar, som man får höra så snart det kommer upp ett förslag till en befriande handling. Jag vill hävda att hela vår välfärdsutveckling är beroende av huruvida vi kan klara energiförsörjningen.

Den allra närmaste framtiden kräver att vi skall investera i atomenergi 500 miljoner kronor. Detta är naturligtvis alldeles för litet, och jag är fullständigt på det klara med att om vi skall kunna i någon mån känna oss trygga gentemot störningarna på energiförsörjningens område, måste vi lita framför allt till atomenergien, där vi har råvaran inom eget land och således kan göra oss oberoende av de politiska stormvindar, som säkerligen kommer att rasa med oförminskad eller större styrka under de närmaste åren.

Oljelagringen, som jag redan omnämnt, kommer att kosta omkring 350 miljoner kronor för statsverket; totalt är det fråga om en investering på 600 miljoner. Elnätet på landsbygden ges ju av alla prioritet och kommer att kosta 50 miljoner kronor. Tillsammans blir allt detta 1 150 miljoner kronor, varav för statsverkets del 900 miljoner kronor.

Hur skall nu dessa utgifter betalas? Ja, det förslag som lagts fram måste betecknas som mycket, mycket modest. Den ursprungliga promemorian innehöll ett förslag, som borde ha kunnat

accepteras och helt genomföras. Det modifierade förslaget innebär emellertid, att man skall ha en energiskatt på stenkol med 12 kronor per ton och 14 kronor för koks. För motorbrännolja och eldningsolja 1 och 2 skall betalas en skatt på 25 kronor per m³, och för eldningsolja 3 och 4 och högre skall enligt propositionen erläggas 16 kronor per m³ i skatt. Motorsprit och bensin skall skattläggas med 4 öre per liter. Dessutom skall en elavgift erläggas med 10 procent på industrienergien och 5 procent på den borgerliga förbrukningen. Detta ger tillsammans 375 miljoner kronor. För att möjligen kunna klara det allra närmaste behovet har finansministern nödgats komplettera nyssnämnda skatter med en tobaksskatt på 75 miljoner kronor.

Om man ser detta förslag mot bakgrunden av vad som verkligen kräves, vågar jag hävda att det är fråga om ett minimiprogram och att en nedprutning av detsamma borde vara utesluten. Men vad är det man bjuder från oppositionens sida som ersättning? Ja, högern vill att man skall lägga en skattesats av 6 procent på industriell elkraft och av 3 procent på den borgerliga förbrukningen. Detta gör i runt tal 60 miljoner kronor. Eftersom man vill ge prioritet för elnätets utbyggnad på landsbygden, som kostar 50 miljoner kronor, återstår summa 10 miljoner kronor att möta dessa oundgängliga investeringar med. Folkpartiet är något generösare. Man accepterar visserligen inte oljeskatt i någon form men sträcker sig så långt, att man går med på samma elskatt som regeringen föreslår, vilket ger 100 miljoner kronor. Även folkpartiet vill ge prioritet för landsbygdens elnät med 50 miljoner kronor, återstår således 50 miljoner kronor. Och märk väl, att om man skall kunna gå med på dessa enorma utgiftssummor, måste man ställa villkor!

Herr Kollberg säger, att ett villkor är att man överför medlen till viss fond

Allmän energiskatt m. m.

och ser till att de kommer till sitt rätta ändamål. Och herr Nilsson i Svalöv vill att det skall vara en särskild stiftelse för att förvalta dessa extraordinära bidrag till vår energiförsörjning. Det är beklagligt att det har gått så mycket av politisk taktik i den här frågan. Den är alltför allvarlig för att utnyttjas för att komma med populära förslag. Det vore skäligt att man någon gång gjorde allvar av sina egna krav, att man skall främja ökade investeringar och hålla tillbaka konsumtionen.

Jag skall inte vidare uppehålla mig vid energiskatten, men med det jag har sagt hoppas jag att jag har kunnat visa, att här föreligger en angelägen uppgift, som det vore vår solklara skyldighet att på allt sätt stödja.

Den andra delen av denna debatt, som rör bevillningsutskottets betänkande nr 48, skall jag inte uppehålla mig vid i någon nämnvärd utsträckning, därför att jag förmodar att den kommer att behandlas på partiledarplanet och finansministerplanet efter större linjer än jag kan prestera. Jag vill emellertid säga, att när vi i utskottet tillstyrker en energiskatt, som kommer att innebära en indirekt beskattning på hyrorna och bränslet och över huvud taget en hel mängd av de breda folklagrens förnödenheter, så borde oppositionen förstå, att vi inte ett ögonblick kan reflektera på att sänka uttagsprocenten. Vad innebär det om vi sänker uttagsprocenten och samtidigt inför energibeskattnig? Jo, det innebär att de stora, breda folklagren kommer att drabbas av denna indirekta beskattning, medan genom sänkning av uttagsprocenten till 90 de större inkomsttagarna kommer att bli kompenserade för sina bidrag till energiförsörjningens finansiering genom att de får ett skatteavdrag, som blir större än deras uppoffringar för energiskattens genomförande. En sådan politik är det väl för mycket begärt att

vi, som känner ansvar för vår energiförsörjning, skall kunna gå med på.

Herr Nilsson i Svalöv hade en del funderingar om hur man kan klara statsfinanserna genom besparingar. Jag satt just och gjorde den reflexionen, att om man får tillämpa herr Nilssons i Svalöv metod att räkna sig till godo föreslagna men icke genomförda utgiftssänkningar, kan man sannerligen komma till vilka överskott som helst. Men nu har vi ju det sorgliga faktum, herr Nilsson i Svalöv, att alla högerns propåer om skattesänkningar av någon betydelse röstas ned, inte minst med hjälp av oppositionsbrodern folkpartiet, och då är ju möjligheten att överbalansera budgeten med sådana propåer fullkomligt utesluten.

Dessutom vill jag i detta sammanhang citera en mening av professor Torsten Gårdlund, som hade en artikel om denna sak i Svenska Dagbladet. Där säger professor Gårdlund: »En överväldigande majoritet i riksdagen motsätter sig — — — en mera väsentlig nedskärning av utgiftsvolymen. Så länge detta är förhållandet blir talet om att skapa avgörande förbättringar i budgetläget genom utgiftsbegränsning ett sken. Vad som i själva verket pågår är en fortlöpande utgiftsökning, och för att hindra den att ytterligare undergräva penningvärdet» — och här citerar han finansministern — »måste man i dagens läge acceptera åtgärder för att skattevägen förbättra budgetläget.» Detta står skrivet i Svenska Dagbladet. Jag vet mycket väl, att Svenska Dagbladet på ledarsidan har tagit sin ekonomiska expert i upptuktelse, men jag är övertygad om att sakkunskapen i detta avseende säkert återfinns på den ekonomiska avdelningen på Svenska Dagbladet och inte på ledaravdelningen.

Vidare skall jag bara tillägga en sak, nämligen att frågan om den extra bologsskatten också har varit föremål för en reservation. I denna yrkas denna skatts omedelbara avskaffande. Jag vill

Allmän energiskatt m. m.

med anledning därav erinra om att det ju är finansministerns avsikt att i samband med energiskattens genomförande framlägga förslag om att investeringsavgiften skall upphöra från och med nyåret 1958. Under sådana omständigheter måste det anses opåkallat att ytterligare lätta den tunga som måste läggas på bolagen. Jag är fullkomligt på det klara med att en ökad självfinansiering och ökad investering för företagens räkning är önskvärd, men jag tror, att den allmänna motiveringen för den särskilda bolagsskatten fortfarande är giltig och att det sålunda ur den allmänna ekonomiska jämviktens synpunkt är nödvändigt att ha den skatten kvar ytterligare någon tid.

Jag skall inte fortsätta längre. Jag vill endast säga, att den ekonomiska politik som vi har fört har grundat sig på en serie åtgärder, både penningpolitiska åtgärder och finanspolitiska. Jag tror att om man jämför oss med andra länder, så skall man finna, att den politik vi fört på det stora hela har varit framgångsrik och att detta beror på denna samordning av åtgärder.

Om vi läser den sista OEEC-rapporten, så skall vi finna, att de ekonomiska åtgärder, som har företagits i OEEC-länderna, har varit föremål för ingående studium i ett »working party» i OEEC, sammansatt av framstående experter. De slutsatser som man i denna rapport kommer fram till tycker jag är mycket belysande för den politik vi här har fört. Vi kan nog erkänna, att de synpunkter man där framfört är beaktansvärda och tacksvärda. Jag tror också, att de står fullt i överensstämmelse med den ekonomiska politik som finansministern eftersträvat att föra.

I denna rapport står sålunda bland annat, att erfarenheterna från de senaste två åren har demonstrerat nödvändigheten av samordnade aktioner på flera områden, om ekonomisk balans skall kunna uppnås. För att detta skall kunna genomföras är inte rege-

ringarna ensamma ansvariga. Uppehållande av en stabil ekonomi kräver moderation i fråga om priser från industriens och handelns sida, moderation hos jordbrukarna i kravet på högre priser och löntagarnas krav på högre löner. The Working Party understryker också ansvaret hos dem som svarar för priser och löner och deras skyldighet att hjälpa regeringarna att uppehålla en stabil prisnivå. Om så sker, slutar man, har man med penningpolitiska och finanspolitiska medel möjligheter att uppnå målet, en ekonomisk balans, utan att uppföra den fulla sysselsättningen och hög produktivitet.

Jag tror det är ett program som är värt att beakta och att de förslag som vi här har att fatta beslut om står i full överensstämmelse med dessa syften. Man bör sålunda kunna bortse från lusten att alltid motsätta sig vad regeringen föreslår, med det större syftet för ögonen att främja en sund utveckling av framför allt det som är livsnerven i hela vårt produktiva liv, nämligen en fullgod energiförsörjning.

Med dessa ord ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter och avslag på samtliga reservationer.

Herr KOLLBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Bara några ord i anledning av herr Sundströms anförande. Herr Sundström frågade, högt och tydligt, här i kammaren: Vad bjuder oppositionen? Om nu inte herr Sundström har fått klart för sig detta vid ärendets behandling i bevilningsutskottet skulle jag sammanfattningsvis vilja framhålla, att vi bekräftat, att det som herr Sundström påpekade förefinns mycket stora brister i vår energiförsörjning och att vi av den anledningen behöver göra betydande insatser. Herr Sundström förklarade energiskatten med behovet av energiinvesteringar, men han glömde tala om, att energiskatten under fem

Allmän energiskatt m. m.

år ger 2 miljarder kronor, medan de i propositionen redovisade investeringsbehoven uppgår till 1 miljard kronor.

Det konkreta förslaget från folkpartiet avser — det vill jag än en gång understryka — det förut behandlade oljelagringsprogrammets finansiering. Vi vill täcka statens utgifter därför med 350 miljoner kronor under fem år. Vidare har vi i anslutning till den föreliggande propositionen framlagt förslag om medel för elkraftens utbyggnad på sammanlagt 500 miljoner kronor.

Att vi sedan ställer det villkoret, att dessa medel verkligen kommer det ändamål till godo, för vilket de uttas, skall väl inte herr Sundström förvåna sig så mycket över. Jag vill bara påpeka, hur man disponerar de medel man tar ut av bilismen, vilka ju skulle gå till vägväsendet — det har uttryckligen utlovats — men som utnyttjas för andra ändamål.

Herr VIGELSBO (bf):

Herr talman! Jag vill först och främst understryka, att det är en enkel lek-mans synpunkter jag vill lägga på en del frågor, som föreligger till diskussion i dag.

Om man ser på innehållet i den kompletteringsproposition, som här föreligger till behandling, och den motivering, som finansministern har anfört för sina ståndpunktstaganden, får man i uppriktighetens namn säga, att de uppgifter som har lämnats förefaller att vara rediga. Finansministern har verkligen velat visa oss hur läget är. Han är ju av den uppfattningen, att situationen inte är sådan som den borde vara. Framtidsperspektiven är inte så ljusa, som man skulle ha önskat. Finansministern konstaterar, att produktionen inte har ökat som man har väntat. Han betraktar detta förhållande såsom ett resultat av den omställningsprocess, som äger rum inom produktionen. Det visar sig emellertid samtidigt, att både

den enskilda och den offentliga konsumtionen stiger snabbare. Investeringsarna sväller i omfång, framför allt de kommunala.

Försök har gjorts från regeringens och de ansvariga myndigheternas sida att komma till rätta med dessa problem och skaffa sig grepp över utvecklingen. Man har höjt räntan, men det har visat sig, att räntevapnet inte var effektivt. Man har också tillgripit andra åtgärder jämsides med räntestegringen, men man har ändå inte kunnat finna det radikallmedel, som hade behövts för att återställa den ekonomiska balansen i samhället. Finansministern lovar, att han alltså skall följa utvecklingen med skärpt intresse, och förklarar sig beredd att när så är av behovet påkallat ingripa för att göra vad som kan göras i den aktuella situationen.

Vissa detaljer i finansministerns redovisning kan vara värda att fästa uppmärksamheten på, särskilt frågan om stegringen av den kommunala investeringsvolymen. Jag tvivlar inte på att de uppgifter som har lämnats är riktiga. De kommunala investeringarna beräknas komma att stiga under löpande budgetår med cirka 12 procent. Det föreligger dock en brist i finansministerns redovisning. Det skulle ha varit intressant att se, hur den ökade investeringsvolymen fördelar sig på de stora städerna å ena sidan och landsbygdskommunerna å den andra. Även om volymen har ökat kraftigt, är jag rädd att landskommunerna har blivit styvmoderligt behandlade eller i varje fall orättvist beskyllda för att ha bidragit till att höja investeringsvolymen. Jag måste kanske medge, att landskommunerna säkerligen också har bidragit därtill, men vad är orsaken? Här i riksdagen har vi beslutat om reformer. Vi har beslutat om det kommunala bostadsprogrammet, om skolväsendets utbyggnad och modernisering och om vatten- och avloppsfrågornas lösning. Allt detta kommer givetvis att i hög

Allmän energiskatt m. m.

grad belasta den kommunala investeringsvolymen. Detta är också fullt förklarligt. Vi har ju fått den nya kommunindelningen med storkommunerna, som gör att man på kommunalt håll har stort behov av att ordna sina vatten- och avloppsfrågor och i övrigt bygga ut den serviceapparat, som människorna med rätta behov för att de skall trivas och stanna kvar på den svenska landsbygden.

Vi är väl alla villiga att acceptera det resonemang, som går ut på att investeringarna måste begränsas inom ramen för de resurser som är tillgängliga, men det är förvånansvärt att man kommit underfund med nödvändigheten av en sådan begränsning just i ett läge som det nuvarande, då kommunerna som sagt står inför stora investeringar, delvis föranledda av de initiativ, som regeringen och riksdagen tagit och som vi alla här i riksdagen oavsett partitillhörighet medverkat till. Det har ju också från riksdagens sida ställts i utsikt både lånemöjligheter och anslag för att stimulera dessa strävanden inom kommunerna.

På vårt håll anser vi att dessa reformer är synnerligen motiverade och att det skulle vara mycket beklagligt, om denna investeringsverksamhet nu skulle stoppas. Man säger visserligen att det inte är fråga om något sådant utan bara om att övergå från låne- till skattefinansiering av investeringarna, men det är alldeles uppenbart, att många kommuner därigenom skulle utestängas från möjligheten att fullfölja de förbättringar i serviceavseende, som enligt riksdagens beslut även folket ute i våra bygder bör bli delaktigt av.

Detta resonemang om skattefinansiering av investeringarna hade måhända varit riktigt, om det framförts av en finansminister redan för 20 år sedan, så att varje kommun sedan hade måst bygga ut sin samhällsapparat med hjälp av de medel som man själv på skattevägen kunnat uppbära. Hur

skulle det t. ex. i dag ha sett ut i Stockholm under sådana förhållanden? Ja, jag är alldeles övertygad om att det då inte hade funnits mer folk i Stockholm än att de rymts ovan jord och att vi alltså kunnat undvika det stora miljardprojekt som tunnelbanebygget utgör och säkerligen även många andra stora investeringar.

Det sägs i propositionen, att de kommunala investeringarna beräknas stiga med 12 procent. Det skulle vara mycket intressant, om finansministern här i kammaren kunde lämna oss ett besked om hur denna ökning fördelar sig t. ex. på Stockholm och de fem största städerna och hur mycket som blir över för landet i övrigt.

På vårt håll har vi således mycket svårt att godta de synpunkter, som i detta sammanhang framförts i propositionen om att man bör övergå till en skattefinansiering av de kommunala investeringarna. Vi kan till nöds förstå, att de kommuner, som haft förmånen att tidigare få låna och som i det närmaste byggt upp hela sin serviceorganisation, skulle kunna skattefinansieringsvägen komplettera och färdigställa sina anordningar. Men det skulle vara orättvist att stoppa lånemöjligheterna för de landsbygdskommuner, som nu är i färd med att försöka bygga upp en serviceapparat, som säkerligen aldrig, även om man får låna pengar, kan bli av samma fulländade beskaffenhet som den serviceapparat de stora städerna lyckats åstadkomma med hjälp av lånemedel.

Jag vill slutligen säga några ord om den s. k. punktbeskattningen av energiförsörjningen. Vi har inte som tidigare talare reserverat oss mot utskottets betänkanden, vare sig nr 47 eller nr 48, utan har biträtt utskottets förslag.

När man nu ser förslaget till energiskatt, frågar man sig: Vad är motivet för denna punktbeskattning? Man har sagt, och ingen har bestritt det, att man måste skaffa pengar för att bygga ut

Allmän energiskatt m. m.

atomkraftanläggningar och anläggningar för oljelagring. Möjligheten att för detta ändamål höja det statliga skatteuttaget från nu gällande 100 till 110 har vi helt lämnat ur räkningen. Sedan återstår två alternativ.

Det ena alternativet är att gå ut på kapitalmarknaden och låna pengar för ändamålet. Den möjligheten är inte utesluten, men ett sådant förfarande medför en åderlåtning av lånemarknaden och följaktligen risk för att vi får ytterligare räntestegring. Vi från jordbrukets sida är ingalunda trakterade av att det tillgrips sådana åtgärder för att finansiera dessa investeringar, att det automatiskt skapar förutsättningar för ytterligare räntestegring.

Den andra återstående möjligheten är att tillgripa punktskatter. Det är denna som här har valts. Nu har emellertid jordbruket ett avtal som sträcker sig över en tidrymd på tre år. När detta avtal ingicks, räknade ingen människa med att en skatt som denna skulle belasta de driftkostnader som jordbruket har rätt att bli kompenserad för från fall till fall. Därför har det från vårt håll väckts en motion om att vi skulle ha rätt till kompensation för de kostnader, som denna energiskatt skulle medföra för jordbruket.

Utskottet har inte kunnat biträda motionen oförändrad, men vi måste säga oss att utskottet skrev åtminstone välvilligt, vad värde detta sedan än kan ha. Jag hoppas att regeringens ledamöter, när de läser vad som förekommit här, också läser motiveringen — jag tror inte att de har gjort det jämt. I motiveringen står i vart fall, att utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t uppstår denna fråga till prövning och för riksdagen framlägger de förslag i ämnet, vartill en sådan prövning kan föranleda.

Det sades under frågans behandling att tjänstemän och arbetare bundit sig för ett avtal med två års giltighetstid och att det följaktligen vore omöjligt

att tillgripa åtgärder, som på ett eller annat sätt skulle återverka på de förmaner som de tillförsäkrat sig i detta tvååriga avtal. Då ifrågasatte vi från bondeförbundshåll, huruvida inte vi från jordbrukets sida kunde resonera på samma sätt och säga att jordbruket har rätt att få erforderlig kompensation för sådana oförmodade kostnadsökningar.

Jag skall, herr talman, inte uppehålla tiden längre. Under förutsättning att den utredning som vi har begärt och utskottet ställt i utsikt kommer till och under förutsättning att vi har ett motse ett positivt resultat av denna utredning redan vid höstriksdagen 1957, ber jag, herr talman, få yrka bifall till båda de här föreliggande utskottsbetänkandena, nr 47 och 48.

Herr talmannen tog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr SCHMIDT (fp):

Herr talman! För tre år sedan tillät jag mig att i denna kammare, på tal om sparande, beröra dess återverkningar på produktivitet och konkurrenskraft, på produktion och nationalinkomst. Jag sade att man inte kan komma ifrån, att sammanhanget mellan den statliga finansieringsmetoden, skattepolitiken och räntepolitiken under efterkrigstiden å ena sidan samt sparandets utveckling å andra sidan börjat visa sig. Vi får väl konstatera att denna utveckling blivit alltmer markerad den dag som är. Därför är det kanske också värdefullt att den s. k. ekonomiska debatten och skattedebatten förenas. Jag vill nu från det fögderi jag representerar — bankoutskottet — framföra några synpunkter.

Först och främst vill jag gärna lämna en redovisning för vissa finansiella förhållanden. Under nu löpande budgetårs tio första månader, alltså per den 30 april, har statsskulden genom riksgäldskontorets upplåning ökats med drygt

Allmän energiskatt m. m.

2 miljarder mot 1,6 miljard förra året under samma tid. Med hänsyn till sterilisering av vissa medel i riksbanken bör man dock uttrycka saken så, att en nettoskuldökning skett med ungefär 1,7 miljard mot 1,4 miljard förra året. Nettoskuldökningen i riksbanken utgör hittills detta budgetår drygt en halv miljard mot 900 miljoner förra året. Marknaden har under budgetåret sålunda belastats med cirka 1,2 miljard för stats-skuldökningen mot en halv miljard förra året. Det är då att märka, att affärsbankernas disponerade utlåning till näringslivet och allmänheten var ungefär densamma den 30 juni 1956 och den 30 april 1957.

En jämförelse för helt år från den 30 april 1956 till den 30 april 1957 ger vid handen, att statsskuldökningen uppgår till 1,35 miljard eller netto — efter avdrag av det steriliserade beloppet — drygt 900 miljoner. Steriliseringsbeloppet under denna tid uppgår nämligen till cirka 400 miljoner. Den samhälls-ekonomiska effekten av steriliseringen har sålunda inte blivit den man tänkt sig, eftersom riksgäldskontoret måste upplåna mer än tredubbla beloppet och riksbankens innehav av skattkammар-växlar och svenska obligationer — minus statens giro i riksbanken — under samma tid ökat med ungefär samma belopp som det steriliserade beloppet. Det naturliga vore därför att det steriliserade beloppet, som vid budgetårsskiftet kommer att uppgå till mer än 800 miljoner, används till att inlösa statspapper i riksbanken till motsvarande belopp. Det är också en fråga om bokföring av räntor. Skall räntorna via riksbanken efter vissa kursjusteringar hamna på budgetens inkomstsida, eller skall riksgäldskontorets, respektive budgetens utgifter för räntor minskas med motsvarande belopp?

Under årens lopp har vi varnat för den stagnerande kapitalbildningen som en följd av felinriktad räntepolitik, otillräckligt sparande och hård, föga

sparvänlig skattepolitik. I dag bör det stå klart för alla, att tillgången på kapital ej ens svarar mot de allra mest trängande investeringsbehoven — de må vara offentliga eller privata.

Om man nu framhåller att de privata investeringarna under 1956 ökat med 3 procent och de offentliga med en procent, så bör man emellertid observera nationalbudgetdelegationens differentiering: de privata investeringarna har ökat med 3 procent, de statliga med 4 procent, medan de kommunala har minskat med 2 procent. Den fina placeringen för kommunerna i statistiken över investeringsbegränsningar kommer dock ej att vara länge. För nästa år spår delegationen oförändrad ökning av de privata investeringarna, endast 2 procents ökning för de statliga men 12 procents ökning för de kommunala. Kommunernas budgetarbete präglas nu också av bekymmer för hur de växande investeringsbehoven skall kunna finansieras. Den kortfristiga lånevägen kan ju inte — inte heller skattevägen — beträddas hur långt som helst. Obligationslånemarknaden har också under senare tid varit praktiskt taget stängd för kommuner och industrier.

Att valutasituationen i och för sig ger anledning till oro, därom är vi alla överens. Jag överlåter åt mina medreservanter att beröra de rent handelsbalanstekniska frågeställningarna. Jag vill däremot återkomma till en lika allvarlig fråga, som jag berört här i kam-maren ett par gånger under senare år, nämligen relationen mellan förändringarna av valutaservan och mängden offentliga betalningsmedel. En återblick kan vara nyttig.

I början av 1945 sänktes det svenska diskontot till 2½ procent. I augusti samma år hade riksbanken 2,8 miljarder i guld och valutor och endast 300 miljoner i svenska obligationer och skattkammарväxlar. I augusti 1948 hade riksbanken bara ungefär 380 miljoner i guld och valutor men mer än 3 miljarder i

Allmän energiskatt m. m.

till fria avskrivningar relativt högre vinstbelopp än förut och *dels* ej bara på den så beräknade rörelsevinsten utan även på en fiktiv vinst, nämligen den som kommer att uppstå genom uppskrivning av varulager. Nuvarande företagsbeskattning är så konstruerad, att den drabbar även den, som av andra orsaker än av kreditpolitisk art råkat i svårigheter. En med hjälp av generella medel genomförd kreditpolitik kan där- emot tillämpas smidigt utan att dess totala efterfrågebegränsande effekt be- höver försvagas.

Ja, när man läser efterföljande me- ning, »Ju passivare finanspolitiken är, desto större blir den del av efterfråge- begränsningen som måste uppnås med kreditpolitiska medel», får man utan tvivel ett intryck av att majoriteten i utskottet anser det vara fördelaktigare med en efterfrågebegränsning som åstadkommes genom finanspolitiska medel än genom kreditpolitiska. Det är nästan så att man kommer att tänka på det gamla adelsprivilegiet att ha rätt att bli avrättad med svärd i stället för med bila.

Slutligen måste jag ta upp några me- ningar i majoritetsutlåtandet: »en po- litik som syftar till att under full sys- selsättning upprätthålla ett stabilt pen- ningvärde måste lita till ett mycket brett register av åtgärder på såväl fi- nans- som penningpolitikens områden. Den strama ekonomiska politik, som förts i vårt land under de senaste åren, utgör en bekräftelse på detta förhållan- de.» I kompletteringspropositionen har saken uttryckts så: »avsaktningen i framåtskridandets takt får betraktas som priset för skyddet av penningvär- det och valutareserven.» Men majori- tetsutlåtandet är väl bra ologiskt: den fulla sysselsättningen har väl kunnat upprätthållas trots den strama ekono- miska politiken. Och inte har jag fått någon bekräftelse på att vi har lyckats »upprätthålla ett stabilt penningvärde». Vad sedan det sista uttrycket beträffar

är det minst sagt tvivelaktigt om »en av- saktning i framåtskridandets takt», i vad det avser produktionen, skyddar valutareserven.

Sedan vill jag, herr talman, säga ett par ord om de rent formella förhållan- dena. I reservationen har vi konstate- rat, att frågan om det personliga spa- randet har behandlats i riksdagen och på annat sätt blivit beaktad. Bostads- sparandet har behandlats i bankoutskot- tets utlåtande nr 13, och i bevillnings- utskottets utlåtande nr 32 föreslås att en av utskottet begärd utredning även skall ta upp frågan om ett bostadsspa- rande till behandling. Motioner om en penningvärdesäkring har behandlats i bankoutskottets utlåtande nr 10 och tor- de även bli föremål för behandling i stabiliseringsutredningen. Vi vill i re- servationen bara uttala den önskan, att detta förslag får behandlas med en viss prioritet.

Vi har vidare ett yrkande om att frå- gan om aktiesparandet skall beaktas och utredas. Vi menar att detta faller under uttalandet i bevillningsutskottets betän- kande nr 32 och kan tas upp av den ut- redning som däri begärs. Vi hoppas att denna fråga på detta sätt skall få en all- sidig och vederhäftig belysning. Det är ju inget tvivel om att det råder stort in- tresse för denna sak, och det ligger där- för vikt uppå att det finns ett objektivt underlag för en utveckling av detta in- tresse.

I ett uttalande 1951 framhöll jag, att det är viktigt att auktoritetstron inte rubbas, d. v. s. tron på den ekonomiska vederhäftigheten i vad regeringen och densamma närstående myndigheter i det- ta avseende företar sig. Jag inkluderade i det uttalandet även skyldigheten att bemästra inflationen. Jag är fullt medveten om att vi alla har ett ansvar och bör hjälpa till i att försöka häva in-flationen.

I reservationen sägs, att orsaken till att vi har kommit i detta läge måste i väsentlig mån ligga inom den ekono-

Allmän energiskatt m. m.

miska politikens område. Det är alltså av vikt att denna lägges om och att en ny politik med anknytning till verkligheten inledes medan tid är.

Herr talman! Jag skall sluta här och återkommer sedan med yrkande när bankoutskottets utlåtande nr 22 föredrages.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! I dagens ekonomiska debatt blir min uppgift att kommentera synpunkterna i reservationen under bankoutskottets utlåtande nr 22. Som herr Schmidt just framhållit är reservationen gemensam för utskottets ledamöter från högern och folkpartiet. Detta innebär, att vi inom de båda partierna ser i det väsentliga lika på dessa problem. Vad herr Schmidt redan gått igenom behöver jag därför inte syssla med.

Inom bankoutskottets kompetensområde faller granskningen av två verksamhetsavsnitt: det ena avsnittet är penningpolitiken, som ju delvis drives genom riksbanken men i väsentliga styc-ken påverkas direkt av riksdagsbeslut, och det andra avsnittet är finanspolitiken i den mån den har samhällsekon-omiska motiveringar.

Utlåtandet och reservationen är uppbyggda på samma sätt: de innefattar en beskrivning av nuläget, vissa principiella resonemang och slutligen — i anknytning till väckta motioner — en del rekommendationer för den fortsatta kredit- och finanspolitiken.

Endast i motiveringens första stycke följs majoritet och reservanter åt. Här gäller det ju också bara att konstatera, att vi får acceptera fortsatt provisorisk sedelutgivningsrätt intill ett nytt maximum och att vi får göra det årliga erkännandet av statens oförmåga att infria det löfte om värdebeständighet, som förr var lagfäst och som upprepades inför var och en som stod med en sedel i handen.

Men efter detta första stycke börjar

meningsskiljaktigheterna, och de gäller alltså redan uppfattningen av dagens läge. Majoriteten tycker sig — visserligen med förbehåll — kunna konstatera »en väsentlig dämpning av inflations-trycket» och menar, att den samhälls-ekonomiska balansen »successivt förbättrats». Vi reservanter kommer fram till en annan bedömning. Vi framhåller, att prisstegringarna hos oss varit större än på många andra håll och att inflationsfaran alltjämt består. Den samhälls-ekonomiska balansen kan inte, gör vi gällande, sägas vara återställd.

Ofta är det väl så, att man lugnt kan överlämna åt en eventuellt intresserad framtid att döma mellan dem som uppfattar nutiden på olika sätt. I detta fall ligger det litet annorlunda till. En riktig bedömning har sin stora betydelse, eftersom dagens läge får tjäna som probersten för ändamålsenligheten hos den politik som förts. Utskottets uppfattning för fram — om inte till betyget Berömlig — så åtminstone till Med beröm godkänd. Man godtar med andra ord det resonemang, som finansministern för när han i tilläggspropositionen säger: »Man bör kunna utgå från att den med sådana instrument arbetande politiken, vilken lett fram till den förbättrade jämvikten och den balanserade expansionen under de senaste två åren, också är avpassad för den på det hela taget likartade konjunktur, som nu råder och som, att döma av nationalbudgeten, sannolikt blir förhärskande även i år.»

Vi reservanter däremot förs av vår uppfattning om dagens läge och om morgondagens risker till att påyrka väsentliga omläggningar i den ekonomiska politiken. Vi kan inte dela majoritetens trygga tillförsikt till att en politik av de gångna årens märke duger när det gäller att möta de påfrestningar på samhällsekon-omisk balans och på penningvärdet, som vi anser oss kunna förutsäga med kännedom om tendenserna inom konsumtion och produktion.

Allmän energiskatt m. m.

Får man döma efter en sådan barometer som aktiebörsen, måste man — tyvärr, höll jag på att säga — konstatera att allmänheten ansluter sig till den uppfattning som reservanterna företräder och inte till utskottsmajoritetens. Tilltron till penningvärdet är för närvarande betänkligt rubbad.

Om jag skulle göra ett försök att sammanfatta oppositionens rekommendationer, skulle jag kanske kunna uttrycka dem så här. I fråga om penningpolitiken önskar vi att den statliga aktiviteten skall sätta in på utbudssidan i form av sparstimulans, medan efterfrågesidan skall befrias från sina snedvridande regleringar. I fråga om finanspolitiken önskar vi också en överflyttning av aktiviteten, här från att innebära inventering av nya eller höjda skatter och pålagor till att innebära ett effektivt motstånd mot icke nödvändiga statsutgifter.

Vad först beträffar penningpolitiken, så skulle vårt recept — ingalunda nytt för i år — innebära att kapitalbristen möts inte genom att krediten ransonerar strängare utan genom att utbudet av sparmedel positivt påverkas. Vi menar att man efter våra linjer skulle kunna få fram ett större totalt sparande än det nuvarande, något som ju bland andra fördelar innebär att påfrestningarna på prisnivån och på valutareserven blir mindre. Vi menar också, att man skall kunna få dessa ökade kapitaltillgångar använda på ett mera rationellt sätt än vad fallet är nu. Då skapar man förutsättningarna för att bryta den nuvarande, mycket oroväckande tendensen till minskad framstegstakt i produktionen.

I enlighet med vår uppfattning att det privata sparandet — både som företagssparande och som personligt sparande — är överlägset det offentliga sparandet, yrkar vi på åtgärder för att minska de nuvarande hindren för det privata sparandet. Ett sådant hinder är den höga beskattningen. För företagssparandets del kommer också avskriv-

ningsreglerna med in i bilden. Vad beträffar ersättningen för sparandet — räntan — konstaterar reservationen det framsteg, som det innebar när den doktrinära lågräntepolitiken övergavs, och framhåller, att vi framöver torde få räkna med högre räntesatser än vad vi varit vana vid under det senaste årtiondet. Särskilt intresse har vi ägnat möjligheten att få fram värdesäkert sparande inom den enskilda sektorn. Ett konkret utslag av högerns intresse på den punkten var vårt förslag att placera ut LKAB-aktierna på marknaden.

Reservationen varnar också för tron att en ökning av det offentliga sparandet i alla lägen innebär en ökning av det totala sparandet i samhället. På den punkten kan man ju för resten hänvisa till konjunkturinstitutets resonemang kring de troliga följderna av ett offentligt pensionssparande av det slag, som pensionsberedningens majoritet tillstyrkt.

Vad så beträffar önskemålet om att vi skulle få mindre av stel regleringsteknik på kreditmarknadens efterfrågesida, är det ju tydligt, att ett ökat utbud i och för sig innebär möjligheter till en friare fördelning. Men oberoende av huruvida en sådan ökning kommer till stånd eller inte, ter sig en ändring av nuvarande former för kreditkonkurrens synnerligen angelägen. Som det nu är, har de olika projektens räntabilitet alltför liten betydelse för möjligheten till finansiering, något som fördröjer omdisponeringen av resurserna till önskvärd utbyggnad av progressiva branscher. Kommer inte en sådan omdisponering till stånd kan aldrig pressen på prisläge och valutareserv bringas att upphöra.

Till det mest betydelsefulla i detta sammanhang hör problemet, hur man skall kunna blåsa nytt liv i obligationsmarknaden, som sannerligen inte förete några tecken till att vara betjänt av att ha riksbanken till förmyndare.

Sammanfattningsvis rekommenderar

Allmän energiskatt m. m.

vi alltså för penningpolitikens del å ena sidan en mera positiv inställning till åtgärder, som kan bidra till ökat totalt utbud av sparmedel, och å andra sidan en minskning av ingreppen i marknadsmekanismen på efterfrågesidan.

De avsnitt av reservationens resonemang, som rör finanspolitikens samhällsekonomiska konsekvenser, kan jag gå fortare förbi — de är ju sammanflätade med bevillningsutskottets arbetsmaterial och har därför i långa stycken redan diskuterats här i dag av detta utskotts talesmän. I komprimerad form framgår reservanternas uppfattning i detta hänseende av vår formulering att vi inte accepterar »en överbalanseringsteknik som bygger på höjd beskattning, ej på sänkta utgifter». Det uttalandet står i medveten motsättning mot majoritetens tro på nyttan av högbeskattning och på omöjligheten av väsentligare utgiftsreduktioner.

Man kan med tillfredsställelse konstatera, att under årens lopp vissa avgjorda förbättringar kommit till stånd i utformningen av den ekonomiska politiken. Främst vill man väl nämna sloandet av den orealistiska spikade räntan, som tyvärr dessförinnan har hunnit åstadkomma betydande skador i form av misskrediterad sparbenägenhet, kortsynta nya konsumtionsvanor och felkalkylerade investeringar. En annan förbättring kan man notera från bostadspolitikens område, där vi ju nu i form av skärpta amorteringskrav accepterat tanken på medverkan till fortsatt bostadsproduktion också från deras sida, som redan har sin bostadsfråga ordnad, och där vi genom beslut om sänkta generella subventioner i varje fall minskat de tidigare i många fall synnerligen svagt motiverade anspråken på statsskattemedel. Man kan i uppräknningen av positiva drag hos den ekonomiska politiken också nämna utbyggnaden av skattefrihet för vissa former av kapitalavkastning och finans-

ministerns i tilläggspropositionen aviserade kampanj för ett ökat frivilligt ungdomssparande.

Allt detta får ses som en långsam omorientering — tillnyktring höll jag på att säga — i uppfattningen av sparandets samhällsfunktion. Det är inte så länge sedan spararen betraktades som en suspekt och osolidarisk person med borgerliga böjelser, som borde hållas så kort som möjligt i sin samhällsfarliga vägran att genom fullständig konsumtion hundraprocentigt bidra till den eftertraktade s. k. utgiftsexpansionen. När spararen småningom gick ur tiden, var det för en sådan uppfattning följdriktigt att söka ur kvarlåtenskapen mäta ut den skuld till samhället, som den avlidne spararen förmenades ha ådragit sig. Nu, sedan man lärt sig att se annorlunda på sambandet mellan sparande och investeringar, har spararen blivit en av alla omhuldad person, som bjuds en med ungefär 60 procent förhöjd ersättning för sitt sparande, i vissa fall rent av i form av skattefri inkomst. Som en rent personlig uppfattning vill jag deklarerar, att jag ser med en viss skepsis just på alla dessa olika specialarrangemang på taxeringsområdet och uppfattar dem som interimistiska företeelser, berättigade som inbrytningar i högbeskattningens skansar men i ett större sammanhang att betrakta enbart som brohuvuden för en framflyttning över hela linjen av en mera spar- och produktionsvänlig politik av det slag, som vi i reservationen sökt dra upp linjerna för. En sådan allmän politik betraktar vi för vår del inte bara som önskvärd utan som nödvändig. Vi har ju framför oss att infria en rad inhemska utfästelser — höjda barnbidrag, höjda kommunala ortsavdrag, höjda folkpensioner, förkortad arbetstid. Det är förmodligen realistiskt att för stora delar av vårt näringsliv räkna med ett skärpt internationellt konkurrensläge, dels som följd av fortgående utbyggnad av produktionskapa-

Allmän energiskatt m. m.

citeten världen över, dels som följd av de mognande planerna på en större europeisk marknad. Det ena som det andra — de inhemska åtagandena lika väl som de internationella konkurrensperspektiven — borde för oss alla vara en enträgen maning att se om vårt hus — inte i en okänd framtid, när en rad arbetsbelastade personer omsider hunnit slutföra vittfamnande utredningsuppdrag, delvis av rent teoretiskt intresse, utan nu — medan tid är.

Herr SKÖLDIN (s):

Herr talman! Bankoutskottets utlåtande nr 22, som kammaren här har att behandla, är föranlett av proposition nr 121. I denna föreslås att sedeltaket skall höjas till 6 300 miljoner kronor, och utskottet har biträtt propositionens förslag. Om den saken råder sålunda i dag full enighet. Vi behöver väl därför inte i år, som vi annars brukar, ödsla tid på en diskussion om huruvida det verkligen föreligger behov av att höja sedeltaket eller inte.

I väckta motioner har yrkats att utredning skall göras om vad en gemensam europeisk marknad kan ha för inverkan på vårt näringsliv, och den 8 mars i år uppdrog Kungl. Maj:t åt kommerskollegium att verkställa en sådan utredning. Det är givetvis mycket svårt att bedöma verkningarna av ett europeiskt frihandelsområde, men den utredning kommerskollegium nu skall göra, kommer väl att klargöra detta. En sak torde emellertid vara uppenbar, nämligen att ett europeiskt frihandelsområde skulle komma att medföra skärpt konkurrens på världsmarknaden och därmed vålla besvärligheter för vårt näringsliv.

I de avgivna motionerna yrkas vidare på en omläggning av vår ekonomiska politik för att gardera oss mot de svårigheter som befaras uppstå om och när ett sådant europeiskt frihandelsområde kommer till stånd. Det säges även i motionerna att den ekonomiska

politiken skall givas en ändrad inriktning när det gäller investeringsverksamheten, att vi skall vidta sparstimulerande åtgärder samt avveckla subventionerna och alla produktionshämmande skatter. Det föreslås också att räntan skall höjas för att stimulera till ett ökat sparande. Allt detta är ju gamla bekanta frågeställningar från debatterna här i kammaren de senaste åren, och en diskussion om de problemen närmar väl knappast de olika ståndpunkterna till varandra.

Den fulla sysselsättningen, som vi från vårt håll är mycket angelägna om att upprätthålla, är givetvis svår att para med ett stabilt penningvärde. Vill man ha ett stabilt penningvärde, så kräver det en mängd omfattande åtgärder på såväl det finanspolitiska som det penningpolitiska området, och vi har erfarenhet av att en sådan politik skapar besvärligheter för det enskilda näringslivet och för oss, som är verk samma på det kommunalpolitiska planet. Men om dessa besvärligheter inte funnes, så skulle man utan överdrift kunna säga att politiken varit misslyckad, eftersom avsikten ju var att åstadkomma en uppdämning av inflationstrycket. Och fastän de expansiva krafterna på såväl investerings- som konsumtionssidan varit och är mycket starka, har vi ändå kunnat konstatera att en sådan uppdämning har ägt rum.

Det finns också tendenser, som kan tolkas så att den samhällsekonomiska balansen har förbättrats. Jag hänvisar här till den förbättrade balansen i vårt handelsutbyte. År 1955 hade vi där ett underskott på 410 miljoner kronor, 1956 var det 160 miljoner kronor, men för innevarande år räknar man med att full balans skall uppnås.

Trots åtstramningen har även den totala bruttoinvesteringskvoten både 1955 och 1956 legat högre än*åren tidigare, och från 1955 till i fjol ökade investeringarna inom den s. k. privata sektorn med över 3 procent. Ökningen

Allmän energiskatt m. m.

i den offentliga sektorn var endast 1 procent. Man räknar också med att de privata investeringarna under innevarande år skall visa en lika stor ökning.

Vad gäller den offentliga sektorn, så skulle den stiga snabbare, eller med sex procent, och det skulle främst bero på den investeringsexpansion som är rådande inom landets kommuner. Av de statliga utgiftsökningarna ligger hälften på de militära utgifterna.

Även om man alldeles oförbehållsamt kan säga, att denna tendens är ogynnsam, så är det väl ändå så, att vi alla har skyldighet att ge anvisningar om på vilka områden man skall dra ner utgifterna för att nå en bättre balans. Det är på det sättet ute i kommunerna, och det är för övrigt så även här i riksdagen, att vi är allt annat än sparsamma när det gäller de samhälleliga utgifterna, och vill man inte dra in på något, så blir ju resultatet det som jag nyss nämnde.

Det har sagts att denna politik medför en uppbromsning av produktionsstegringen. Vi har behandlat den saken i ett tidigare utlåtande från bankoutskottet, och i detta påvisades, att den uppbromsning som ägt rum emellertid hade sina förklaringar i vissa delar av vårt näringslivs förhållande till världsmarknaden, när det gällde att få avsättning för produkterna.

Vi hade en höjning av konsumentprisnivån 1956 med drygt fyra procent, vilket också är en ogynnsam utveckling. För första kvartalet i år skulle denna höjning bli en halv procent. Under återstoden av året är emellertid förutsättningarna för en stabilisering av prisnivån, såvitt vi kan bedöma, relativt stora.

Produktionsstegringen stannade 1956 vid två och en halv procent. Det är mindre än vad genomsnittet var under 1950-talet. Jag har emellertid fått upplysningar om att industriproduktionen har ökat med fem procent un-

der första kvartalet i år. Därest denna tendens kan hållas, kommer ju detta att bidra till att vi får större förutsättningar att återvinna balansen i vårt ekonomiska liv.

Den politik som har förts i fråga om finans- och penningväsendet har obestridligen förbättrat jämvikten. Penningpolitiken har inriktats på att begränsa kreditinstitutens utlåningar, och en inte oväsentlig räntehöjning har ju under årens lopp företagits. Om man utan denna kreditbegränsning skulle ha åstadkommit samma resultat som det nu uppnåddas, skulle den högre räntan ha fått lov att tillgripas i mycket högre grad än hittills har varit fallet. En likartad synpunkt anföres för övrigt i Industriförbundets remissvar till utskottet.

Det är obestridligt, att situationen nödvändiggör en fortsatt stram penningpolitik. Man hävdar från oppositionens sida, att den väsentliga inflationsfaran ligger i den offentliga utgiftsexpansionen. Därför skall då främst statsutgifterna dras ner, men försök som gjorts att i det stycket ge anvisningar, framför allt från högerens sida, har väl ännu inte varit av den omfattningen, att de skulle ha haft någon större betydelse i det stora sammanhanget. För övrigt gäller ju tvisten mellan oss och oppositionen huruvida man, genom att minska statsutgifterna och sänka skatten och på det sättet öka trycket på konsumtionssidan, når det resultat som man från oppositionen gör troligt.

Alla är vi överens om att det är nödvändigt att skapa balans mellan sparande och investeringar. På s. 8 i utskottsutlåtandet har LO i en sifvertabell åskådliggjort hur sparandet har ökat. Det är naturligtvis önskvärt att försöka stimulera sparandet, och finansministern har ju deklarerat, att han skall intressera arbetsmarknadens parter för att söka få ett större ungdomssparande till stånd.

Allmän energiskatt m. m.

Man har, som jag förut nämnde, sagt att skattesänkningarna är en lämplig väg. Bevillningsutskottets utlåtande nr 32 vid årets riksdag gick ju i den riktningen, att man borde utreda detta. Olika åtgärder är alltså vidtagna för att söka åstadkomma ett större sparande, och vi är väl alla överens om nödvändigheten av att alla bidrar till att skapa så hyggliga resultat som möjligt, för att vi skall få den önskade balansen mellan investeringslusten och sparkapitalet.

Herr Schmidt sade i sitt anförande, att han var anhängare av auktoritets-tron, och att denna var värdefull och inte fick rubbas. Detta gäller framför allt enligt herr Schmidt förtroendet för vårt penningvärde. Det är väl så riktigt som det är sagt.

Jag vill emellertid, herr talman, ifrågasätta om man lyckas skapa förtroende för vårt penningvärde genom att i alla möjliga och omöjliga sammanhang påpeka, hur »uselt» läget egentligen är på detta område. Är inte detta faktorer på det psykologiska planet som bidrar till att minska detta förtroende, som herr Schmidt anser det så önskvärt att upprätthålla? Såvitt jag kan förstå måste man genom att betona dessa farhågor i alla möjliga sammanhang nå ett resultat motsatt det som man vill vinna och som herr Schmidt ansåg vara så värdefullt.

Jag skall sluta med detta, herr talman, och kommer när bankoutskottets utlåtande föredrages att yrka bifall till vad utskottet där föreslår.

Herr SCHMIDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag fäste mig vid att herr Sköldin sade att de frågor som vi tagit upp i dag är gamla bekanta och att en diskussion om dem knappast kunde bidra till att vi kommer varandra närmare. Men det skulle väl vara bra bedrövligt att hålla på att diskutera och besluta här i riksdagen, om vi inte så småningom skulle kunna lösa vik-

tiga samhällsproblem tillsammans. Ett sådant uttalande tycker jag nog ger uttryck för en defeatism, som jag för min del inte vill ansluta mig till. Vore det så illa, bör varken herr Sköldin eller jag vara riksdagsmän.

Herr Sköldin undrade också, om den kritik vi framför är ägnad att stödja förtroendet för auktoriteter och bidra till ett bättre sakernas tillstånd. Ja men, herr Sköldin, om vi har en bestämd uppfattning om saker och ting får vi väl inte fördölja detta för svenska folket. Vi anser att förhållandena på detta område är allvarliga. En liten hänvisning till hur man har det just nu i vårt östra grannland kan kanske också vara på sin plats.

Herr SKÖLDIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Förutsättningar att kunna diskutera sig fram till en gemensam standpunkt föreligger självfallet i en mängd frågor, men med den erfarenhet jag nu har från 17 riksdagar måste jag säga, att utsikterna att lyckas därmed när det gäller den ekonomiska politiken förefaller mig obefintliga.

Beträffande herr Schmidts uttalande, att om vi inte kunde räkna med framgång därvidlag borde både han och jag lämna riksdagsarbetet, måste jag säga att jag tror inte det skulle vara så svårt att resonera sig fram till en gemensam standpunkt med herr Schmidt, något som jag har rik erfarenhet av från bankoutskottet. Men det förhåller sig ju på det sättet att herr Schmidt, liksom vi andra som sitter här, är anslutna till ett parti som företräder en viss standpunkt, och därigenom blir dessa svårigheter mycket större.

Herr andre vice talmannen MALMBORG (fp):

Herr talman! Vi har under överläggningen tidigare i dag behandlat bevillningsutskottets betänkande nr 47. Reservationen nr II av herr Spetz m. fl., som är fogad till detta betänkande och

Allmän energiskatt m. m.

till vilken herr Kollberg yrkade bifall, anknyter till en framställning från folkpartiet om en tillfällig elavgift, som i fråga om belopp och övriga villkor i huvudsak överensstämmer med propositionens förslag. Enligt motionen skulle medlens användning för det avsedda ändamålet tryggas genom en motsvarande ökning av kraftinvesteringsanslagen. Frågan om ökning av detta anslag har behandlats av annat utskott, nämligen statsutskottet, i dess utlåtande nr 136, och i anslutning till en vid detta utlåtande fogad reservation ber jag, herr talman, att få framföra några synpunkter.

Det har inte minst under debatten i dag betonats nödvändigheten av att söka fullfölja programmet för fortsatt kraftverksutbyggnad. I annat fall kommer ransoneringsshotet att bli överhängande. I denna situation är det starkt motiverat att vidta särskilda åtgärder för att underlätta finansieringen av elkraftutbyggnaden. Med hänsyn just till den kritiska situation som råder på detta område har vi från folkpartiets sida, i anslutning till kompletteringspropositionen nr 175, förordat ett uttagande av denna särskilda elavgift, som i fråga om belopp och övriga villkor överensstämmer med Kungl. Maj:ts förslag.

Enligt vår uppfattning måste emellertid denna avgift vara tillfällig och årligen omprövas till sin storlek. Vi har också lagt stor vikt vid att tillfredsställande garantier skapas för att de medel som inflyter oavkortade skall komma det avsedda ändamålet till godo. De medel som kommer in på detta sätt bör med andra ord användas för att öka kraftinvesteringarna, på såväl det allmänna som det enskilda området.

Vad beträffar ökningen av investeringarna på den allmänna sektorn får detta ske i vanlig ordning. När det gäller de enskilda kraftinvesteringarna liksom också upprustningen av landsbygdens elnät kan vi använda statliga låne-

fonder. Vi har redan sådana fonder, vattenkraftsfonden och kraftledningslånefonden. Det är uppenbart, att om vi kunde få en väsentlig höjning av exempelvis den senare, så skulle det vara utomordentligt värdefullt för upprustningen av landsbygdens elnät. Hitills har utlåningen varit obetydlig, därför att medelstillgången varit så knapp, men om vi lyckas få en större avsättning till fonden, kan vi på dessa vägar intensifiera utbyggnaden av elkraft.

Vi har i motionen klart sagt ifrån, att fördelningen mellan den allmänna sektorn och den enskilda på intet sätt får ske så, att de nuvarande proportionerna rubbas. Utskottet har avstyrkt motionen närmast under hänvisning till att den synes utskottet syfta till att för utbyggnad av elkraftproduktionen skapa en specialbudget inom riksstaten. I anledning härav framhåller utskottet, att det med hänsyn till önskvärdheten av att utgifterna kan behandlas efter enhetliga grunder inte kan anses stå i överensstämmelse med rationell budgetbehandling att utvidga systemet med specialbudgeter.

Jag skall gärna erkänna, herr talman, att dessa utskottets synpunkter kan med visst fog anföras, men å andra sidan tycker jag inte att det bör bara avgörande. Vi är i en kritisk situation, och det bör vara motiverat, synes det mig, att man söker vidtaga sådana åtgärder, att garantier skapas för att inflytande medel oavkortat kommer elproduktionen till godo.

Herr talman! Jag kommer sedermera, när statsutskottets utlåtande nr 136 föredrages, att yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Boman m. fl.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Herr Gustafson i Göteborg har redan kritiserat finansminister Strängs totalbalansterminologi. Den finns för övrigt kritiserad i reservatio-

Allmän energiskatt m. m.

nen i bankoutskottets utlåtande. Jag vill bara än en gång slå fast, att denna herr Strängs idé leder till att man alltid konstaterar underskott i budgeten. Herr Strängs bragelöfte, att han skulle totalbalansera och dessutom sterilisera, har ju, som vi framhållit, inte kunnat infrias.

Man måste verkligen understryka, att det förefaller tämligen meningslöst att lägga upp en sådan terminologi, att man skall vilseleda de 99,9 procent av svenska folket, som inte följer med detaljerna i denna sak. Folk skall ideligen få höra, att här är en brist i budgeten på så och så många miljoner. Vad kan den politiska tanken bakom detta vara? Jag kan inte finna annat än att finansministern och hans vänner — Föreningen högskattepolitikens vänner — tycker att det är bra att ge intryck av budgetbrist, ty då är det lättare att motivera höjningar av skatterna och påläggandet av nya skatter. Enligt min mening vore det riktigare och ändamålsenligare att finansministern erkände, att man får en bättre redovisning, som vanligt folk begriper, om man håller sig till de uttryckssätt och metoder, som vi varit överens om här i landet under flera årtionden.

Det är ju tvärtom så, att det finns ett stort överskott i budgeten. När man betalar samtliga investeringar i de affärsdrivande verken med skattemedel, skall man inte kalla det för ett underskott, ty folk får då ett oriktigt intryck. Man skall i stället säga, att vi har ett överskott som är så stort, att det täcker de och de investeringarna, men det täcker inte alla kapitalinvesteringar. Herr Gustafson i Göteborg har redan påpekat, att rent principiellt är det där riktmärket att få ett överskott, som precis motsvarar de offentliga investeringarna, olämpligt ur konjunkturpolitisk synpunkt. Jag vill därtill lägga den observationen, att det också saknas en förnuftig motivering till att ett land, som har litet fler offentligt ägda affärsverk,

skulle ha större överskott i budgeten än andra länder, som har färre offentliga företag. Sunda statsfinanser kan ju inte medföra helt olika krav i olika länder bara för att det ena landet har litet fler offentligt ägda affärsverk eller bedriver större utlåning till statligt bostadsbyggande än andra länder.

Antag att vi i överenskommelse med andan i en praktiskt taget enig kommittés förslag för några år sedan övergick till att subventionera bostadsbyggandet mer med årliga bidrag än med statliga krediter. Då skulle ögonblickligen anslagen på den statliga kapitalbudgeten nedgå mycket kraftigt.

Med finansministerns riktpunkt skulle då behovet av överskott för driftbudgeten sjunka mycket starkt utan att det skett något annat än att man föredrog en annan metod för stöd åt bostadsbyggande än den som nu används. Det har från vår sida ofta påpekats, men finansministern föredrar att inte svara. Jag tror jag vågar gissa att han inte kommer att svara denna gång, huruvida en omläggning av tekniken för bostadsstödet enligt hans metod skulle medföra att det ökade budgetöverskottet skulle gå ned några hundra miljoner utan att konjunkturläget eller det statsfinansiella läget undergått någon förändring. Så godtycklig är hans metod.

Jag kanske också, eftersom man på regeringsbanken älskar att läsa upp tidningscitat, får lov att kosta på mig att läsa upp ett sådant. Jag brukar annars vara rätt återhållsam med det, men à la bonne heure. Finansministern kanske har läst den honom numera mycket närstående Stockholms-Tidningen för i går, den 27 maj, där det står: »Det är inte rimligt att den nu levande generationen skall helt bekosta dessa väldiga investeringar — avsedda att tillgodogöras under decennier framåt — genom löpande inkomster; en betydande del måste uppenbarligen på längre sikt finansieras genom lån, som inom alla företag sker i liknande fall.» Här tar man klart av-

Allmän energiskaft m. m.

stånd från en totalbalanseringsprincip. Det man diskuterar är Stockholms stads affärer, men samma tankegång kan tillämpas på statens affärer. Vad säger nu finansministern om det? Det finns tydligen många människor som lika litet som vi förstår det fina i den där totalbalanseringsprincipen, och finansministern kan själv inte följa den något år. Det är, förmodar jag, antingen någon sorts envishet, eller också är det de synpunkter jag just anfört som gör att finansministern ändå vidhåller denna nya uppläggning, som så förvirrat den svenska allmänhetens föreställningar om statens finanser.

Både herr Gustafson i Göteborg och andra talare, däribland herr Schmidt, har varit inne på frågan om skattepolitikens verkningar. Jag behöver alltså inte nu ta upp kammarens tid med att närmare motivera varför vi inte menar att man bara genom att höja skatten och öka ett formellt budgetöverskott med säkerhet bekämpar inflationen och hjälper att återställa samhällsekonomisk balans. Det är inte så att man bara genom att höja skatterna får en bättre samhällsekonomisk balans. Tag en sådan sak som kvarlåtenskapsskatten. Man överför vissa belopp från enskilda till staten. Det är förmögenheter i enskild hand, och inte skulle de pengarna konsumeras. Då de nu överförs till staten i stället och staten inte konsumerar dem, är det därvidlag samma förhållande. Men förekomsten av en mycket hög arvsbeskattning av denna typ har ett negativt inflytande på människornas sparlust, leder till högre konsumtion och flera utgifter medan folk ännu lever. Man säger: När jag dör tar ändå staten så och så mycket av pengarna. Det är ingen som helst tvekan om att kvarlåtenskapsskatten formellt ökar finansministerns budgetöverskott och reellt förstärker de inflationsdrivande krafterna.

Det är också alldeles klart, att när man får någon minskning av konsum-

tionen genom en höjning av inkomstbeskattningen, så minskar man samtidigt det enskilda sparandet, och i många fall drabbas på lång sikt mycket väsentligt inte konsumtionen utan sparandet av en sådan beskattning. Om det blir mycket stora överskott i driftbudgeten så möter ju även en frestelse, som väl ingen här kan säga sig vara alldeles oemottaglig för, nämligen att inte vara så återhållsam med nya utgifter som man annars skulle vara. Även av dessa skäl är metoden med de väldiga budgetöverskotten högst tvivelaktig sedd på lång sikt och som inflationsbekämpande instrument.

Dessutom är det ju så, att en politik sådan som regeringens leder till att det enskilda sparandet blir otillräckligt. Då kompenserar man det med att öka det offentliga sparandet. Man höjer skatterna och minskar därigenom det enskilda sparandet ytterligare. Då skall man öka det offentliga sparandet än mer. Det blir en ödesdiger cirkel, som kan leda till att vi blir mer och mer beroende av det offentliga sparandet, som i viss mening är ett tvångssparande. En allt mindre del av investeringarna blir täckt av enskilt sparande. Det är en utveckling, som kanske framstår som tilltalande för en socialist. Personligen är jag övertygad om att man får ett snabbare framåtskridande här i landet om sparandet, kapitalbildningen, fördelas på många händer och därmed också dispositionen av kapitalet blir mera fördelat i landet. Och det viktigaste är väl att produktionsstegringen och levnadsstandarden kan stiga snabbt, det är ett gemensamt intresse för oss alla.

Beträffande den extra bolagsskatten nöjer jag mig med att hänvisa till vad som här tidigare har sagts, inte minst av herr Gustafson i Göteborg. Jag hoppas att finansministern har tillfälle att svara på herr Gustafsons fråga rörande regeringens inställning till den extra bolagsskatten, som ju kritiserats

Allmän energiskatt m. m.

så hårt av flera utredningar och experter och även från Landsorganisations håll.

Herr talman! Regeringens politik har fört landet till ett läge, där kampen mot inflationen har blivit mycket svår. Det är alldeles klart, att om man skall övergå till en ny politik får man räkna med övergångssvårigheter. Jag vill understryka detta men finner ingen anledning att ingå på dessa övergångssvårigheters art. Vi i oppositionen — så ser vi i alla fall saken i folkpartiet — drar upp riktlinjer för det slags politik vi vill föra på längre sikt. Det är detta som är ett oppositionspartis både rätt och plikt att göra.

Regeringens politik har misslyckats, det ser man av den fortgående inflationen. Jag har här, herr talman, några siffror som visar, huru som Sverige befinner sig i tätgruppen beträffande inflationens omfattning på 1950-talet, om man ser på de länder, som vi brukar vilja jämföra oss med. Jag skall inte trötta kammaren, men om så önskas, kan jag ju återkomma.

Enligt min mening finns här ett problem som förut vidrörts i debatterna, särskilt i remissdebatten, som det vore angeläget, att finansministern i dag verkligen sökte i någon mån beröra, nämligen följande. Om man har stigande löner och priser och fasta växelkurser och lönerna och priserna stiger snabbare i Sverige än i en hel del andra länder, kommer man då inte i det läget, att exportnäringarna får växande svårigheter genom sjunkande vinstmarginaler och därmed ett minskat företagssparande? Hur vill finansministern kompensera det minskade sparande som uppkommer av denna anledning? Hur tänker han sig, att vi här i landet skall få ersättning för det, så att vi inte behöver skära ned investeringarna för att undgå fortsatt inflation? Det var den ena frågan.

Den andra därmed mycket nära sammanhängande frågan är denna: I vilken

ekonomisk situation anser regeringen, att en löneglidning, som är för stor för att kunna förenas med ett fast penningvärde, skall kunna undgås? Observera, att jag inte på något sätt säger, att vad som sker på löneområdet är det allena avgörande för prisutvecklingen. Långt därifrån. Men jag väljer nu här att betrakta problemet från denna synvinkel. Vi har ofta sett det från andra synvinklar. Hur tänker sig finansministern, att man skall få ett läge, där vi med en fri arbetsmarknad har en löneutveckling, som är förenlig med ett fast penningvärde? Detta är ett problem, i fråga om vilket regeringen måste ha en ståndpunkt. Det går inte att säga, att vi för några år sedan har tillsatt en kommitté. Vi har diskuterat detta i elva år och ständigt fått samma svar, att man har några vetenskapliga utredningar i gång. Sedan har man, när dessa kommit, ansett dem inte tillräckliga, varpå man tillsatt en ny stor kommitté. En regering, som tagit ansvaret för att styra landets politik, kan inte uppskjuta behandlingen av centrala ekonomiska problem och bara säga, att nu sitter det en kommitté som funderar på saken. Kammaren har rätt att begära, att finansministern här verkligen skall ge till känna vad som är regeringens inställning på dessa punkter, så att man kan få veta vad som är själva kvintessensen av regeringens ekonomiska politik när det gäller inflationens bekämpande.

Erfarenheterna visar ju, att regeringen, som herr Regnell tidigare varit inne på, gjort sig skyldig till en lång rad misstag, den fasta räntan, underlåtenheten att vidtaga spärstimulerande åtgärder och annat, som det inte finns någon anledning för mig att här upprepa. Regeringen och regeringspartierna har underkänt de förslag som framlagts från oppositionen endast för att sedan, låt vara halvhjärtat, ta upp dem och genomföra en del av dem men då vanligen för sent. Den enda slutsats man kan dra är, att det behövs ett nytt

Allmän energiskatt m. m.

samlat grepp. Tyvärr tycks den svenska socialdemokratien inte kunna frigöra sig så mycket från tidigare komplex, att den är i stånd till ett sådant grepp. Det behövs en politik som sätter rimlig stabilitet i penningvärdet i centrum för den ekonomiska politiken.

Herr talman! Låt mig innan jag slutar bara peka på två andra begränsade spörsmål. Det första gäller rätten till avskrivning på fast egendom, där avskrivningen är beroende av anskaffningsvärdet, som för fast egendom ofta är förkrigstidens penningvärde. Det betyder att rätten till avskrivning för värdeminskning på fast egendom i många fall är uppenbart otillräcklig. Jag tillåter mig spörja finansministern i denna begränsade men praktiskt icke oviktiga fråga, som dock inte har någon större statsfinansiell betydelse, om finansministern är villig att sörja för att i en nära framtid en ändring kommer till stånd, som åstadkommer bättre överensstämmelse mellan avskrivningsmöjligheterna och den faktiska värdeminskningen i fråga om olika slag av fast egendom.

Det var ett viktigt led i finansministerns i fjol inaugurerade politik, att man skulle ha ett överskott på totalbudgeten, så att man kunde sterilisera inkomsterna av vissa skatter. Det var närmast den extra bolagsbeskattningen men också investeringsavgiften det gällde. Som jag påpekade i remissdebatten har det inte blivit någon sterilisering. Herr Schmidt har här tidigare till fullo klargjort, att vad som sker är att staten lånar pengar i riksbanken och sedan sätter in dem på ett annat konto i riksbanken, varefter det heter att man har steriliserat pengarna. Det finns väl, herr finansminister, ingen anledning att fortsätta detta spex. Kan inte finansministern, såsom herr Schmidt föreslog, till att börja med kvitta skulder och tillgångar mot varandra och ta ut vissa pengar för att göra avbetalningar på de statliga lånen, så att vi får ett läge som

motsvarar verkligheten? Och kan inte finansministern sedan erkänna att det har saknats förutsättningar för en steriliseringspolitik av den art, som finansministern tidigare tänkt sig, och att det icke har blivit någon sterilisering och inte heller ser ut att bli någon under nästa budgetår? Även om det innan dess möjligen kan uppkomma nya förutsättningar, skall man inte bluffa genom att låtsas som om det förekommer en sterilisering.

Nu spelar kanske inte denna sak någon större roll, men det är dock inte alldeles utan betydelse att riksgäldskontoret, därför att man skall låna upp pengar till steriliseringsändamål, tvingas räkna med större lånebehov än eljest vore fallet. Detta gör ju att man finner kapitalmarknaden otillräcklig och att man måste gå och låna i riksbanken. Vad skall det tjäna till med en anordning, som innebär att staten regelbundet lånar i riksbanken för att sedan sätta in pengarna på ett annat konto i riksbanken?

Om vi kunde enas om att inte krängla till statens finanser och redovisningen av dessa mer än nödvändigt, tror jag, att det skulle vara litet lättare att få den svenska allmänheten intresserad av de viktiga samhällsekonomiska problemen. Vi har kommit därefter, att det finns praktiskt taget ingen av denna kammares ledamöter utom ett par specialister, som kan förstå ens propositionerna i dessa frågor utan att rådfråga experter.

Herr talman! Jag har tidigare tillhört dem, som ägnar mycken tid åt statens finanser och statlig bokföring, etc. Jag vill inte påstå, att jag någonsin kom så långt, att jag begrep dessa ting helt och hållet, men jag förstod — trodde jag — väsentliga delar därav. Jag kan emellertid ärligt säga, att vi nu har kommit i ett sådant läge, att jag inte vågar yttra något om siffrorna utan att först rådfråga experter. Det vore nog angeläget, att finansministern försökte intressera

Allmän energiskatt m. m.

sig för att allting, som inte kan särskilt motiveras och som krånglar till saker och ting, bör undvikas. Man skall försöka få en klar och enkel redovisning.

Till sist, herr talman, instämmer jag i vad föregående talare från vårt håll yttrat om angelägenheten av att man för att få alla besparingsmöjligheter noggrant undersökta och alla möjligheter till återhållsamhet med nya utgifter prövade tillsätter den besparingskommission, om vars tillkomst både bondeförbundet, högern och folkpartiet synes vara eniga. Jag kan inte tänka mig, att man inom det socialdemokratiska partiet kan ha något emot att här göres ett försök med den mera återhållsamma statliga utgiftspolitik, som vi kan vara överens om att läget motiverar.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Efter de inlägg, som tidigare gjorts bland annat av herr Nilsson i Svalöv och herr Regnéll, kan jag begränsa mig till vissa för oss inom högerpartiet grundläggande synpunkter på skatter och ekonomi. Låt mig dock först erinra om att i januari månad förra året proklamerade finansministern såsom lägsta budgetmässiga riktpunkt för finanspolitiken att statens samtliga utgifter, av vad slag de vara månede, skulle täckas av löpande inkomster. Enligt nu publicerade uppskattningar för just den tid löftet gällde kommer inte de löpande utgifterna att betalas av löpande inkomster. Finansministern har således inte bara misslyckats med att totalbalansera budgeten. Han har inte heller förmått balansera driftbudgeten, vilket i nuvarande läge måste framstå såsom ett minimikrav på en rimlig finanspolitik.

Avsikten med den i januari månad förra året tillkännagivna politiken var att staten icke skulle behöva belasta kreditmarknaden med upplåning för sin

räkning. Denna marknad skulle reserveras för den upplåning, som bostadsfinansieringen nödvändiggjorde, liksom för de större och mindre företagens, hantverkarnas, jordbrukarnas och kommunernas upplåning. I all synnerhet skulle upplåning i riksbanken undvikas. En sådan innebar enligt finansministern en icke acceptabel påspädning av penningmarknadens likviditet, som måste motverka strävandena att begränsa underlaget för bankernas kortfristiga kreditgivning.

Mot dessa för regeringspolitiken uppställda mål bör sättas de resultat, till vilka samma regeringspolitik i praktiken fört.

Statens behov av ny upplåning har under den tid, som politiken verkat, vuxit med 941 miljoner kronor eller med ett belopp som utgör mer än en fjärdedel av hela den inkomstskatt samtliga medborgare i riket betalar under ett år. Statsskulden har under samma tid vuxit med 1 480 miljoner kronor. Den har alltså på något mer än ett år gått upp med drygt 8 procent i förhållande till hela den statsskuld som vi under generationer samlat på oss. Riksbankens innehav av statens obligationer och växlar har samtidigt ökat med 830 miljoner kronor, vilket lett till att vid senaste rapporttillfälle mer än 90 procent av samtliga utelöpande sedlar motsvarades av statliga skuldbervis.

I siffrornas ljus står det klart, att den finanspolitik, vars huvudmedel är höjda skatter, icke har då den första gången prövats i praktiken förmått uppfylla några av de krav som upphovsmännen själva ställt på den. Misslyckandet är så påtagligt, att den naturliga utvägen borde vara att från grunden ompröva hela politiken. Det låter sig visserligen sägas att inkomsterna inte blivit vad man räknat med och att utgifterna råkat bli större än man fruktat, men detta är endast en schematisk och formell förklaring. Man försöker över huvud taget inte åstadkomma en förklaring till

Allmän energiskatt m. m.

att inkomsterna blivit mindre och utgifterna större än de enligt planerna skulle ha blivit.

Finansministern vägrar emellertid att ompröva sin och regeringens principer. Han nöjer sig med att på sitt charmfyllda sätt påstå att »de undersökningar enligt vetenskaplig metod som de senaste åren företagits inom finansdepartementet emellertid pekar på att under nu rådande förutsättningar och vid nuvarande budgetära mönster en positiv utveckling av totalbudgetens saldo är en praktisk indikator på att finanspolitikens stabiliseringseffekt förstärkts».

Enklare kunde det, herr talman, nog inte ha sagts, att finansministern trots allt fortfarande lever i den föreställningen, att oavsett hur höga statsutgifterna är kan man nå jämvikt i landets ekonomi genom att höja skatterna. Det kan inte längre vara fråga om vetande. Det måste vara tro — tro dels att det är det allmänna som kan se till, att våra anspråk håller sig inom ramen för de disponibla resurserna, dels att detta kan ske med ingripanden mot människornas arbetsförtjänster alldeles utan hänsyn till hur hårda dessa ingripanden är.

Just nu avtecknar sig mot framtiden två speciella omständigheter, som gör nödvändigheten av en snabbare och jämnare produktionsstegring och en återhållsam pris- och kostnadsutveckling särskilt trängande. Vi måste förbereda oss för det nya och hårdare konkurrensläge, som kommer att följa av vårt lands anslutning till en europeisk marknad. Vi måste skapa förutsättningar — i vår valutarereserv, i vårt kostnadsläge — för den hårdare tävlan om marknader och sysselsättningstillfällen, som en friare och friskare ekonomisk atmosfär i vår världsdel med nödvändighet leder till. Gemensamt har vi bundit oss för en reform av den grundläggande ålderdomspensioneringen, vilken kommer att ställa stora krav på vår produktionskapacitet och på vår ekonomi-

ska politik. Det är inte nog att fatta beslut om hur framtida resurser skall fördelas mellan generationerna. Det väsentliga är att skapa sådana resurser, att vi kan genomföra fördelningsplanen utan risk för överansträngning av vår gemensamma ekonomi och utan att staten måste ställa orimliga anspråk på de människor, som befinner sig i de arbetsföra åldrarna.

Våra aktuella svårigheter och de bekymmer, som vi måste räkna med för framtiden, går — som vi ser saken — tillbaka på två problem — problemet om vårt otillräckliga sparande och problemet om våra för höga kostnader. Man kan anföra hur många siffror som helst för att bevisa, att vårt sparande är högre än det har varit och högt i förhållande till vad som presteras i många andra länder. Sådana lösryckta statistiska uppgifter säger i själva verket ingenting. Det enda vi med säkerhet kan konstatera är att sparandet icke räcker till för de uppgifter, som måste lösas, om vi skall kunna bygga ut vårt näringsliv i den takt vi behöver.

Försöken att ersätta det frivilliga sparandet med olika arter av tvångssparande har misslyckats. Därom lämnar regeringens egen analys av vad som hänt under senare år klara besked. Liknande försök kommer att misslyckas. De ingripanden mot människornas fria rätt att förfoga över sina egna arbetsförtjänster, som fortsatta sådana försök gör ofrånkomliga, framkallar en så stark psykologisk reaktion, att den icke låter sig bemästras. Det går helt enkelt inte längre att inom utomordentligt omfattliga och svåröverskådliga områden plötsligt sätta in åtgärder, som alla riktar sig mot de många medborgarnas möjligheter att själva hushålla. De negativa utslagen blir särskilt starka, då skatteläget är högt på grund av ett högt offentligt utgiftsläge.

Det återstår följaktligen ingenting annat än att undersöka varje möjlighet att stärka och sprida den personliga och

Allmän energiskatt m. m.

frivilliga sparbenägenheten. Det finns icke något annat alternativ. Kravet på en politik, som därvidlag kan nå väsentliga resultat, blir för vart år som går allt mer ofrånkomligt. När regeringen nu beslutar sig för ett samlat program i syfte att förbättra vår framtida energiförsörjning, borde den alltså ha byggt under detta med en samlad ansträngning till det frivilliga sparandets stärkande. Så har icke skett. I stället presenteras ett förslag till energibeskattnings, vilket uppgives skola tillföra staten in emot en halv miljard kronor om året i nya inkomster. Det finns ingen som helst säkerhet för att dessa nya medel, som pressas ut från medborgarna, kommer att användas för uppgivet ändamål. Tvärtom har vi all anledning att frukta att pengarna i realiteten kommer att utnyttjas för växande statliga utgifter, som inte har någonting med vår energiförsörjning att göra, eller helt enkelt utnyttjas som rörelsemedel i den statliga driften. Vad som hänt med bilskattemedlen talar sitt tydliga språk.

Energiskatten sätts in på ett sådant sätt, att den i särskilt hög grad drabbar hyresposten i människornas budget. Detta måste försvåra en övergång till en ekonomiskt sund bostadspolitik. Vi har drivit och driver linjen om en snabb avveckling av alla generella subventioner för bostadsändamål. Men vår linje innefattar också att de medel i statens budget, som på detta sätt frigöres, skall återföras till människorna i form av en skattesänkning. Först därigenom får man balans och de vidgade möjligheter till ett fritt konsumtionsval, som vi eftersträvar. Regeringen går den motsatta vägen. Sedan den ekonomiska verkligheten tvingat den att lägga om sin bostadspolitik, ökar den skattebelastningen och gör detta särskilt i sammanhang med bostadskostnaderna. En sådan politik måste få biverkningar som ingen i regeringspartierna räknat med.

Energiskatten är endast *ett* försök till

tvångssparande men med all säkerhet inte det sista. Om utvecklingen får fortsätta efter regeringspolitikens linje kommer ett ständigt behov av nya ingripanden av tvångssparandenatur att göra sig gällande. Vi har hävdat denna ståndpunkt under hela den tid, då de olika experimenten med ett obligatoriskt sparande i statens regi gjorts. Från regeringssidan har man ryckt på axlarna åt våra påståenden. Jag frågar: Vad visar utvecklingen? Visar den inte just ett ständigt aktuellt behov av nytt tvångssparande? Är det inte detta behov som framstår som den ofrånkomliga konsekvensen av det som skett med statens affärer under nu löpande budgetår?

I annat sammanhang har vi i högerpartiet redovisat våra praktiska förslag till sparfrämjande åtgärder. Denna redovisning gör självfallet icke anspråk på någon fullständighet. Den är att betrakta som ett försök att i praktiska förslag ge uttryck för en allmän strävan — för vår strävan — att göra det personliga sparandet lockande för många fler och lönande för många fler. I detta syfte är en omedelbar och märkbar skattelättnad för alla nödvändig. Det måste vara en lättnad i de sammanlagda anspråk som ställs på den enskilde.

Denna skattelättnad över hela fältet får inte göras möjlig genom att staten för ändamålet »tillverkar pengar». Den måste bygga på en begränsning i statens utgifter som svarar mot skattesänkningens omfång. Detta är ett av skälen till den utgiftsbegränsande politiken högerpartiet driver. Emellertid är det icke det enda skälet. Om vi över huvud taget skall få ordning på våra gemensamma affärer, måste vi sträva efter att begränsa hela det offentliga utgiftsläget. Eljest leder varken kreditpolitiken eller några andra åtgärder vi vidtar för att hejda en snedvridning av samhällsekonomien till positivt resultat. Vi måste göra det angeläget för kommunerna att

Allmän energiskatt m. m.

sänka sina utgifter och kostnader. Den na tanke ligger bakom de förslag vi i högerpartiet framställt om en bestämmande återhållsamhet med statsbidrag i olika former till kommunerna. Staten måste inom hela sitt verksamhetsområde skärpa nödvändigheten att väga även de minsta utgifter mot de resultat man med dessa kan nå.

Vi i högerpartiet har kritiserat regeringen — hårt ibland — för dess bristande förmåga att begränsa stegringarna i de statliga utgifterna. Men rätt skall vara rätt, herr talman. Det skall erkännas att regeringen ingalunda ensam bär hela ansvaret. Vi här i riksdagen är medskyldiga i kanske högre grad än vi själva alltid tänker på, och när jag säger vi här i riksdagen räknar jag i viss utsträckning in även oss i högerpartiet. Utan att närmare tänka på konsekvenserna finner vi oss ibland i en utgiftsutveckling som i själva verket är orimlig, som egentligen innebär, att vi inte planerar vår egen aktivitet med hänsyn till de faktiska resurser, som står till förfogande. Vi låter det gå och tröstar oss med att på något sätt ordnar det sig nog. Det ordnar sig icke. Medborgarna får i sista hand ta de fulla konsekvenserna av allt vi gör här i riksdagen och av allt vi icke gör. Det förekommer tyvärr alltför ofta att vi allesammans här i riksdagen formellt sett inte höjer de begärda anslagen, men samtidigt gör beställningar hos Kungl. Maj:t som i realiteten leder till starkt ökade utgifter. Denna metod att göra utgifter, som inte syns men som ändå finns, är inte förenlig med sunda statsfinansiella principer.

Jag hoppas att regeringen — vilken den än är — prövar dessa beställningar med nödvändig återhållsamhet och att så många som möjligt kommer att göra vad de kan för att stödja en sådan återhållsamhet.

Det är emellertid icke endast de offentliga utgifterna som måste sänkas

och de offentliga kostnaderna som ständigt måste hållas under kontroll. Kravet på utgiftsprövning och kostnadskontroll gäller också små och stora företag. Det gäller människorna i deras personliga hushållning. Vad vi på den politiska sidan här kan och bör åstadkomma är de allmänna förutsättningarna för sparsamhet. Vi måste i detta syfte, som herr Ohlin berörde, rationalisera företagsbeskattningen och på nytt göra företagssparandet möjligt och självfallet. Åtgärderna med extra bolagsskatt och med extra skatt på ekonomiska föreningar, som regeringen vidtog för ett par år sedan och som den fortfarande trots alla varningar och erinringar vidhåller, är ur alla synpunkter rent negativa. De försämrar dessutom villkoren för det riskvilliga sparandet, av vilket vi i dag och för framtiden är i så starkt behov. Denna extra beskattning på produktiva insatser är en sällsynt misslyckad form av ett offentligt sparande. Den har icke i något avseende lett till de verkningar som utlovades då åtgärderna genomdrevs. Det räcker med att hänvisa till att den statliga upplåningen i riksbanken varit väsentligt större än de insättningar, som samtidigt gjorts i samma bank av förstatligt företagssparande.

Människornas vilja att hålla nere sina löpande utgifter för att i stället sätta av medel för framtiden, befordrar vi bäst genom en allmän skattesänkning och genom omedelbart sparstimulerande åtgärder. Vi måste därutöver emellertid skapa en i hela samhället spridd känsla av att den, som har sparat, själv skall få förfoga över sina sparmedel och att hans äganderätt till dem är säker. Denna säkra personliga äganderätt är ett av de viktigaste leden i en politik för snabba framsteg och för en lugn och stabil ekonomisk utveckling.

Den svenska kapitalmarknaden fungerar inte. Denna centrala och väsentliga förutsättning för att vi skall kunna följa med i den tekniska utvecklingen

Allmän energiskatt m. m.

och kunna hävda vår ställning bland de fria nationerna har genom regeringspolitiken invalidiserats. Nu står vi i en situation som inte är hållbar. Vi står inför akuta svårigheter, som helt enkelt måste övervinnas. Första steget är att regleringsmetodiken överges. Samtidigt måste kreditpolitiken befrias från sitt ransoneringsinslag och göras till ett i verklig bemärkelse generellt verkande medel. Under ett begränsat övergångsskede får vi vidta extraordinära åtgärder för att begränsa efterfrågan på kapitalmarknaden. Det är av den orsaken vi föreslagit speciella möjligheter för finansiering av oljelagringsutbyggnaderna och av de investeringar, som är nödvändiga för en ostörd försörjning med elektrisk energi. Jag understryker den tidsbegänsade karaktären av dessa åtgärder och deras extraordinära natur, som helt är beroende på ett läge, för vilket vi inte bär något ansvar. Dessutom är det väsentligt att framhålla, att vi velat skapa garantier för att de medel det här rör sig om helt och fullt blir använda för avsedda ändamål och att de icke innebär någon förskjutning från enskilda till offentliga investeringar. Över huvud taget godtar vi inte tanken att vissa anläggningar med nödvändighet skall utföras i statlig regi. Vi hävdar att effektiviteten och kostnaden skall vara avgörande. Den enskilda sektorn och den offentliga skall konkurrera på lika villkor. Just denna konkurrens måste befordras för att människorna skall få sina nyttigheter till så låga priser som över huvud taget är möjligt. Vad som enligt vår uppfattning ligger längst fram i angelägenhet är att flytta ut hela långivningen till bostadsbyggandet ur den statliga budgeten och att täcka det behov av sparande, som denna långivning innebär, på marknaden. Endast därigenom kan vi få garantier för att vi icke går utanför resursernas ram och att vi får den press på kostnaderna i bostadsproduktionen som är nödvändig, om vi skall nå fram

till bostadskostnader som människorna verkligen har råd att betala.

Det alternativ till regeringspolitiken, som vi i högerpartiet arbetar för, är ett principiellt alternativ men det är också ett konkret och i sina detaljer utfört alternativ.

En skattesänkning efter våra riktlinjer skulle schematiskt sett minska statens inkomster med 450—500 miljoner kronor på helt budgetår. Vi har redan nu föreslagit begränsningar i statens utgifter på omkring 425 miljoner kronor på driftbudgeten för helt budgetår. Därutöver har vi föreslagit minskningar i statens kapitalutgifter av storleksordningen ett par hundra miljoner kronor. Vår skattesänkning är alltså redan täckt. Det förslag till ytterligare utgiftsbegränsningar vi anser oss kunna framkomma med, gör denna skattesänkning än säkrare, än verksammare som garanti för ett fast penningvärde och en full sysselsättning.

Den av oss föreslagna skattesänkningen skulle — statsfinansiellt sett — ha kunnat beslutas nu och träda i kraft från den 1 januari nästa år. Vi skulle alltså redan från och med början av nästa år kunna börja att bygga under den folkpensionsreform, som skall inledas från den 1 januari 1959.

Om våra förslag genomfördes, skulle statens tryck på kapitalmarknaden bli mindre än enligt regeringens linjer. Där skulle redan från början uppstå ett större utrymme för stora och små företag, för hantverk, handel och jordbruk att täcka sitt behov av medel för utbyggnader och rationaliseringar. Vår sparfrämjande politik skulle undan för undan öka tillflödet till kapitalmarknaden, förbättra förutsättningarna för en effektiv penning- och kreditpolitik samt för en snabbare utbyggnad av vår produktionsapparat.

Vår strävan att begränsa statens utgifter samt att göra det möjligt och välbetänkt för kommuner, företag och enskilda att begränsa sina utgifter, skulle

Allmän energiskatt m. m.

bidra till att sanera svensk ekonomi på ett rationellt och hållbart sätt. Vi skulle på detta sätt också kunna skapa villkor för en bättre hushållning och en bland människorna djupare förankrad motståndskraft mot prisstegringar och sysselsättningsstörningar. Att avveckla tvångssparandet, t. ex. det som har formen av ett överförande till spärrade konton i riksbanken av företagssparande, är att stärka kostnadsmedvetandet och driva en politik som kommer att resultera i ett större sammanlagt sparande i samhället.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord för yrka bifall till vårt alternativ i den ekonomiska politiken, i den statsfinansiella politiken och i skattepolitiken sådant det har utformats i vår partimotion och i våra reservationer till det bankoutsnittets utlåtande och det bevillningsutskottets betänkande som nu behandlas.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Jag kanske skall börja med att uttala någon grad av förvåning över att oppositionsledarnas inlägg varit så utomordentligt modesta och försiktiga. Jag vet inte om det beror på erfarenheterna från gårdagens uppgörelse med socialministern eller om de aktstycken som vi i dag behandlar möjligen inte ger samma utrymme för en fränare kritik som man tidigare trott.

Det dokumenteras här att utvecklingen sedan vi i januari månad diskuterade de här frågorna onekligen pekar på en tillfredsställande framgång. Vi vågade i januari månad i år inte räkna med en större produktionsstegring än 2 procent och redovisar nu att produktionsstegringen under 1957 troligen uppgår till 3 procent. Vi vågade för några månader sedan inte sträcka våra förväntningar i fråga om de privata investeringarna längre än till en ökning med 2 procent, men vi vågar nu på

grundval av det material som föreligger räkna med 3 procent. Vi vågade tidigare inte tro att exporten skulle öka med mer än 4 procent, men vågar nu sträcka förhoppningarna till 6 procent.

Om jag utan att förfalla till någon mera djupgående sifferanalys ändå tar mig friheten att i allra största korthet se litet på vad som ligger bakom denna i och för sig glädjande utveckling, vill jag säga, att produktionsstegringen är störst inom kapitalvaruindustrierna, där den utgör 6 procent, och inom exportindustrierna. Industriproduktionen visar under den del av året som nu har gått en uppgång med i runt tal 4,5 procent i jämförelse med motsvarande tid i fjol. Sådana siffror som 6,5 procent i produktionsökning för malmbrytning och metallindustri, 10 procent för järnmalmsgruvor, 9 procent för järn- och metallverk, 7 procent för träindustri, 6,5 procent för massa- och pappersindustri och en sysselsättning vid våra skeppsvarv som ligger 14 procent högre än för ett år sedan vittnar om en i och för sig glädjande utveckling.

Emellertid har vi, när vi försökt att i några korta satser presentera hur regeringen bedömer det samhällsekonomiska läget för dagen, tillåtit oss säga, att det fortfarande råder en intensiv högkonjunktur. Den är balanserad tack vare de olika ekonomiska spärrar som vi ännu arbetar med, men risken för rubbningar och överslag åt inflationsidan är fortfarande påtaglig.

Denna konjunkturbedömning är väl accepterad av oppositionen. Jag tror mig också kunna säga att den konjunkturbedömning jag tillåter mig presentera för vårt land nog kan gälla det ekonomiska läget över allt i Europa och världen i övrigt. Vid tidigare tillfällen då det har gjorts internationella jämförelser i riksdagens ekonomiska debatter har framför allt oppositionen varit angelägen att visa på länder som varit speciellt framgångsrika i sitt sätt att sköta samhällsekonomin. Man har

Allmän energiskatt m. m.

då utpekade dessa länder som föregångsländer för våra strävanden och naturligtvis dragit den slutsatsen, att det är så mycket skickligare karlar som har ansvaret där än i vårt land. Det tillkommer inte mig att uttala något omdöme om detta sista, eftersom jag är part i målet, men jag tycker det ändå kan ha sitt intresse att citera ett par utsagor från Västtyskland och Schweiz, två länder vilka tidigare har betraktats såsom föregångsländer i fråga om handläggandet av de ekonomiska frågorna.

Herr Ohlin tillät sig att citera några tidningsurklipp. Jag skall lova att inte bli lika energisk på denna punkt, men jag kanske kan få citera ett par uttalanden. Jag tar då först tidningen *Die Zeit*, som i slutet av mars skrev följande: »Alarmerande är att pristendensen sedan 1954 — en fortlöpande levnadskostnadsstegring — kontinuerligt fortfar och att alla tecken talar för en ytterligare höjning av konsumtions- efterfrågan och därmed för en ytterligare prisuppdrivning.» På ett annat ställe anföres: »Denna tendens kommer förmodligen att hålla i sig, emedan investeringarna på grund av den alltför ringa sparkvoten och det bedrövliga läget på kapitalmarknaden går tillbaka.» På ett tredje ställe i artikeln konstateras att Tyskland förfallit till ett konsumtionsrus, som en dag måste sluta med en allmän klagosång.

Från det andra mera eftersträfvärdade landet, Schweiz, har vi på sista tiden också hört vissa livstecken. Den schweiziske förbundspresidenten höll förra söndagen ett tal, vari han konstaterade, att det schweiziska folket lever i en dröm och att det är på tiden att det vaknar upp ur den och ser realistiskt på inflationsshotet. »Vi har börjat leva över våra tillgångar», säger han, »med för hög konsumtion och ett för lågt sparande. Landets handelsunderskott under årets första månader var ungefär dubbelt så stort som under motsvarande period i fjol. Den

ökade importen i år har medfört ett underskott i handelsbalansen på 770 miljoner schweizerfrancs. Det är ett mycket oroväckande tecken», slutar förbundspresidenten.

Vi kan således för dagen konstatera det nya i den ekonomiska situationen, nämligen att det inflationshot som vi alla under många år har känt i detta land nu är en internationell företeelse. Inget land tycks kunna säga sig vara utanför dessa risker.

Jag nämnde emellertid att vi med de ingrepp som har skett i den ekonomiska politiken ändå under de senaste fyra månaderna har vågat se fram emot en högre produktion, en större investeringsverksamhet. Det finns efter två år av ganska oroväckande underskott i vår bytesbalans utsikter till att 1957 kommer att vara ett år med jämn balans i vår utrikeshandel.

Det är ju möjligt — jag går tillbaka till vad jag inledningsvis sade — att det är dessa ekonomiska data som präglat oppositionsledarnas i varje fall hittills mycket dämpade kritik under dagens debatt. Jag har inte heller, när jag har läst igenom motioner och utskottsreservationer, kunnat finna att oppositionens företrädare tillämpar någon annan bedömning av det samhällsekonomiska läget än regeringen här har skisserat. Jag vågar kanske säga att man just nu kan få det intrycket, att oppositionen har ett behov av att i dessa ting krypa in i skuggan av regeringens vingar. Är det på det sättet, mina herrar, är ni hjärtligt välkomna — jag skall inte säga någonting annat.

Vi har naturligtvis i detta frågekomplex ständigt framför oss problemet om valutarenserven och expansionsstakten. Jag brukar utnyttja varje tillfälle jag har att tala om dessa ting till att slå fast att just valutarenserven är vår närmsta beredskap mot arbetslöshet i händelse av skiftande konjunkturer ute på världsmarknaden med svårigheter för oss att sälja våra varor på export.

Allmän energiskatt m. m.

När man från den utgångspunkten har ett behov av att åtminstone försöka lämpa den ekonomiska politiken dithän, att valutaservan förstärks, så ställs man alltid inför det dilemma att man är tvingad att slå av litet på den expansiva takten i både produktion och investeringar för att bevara eller stärka den valutapolitiska beredskapen. De siffror som här redovisas för investerings- och produktionsökning representerar ett gott medeltal för 1950-talet men ligger litet under medeltalet för hela efterkrigsperioden. Det skulle förmodligen finnas möjligheter att med några tiondelar bättre på dessa siffror, om man inte hade ambitionen att slå vakt om valutaservan. Samma erfarenhet har andra länder gjort. Jag läste med stort intresse en artikel i den engelska tidskriften *Economist* i början av året, där det konstaterades att England genom medvetna dämpande åtgärder för att rädda valutaservan hade tvingats acceptera en påtaglig nedgång i produktion och investeringar. England redovisar plus minus noll på båda dessa punkter under de två senaste åren, men landet har onekligen förstärkt och förbättrat sin valutaställning. Tidningen konstaterar att det var dyrt — det kostar i svenska pengar i produktionsbortfall 9 å 10 miljarder kronor per år — men det var värt priset, eftersom valutaservan har denna utomordentligt strategiska betydelse. Jag tror att det även på den punkten håller på att utbilda sig någonting av en internationell enighet i uppfattningarna. Jag har velat säga detta som en förklaring till de kritiker, som kan göra gällande att våra siffror för produktions- och investeringsstegringen är i underkant.

Vi har tidigare vid många tillfällen slagit fast att i den ekonomiska arsenalen finans- och kreditpolitiken måste stödja varandra. I det förra avseendet spelar den eftersträfvade totalbalanseringen av budgeten sin stora och viktiga roll. Jag var fullt på det klara med att

oppositionen skulle häckla mig här i dag för att den ambitiösa målsättning, som presenterades från min sida för ett år sedan, inte har kunnat uppnås. Jag tror det var herr Hjalmarson som bad mig tala om varför vi inte lyckades få en totalbalansering under budgetåret 1956/1957.

Visst kan jag stå till tjänst med det. Den upplysningen finns för övrigt i de akter som presenterats riksdagens ledamöter. Inkomstskattetiteln gav netto 300 miljoner kronor mindre än vad riksräkenskapsverket hade beräknat. Finansministern är tyvärr inte så sakkunnig att han sätter sig ner och korregerar riksräkenskapsverkets uträkningar. I allmänhet accepterar han — det har han väl alltid gjort — de prognossiffror som riksräkenskapsverket serverar honom.

På utgiftssidan har vi fått lov att släppa till 165 miljoner kronor mer i bostadslån än vi hade räknat med. Detta är en följd av att bostadsstyrelsen genom en mera effektiv organisation nu har arbetat undan ett ganska väsentligt antal låneärenden. Varje sådant låneärende drar ju tertiärlån och tilläggs-lån med sig när slutregleringen sker. Vidare föreligger det en uppgång på 150 miljoner kronor genom de lönehöjningar, som riksdagen har godtagit och som är ett resultat av förhandlingar mellan regeringen å ena sidan och statstjänarna å den andra. Slutligen — för att nu nämna en av de större posterna — har vi en utgift på 80 miljoner kronor i den supplementärkredit till jordbruk, hantverk och småindustri, som riksdagen också har accepterat som en riktig åtgärd.

Det är väl i allt väsentligt förklaringen till att den ambitiösa målsättningen med totalbalansering inte kunde uppnås. Jag kan väl ha rätt att säga, när man häcklar mig för att budgeten inte blev så stark som jag hade hoppats, att det nog ändå är så — om man vill vara fullt korrekt — att budgeten skulle ha

Allmän energiskatt m. m.

varit avsevärt mycket sämre, ifall riksdagen under fjolåret hade haft en sådan sammansättning, att herrar Ohlin och Hjalmarsons rekommendationer skulle ha fått vara riktrote för statens budgetpolitik.

När jag försökt läsa mig till oppositionens invändningar i fråga om de ekonomiska ting som vi i dag debatterar, har jag haft svårt att få ut något substantiellt av det. Jag har funnit den gamla skåpmatens — ehuru kanske inte i lika hög grad i dag som tidigare, men det har ju ändå sagts tillräckligt mycket andra gånger — och jag har läst er press: det skall vara en annan ekonomisk politik, det skall vara en rörlig politik, det skall vara en smidig politik, det skall inte vara några regleringar, det skall inte vara några dirigeringar — herr Hjalmarson var inne på det i sitt senaste anförande — det skall inte vara en förkvävande skattepolitik, det skall vara en större personlig frihet, det skall vara — för att tala med herr Hjalmarson — pengar åt de enskilda medborgarna och inte åt staten, det skall vara en politik som ger förtroende, det skall vara en politik som ger sparvilja, det skall vara marknadsmässig prisbildning, det skall vara rörlig ränta, det skall vara bättre kapitalbildning och det skall vara ett stabilt penningvärde.

Ja, ärade kammarledamöter, skalar man bort fraserna och ser på de konkreta alternativ som återstår, så är det väl endast att göra avvägningen mellan de finanspolitiska och de penningpolitiska ingreppen, såvida oppositionen bedömer den allmänna ekonomiska situationen på samma sätt som regeringen. Att så är fallet tycker jag mig ha kunnat förstå av oppositionsledarnas inlägg i dag: avvägningen är en fråga om något mer åt det ena hållet och något mindre åt det andra eller vice versa.

Oppositionens förslag innebär — där om behöver vi väl icke tvista — finanspolitiska lättnader. Konsekvensen skulle väl då bjuda en hårdare ränte- och

kreditpolitik, om balansen skall uppehållas och om vi inte skall ta ett steg närmare inflationsriskerna. Detta har inte sagts ut, och det förstår jag mycket väl. Den högre räntans kostnadsstegrande effekt är i dagens läge inte så särdeles attraktiv, och, det vågar jag säga, inte heller så särdeles rekommendabel. Våra ansträngningar får inriktas på att bevaka prisstegringarna under de närmaste åren framåt. Den lönepolitiska uppgörelsen är ett allvarligt memento härvidlag. Marginalen för prisstegringar har sina bestämda gränser. Vi vill heller inte ytterligare skärpa kreditåstramningen.

Jag skall nämna några siffror ur en publikation, som jag alltid med stort intresse studerar, nämligen Svenska handelsbankens ekonomiska månadsöversikt Index. I dess aprilnummer säges det beträffande aktuella kapitalmarknadsproblem följande: »Även om man tvistar om orsakerna därtill är alla överens om att det f. n. råder en utpräglad brist på kapital i Sverige. Ett av tecknen härpå är den kö av lånesökande som bildas hos riksbanken, vilken sedan februari 1952 ransonerar alla obligationsemissioner. Denna kö omfattar numera enligt uppgift omkring 75 ansökningar, och det sammanlagda lånebeloppet för dessa ansökningar torde kunna uppskattas till 1,5 å 2 miljarder kronor.»

Skall man i detta läge skärpa kreditransoneringen ytterligare? Jag tror inte någon vågar stå upp och ge den rekommendationen. En sådan här uppgift ger naturligtvis anledning till vissa reflexioner, bland annat att i fråga om de förväntningar för framtiden och den optimism beträffande framtiden, som tar sig uttryck i dessa anspråk på lån och kapital, tycks både förväntningarna och optimismen vara stadigt och ständigt oförändrat i stigande. Jag vet inte vad det beror på. Det kan väl knappast förhålla sig så, att det privata näringslivet gör sina värderingar i fråga om indu-

Allmän energiskatt m. m.

striella engagemang från den utgångspunkten, att det är oppositionen som kommer att sitta i regeringen och föra en annan politik. Det är förmodligen ett för djärvt antagande, och då kommer jag tillbaka till att, hur det än är, den sittande regeringens renommé inte tycks vara alltför illa hanterat eller alltför illa skött, eftersom denna ständiga, utpräglade optimism för framtiden fortfarande gör sig gällande.

När jag kommer in på dessa frågor är det givetvis rätt frestande att uppställa följande problem.

Om man mot bakgrunden av vad jag nyss anförde inte vill rekommendera en ytterligare skärpt kreditåstramning — jag utgår alltså från grundtanken att oppositionen inte vill vara med på de finanspolitiska ingripanden som ligger bakom regeringens förslag och följaktligen är tvingad att satsa hårdare på kredit- och räntepolitik, om balansen skall hållas — vore det då möjligt att, utan att driva kreditransoneringen hårdare, genom en s. k. rörlig ränta — vilket i detta fall innebär en räntehöjning — kalmera den optimism som är en fara för stabiliteten i samhället? Jag försäkrar att det inte räcker med små justeringar av räntan, utan det får i så fall bli fråga om sådana räntejusteringar, att inte heller oppositionen skulle vilja ta konsekvenserna därav.

Det har vid flera tillfällen i dag sagts att vi står inför problemet en underförstådd kapitalmarknad, och det är jag den förste att erkänna, men jag tycker nog att detta förhållande skall ha en något mera nyanserad förklaring än vad som framkommit i de tidigare inläggen.

I den publikation jag nyss citerade säges det: »Med tanke på att sparandet under efterkrigstiden varit betydligt större än före kriget, är denna kapitalbrist ganska anmärkningsvärd. Bruttosparkvoten, d. v. s. relationen mellan bruttosparandet och bruttonationalprodukten, var mot slutet av 1930-talet om-

kring 25 %, men under senare år har den legat vid omkring 30 %.» Det har, såsom i kompletteringspropositionen redovisats, utgjort 30,5 %. »Eftersom bruttonationalproduktens volym samtidigt stigit med ungefär 60 %, innebär detta att vi numera», märk väl, ärade kammarledamöter, »i fasta priser räknat sparar ungefär dubbelt så mycket som före kriget. Under 1930-talet var det emellertid ingen som talade om kapitalbrist. Tvärtom var det under långa perioder ett problem för kreditinstituten, hur de skulle finna placering för allt kapital som kom fram.» I artikeln framhålles vidare: »Att vi nu lider av en kronisk knapphet på kapital kan sålunda knappast förklaras med utvecklingen på tillgångssidan» — tillgångssidan anses vara relativt tillfredsställande — »utan orsaken torde främst vara att söka på efterfrågesidan. Högkonjunkturen som vi lever i har lett till en stark ansvallning av efterfrågan på kapital på snart sagt alla områden.»

Den vedertagna uppfattningen, när man kommer in på dessa frågor, är ju att vi måste se till att vi sparar mera, och visst är väl en finansminister, oavsett vem det är, angelägen om att det budskapet följes. Jag tror att det är ett mål att sträva efter, och jag kan hänvisa till att denna riksdag under de gångna åren haft att ta ställning till bland annat vissa sparstimulerande, skattebetonade förslag. Jag har i den proposition, som ligger på riksdagens bord, föreslagit att vi skall försöka ta ett krafttag för att blåsa liv och ny vitalitet i det ungdoms- och lönesparande, som för närvarande pågår.

Men mot bakgrunden av dessa siffror vill jag ha sagt, att vi i fasta priser sparar dubbelt så mycket i dag som vi gjorde före kriget, och vi skall inte ha några illusioner om att, vilka åtgärder vi än använder, kunna spara så, att vi tillfredsställer alla dagens önskemål om väldiga investeringar och kapitalbehov. Inget sparande i världen kan klara vår

Allmän energiskatt m. m.

stora efterfrågan. Det tror jag är en viktig erinran i detta sammanhang.

Jag vill också, som jag tidigare mången gång gjort, understryka att vi har ju sparande och investeringar kontra konsumtion som två siamesiska tvillingar. Är det så, att man dämpar konsumtionen alltför hårt, avläser man omedelbart detta i form av mycket mera dämpade anspråk på kapital och investering. Det är fråga om marginalförskjutningar, och jag har velat säga detta för att få denna diskussion litet mera nyanserad.

Jag har tillåtit mig att säga, att en budget i detta perspektiv är allvarlig. Jag skall litet senare, kanske i en replik, ta upp den av herr Ohlin aktualiserade frågan om totalbudgeten i mera teknisk bemärkelse. Jag går förbi det nu och vill endast säga, att rent allmänt är det budgetära perspektivet allvarligt för framtiden. Jag tror — och därvid är jag helt överens med herr Hjalmarson — att det fordras både insikt och disciplin även i detta hus om inte, som jag tidigare har sagt, julgranen skall plundras in på bara barren.

Nya inkomster måste i detta läge anskaffas. Jag har tillåtit mig att säga, att det är en skenfäktning att tro, att man har några möjligheter att på ett avgörande sätt bringa ned statsverkets utgifter så som det uttrycks i den nuvarande statsverksbudgeten. Högern har gjort en skuggbudget, någonting som man naturligtvis kan göra, så länge man endast representerar en femtedel av riksdagen och följaktligen inte behöver presentera väljarna resultatet av skuggbudgetens verkningar. När högern i sin valpropaganda talar om detta, är man i allmänhet rätt angelägen om att bara tala om halva operationen, d. v. s. skattesänkningen, men hålla tyst om den andra halva operationen, d. v. s. vilka prutningar man avser att sätta in.

Nu vill jag ta upp ett resonemang om denna skuggbudget från en utgångspunkt som jag tror kan vara rätt välbe-

hövlig. Hela denna skuggbudget är ju ett ytterst hypotetiskt resonemang. Den är en lek med abstraktioner. Den är en skuggboxning, som firman Hjalmarson och Svärd utövar för skuggboxningens egen skull. »Vi kan sänka skatten», säger herr Hjalmarson, »ty vi har sagt nej till barnbidrag.» Men den här riksdagen har inte sagt nej till barnbidragen, den har beslutat att barnbidragen skall utgå. »Vi kan sänka skatten», säger herr Hjalmarson, »ty vi har sagt nej till 35 miljoner till Statens skogsindustrier.» Men riksdagen beslutade i förra veckan, att Statens skogsindustrier skulle ha sina 35 miljoner. »Vi kan sänka skatten», säger herr Hjalmarson, »ty vi skall sälja LKAB-aktier för 165 miljoner.» Men riksdagen beslutade för några dagar sedan att det inte skall säljas några LKAB-aktier. »Vi kan sänka skatten», säger herr Hjalmarson, »ty vi skall reducera statsbidragen till mödrahjälp och skolmåltider, studiehjälp och stipendier, arbetslöshetskassor och sjukkassor.» Men riksdagen har ju under den gångna våren sagt nej till allt detta. Herr Hjalmarson bygger sina skatteförslag, som riksdagen ännu inte har tagit ställning till, på ekonomiska kalkyler, som är obefintliga i dagens läge.

Herr Hjalmarson kan försvara sig med att säga: Ja, men det är bara, jag vill inte säga skoj, men ett teoretiskt resonemang. Om det hade varit så och så, hade det kunnat bli så och så. Just nu, om riksdagen hade låtit bli att besluta på alla de här punkterna, hade vi kunnat nöjt oss med ett 90-procentigt skatteuttag utan att försämra budgeten samhällsekonomiskt. — Men nu är ju inte den förutsättningen för handen. Riksdagen har tagit besluten, och respekten mot riksdagens beslut kräver väl, att vi accepterar detta som ett fait accompli. Om vi då skall följa herr Hjalmarson och hans förslag i en fråga, som riksdagen ännu inte har avgjort, d. v. s. om skatteuttagsprocenten,

Allmän energiskatt m. m.

betyder det en sämre budget samhälls-ekonomiskt och budgetmässigt sett. Men finansministern, som tvingas räkna med de förutsättningar som faktiskt föreligger och som måste ta riksdagens beslut på allvar, får se på dessa problem på ett mera jordbundet sätt. Utifrån de utgångspunkterna har förslaget om energiskatten sett dagens ljus.

Det har tidigare i debatten här i dag sagts, att det karakteristiska med energiskatten är, att den innebär en förskjutning från den produktiva investeringssidan över till konsumtionssidan. Detta är riktigt. Jag skall inte sticka under stol med det. Skatten kommer att föra med sig vissa prisstegringar. Men jag har ansett att den förskjutningen av skatteläggningen har så många starka ekonomiska skäl för sig, att det i och för sig kan vara rimligt att försiktigtvis söka sig fram den vägen. Jag ber att få erinra om att ett ytterligare uttryck för den tankegången är, att investeringsavgiften nu går på sitt sista år.

Skall då denna skatt föranleda en alldeles ny specialbudgetering för energiskattens del? Mitt svar på den frågan är ett mycket bestämt nej. Vi har en specialbudget, nämligen vägbudgeten, och det räcker. Vi har tidigare avvisat förslag att bygga ut systemet med specialbudgeter, och det menar jag att riksdagen gör klokt i att göra även denna gång. Vi har motiverat energiskattens tillkomst bl. a. med att vi framför oss ser kapitalslukande investeringar av absolut ofrånkomlig natur: utbyggandet av atomenergien, lagringen av brännolja och upprustningen av landsbygdens nedkörda ledningsnät. Det är riktigt att det blir något hundratal miljoner kronor över på energiskatten, men jag kan försäkra herrarna att med det budgetperspektiv vi har framför oss — och som bl. a. är ett resultat av vad riksdagen hundra procentigt enigt beslutade i går rörande folkpensionen — så är det överskottet samhällsekonomiskt ytterst väl motiverat.

Vi har här presenterat ett femårsprogram, och jag kan försäkra oppositionen och kammaren i övrigt, att i den mån jag får tillfälle att på min nuvarande post vara med om att förverkliga det programmet, så skall regeringen inte krypa undan sina utfästelser. Avsikten är att anslå 500 miljoner kronor för utbyggnad av atomenergi, att i statsbidrag anslå 350 miljoner kronor för lagring av olja och bensin samt att 50 miljoner kronor skall utgå för upprustning av landsbygdens elnät. Det behövs ingen specialbudgetering för det. Allt är tydligt och klart utsagt, och de ökade resurserna ger oss möjlighet att realisera planerna.

Man har ibland fört fram frågan om energiskatten kontra en allmän omsättningsskatt. Jag vill minnas att det var herr Kollberg som direkt frågade vad finansministern menade med att i början av året tala om att det inte skulle bli någon allmän omsättningsskatt, och att nu plötsligt komma med en energiskatt. Ja, energiskatten är en punktbeskattning, och den allmänna omsättningsskatten är en allmän omsättnings-skatt. Energiskatten kan inledningsvis innebära en stegring av konsumentprisindex med 0,6 procent. Om jag ser den stegringen mot det toppläge vi hade strax efter Suezkonflikten, så blir det i absolut mening ingen stegring, utan de sänkta oljepriser vi haft under de senaste månaderna uppväger med ganska god marginal de höjningar, det här kan bli fråga om.

En omsättningsskatt har den olägenheten med sig, att varje procent som lägges på skatten betyder en procents ökning av levnadskostnaderna och konsumtionsprisindex. Visserligen finns det alternativet att lämna livsmedlen utanför, men om jag fattade herr Kollberg rätt, så var han inne på att vi skall gå den generella linjen — och då tycker jag trots allt att det är en viss skillnad på att beskatta elektrisk ström, och att beskatta margarinpaketet, brödpake-

Allmän energiskatt m. m.

tet, limpan eller vad det nu är för förnödenheter vi måste ha. Jag betraktar energiskatten som en betydligt lugnare och lindrigare skattebelastning i ett läge, där givetvis den samordnade avtalsrörelsen måste tagas med vid bedömningen av vad konsumenterna tål.

Det har blivit populärt att så här i efterhand fråga vad det är för ett sätt av finansministern att nu basa på med en energiskatt. Man har frågat om man inte borde ha väntat på kommitténs betänkande om en allmän omsättningskatt och se vad det kunde komma att utmyнна i. Jag har emellertid bedömt det samhällsekonomiska läget i dag så, att vi inte kan vänta ett par år med ett ingripande, och jag försäkrar kammararens ledamöter att det inte vore praktisk politik att diskutera en allmän omsättningsskatt vare sig under 1958 eller 1959.

Den omständigheten att kommittén har levererat ett betänkande är följaktligen inte den frälsarkrans som många inbillar sig att den är när det gäller att komma ifrån energiskattens tunga. Det har jag så här oreserverat velat slå fast.

Jag vill emellertid, ärade kammarledamöter, göra ytterligare en reflexion, en reflexion i glädjande riktning, en reflexion beträffande oppositionens tillnyktrande i fråga om energiskatten sedan åt förslaget gavs offentlighet i tidningarna en söndagsmorgon. Jag minns mycket väl när jag slog upp en tidning och där läste oppositionsledarnas uttalanden. Herr Ohlin gjorde där ett uttalande som vittnar om djup statsmannavisdom. Han konstaterade detta: När jag var mycket ung fanns det ett slags dockor som vi lekte med och när man tryckte dem på magen ropade de: Mama! När det är något som trycker finansministern, så ropar han: Ny skatt!

Ja, vad man än må säga om detta uttalande så kanske jag får tillåta mig anse, att nog vittnar det om att folkpartiets ledare har vuxit upp på betryg-

gande avstånd från den sanna humorns friska källflöden.

Tidningarna har sedan detta förslag presenterades och till dags dato haft kilometerlånga spaltutrymmen, där man beklagat den stackars finansministern. Han var inte värd ett ruttet lingon, framför allt inte efter Landsorganisationens remissyttrande. Det hela var helt dödsdömt. På något underligt sätt ligger frågan om energiskatt på riksdagens bord, och på ett ändå underligare sätt har oppositionen följt med i långa stycken. När det gäller beskattningen av elenergi sväljer herr Ohlin de 50 miljonerna på industriförbrukningen och de 50 miljonerna på hushållsförbrukningen. Herr Hjalmarson är litet försiktigare. Han följer med litet längre än halva vägen och stannar på 6 respektive 3 procent i stället för på 10 respektive 5 procent.

När det gäller de 4 örena på bensinen följer man med halva vägen, till 2 öre. Beträffande oljan är man också med en bit på vägen. Tillåt mig säga — återigen med anspelning på herr Ohlins barndomsminnen — att det blev ju ändå inte ett så föraktligt litet skattepip från herr Ohlins sida, när han fick tänka över saken litet närmare.

Det är ju klart — skämt åsido — att finansministern bör vara både rörd och glad över den välvilja, varmed detta häcklade förslag nu ändå har mottagits. Jag tycker att oppositionen även på andra områden har genomgått en välgörande och riktig åsiktsförändring. För ungefär sex månader sedan diskuterade vi i denna kammare omsättningsskatt på bilar. I dag visar det sig att herr Hjalmarson slukar omsättningsskatten på bilar utan att få några som helst komplex därav. Herr Ohlin följer med på halva vägen och accepterar 50 procents omsättningsskatt på bilar.

Tyvärr, herr talman, är det så fatalt, att jag i min tidigaste barndom lade bort egenskapen att rodna. I annat fall skulle väl mina framgångar som pe-

Allmän energiskatt m. m.

dag i nationalekonomiens svåra disciplin onekligen motivera, att jag gjorde ett försök i den riktningen. Eftersom jag kommer att misslyckas med det, skall jag emellertid inte försöka.

Som jag inledningsvis slog fast, är vår uppgift i dag att envist och oförtröttligt driva en politik, som ger stabilitet i samhällsekonomin. Det finns allvarliga, jag är frestad att säga skakande exempel på vart det bär hän för ett land, när man misslyckas i det avseendet. Fortfarande är det förväntningarna, otåligheten och anspråken på rekordsnabba resultat som sammantaget gör, att vi ständigt står farligt nära att gå över gränsen för ekonomisk balans. Att i det läget försämra budgeten kassamässigt måste vara en felaktig politik. Folkpartiets alternativ innebär att man kassamässigt försämrar budgeten med 800 miljoner. Enligt högerens imaginära skuggbudget försämrar det kassamässiga resultatet med mellan 350 och 400 miljoner.

I ett läge, där vi alla är överens om att problem råder på kapitalmarknaden, betyder folkpartiets linje, att staten skall låna ytterligare 400 miljoner utöver den starkt kritiserade upplåning som vi nu tvingas till. Jag menar, att detta är att stimulera expansionen ytterligare. Det är inte sättet att bemästra en samhällsekonomiskt besvärlig situation.

Vi har i detta hus, som jag nyss tillät mig att säga, tagit på oss väldiga förbindelser för framtiden. Regeringen har i det läget sett som sin uppgift att stärka budgeten, framför allt mot bakgrunden av de anspråk på energiområdet, som framtiden utvisar.

Herr talman! Jag har med detta velat kommentera den budget, som jag signerat, och jag har också velat bemöta en del av oppositionens inlägg. Jag ber att få återkomma därtill litet senare. Jag menar emellertid att det väsentliga är, att vi i dag ändå tycks ha en god chans att klara samhällsekonomin på längre

sikt, men det gäller att inte i det läget driva en politik, som präglas av någon grad av lättsinne. Då kan vi spoliera värden, som vi längre fram har anledning att ångra att vi inte tagit vara på.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Oppositionstalare har en repliktid på sex minuter och en på tre minuter för att kunna bemöta finansministern. Men finansministern tycker tydligen att det är för mycket, ty han väntar med att bemöta vad herr Hjalmarson och jag har sagt tills vi skall ha använt åtminstone vår ena replik, på sex minuter, och bara har den på tre minuter kvar. Jag tycker det vittnar om en smula brist på generositet från finansministerns sida att förfara på det sättet. Finansministern menar kanske, att när kammaren hållit på fem sex timmar till, skall vi få en ny debatt i natt kring dessa frågor. Jag tror att kammaren skulle ha uppskattat om det varit möjligt att få en debatt nu omkring dessa problem, men finansministern bestämmer ju själv härvidlag.

Finansministern kunde inte gissa att vi skulle efterlysa vad han anser om totalbudgeten, om steriliseringen, om kostnadsinflationen. I varje fall gav han intet svar. Men, herr talman, jag skall i alla fall försöka att bemöta en del av vad finansministern yttrade.

Vi fick i går höra att regeringen representerar den sanna objektiviteten och att oppositionen har intet därav. I dag fick vi höra att regeringen också har något slags monopol på den sanna humorn, medan oppositionen, i varje fall folkpartiet, äger intet därav. Herr Strängs lektion rörande hans svårigheter att rodna var tydligen ett exempel på den där sanna humorn.

Om finansministern försökte att inte visa så sura miner när han får litet kri-

Allmän energiskatt m. m.

tik, skulle detta kanske bidra till om inte mera humor i överläggningarna, så kanske litet mera trevnad, och det är inte heller att förakta, herr statsråd.

Vad så beträffar Schweiz och Västtyskland, som finansministern nu talade så mycket om, får jag erinra finansministern om att sedan 1950 har levnadskostnaderna i Schweiz stigit med 11 procent, i Västtyskland med 14 procent och i Sverige med — 43 procent! Från 1953 har prisnivån i Schweiz ökat 4 procent, i Västtyskland 6 procent och i Sverige 13 procent. I dessa länder har man ofantligt mycket större valutareserver än vi har i förhållande till utrikeshandeln, ja även absolut taget. Man tar där tydligen allvarligare på inflationsfaran än den svenska regeringen gör. Jag tror inte att finansministern alls har något stöd att hämta från dessa jämförelser med Schweiz och Västtyskland. De talar verkligen till förmån för oppositionens ståndpunkt även därutinnan, att man kan säga, att i stort sett länder med mindre regleringsbetsnad politik haft mindre inflation under senare år. Detta innebär inte, herr finansminister, att jag utnämner något land till idealland. Det innebär bara en komparativ internationell studie, som i stort sett, när det gäller länder som vi brukar jämföra oss med, ger detta resultat — jag säger i stort sett.

Beträffande valutareserven säger finansministern, att för att skydda denna måste man acceptera en politik som leder till långsammare framtidskridande, mindre produktionsökning. Ja, herr finansminister, om kostnadsnivån stiger upp till en relativt hög nivå i ett land, får man för att skydda valutareserven lov att strama åt, så att produktionsökningen blir långsammare och kanske upphör. Det är detta läge vi håller på att glida in i. Men om kostnadsnivån är väl avpassad efter situationen — i relation till andra länders kostnader — kan man mycket väl ha samhällsekonomisk balans och internationell balans

och skydda valutareserven utan att man därför behöver bromsa de ekonomiska framstegen. Följaktligen leder denna finansministerns observation till ett betonande av hur viktigt det är, att kostnadsnivån i Sverige inte stiger för högt. Finansministerns kommande besked om hur regeringen ser på möjligheten att undgå kostnadsinflation, motses alltså med utomordentligt stort intresse.

Rörande herr Strängs allmänna resonemang om samhällsekonomisk balans nöjer jag mig med att säga, att det är samma statiska räknestycke som förut. Kreditpolitik och finanspolitik är som de varit — litet mer salt eller litet mer peppar, någonting annat ingår inte i kalkylen. Om man övergår till en annan politik, blir det givetvis övergångssvårigheter, men på längre sikt får man enligt min mening en mera dynamisk utveckling: snabbare produktionsökning, ökat sparande och därför också möjligheter att göra större investeringar utan inflation. Just det statiska betraktelsesätt, som tycks vara för det socialistiska tänkandet så karakteristiskt, är det som leder finansministern vilse. Jag vill gärna erkänna att jag förstår, att han alltid vill tala om övergångssvårigheterna och inte alls vill diskutera skillnaden mellan två slags politik på längre sikt.

Jag skall till sist bara säga, herr talman, att herr Strängs siffror för den kassamässiga försämringen o. d. vill jag för min del inte godkänna precis som de är. Men det avgörande är inte detta, om man flyttar pengar från enskilda eller företag till staten. Det avgörande är ju de samhällsekonomiska verkningarna. Finansministern erkänner nog, att det är många överföringar av pengar från enskilda eller bolag till staten som inte hejdar inflationen utan befrämjar den.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Får jag bara först rätta

Allmän energiskatt m. m.

ett missförstånd, som finansministern gjorde sig skyldig till. Vi har föreslagit att den gamla elskatten skall omvandlas till en avgift, som på ett kostnadsmässigt riktigare sätt fördelar bördorna. Denna avgift kommer att ge praktiskt taget samma inkomst för statsverket som den gamla elskatten. Vårt förslag betyder följaktligen inte någon höjning av det totala skattetrycket.

Herr talman! Herr Ohlin och jag inbjöds att gömma oss under herr Strängs vingar. Finansministern blir tydligen mer och mer förandligad. Nu växer det ut vingar också.

Vad finansministern sade om skatte- och utgiftspolitiken betyder i korthet följande. Därför att regeringen har föreslagit och i riksdagen genomdrivit så stora utgifter, har vi inte råd med skattesänkning för medborgarna utan måste tvärtom införa nya skatter. Vad vi säger är följande: för att få råd med den skattesänkning, som vi har föreslagit och som vi tror i hög grad motsvarar människornas behov, måste man skära ner utgifterna, även åtskilliga av de stora utgifterna, där det kanske inte alltid betraktas som populärt att göra en minskning. Men antag, herr talman, att vi inte skulle ha redovisat dessa besparingsförslag. Jag skall hålla vad med finansministern om en bättre middag att, i fall vi inte hade gjort det, skulle finansministern ha stigit upp och i indignerade tonfall ha sagt: Ja, det är väl lätt att säga, att man skall genomföra stora skattelättnader, men visa hur det skall gå till! Det är nu just precis vad vi gör, och det tänker vi fortsätta med att göra.

Jag fick det intrycket, att finansministern menade, att vi skulle så att säga acceptera regeringsmajoritetens utgiftsbeslut som ett fait accompli, som för alla tider oföränderliga fakta. Nej, även om det kanske skulle passa ihop med den allmänna attityden hos den nuvarande överheten tänker vi inte göra det, herr finansminister, vi tänker oav-

brutet sträva efter att ändra de politiska förutsättningarna, så att vi kan genomföra en ny politik.

Finansministern säger att om riksdagen accepterar våra skattesänkingsförslag, betyder det, att vi får en sämre statsbudget. Det är en alldeles oriktig beskrivning av situationen. Det betyder något helt annat, herr finansminister. Det betyder, att vi får en ny regering som lägger fram en bättre budget. Finansministerns attityd »hurra vad vi är bra» har verkligen mycket litet fog för sig. I verkligheten har ju finansministern i sin budgetpresentation tvingats att medge en serie utomordentligt allvarliga felbedömningar, som har kullkastat hans tidigare kalkyler. Bara ett enda exempel: om utvecklingen har blivit bättre än som förutsattes i statsverkspropositionen, varför kommer man då fram med förslag om nya skatter, som inte förutsågs för bara ett par månader sedan, skatter, som ju berövar människorna i det närmaste hela vinsten av den tidigare mycket uppreklamerade kommunalskattereformen?

Får jag, herr talman, spinna vidare på det resonemang, som herr Ohlin förde rörande inflationsriskerna utomlands. Herr Ohlin berörde läget i Västtyskland och Schweiz. Vi kan väl vara överens om att utvecklingen i USA också är av mycket stor betydelse för hela Väst-Europa. Där är ju situationen i dag den, att man anser sig ha fått läget under kontroll. Jag läste härom dagen i New York Times en sammanfattning av huvudpunkterna i Eisenhowerregimens program, det program genom vilket man menar sig ha möjlighet att bemästra inflationsrisken. Jag återger det ur minnet.

Dessa fyra huvudpunkter är följande: För det första satsar man på en starkt produktionsvänlig politik, som skapar ett så näringsvänligt klimat som möjligt, så att en stigande produktion kan balansera en stigande efterfrågan. För det andra satsar man på ett fritt kon-

Allmän energiskatt m. m.

sumtionsval utan statlig inblandning, men väl att märka utifrån den förut-sättningen, att konsumtionen fullt ut skall betala sina kostnader. För det tredje satsar man på en kraftfull mobilisering av det frivilliga sparandet, särskilt bostadssparandet. För det fjärde satsar man på en begränsning i de offentliga utgifterna för att möjliggöra nya sänkningar av den federala beskattningen. Det är alltså det program, som man vill föra i det land som har den mest progressiva ekonomien. Ligger det programmet närmare oppositionens linje eller herr Strängs?

Herr KOLLBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall endast rätta ett missförstånd som kan uppstå genom finansministerns påstående, att jag hade förordat införande av en allmän varus-katt i stället för en allmän energiskatt. Det är fel. Jag har inte förordat införande av vare sig någon allmän omsätt-ningskatt eller allmän energiskatt. Det är i stället så, att finansministern i pro-positionen nr 175 har sagt, att den all-männa energiskatt, som han förordar, skulle få samma verkningar som en be-gränsad omsättningsskatt. Jag har till-låtit mig visa, att inkomsterna av ener-giskatten motsvarar en tvåprocentig allmän omsättningsskatt i partihandels-ledet. Man kan alltså konstatera, att fi-nansministern föreslår en betydligt ut-vidgad indirekt beskattning, även om han tar ut den punktvis.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Det har ställts en hel rad frågor till mig under debatten, och jag skall passa på att i den mån jag har möjlighet därtill besvara dem.

Herr Gustafson i Göteborg frågade när vi skall slippa den skärpta bolags-skatten. Det må vara mig förlåtet om jag inte ställer prognosen i mera be-stämd form längre än för nästa budget-år. I det avseendet har jag sagt, att vi

inte torde ha möjligheter att ändra på bolagsbeskattningen. Jag har för ett år sedan tillåtit mig säga, att när vi kan lösa tjänstepensionsfrågan, vilket jag hoppas vi så småningom skall kunna göra, är det tid att börja tala om att slopa den särskilda bolagsskatten, ef-tersom jag tror det blir litet för mycket för företagen om man både skall behålla den särskilda bolagsskatten och pålägga dem den avgiftsfinansiering till tjänste-pensioneringen, som vi ju allesammans räknar med att de skall få åta sig.

Herr Schmidt ställde en del frågor i avseende på totalbudgetbalanseringen och fick instämmanden av herr Ohlin. När man studerar folkpartiets motion-er, finner man att de opponerar mot en sådan balansering och gör gällande, att den innebär något slags ny princip, som strider mot den gamla traditionellt vedertagna principen. Man bör i stället, säger de, använda begreppet driftbud-get och tala om en underbalanserad el-ler överbalanserad driftbudget, och man bör helst inte alls tala om kapitalbud-geten. Jag ser situationen så, att i ett allmänt ekonomiskt läge, där budgeten har sin stora betydelse såsom balans-faktor i samhällsekonomin — och jag tror nog att herr Ohlin ger mig rätt i det avseendet, eftersom han både i fjol och i år är med på en väsentlig över-balansering av driftbudgeten med sam-hällsekonomisk motivering — så gäller frågan bara hur pass ambitiöst man vill driva överbalanseringen av driftbudge-ten. Jag har betraktat inflationsfaran som så påtaglig, att det behövs all den ambition en finansminister kan upp-bringa när det gäller överbalansering av driftbudgeten. Då är det rätt rimligt att såsom utgångspunkt ta den målsätt-ningen, att staten svarar för alla sina kostnader, oavsett om de faller på drift-budgeten eller på kapitalbudgeten, och man introducerar från den utgångs-punkten begreppet totalbudgetbalanse-ring. Den är följaktligen helt betingad av den samhällsekonomiska spänningen.

Allmän energiskatt m. m.

Då kan man fråga: Varför inte arbeta med en överbalanserad totalbudget? Ja, jag är så mycket politisk realist, att jag inte tror att det finns några möjligheter till det. Däremot räknar jag med att det ändå skall finnas en rimlig chans att få riksdagen att i huvudsak acceptera att i ett läge, som kännetecknas av dagens hårda och spända ekonomi, är det riktigt att staten betalar alla sina utgifter med direkta inkomster, en politik som bland annat landstingen sedan många år tillbaka allmänt brukat tillämpa och ansett vara riktigt.

Detta skall ju även ses i samband med den underförsörjning vi har på kapitalmarknaden. Det är klart, att om staten enligt herr Ohlins förslag skulle bli tvingad att låna så och så många hundra miljoner mera än enligt Kungl. Maj:ts förslag, så skulle man fresta den underförsörjda kapitalmarknaden ännu hårdare och tränga undan andra låneintressen, om man inte vill gå till riksbanken, och det gör vi ju inte annat än när vi är absolut piskade därtill.

Detta är inte något nytt i och för sig; det är en diskussion vi har fört många gånger tidigare. När emellertid herr Ohlin så intensivt driver sin uppfattning, att man bör använda en annan terminologi i detta resonemang, kan det väl delvis förklaras av att herr Ohlin, enligt vad som berättats mig, på 1930-talet var med bland de ekonomiskt sakkunniga, som drog upp de huvudlinjer för budgetens tekniska uppställning vi arbetar med än i dag. Men det var ju utgångspunkter, som emanerade från depressionstidens bild av landet och samhällsekonomin. Vad som då var normalt är icke normalt under en ständigt pressande inflationskonjunktur. Det är följaktligen, så länge denna konjunktur varar, mer normalt att tala om en totalbudget än att tala om enbart driftbudgeten, även som ett terminologiskt begrepp.

Om vi sedan skall ge oss in på detta, vilket jag nästan är litet generad över

eftersom denna tekniska diskussion inte kan ha något större intresse för kammarens ledamöter, så har vi inte så helt renodlat delat upp anslagen på drift- respektive kapitalbudgeten. Vi har väginvesteringar — och de är ju produktiva lika väl som andra investeringar — på driftbudgeten, vi har vattenfallsinvesteringar på kapitalbudgeten, vi har vissa avsnitt av bostadsfinansieringen på driftbudgeten och vissa avsnitt på kapitalbudgeten, vi har skolbyggnader, som väl får anses vara en produktiv investering, på driftbudgeten och vi har förvaltningsbyggnader, som väl mera allmänt kallas en improduktiv investering, på kapitalbudgeten. Det finns långt ifrån några klara och renodlade skiljelinjer därvidlag. Jag har därför hamnat på den ståndpunkten, att om man vill diskutera budgetpolitiken, bör man göra det utifrån samhällsekonomiska utgångspunkter, och då måste det vara riktigt att tala om totalbudgeten. Om vi ser oss om i världen, skall vi också finna att man i alla länder arbetar med detta begrepp. Mina kollegor i andra länder strävar inte bara efter en totalbalanserad budget utan t. o. m. efter en överbalanserad totalbudget för att få möjlighet att amortera på statskulden.

Jag vet inte, om jag med detta inlägg har på ett för herr Ohlin tillfredsställande sätt ventilerat de budgettekniska synpunkter som det här gäller. Om så inte har skett, är jag självfallet beredd att fortsätta diskussionen, även om jag villigt skall medge, att den inte kan utgöra någon större attraktion för kammarens ledamöter.

Jag skall gärna returnera den lilla kvickhet som herr Hjalmarson här kom med, när han sade att finansministern nu har blivit så förandligad, att man bildligt talat ser vingarna på ryggen på honom. Det vare ledamöterna av denna kammare obetaget att göra jämförelser mellan det materiella och det subtila hos herr Hjalmarson och mig. Jag är

Allmän energiskatt m. m.

inte alls — i varje fall inte om man utsträcker jämförelsen till min budget och herr Hjalmarsons skuggbudget — ängslig för resultatet.

Herr Hjalmarson frågar vidare: Varför kommer finansministern fram till att behovet av skatter är större nu än som var fallet i januari månad, när riksdagen blev serverad statsverkspropositionen? Ja, det är väl inte så svårt att räkna ut. Statsverkspropositionen innehöll, sådan den då presenterades, endast en preliminär redovisning av statens utgifter och inkomster, och finansministern förbehöll sig uttryckligen rätten att få återkomma med slutredovisningen i kompletteringspropositionen. Det framhölls från regeringens sida vid detta tillfälle, att det fanns många osäkra ting som man inte då kunde ta ställning till. Jag behöver bara nämna sådana saker som utvecklingen på den allmänna lönemarknaden och av stats tjänarnas lönerörelse, samt omfattningen av bostadsbyggandet, vilken icke var fixerad i januari månad men som ju nu har fastställts. Jag ber också att få erinra om de mycket påtagliga krav på energiförsörjningens område, som visserligen kunde förutses i januari månad men som ändå krävde en viss förberedelse tid även för regeringens del.

Detta är, herr Hjalmarson, den enkla förklaringen till att vid slutregleringen av statsbudgeten har, både på grund av bedömningen av det allmänekonomiska läget och de utgiftskrav som vi ställts inför, ett förslag om energiskatt presenterats av regeringen.

Både herr Hjalmarson och herr Ohlin hann i sina anföranden med en hel rad jämförelser, baserade på internationella sifferserier. De brukar ju exercera dessa käpphästar i våra ekonomiska debatter, och jag kan även denna gång vara med om en liten tur.

Herr Hjalmarson framhöll att i Nordamerikas Förenta Stater hade man uppnått samhällsekonisk balans. Jag tillät mig avsluta mitt första anförande

här med det uttalandet, att därest riksdagen behagar godkänna de förslag, som framlagts från utskotten, har vi en god och reell chans att med lugn och ro se framtiden an även i vårt land.

Herr Hjalmarson framhöll vidare, att i Förenta staterna fanns det en helt annan benägenhet än hos oss att ta hänsyn till det produktiva livets krav. Är det så alldeles säkert? Jag har framför mig en sammanställning daterad 1955, som visar hur den bolagsbeskattning, som man har i Förenta staterna, förhåller sig till den bolagsbeskattning som finns i vårt land. Av denna sammanställning framgår, att man i Förenta staterna är icke obetydligt hårdare i sin beskattning av bolagen än vad vi är här i landet. Denna uppgift kan kanske ge en kompletterande belysning av herr Hjalmarsons påståenden.

När herr Ohlin gjorde sina jämförelser mellan olika länder i Europa, fick man kanske det intrycket att vi i vårt land har råkat speciellt illa ut. Men om man tar hänsyn till utvecklingen under de senaste åren, när framför allt de arbetskraftsreserver, vilka tidigare flödat in över Västtyskland och Schweiz och där utgjort en produktivitetsstegrande faktor, inte längre är för handen, och dessa länder sålunda har att avläsa sina ekonomiska data från ungefär samma utgångspunkter som vi, så blir bilden en helt annan och väsentligt enhetligare än tidigare. Om jag t. ex. tar en sådan sak som stegringen av bruttonationalprodukten per arbetstimme, d. v. s. produktivitetsökningen, behöver vi inte skämmas för oss. Så pass avancerade industriländer som Belgien, Storbritannien, Schweiz och Förenta staterna ligger vid denna jämförelse bakom oss. Bilden blir ungefär likartad, om jag ser på en sådan sak som storleken av industriproduktionen och bruttonationalprodukten.

Ser jag på konsumtionsprisutvecklingen, som den har presenterats under senare år, företer onekligen Europas sta-

Allmän energiskatt m. m.

ter numera en mycket jämnare bild än tidigare. Jag tillät mig i mitt inledande anförande att citera några uttalanden av den schweiziske förbundspresidenten ur en tysk tidskrift, vilka uttalanden visar, att det är just under de senaste åren, som dessa länder börjat se samma problem i vitögat som vi har sett i flera år. Det ger mig också anledning att tro — de senaste ekonomiska data ger belägg därför — att herr Ohlin, när han i viss mån söker göra gällande att vi står inför dystra utsikter i den internationella konkurrensen med hänsyn till pris- och kostnadsutvecklingen i vårt land, inte ger någon riktig bild av vad som hänt under det sista året och under de senaste lönerörelserna i de med vårt land mest jämförbara konkurrentländerna. Det kan vara riktigt rent teoretiskt — ingen kan bestrida det — att om vi isolerat i vårt land fortsätter med en sådan prisutveckling, som herr Ohlin kallade kostnadsinflation, samtidigt som övriga länder effektivt lyckas sätta stopp för och behärska dessa tendenser, kommer vi förr eller senare i ett ytterst ogynnsamt läge. Det blir litet lugnare och mera förtröstansfullt, om man ser hur utvecklingen varit vid internationell jämförelse. Den har inte för vårt land varit sådan, att man har anledning att just nu måla faror på väggen. Jag tillät mig inledningsvis citera några produktionssiffror, och de visar framför allt, att den svenska industriproduktionen har stigit mest på kapitalvaruindustriernas område, d. v. s. på ett typiskt exportområde, där svensk produktion skall slåss med andra länders i en fri världsmarknadskonkurrens.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Totalbalanseringen har motiverats utifrån konjunkturpolitiska synpunkter, men finansministern vet

mycket väl, att enligt den moderna budgetteorien kan statsbudgetens verkningar på det ekonomiska förloppet inte i någon högre grad utläsas av budgetbalansen. Chefen för konjunkturinstitutet har i en stor utredning och även i tidskriften Tiden ifrågasatt, om det inte är på tiden att man uppger bindningen vid budgetregler, vare sig man talar om totalbalansering eller om balansering av driftbudgeten. Den nakna sanningen är nog bara den, att finansministern använder begreppet totalbalansering för att kunna motivera sina skattehöjningar inför folket, och det kan vi inte acceptera.

Angående bolagsskatten gav finansministern det svaret, att man inte under den tid, som han närmast kan överblicka, kan vänta att den skall tas bort. Den infördes som en tillfällig åtgärd och motiverades med konjunkturpolitiska skäl, men experterna var av annan mening och hävdade, att den snarare skulle komma att ha rent motsatt effekt än den avsedda. Ute i landet börjar man inse, att det var felaktigt att på detta sätt försämrade villkoren för den produktion, som vi alla är beroende av. Finansministern inser nog också detta. Jag förräder väl ingen hemlighet, om jag nämner, att majoriteten i bevillningsutskottet sköt upp frågan om den extra bolagsskatten, därför att man väntade ett eventuellt förslag från finansministern redan till årets riksdag.

Det är så sant som herr Sköld en gång har sagt: Genomför man en gång en åtgärd med konjunkturpolitisk motiveering, som ökar det allmännas inkomster, får den endast en engångsverkan men kan ändå inte avskaffas utan att ökad efterfrågan uppstår. Nya åtgärder får därför tillgripas undan för undan.

Finansminister Sträng kan inte avskaffa den extra bolagsskatten utan att tillgripa någon annan åtgärd i stället, och det tycks vara sådana vi har att vänta. Det är en utveckling, som jag för min del djupt beklagar.

Allmän energiskatt m. m.

Herr SCHMIDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall börja med att i viss mån »berömma» senare tiders finansministrar. Ultimo budgetåret 1939 hade svenska staten en balansräkning som visade ett överskott på 1,15 miljarder kronor. Ultimo 1945 visade balansräkningen en brist på 4,25 miljarder kronor. Ultimo 1956 visade den åter ett överskott på 940 miljoner kronor. Sålunda har man lyckats bl. a. genom höga budgetöverskott att förbättra statens balansräkning.

Gentemot finansministern vill jag nu hävda, att det allvarliga i fråga om denna totalbalansering är att finansministern vill, att svenska folket skall spara — helst till staten — men inte tillåter oss att bilda enskild förmögenhet i form av exempelvis statsobligationer. I dag tecknar sig icke fysiska personer i någon nämnvärd grad för sådana. Svenska folket skulle alldeles säkert vilja låna mycket pengar till staten, om det finge tilltro till penningvärdet och om det bedrevs en förnuftig räntepolitik.

Nu vet jag väl, att räntepolitiken är riksbankens sak och inte finansministerns. Det har han en gång tidigare sagt ifrån här i kammaren.

Jag har inte kunnat låta bli att fästa mig vid finansministerns uttalande i kompletteringspropositionen, att det bland annat gäller att »undersöka utvägarna att inom ramen för en totalt sett bibehållen stramhet ernå en förskjutning av kreditgivningskapaciteten från den korta till den långa marknaden». Jag frågar: Hur skall vi då bära oss åt när alla parter försöker försörja sig på den korta marknaden? Den är tilldragande ur räntesynpunkt. Ingen vill gå över till den långa marknaden. Samtidigt kan svenska staten inte klara sig på den öppna marknaden utan har måst anlita riksbanken för denna del av budgetåret med drygt en halv miljard kronor. Jag ser inte att det finns någon väg udenom.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var finansminister Sträng som återopade Schweiz och Västtyskland och talade om deras farhågor för inflation. Då tillät jag mig att påpeka, att under de tre senaste åren hade inflationen mätt med levnadskostnadsindex i Sverige varit 13 procent, i Schweiz 4 procent och i Västtyskland 6 procent. Icke dess mindre kommer nu finansministern och säger, att under de senaste åren har pris- och kostnadsutvecklingen inte varit sådan, att den ger anledning till några så förfärligt allvarliga farhågor. Men, herr finansminister, fortsätter det på detta sätt med dubbel eller tredubbel prisstegring hos oss några år till, blir det verkligen fruktansvärt allvarligt. Beviset för att vi råkat i en svår situation är väl just vår svaga betalningsbalans. Trots att vår exportindustri utvecklats gynnsamt, har vi nått och jämnt möjlighet att bevara valutareserven.

Vi fick ingen upplysning om regeringens politik för att förebygga kostnadsinflation, bara ett uttalande om att man inte skall överdriva farhågorna. Vi fick inget uttalande om »steriliseringen», som innebär att staten lånar på ett konto i riksbanken för att sedan betala in pengarna på ett annat konto i riksbanken. Men nu har finansministern genom att underlåta att svara i remissdebatten och i dag genom sin tystnad gett ett mycket tydligt erkännande av att det inte finns någon möjlighet att försvara denna politik. Det är bokföringskonster. Vad de skall tjäna till vet jag inte, men någon reell nytta ur inflationssynpunkt kan den politiken inte ha. Men nu kanske vi får höra ett uttalande på denna punkt av finansministern, när replikmöjligheterna är slut.

Till sist, herr talman, sade finansministern som så många gånger förr, att näringslivet är så optimistiskt när det gäller att investera, att regeringens renommé i de kretsarna inte tycks vara så dåligt i alla fall. Herr finansminis-

Allmän energiskatt m. m.

ter! Investeringsviljan i vårt näringsliv sammanhänger nog i viss mån med de farhågor man har för fortsatt inflation och med regeringens renommé att så länge den sitter kommer inflationen att fortsätta.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! När man vill göra internationella jämförelser har man en osviktig metod att avgöra vilken politik som har människornas förtroende. Frans G. Bengtsson sade vid ett tillfälle, att vi hade en gång en hederlig valuta, en av de många hederliga ting som vi sedan har gått miste om tack vare politiska mästergökars ingripanden. Låt oss föreställa oss, herr talman, att vi alltså hade en sådan hederlig valuta, vilket bland annat skulle betyda att spararna hade möjlighet att fritt välja i vilka valutor de ville placera sina medel! Vilken valuta tror då herr finansministern att de svenska spararna skulle välja, de amerikanska dollarna, schweizerfrancen, den västtyska D-marken eller de svenska kronorna?

Låt mig knyta ihop finansministerns uttalande om företagsbeskattningen med hans resonemang om orsakerna till att statsinkomsterna blir mindre och statsutgifterna högre än beräknat. Företagsbeskattningen i vårt land har nu blivit så hög, att den motverkar sitt eget huvudsyfte att ge staten inkomster. Företagsledningarna väger numera utgifter mot den beskattning, som tar 60 à 70 procent av besparingarna. Det ligger numera i företagsledningarnas intresse att vid beskattningen redovisa så små vinster som det är tekniskt möjligt att göra. Om man räknar fram det netto, som en aktieägare får behålla efter företagsbeskattning och inkomstbeskattning, kommer man fram till att utdelningen blir den dyraste utgift ett företag kan göra. Detta skattetänkande gäller inte enbart företag utan även en-

skilda personer. Idealet för människor av alla kategorier är numera en skattefri inkomst. Vi får de mest egendomliga konstruktioner för att undgå skatt. Slutsatsen, herr talman, blir att en överbeskattning ger statsverket mindre inkomst än staten skulle ha fått eljest.

Vad till sist utgifterna angår utgör förefintligheten av ett budgetöverskott ett oavslåeligt tryck uppåt på statsutgifterna. Detta jämte de obeskurna möjligheterna till upplåning i riksbanken är en av förklaringarna till att statsinkomsterna stiger mer än beräknat. Det finns ingen spärr, och vad som behövs är just en spärr, herr talman.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Det var onekligen elakt sagt av Frans G. Bengtsson mot mig och herr Hjalmarson, ty skulle herr Hjalmarson ha fått som han velat i fjol, så är det ingen tvekan om att han kunnat göra anspråk på att lägga titeln »inflationistisk övergök» till sina många andra.

När jag läste herr Hjalmarsons motion fann jag där lösningen på alla de problem, som vi har diskuterat år efter år här i riksdagen. Herr Hjalmarson säger på s. 10 i sin motion nr 682, att om man bara ger sig på den där inledande skattesänkningen så kommer den »att ge full utdelning i ökad arbetsvilja och sparvilja och förhållandevis snabbt skapa utrymme för nya skattesänkningar som då delvis kan insättas i andra former». Men varför skall det sluta med första varvet, herr Hjalmarson? Är inte detta någonting av ett perpetuum mobile som herr Hjalmarson har hittat på. Först skall man ha skattesänkning och då får man en ökad arbetsvilja och sparvilja. Sedan blir det en ny skattesänkning och då får vi ytterligare sparvilja och arbetsvilja, varefter vi kan göra en tredje skattesänkning som ger ytterligare arbetsvilja och

Allmän energiskatt m. m.

sparvilja, som i sin tur ger plats för ytterligare skattesänkning. Det bör vara logik i ett sådant resonemang, och vi ser naturligtvis med en viss tillfredsställelse mot det framtidsamhälle, där vi arbetar och sparar alla dygnets 24 timmar och slipper ifrån allt vad skatter heter.

Till herr Gustafson i Göteborg vill jag säga, att det är framför allt ett på senare tid mycket ofta framfört argument, att budgetbalansen i och för sig inte är avgörande om man strävar efter en inflationsbekämpande budgetpolitik. Jag har aldrig gått dithän, att jag har sagt att den är helt avgörande. Jag har sagt att den är en integrerande del av vår kamp mot inflationen. Den betyder inte så litet »med den omfattande statsverksamhet vi för närvarande har i vårt ekonomiska liv», för att nu använda herr Gustafsons egna ord. Man brukar i stället säga, att det just är budgetens storlek och absoluta omfattning, som är en av de mera drivande krafterna i en fortsatt inflationistisk utveckling.

Ja, herr Gustafson och hans parti har ju inte med någon nämnvärd framgång lyckats reducera budgetens absoluta omfattning i vårt ekonomiska liv eller yrkat på detta. Det har väl praktiskt taget varit plus minus noll som resultat av de ansträngningarna.

I mitt första inledande anförande tillät jag mig säga, att om man skall vara realistisk tror jag inte att läget är sådant, att det finns någon möjlighet att på ett avgörande sätt pruta ner de utgifter, som denna riksdag så pass enhälligt ställt sig bakom under den gångna våren.

Herr Gustafson tar vidare konjunkturinstitutets chef som kronvittne på att begreppet totalbalansering kanske inte längre är något saliggörande begrepp. Tidigare har jag velat klargöra för kammaren, att för mig är den starkast möjliga budgetbalansen det avgörande. Jag har inte vågat sträcka mig

längre i min målsättning än till totalbalansering. Det beror således på hur man bedömer den samhällsekonomiska spänningen, ifall man anser att man kan klara sig undan med en svagare budget — ett större låneinslag i budgeten — eller med en, som jag anser det, starkare skattefinansiering av budgeten. Det är där uppfattningarna skiljer sig mellan mig och folkpartiet. Jag tror emellertid att jag står på säkrare mark när jag strävar efter en totalbalansering. Huruvida Hansen är ett verkligt kronvittne vill jag låta vara osagt. 1956 var han livlig anhängare av en totalbalansering, 1957 var han mera tveksam. Som ekonom av facket har han ju rättighet att skifta fot. Därför vill jag inte utan vidare säga vad han kan ha för uppfattning på denna punkt 1958.

Herr Ohlin inledde sin första replik med ett beklagande över att inte finansministern agerat som nummer ett i talarstolen här i dag — låt mig säga före herr Ohlin och herr Hjalmarson. Herr Ohlin säger att det är snålt av finansministern att inte gå upp först och tala. Därmed begränsar han i viss mån replikrätten för oss andra — kanske herr Ohlin sade att det var mindre generöst. Rent personligt tillät sig herr Ohlin att i bänken tala om att han betraktade det som snålt om jag inte exponerade mig före honom. Jag erinrar mig den diskussion vi hade här i januari i år. Då var herr Ohlin precis lika grinig för att finansministern gick upp före honom i debatten. Då passade inte det heller. Skall jag springa upp mitt i herr Ohlins anförande för att vara herr Ohlin till lags eller hur i Herrans namn skall jag bära mig åt för att inte herr Ohlin skall bli kantstött på den ena eller den andra sidan?

Jag skall emellertid svara herr Ohlin på en fråga som han ställde. Den gäller de här steriliseringsmedlen. I dag har den frågan inte någon nämnvärd praktisk betydelse. Efter 1957 års utgång kommer det icke längre att steriliseras

Allmän energiskatt m. m.

några 100 eller 110 miljoner, eftersom vi då slipper investeringsavgiften. Den faktorn i steriliseringspolitiken faller sålunda bort. Vad är det som är kvar? Det är den extra bolagsskatten. Där har medlen nu inte denna anonyma steriliseringskaraktär, utan det är klart och tydligt fränsagt i Kungl. Maj:ts proposition, att detta är en fondering för kommande utgifter för en blivande tjänstepensionering. Det görs en sådan fondering i alla bolag och kan göras även i Moder Sveas bolag. Jag ser att herr Cassel rycker till. Det var kanske någonting i budgeten som han inte har observerat, men detta är absolut ingenting nytt för i dag. Vi har sagt två år i följd, att dessa medel ställs undan såsom en reserv eller en grundplåt för en kommande tjänstepensioneringsfond.

Efter den 1 januari nästa år är detta steriliseringsproblem såvitt jag förstår ur världen. Herr Ohlin uttryckte en önskan om att, såsom han sade, detta spex inte skall fortsätta. Han må kalla det vad han vill; i vart fall har väl jag med denna förklaring ändå givit besked om att problemet är av snabbt övergående natur.

Herr Ohlin ställde ytterligare en fråga i sitt förra inlägg, nämligen om jag inte eftersträfvade en bättre samklang mellan avskrivningsmöjligheterna och värdeminskningen för byggnader och fasta anläggningar. Ja, jag har funderat på det rätt mycket, och jag har faktiskt i en diskussion i Nationalekonomiska föreningen den 27 januari i år avgivit en förklaring, som jag är beredd att upprepa här. Jag tycker nog att man med hänsyn till värdeminskningen har varit för snål med avskrivningsprocenten, och jag har ingenting emot att frågan tas upp till övervägande. Jag kan rent av försäkra herr Ohlin, att en av de kommittéer, som inom finansdepartementet arbetar på skattepolitikens område, har i uppdrag att även studera denna fråga.

Herr Ohlin uttryckte slutligen en

önskan, att de budgetära och ekonomiska sammanhangen skulle presenteras i enkla former utan krångel. Jag är den förste att instämma med honom på den punkten — naturligtvis under förutsättning att det skall gälla oss båda.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ohlin har på grund av herr Strängs sätt att lägga upp denna debatt inte längre någon replikrätt. Jag kan väl ändå säga så mycket, att finansministern väl vet, hur han skulle kunnat lägga upp debatten, så att det hade blivit balans mellan oppositionen och regeringen.

Jag är ledsen att jag inte nu på tre minuter kan gå in på ett resonemang med finansministern om budgetbalanseringsproblemet, men jag hinner ändå säga, att finansministern nu gjort sig skyldig till just det misstag som experterna varnar för, nämligen att bedöma frågan om budgetbalanseringen enbart på ett kvantitativt sätt. Herr Sträng säger att han skall ha så stort överskott i budgeten som möjligt — det är tydligen likgiltigt på vad sätt detta överskott uppkommer. Teoretikerna menar dock att det ingalunda är likgiltigt. Om man t. ex. kan uppnå en ökning av statsinkomsterna med 100 kronor men samtidigt åstadkommer en miskning med 110 kronor av det personliga sparandet, så har man absolut inte uppnått någon gynnsam konjunkturpolitisk effekt.

Jag får också säga, att herr Sträng i sin besvikelse över att inte alltid få medhåll av konjunkturinstitutets chef bedömer herr Hansen orättvist. Vad herr Hansen säger är att man inte kan sätta upp totalbalansering som ett principiellt mål — däremot kan man givetvis diskutera hur stor överbalansering av driftbudgeten som är nödvändig i en aktuell ekonomisk situation. Det är riktigt, att Hansen i början av 1956 an-

Allmän energiskatt m. m.

såg, att det borde vara en stor överbalansering, men man kan inte beskylla honom för att ha ändrat åsikt, såsom finansministern nyss ville göra gällande.

Just bolagsbeskattningen är ett exempel på att man inte alltid kan bedöma frågan om budgetbalanseringen efter några enkla normer. Många experter är överens om att den inkomstökning för statskassan, som åstadkommes genom den extra bolagsskatten, i många fall har en rakt motsatt konjunkturpolitisk effekt mot den som finansministern åsyftar.

Jag ser att finansministern begär ordet. Nu är även min replikrätt slut, så jag har ingen möjlighet att svara honom. Låt mig till sist bara säga, att det skulle vara intressant att höra, om jämförelsen med den amerikanska bolagsbeskattningen också innefattar det skattetryck vi har i Sverige efter införandet av den extra bolagsskatten och om finansministern har tagit hänsyn till de övriga skatteregler som gäller för bolagen. Det vore intressant om finansministern ville publicera jämförelsen.

Herr REGNÉLL (h) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern gjorde vissa jämförelser mellan vårt ekonomiska läge och läget i Västtyskland och Schweiz och återvände sedan ett par gånger till denna jämförelse. Avsikten var för finansministerns del att hämta tröst i det faktum, att också andra länder brottas med svårigheten att hålla efterfrågan inom resursernas ram. Men det är en skillnad på den punkten, nämligen att medan »Die Zeit» talar om en alarmerande prisökning och den schweiziska förbundspresidenten vill väcka folk ur en dröm, tycks vår ledning i precis motsvarande läge vilja hyscha för att inte väcka oro. Jag hänvisar till det resonemang, som herr Sköldin förde såsom talesman för bankoutskottet. Här ligger skillnaden. Oppo-

sitionen säger precis som »Die Zeit» och schweiziske förbundspresidenten, att det behövs en alarmklocka för att väcka de ansvariga myndigheterna.

Sedan ett par ord om finansministerns raljanta recension av högerns tro på nyttan av skattesänkningar. Det heter att man ännu inte lyckats uppfinna något perpetuum mobile. Här i landet har man dock fått bevittna ett sådant: nya utgifter — nya skatter — nya utgifter — nya skatter; det är den kretsgång som det svenska perpetuum mobile går i. Det har fungerat mycket effektivt. Vi föreslår emellertid nu en utveckling, som skulle se ut så här: sänkta skatter — ökad arbetsvilja och sparvilja — sänkta skatter — ökad arbetsvilja och sparvilja. Det är den utveckling som man har kunnat konstatera i Västtyskland och som man inte har skäl att spefult tillbakavisa i vårt land.

Herr SCHMIDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill förklara för finansministern att när jag tog upp denna fråga, om att kvitta steriliseringsbeloppen mot motsvarande del av statskulden som nu ligger i riksbanken, så var jag fullt medveten om att det pågår en avsaktning i fråga om steriliseringen. Jag menar, att det ändå kan vara på tiden att ta upp frågan om en sådan kvittning. Enligt den senaste riksbanksrapporten står det på depositions- och kapitalräkning inne 837 miljoner kronor, och om jag inte är felunderrättad är 640 miljoner härav steriliseringsmedel. Den 25 maj kom det in ytterligare 175 miljoner, och därigenom kom vi upp till 815 miljoner kronor. Det är ett så stort belopp, att om denna sterilisering nu skall upphöra är det inte någon mening med att så stort belopp står på var sin sida i riksbankens balansräkning utan man bör jämna ut dem.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Endast ett kort genmäle

Allmän energiskatt m. m.

till herr Gustafson i Göteborg. Jag försökte i mitt första anförande utveckla, att totalbalansering är en eftersträfvärd politik i en konjunktur lik dagens, som präglas av starkt inflationstryck. Däremot strävar jag inte efter någon totalbalansering i en annan konjunktur, en depressionskonjunktur. Lägg märke till den nyansen i min utläggning, herr Gustafson!

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern såg litet förvånad ut när jag ryckte till i bänken. Jag blev emellertid förvånad, när finansministern sade ifrån att han ville använda dessa steriliseringsmedel för tjänstepensioner. Så står det inte, herr finansminister, vare sig i finansministerns proposition eller i statsutskottets utlåtande nr 129. Det står tvärtom, att förslaget icke innebär »något ställningstagande till frågan om de fonderade medlens definitiva användning

utan frågan härom lämnas öppen för beslut framdeles av Kungl. Maj:t och riksdagen». Man använder också formuleringen »fondering för framtida pensionsändamål» — man håller alltså öppet huruvida det skall vara tjänstepensionering eller folkpensionering. Det är just detta som skiljer partierna i regeringen. Bondeförbundet har en annan mening än regeringens socialdemokratiska del.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig till yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.57.

In fidem

Gunnar Britth

Tisdagen den 28 maj

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Allmän energiskatt m. m. (Forts.)

Herr andre vice talmannen tillkännagav, att överläggningen rörande bevillningsutskottets betänkande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 175, såvitt densamma avser förslag till förordning om allmän energiskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner

nu komme att fortsättas; och lämnades därvid ordet, jämlikt förut gjord anteckning, till

Herr HAGBERG (k), som yttrade:

Herr talman! Jag undrar om inte förklaringen till att den borgerliga oppositionens ledare i dag var, såsom finansministern uttryckte det, modesta och försiktiga, ligger däri att de i själ och hjärta är ganska tillfredsställda både med att regeringen har lagt fram ett sådant här skatteförslag och med de allmänna rekommendationerna för den ekonomiska politiken. Man lär nämli-

Allmän energiskatt m. m.

gen inte kunna bestrida att innebörden av detta skatteförslag är att vi tar ett nytt steg på den indirekta beskattningens väg. Under en femårsperiod skall man ta in sammanlagt 2 125 miljoner kronor genom elskatt och annan beskattning av energiresurser, och dessa 2 125 miljoner kronor skall enligt den officiella motiveringen tas in för att klara investeringar på 1 100 miljoner kronor för energikällornas utbyggande och för lagringsanordningar. Nå, man skall naturligtvis också kompensera investeringsskattens slopande, vilket kommit kapitalisterna till godo, och i denna del blir ju det framlagda förslaget en klar klassbeskattning. Slutligen är avsikten, såsom i propositionen framhålles, att befrämja en stark ökning av investeringsvolymen och en motsvarande återhållsamhet beträffande konsumtionen.

Jag tänker på finansministerns uttalande vid den socialdemokratiska partikongressen förra året, då han framhöll att arbetarklassens nya och viktigaste uppgift blir att ta ansvaret för investeringspolitiken. Om detta skall ske genom att man får dra åt svängremmen eller i varje fall avstå från en möjlig standardhöjning, lär det väl inte verka mera inspirerande och övertygande på dem som utsättes för denna form av beskattning.

Skatten på elenergi beräknas för en tvåbarnsfamilj med en vanlig lägenhet medföra en utgiftsökning av 45 kronor per år. Bensinskatten kan för samma familj, om den har en liten bil och kör låt mig säga 1 000 mil om året, vilket väl inte är så onormalt, uppgå till 40 kronor. En cigarrettförbrukning av 50 cigarretter om dagen, vilket väl numera snarare är regel än undantag för familjerna i vårt land, innebär en belastning med kronor 182:50. Om jag till dessa 270 kronor lägger ökade utgifter för brännolja eller kol och har i minnet konsekvenserna av årets beslut i bostadsfrågan, kommer jag beträffande

dessa poster fram till en ökad årlig utgift av mellan 600 och 800 kronor om året för en sådan normalfamilj.

Medan årets avtalsförhandlingar pågick ökade konsumtionsvarupriserna med 4 procent. Om jag vidare tar hänsyn till den uppgång som skatterna visar, kommer jag enbart på detta område fram till ökade utgifter för normalfamiljen med ungefär 450 kronor på ett enda år. Den löneförbättring på 2 procent, som ägt rum, får ses mot bakgrunden av dessa förhållanden. Denna förbättring kan, utslagen på de svenska industriarbetarnas genomsnittliga inkomst, uppskattas till ungefär 200 kronor per år. Den enkla summering jag här gjort ger till resultat, att en vanlig arbetarfamilj under detta år berövas ungefär en tusenlapp genom redan genomförda prisstegringar, genom det beslut riksdagen fattat i bostadsfrågan och genom det nu aktuella beslutet, som det tydligen finns majoritet för att genomtrumpa. Om man på detta sätt tar 1 000 kronor från en familj, som har ungefär 11 000 kronor i årsinkomst, innebär det ju en minskning med närmare 10 procent. Kan man då säga att detta inte har något med inflationen att göra? Verkar inte den fördyring av levnadskostnaderna, som på detta sätt kommer att äga rum, direkt eller i varje fall indirekt ytterligare pådrivande på den inflation, som man säger sig vilja bekämpa?

Denna återhållsamhet i lönepolitiken och denna mångsidiga, för att inte säga allsidiga metod för att fördyra vad som behövs för att existera genomförs under en högkonjunktur, under en stark ökning av profiterna, i ett finansiellt läge som enligt regeringens förklaring tillåter skattesänkningar för de kapitalistiska företagen.

Redan på denna grund har vi ansett det vara omöjligt att stödja det av regeringen framlagda förslaget och har därför väckt en motion, i vilken vi yrkar avslag på regeringens förslag om energiskatt.

Allmän energiskatt m. m.

Därtill kommer att denna skatt nu genomföres trots uttryckliga löften om motsatsen. Jag påminner om statsministerns förklaring i förra valrörelsens partiledarintervju, där han, tillfrågad av sekreterare Knut Tell, förklarade följande: »Det förefaller ytterligt osannolikt att vi skulle genomföra en omsättningsskatt för närvarande i ett läge då vi faktiskt kan sänka den direkta skatten. Vi vill inte göra så, att man samtidigt sänker den direkta skatten och ökar de indirekta skatterna.» Ja, det var statsministerns högtidliga förklaring i den senaste valrörelsen, en förklaring som han senare i några vändningar ytterligare definierade, förtydligade och underströk. När Knut Tell pressade statsministern och frågade, om denne inte ändå trots allt hade lämnat en liten bakdörr öppen för en omsättningsskatt eller någon annan form av indirekt skatt, så sade herr Erlander: »Ja, man är van vid litet av varje när det gäller kommunisterna.»

Vad skall vi nu säga om regeringen, med tanke på att dess främste representant så uttryckligt inför det svenska folket i radio förklarade, att det inte kunde komma på fråga vare sig att införa en ny omsättningsskatt i år eller att genomföra någon annan form av indirekt beskattning? Om jag väljer statsministerns egna ord, som han skulle karakterisera kommunisterna med, så får jag säga: Man får verkligen vänta sig litet av varje.

Det har redan tidigare under diskussionen påpekats att regeringen ännu i finansplanen, som framlades i januari, svävade på målet beträffande frågan, om man skulle genomföra begärda skattelättnader för de kapitalistiska företagen och särskilt då slopa investeringsavgiften. Finansministern har erinrat därom i den proposition nr 175 som vi i dag behandlar. Han säger på s. 21: »Även beträffande företagsbeskattningen uttalades», (alltså i januari) »att en omprövning fick anstå till dess det

längre fram kunde överblickas, huruvida konsumtions- och sparandeutvecklingen lämnade utrymme för en ökning av investeringarna.» Nu kommer alltså en lättnad i företagsbeskattningen, och enligt finansministerns egen förklaring måste alltså både sparande och investeringar visa, att utrymme för denna skattelättnad finns. Men ett av villkoren för genomförandet av denna skattelättnad är, att man bryter det högtidliga löftet från i höstas och genomför denna energibeskattnings.

I en replikväxling före middagen förklarade finansministern, att regeringen mycket väl i januari kände till planerna på och behovet av ett utbyggande av energikällorna. Men i januari sade regeringen inte ett ord om denna skatt; i finansplanen sägs inte ett ord om den. Det är ganska svårt att låta bli att söka ett samband mellan denna tystnad och den då pågående avtalsrörelsen eller att freda sig för misstanken att tystnaden betingades av att man inte ville oroa arbetare och andra löntagare med hotelser om nya prisstegrande åtgärder.

Regeringen har tidigare vänt sig mot att vissa statsinkomster reserveras för bestämda ändamål. Det är väl bara ett år sedan regeringen med den motiveeringen genomdrev att bilskatten skulle gå in i statsbudgeten och inte särskilt fonderas och reserveras för vägbyggen. Men här återinför man hastigt och lustigt den princip, som man så sent som i fjol ansåg förkastlig och ville definitivt bryta ned.

Ja, herr talman, vi är mot detta. Vi kan inte förstå och kan inte godkänna de skäl som förebragts för att man nu skulle genomföra denna skärpning av den indirekta beskattningen. Vi anser att alla de argument, som från socialdemokratiskt håll rests mot denna indirekta beskattning, fortfarande kvarstår.

Vi är naturligtvis inte emot att man utbygger energitillgångarna, men det kan ske på samma sätt som hittills. Un-

Allmän energiskatt m. m.

der kriget och efterkrigsåren utbyggdes ju våra elektriska energikällor i en omfattning som motsvarar en ökning av elenergitillgången med nära 350 procent men det var aldrig tal om att man skulle genomföra en särskild skatteform för att möjliggöra detta gigantiska utbyggnadsprogram. Vi kan inte förstå annat än att en fortsatt utbyggnad av energikällorna kan äga rum utan att man söker sådana här nya former för att pressa upp priserna i syfte att finansiera utbyggnaden.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få yrka bifall till vår motion nr 680 i andra kammaren, som innebär avslag på förslaget om införande av energibeskattnig.

Eftersom vi också väckt en motion rörande den ekonomiska politiken, vill jag säga ett par ord om denna fråga.

Jag påminner då om det av alla kända faktum, att kronans värde efter kriget har försämrats med ungefär en tjugondedel varje år. Det innebär, att man nu får betala en krona för vad man 1945 bara behövde betala 45 öre för. Småspararna har på detta finurliga sätt fränhånts mellan 10 och 20 miljarder kronor, som hamnat i storfinansens och statens fickor.

Denna politik har genomförts och hela tiden motiverats med nödvändigheten av att finna åtgärder för att hindra inflationen. Men alla försäkringar och löften om bestämda och framgångsrika åtgärder för att hejda inflationen har ledsagats av konkreta åtgärder som har befordrat denna inflation.

Man har avskaffat de hinder i form av regleringsanordningar o. d., som tidigare försvårade den kapitalistiska spekulationen. Man har slopat priskontrollen, man har i realiteten gjort våra utlandsvalutor fria och disponibla för importörerna, man har åt den enskilda företagsamheten givit praktiskt taget obegränsad frihet att disponera dessa tillgångar, och dessutom har staten nedskrivit växelkursen gentemot dollarn

med 44 procent, varefter vi fick den s. k. engångsinflationen.

Staten har höjt räntan upprepade gånger, det har införts nya och indirekta skatter och avgifter och de tidigare indirekta skatterna och avgifterna har höjts ytterligare. Inte mindre än 30 miljoner dagsverken slukas varje år för militärt bruk och för rustningar. Praktiskt taget alla bromsar har lossats, när det gällt att frigöra de pristegrande krafterna och ytterligare underminera kronans värde.

Nu har regeringen funnit sin melodi. Jag vill inte kalla den en ny melodi, ty det är den inte, men den har i varje fall inte tidigare varit en socialdemokratisk melodi. Jag syftar på propagandan för nödvändigheten av att spara ändå mera. Detta har varit det gamla borgerliga receptet.

Men fakta visar, att det inte är brist på sparande i det här landet, utan tvärtom att sparandet har ökat oerhört. Bara det personliga nettosparandet är ju, enligt LO, flera gånger större än det var 1946.

Man har vidtagit åtgärder för att uppmuntra sparandet, och jag tänkte, när herr Hjalmarson sade att man måste göra sparandet verkligt lockande: Kan man vidta mera långtgående åtgärder än dem som statsmakterna vidtagit? Jag nämner speciellt de åtgärder, som riksdagen vidtog för att uppmuntra till särskilt sparande, vilka innebar, att man anslog 150 miljoner kronor och för detta lyckades åstadkomma 5 miljoner kronor i nysparande.

Det är enligt min mening rena dåraktigheterna som statsmakterna har lurats in i av den borgerliga propagandan och av de borgerliga förslagsställarna. Vi tror inte på den där patentmedicinen. Vi anser också, att det inte är vidare moraliskt att, samtidigt som kronans värde minskas med 5 procent om året — det har den gjort varje år efter kriget — uppmana folk med knappa inkomster att inte förbruka dessa in-

Allmän energiskatt m. m.

komster utan vänta till dess, som man brukar säga på revyer, tian har blivit en femma.

Nu har det sagts, att denna politik dock syftar till att upprätthålla full sysselsättning, och från bankhåll påstås t. o. m. att vi har överfull sysselsättning för närvarande. Men ännu så sent som i april i år hade vi 10 procent arbetslösa byggnadsarbetare, och jag tror inte att vi någon gång under förra året hade mindre än 2 procent av samtliga fackligt organiserade arbetare upptagna i arbetslöshetsstatistiken.

Bankutskottet säger i anledning av vår motion att utskottet är enigt med motionärerna på en punkt, nämligen i fråga om önskemålet om en snabbare produktionsökning och en stabiliserad prisnivå. Detta säger utskottet, samtidigt som man där stöder regeringens åtgärder, vilka enligt regeringen själv har lett till en uppbromsning av konjunkturen och till fortsatta prisstegringar. Jag tycker det är underligt att regeringen vill skriva den minskade produktionsstegringen — endast hälften av de tidigare efterkrigsårens — på sitt konto. Jag finner det också underligt att utskottet har kunnat finna detta välbetänkt. Men allra mest underligt finner jag det vara att man i LO:s ledning anser detta vara i sitt eget och arbetarnas intresse.

Vi har i vår motion påvisat att produktionsuppbromsningen sker på konsumtionsområdet. Finansministern har också i dag understrukt att den egentliga expansionen sker på kapitalvaruproduktionens område, medan inbromsningen har satt in på konsumtionsområdet. Från LO-håll har man framhållit att den privata konsumtionens andel av nationalinkomsten på bara några år procent. Detta betyder att en allt mindre har minskat från 63 till knappt 58 del av de skapade värdena tillfaller de arbetande människorna här i landet — framför allt Landsorganisationens medlemmar — och detta gör det ännu mera

underligt att man på Landsorganisationen vill fortsätta med denna politik.

Vart tar då den ständigt växande andel av nationalprodukten vägen, som inte hamnar på konsumentensidan? Ja, jag vill påminna om den av finansministern tidigare — dock inte i dag — lämnade förklaringen att den hamnar hos företagarna. Att de borgerliga partierna är nöjda med en sådan utveckling och önskar att den skall gå i ännu snabbare tempo är klart, men jag frågar vilket intresse regeringspartierna kan ha av att så sker. Nu svarar man med en ny variation på ett gammalt tema och säger att investeringsbehoven är så stora, och att de kräver en allt större andel. Men där behoven är störst, nämligen på bostadsområdet, där blir investeringsandelen allt mindre. Totalt sett är investeringarna nu i runt tal fyra gånger så stora som under 1930-talet. Vi inbillar oss inte att vi kan hindra investeringarna, och vi eftersträvar inte detta heller. Men vad vi vill är för det första att få en annan fördelning av investeringsmedlen, och för det andra vill vi att konsumtionens andel inte skall ytterligare beskäras.

Detta är kärnan i vår motion om den ekonomiska politiken. Vi vill att investeringarna skall sättas in på de områden, där behoven är störst eller där åtstramningen försämrar folkets försörjning t. ex. med bostäder. Vi anser att de bör sättas in för att stimulera de näringar som har det svårt i stället för att inriktas på sådana som expanderar allra kraftigast. Det finns helt enkelt ingen anledning varför staten skall medge investeringar till starkt expanderande företag, eftersom kapitalet ändå alltid med en naturlags nödvändighet söker sig dit. Där behövs ingen ytterligare stimulans. Däremot har regeringen inte ägnat den tanken någon uppmärksamhet att de i dag mest expansiva näringarna i morgon kanske står i tur att få vidkännas avsättningssvårigheter — och vad hjälper då investeringsmedicinen?

Allmän energiskatt m. m.

Vi vill inte göra några värdeomdömen om fenomenet att det är kapitalvaruproduktionen som i dag har den största expansionsförmågan, men vi tror att denna övervikt egentligen är en säker garanti för nya och långt mera allvarliga störningar i ekonomin än vad vi tidigare haft. Vi anser också att konsumtionens reducerade andel är ett mycket allvarligare fenomen, utifrån den synpunkten att vi vill befördra en fortsatt expansion och en fortsatt högkonjunktur. Vi tror att både investeringens inriktning på kapitalvaruproduktionen och den begränsade konsumtionen främjar inflationen i stället för att motverka densamma.

Den knapphet på bostäder som statsmakternas åtgärder befördrar driver upp hyrorna, ökar levnadskostnaderna och minskar kronans värde. Man kan givetvis begränsa hyresstegringarna lagstiftningsvägen, men det enda i längden effektiva medlet är att bygga mera. Därför föreslår vi i vår motion en sådan inriktning av bostadspolitiken att knappheten på bostäder försvinner.

Men om man nu begär att hyror och räntor skall pressas tillbaka till den nivå de hade före den stora räntestegringen, så ökar man efterfrågan på bostäder — enligt en invändning som vi har hört bland annat från LO- och regeringshåll. Jag kan inte förstå att detta resonemang innebär någonting annat än att om hyrorna hålles på en sådan nivå att vanligt folk kan betala dem, så behövs det fler bostäder, och det är den faran man varnar för.

Men behöver man förfasa sig däröver? Är det inte tvärtom en farlig väg att med höga priser hålla tillbaka efterfrågan? Är det inte omoraliskt? Man säger att det program som vi formulerat för en ekonomisk politik i nio punkter inte skulle verka stimulerande på produktionen utan skulle hämma densamma. Men är det verkligen möjligt att en politik, som syftar till att hindra statligt begränsande åtgärder beträffande pro-

duktionen, skulle verka på det sättet? Är det möjligt att en politik som tryggar full sysselsättning skulle verka så? Är det troligt att slopandet av den nuvarande ransoneringen av krediter skulle verka så? Är det antagligt att en ordentlig priskontroll skulle behöva leda till dessa resultat? Är en reglering av utrikeshandeln liktydig med ökade ekonomiska svårigheter? Innebär en räntesänkning att produktionen skulle stagnera?

Jag behöver bara ställa frågorna — de täcker innehållet i denna motion — för att visa att om den argumentering är riktig, som man har gjort i utskottsutlåtandet, då har hela det resonemang, varpå regeringspolitiken grundats både efter och även före kriget varit ett resonemang byggt på illusioner, ett resonemang som icke varit hållbart. Vi tror att det man sade tidigare om fördelen av låga räntor, om nödvändigheten att reglera utrikeshandeln, om åtgärder för att begränsa prisstegringar, om en effektiv priskontroll och om full sysselsättning etc. ger uttryck för åsikter som är hållbarare.

Ja, herr talman, på denna grund har vi ansett att statsmakterna borde göra en omprövning av denna politik och undersöka, om man inte kunde komma ut ur denna trolleциkel av prisstegringar och fortgående inflation, om man inte skulle kunna på sådana vägar nå fram till resultat, som väl alla åtminstone i ord eftersträvar, nämligen genom åtgärder som tryggar en full sysselsättning och en hög levnadsstandard för det svenska folket.

Jag kommer senare, herr talman, att i samband med behandlingen av bankoutskottets utlåtande ställa ett yrkande i denna fråga.

Härefter anförde:

Herr NETZÉN (s):

Herr talman! Tillåt mig bara att anställa några reflexioner kring en liten

Allmän energiskatt m. m.

sidodebatt, som seglade upp här i kammaren strax före middagsrasten. Det var finansministern och herr Hjalmarson som invecklade sig i en rätt intressant debatt om högerns s. k. skuggbudget. Det var kanske synd att den debatten slutade just där. Det vore måhända intressant och spännande för åtskilliga inte bara i denna kammare utan för många medborgare utanför dessa väggar att försöka följa tanketräden fram till det »skuggkabinett», som skulle ansvara för just den skuggbudgeten i den nya regering, som herr Hjalmarson så uttryckligen lovade skulle föra den nya ekonomiska politiken.

Det är dock så att i en labilare politisk situation tilldrar sig faktiskt oppositionens uppträdande i största allmänhet ett större intresse än eljest. Vi har väl en sådan situation just nu — då tänker jag uppriktigt talat inte i första hand på den uppvisning som förekom här i går — därför att omständigheterna, siffermässigt och eljest, har fogat det på det sättet. Därför är det, skulle jag tro, av ganska stort intresse att se en smula närmare på oppositionens uppträdande i övrigt under den riksdag, som nu bokstavligt talat *lider* mot sitt slut.

Under behandlingen tidigare under denna riksdag av samtliga huvudtitlar med tillhörande motioner och utskottsutlåtanden är det åtminstone en påtaglig erfarenhet som vunnits. Vi har under hela denna vårriksdag konfronterats med rader av reservationer från den ena oppositionshalvan, den som herr Hjalmarson kommanderar. Dessa reservationer har varit det synliga vittnesbördet om högerns i och för sig lofvärda ambition att pruta ned statsutgifterna — praktiskt taget till vilket pris som helst.

Herr Hjalmarson har själv nämnt siffrorna och jag har också en sammanställning här, som slutar på det vackra beloppet av 182 464 800 kronor, varmed man från högerns sida velat

skära ned statsutgifterna. Det må vara vackert så, men det blir onekligen en smula betänkligare när man finner att de största nedskärningarna skulle ha drabbat social- och kulturhuvudtitlarna. Därvidlag är högerns meritlista obestridligen mycket lång; om den också är imponerande låter jag vara osagt.

En viktigare detalj i bilden är emellertid att högern hela vägen stött på ett praktiskt taget kompakt motstånd i så gott som alla väsentliga nedprutningsaktioner. I detta motstånd har också den andra oppositionshalvan ingått, den som befinner sig under herr Ohlins kommando. Och därmed är man alldeles osökt framme vid den mest intressanta aspekten på frågan i detta sammanhang.

Vad man än vill ge det för namn finns det alltid i en parlamentarisk demokrati något som man med fördel kan kalla »skuggkabinett» och — jag upprepar det — i den labila politiska situation vi har för närvarande är det av intresse i vida kretsar att försöka urskilja konturerna, inte bara till herr Hjalmarsons skuggbudget utan också till det skuggkabinett, man väl har rättighet att ana där bakom.

Vi har så sent som i dag fått veta av oppositionens talesmän, att de skulle representera ett verkligt och påtagbart regeringsalternativ. Men hur har då konturerna till ett bärkraftigt regeringsalternativ framträtt i praktisk politik vid denna riksdag? På vilken gemensam grund skulle högern och folkpartiet stå i en eventuell materialisering av sitt skuggkabinett? Det kan ju inte gärna vara en intern fråga mellan herrar Hjalmarson och Ohlin, utan det är ett mycket allmänt och viktigt intresse för oss litet till mans.

Man fick onda aningar redan under remissdebatten i början av året — tillförordnade högerledaren herr Cassel ansåg för sin del budgeten vara synnerligen svag, herr Ohlin ansåg den vara i starkaste laget. Sedan dess har

Allmän energiskatt m. m.

det runnit en jämn och oavbruten ström av utskottsutlåtanden ned över våra bänkar, med högern prutande på punkt efter punkt. Om folkpartiet uttryckt någon speciell åstund, har det mestadels gällt höjningar, där högern velat pruta. Det tycks vara herr Ohlins politiska öde att ständigt nödgas komma med överbud. Exempler kunde mångfaldigas. Finansministern har redan pekat på så väsentliga ting som högerns negativa inställning till de nya grundstipendierna — det rörde sig om 9 miljoner kronor — till de 27 miljonerna för skolmåltider, till de 10 miljonerna till fria läroböcker, till de 5,6 miljonerna till mödra- och hemhjälp, till 1,8 miljoner för ungdomens fritidsverksamhet o. s. v., alltsammans led i en aktiv familjepolitik från samhällets sida. Jag nämner det bara som exempel, därför att folkpartiet förklarat sig — och det finns ingen anledning att härvidlag ställa sig tvivlande — vara anhängare av just en sådan familjepolitik.

Samma skarpa motsättningar har uppenbarats sig på otaliga andra områden. Jag skall emellertid inte fresta kammarens tålmod efter den långa debatt, som redan förekommit, med att gå igenom den omfattande listan över motsättningar mellan de båda oppositionspartierna på ytterst väsentliga punkter. Det är emellertid lockande att låta fantasien leka vidare och föra tanken till en budgetberedning inom herrar Hjalmarsons och Ohlins kabinett, om det skulle foga sig så, att herr Hjalmarson bleve sannspådd. Ja, redan konstituerandet av kabinettet skulle nog vara spännande att uppleva, alldeles särskilt när departementschefer skulle tillsättas i social- och ecklesiastikdepartementen. Jag gissar att den aktiva kulturpolitik, som exempelvis herr Helén i folkpartiet företräder, näppeligen skulle få tillräckligt svängrum med en kultur- eller finansminister från den andra oppositionshalvan.

Men trots denna djupa och varaktiga söndring inom oppositionen betyder nu som så många gånger tidigare herr Ohlin och herr Hjalmarson, att man i stort sett är ense om grundvalarna för en annan ekonomisk politik. Även detta tal måste vara bedrägligt, om oppositionspartierna i praktisk politik är så väsentligt åtskilda som en genomgång av erfarenheterna vid denna riksdag visar. Möjligen skall man i rättvisans namn medge, att åtminstone ett tecken måhända varslar om att oppositionspartierna kan finna en metod att komma närmare varandra. Det skulle i så fall vara det krav på en besparingskommission, som folkpartiet så enträget välsignat. Därmed skulle åtminstone ett finger, om också inte en hel hand, ha räckts över till den andra sidan.

Den mest påtagliga av herr Hjalmarsons ambitioner är ambitionen att sänka statsutgifterna, så att man också kan sänka skatterna. Denna väsentliga ambition rimmar inte med ambitionen hos den moatjé, som herr Hjalmarson förmodligen räknar med för närvarande. Denna herr Hjalmarsons och högerns ambition framträder också i den fråga som dagens debatt gäller, såväl när det gäller utformningen av den ekonomiska politiken i största allmänhet som när det gäller förslaget till energiavgift i all synnerhet.

Jag har inte velat neka mig nöjet att i anslutning till den sidodebatt, som förekom strax före middagsrasten, göra dessa allmänna reflexioner. Med hänvisning till den och till de övriga skäl, som föreburits av utskottets talesmän, vill jag, herr talman, yrka bifall till bevilnings-, stats- och bankoutskottens föreliggande utlåtanden.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp)
kort genmäle:

Herr talman! Det var intressant att höra att herr Netzen har gjort sig stora

Allmän energiskatt m. m.

bekymmer för samarbetet i en blivande regering. Det finns väl en betydligt mera aktuell fråga nämligen samarbetet i den regering som finns, den regering där de båda däri ingående partierna i går beviljade sig 2 miljoner kronor vartdera för att kunna bekämpa varandra under höstens folkomröstning.

Herr NETZEN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är herr Gustafson i Göteborg tacksam för att ha fått tillfälle att bara nämna att de motsättningar herr Gustafson tydligen åsyftar ändå är milda västanfläktar jämförda med de orkaner, som bokstavligt talat sveper fram genom oppositionens parlamentariska underlag.

Herr PETERSSON i Dahl (bf):

Herr talman! Att det här innan riksdagen åtskiljs blir en stor debatt om ekonomiska ting är ju inte så märkvärdigt. Man kan ju säga att det är ett bokslut för denna riksdags vårsession. Det är en redovisning från regeringens sida, och det är väl också riksdagens skyldighet att ta ståndpunkt till den. Här behandlas ju samtidigt två utlåtanden av bevillningsutskottet och ett av bankoutskottet och man kan väl också säga tre utlåtanden av statsutskottet.

Jag tillåter mig citera litet av vad finansministern sagt i kompletteringspropositionen nr 175. Han konstaterar i denna proposition, att den ekonomiska utvecklingen i vårt land överensstämmer med den bild som gavs i den preliminära nationalbudgeten och i statsverkspropositionen vid årets början. Den bedömning, som den preliminära nationalbudgeten grundade sig på och som också finansplanen byggde på, har i stort sett stått sig vid den senare konjunkturanalysen. Ett särskilt plus är att enligt den reviderade nationalbudgeten produktionsökningen nu kan beräknas bli något större än som tidigare förutsatts. Jag kan dela finans-

ministerns tillfredsställelse över detta. Vi kan ju alla vara ense om angelägheten av att vi söker öka produktionen.

Finansministern understryker ganska starkt, att den s. k. avsaktningen i framåtskridandet fått betraktas som priset för skyddet av penningvärdet och valutareserven samt att det fortfarande gäller att dämpa den inhemska efterfrågan. Här kommer också kreditpolitiken in i bilden. Finansministern framhåller beskränningen av kreditinstitutens utlåningsmöjligheter som en av de medverkande detaljerna. Tillämpningen av kreditpolitiken har varit mycket hård mot vissa delar av näringslivet — jag tvekar inte att säga *alltför hård*. Det gäller riksbankens strama penning- och kapitalpolitik i syfte att hindra att underlag skapas kreditvägen för en ytterligare inflationistisk påspädning av expansionstendenserna på investeringsområdet. Finansministern har här deklarerat att man kan inte ändra på den politiken.

Vidare betonar finansministern den betydelse själva statsutgifternas ökning respektive minskning har och hur dessa faktorer inverkar på efterfrågan på varor och arbetskraft inom landet. Han säger med eftertryck, att det i nuvarande konjunkturläge måste vara en riktpunkt för finanspolitiken att söka åstadkomma en totalbalanserad budget, där alla statsutgifter kan täckas av verkliga statsinkomster. Jag vill gärna deklarerat att jag helt och hållet delar finansministerns uppfattning på denna punkt.

Detta gjorde inte herr Ohlin. Han frågade mycket överlägset vad finansministern menade med sin totalbalansterminologi och vad den innersta meningen vore med detta. Herr Ohlin gjorde gällande att finansministern ägnade alldeles för mycken tid åt uppställningar och budgetredovisningar o. d. Herr Ohlin sade också, att han tidigare hade kunnat följa med denna uppställning, men nu kunde han inte

Allmän energiskatt m. m.

göra det, utan han behövde anlita experter.

Jag har tidigare om herr Ohlins framträdande i dessa stycken sagt, att herr Ohlin ju är nationalekonom, och jag har ingen möjlighet att begripa, hur hans nationalekonomiska sinne och bedömning kan stämma överens med hans uppträdande här.

Jag hörde att finansministern tog upp några exempel. Han nämnde också landstingens sätt att behandla sina budgetärenden. Jag vill säga att jag delar helt och hållet finansministerns uppfattning därvidlag. Jag har litet erfarenhet på denna punkt, kanske också i någon mån om hur kommunerna bedömer sina möjligheter att balansera sin budget. Jag kan inte tänka mig, hur de landsting, som inte har balans mellan sina utgifter och inkomster, i framtiden skall kunna klara sina finanser. Det kan väl i rimlighetens namn inte finnas någon möjlighet att klara statens finanser på annat sätt.

Finansministern har inte kunnat förverkliga målsättningen att totalbalansera budgeten, detta på grund av de stora och kostnadskrävande reformer, som regering och riksdag tidigare beslutat. Men av redovisningen framgår med all önskvärd tydlighet, att finansministern i nuvarande läge strävar efter att nå detta mål. Han talar här om möjligheterna att skattevägen förbättra budgetläget och anser sig vara tvungen att förorda en viss skattehöjning.

Såsom finansministern mycket riktigt påtalar, finns det ofta hos dem, som kanske ivrigast talar om nödvändigheten av att sänka skatterna, en viss benägenhet att i allmänna ordalag peka på utgifter, som borde kunna nedsätras. Men det är inte ovanligt, att samma personer t. ex. i riksdagen pläderar för ökade kostnader på en rad områden, som de är särskilt intresserade för. Herr Hjalmarson har ju varit så ärlig, att han erkänt, att i detta stycke

har också högern många gånger i år medverkat.

Inom parentes vill jag emellertid säga, att jag anser att beskattningens princip och det svenska folkets urgamla s. k. bevillningsrätt innebär, att man skall ta ut de skatter, som behövs för de utgifter man anser vara nödvändiga, och varken mer eller mindre. Om folkets valda ombud här beslutat om utgifter, som de anser nödvändiga, tillkommer det väl också dem med all nödvändighet att se till att dessa utgifter kan betalas. Skall man betala nödvändiga utgifter, så måste man se till att det finns tillräckliga inkomster. Detta anser jag som sagt vara skattesystemets princip, som det inte går att rubba. Jag kan inte förstå dem som förfäktar åsikten att man kan besluta om utgifter, som det inte finns täckning för. Den tanken, som vi mött här ibland, att man skulle låna sig fram och skjuta betalningarna av utgifterna på framtiden, kan jag inte gilla.

Man kan säga, att skattesystemet är tudelat. Däri ingår dels direkta skatter, som tas ut på inkomster och förmögenhet, dels indirekta skatter, som tas på konsumtionen. I den nuvarande diskussionen framhålles ständigt att skattesystemet skulle läggas om. Det skulle i stället för att som nu tynga inkomster och förmögenheter läggas mer på konsumtionen. Därmed avser man att dämpa konsumtionen, d. v. s. att hindra allmänheten att konsumera så mycket som nu. Det är ju riktigt att konsumtionsefterfrågan varit för stark, men man tänker tydligen inte alls på de konsekvenser, som en omsättnings-skatt medför.

Lägger man skatterna på konsumtionen genom en omsättningsskatt, så stiger levnadskostnaderna omedelbart, vilket givetvis genast kommer att verka på lönerna.

Finansministern har i propositionen föreslagit, att uttagningsprocenten också nästa år skall vara 100. Samtidigt

Allmän energiskatt m. m.

föreslår finansministern en begränsad omsättningsskatt, energiskatten, som skall utgå på elkraft och bränslen som kol och koks, bensin och oljor. I förhållande till det förslag, som finansministern presenterade i promemorian för någon månad sedan, måste man nog säga att förslaget i propositionen är en dämpad och nedbantad omsättningsskatt, kalla det gärna punktskatt. Jag vill säga att det förslag till energiskatt, som framlades i promemorian, var omöjligt att acceptera. I fråga om den begränsade energiskatt, som nu presenteras i propositionen, kan jag kanske säga att jag till nöds kan acceptera den. Denna punktskatt går till lagring av olja, utbyggnad av atomkraft för fredligt bruk och upprustning av elnätet. Det är egentligen beredskapsåtgärder för framtida behov.

Jag vill emellertid samtidigt framhålla, att jag i princip anser omsättningsskatt vara en felaktig metod. Jag anser nämligen att det svenska folkets rätt att sig självt beskatta skall användas till att beskatta inkomster och förmögenheter, och man skall inte gå några omvägar. En inkomst- respektive förmögenhetsskatt tas ju ut vid källan där det finns något att ta, men det är ingalunda säkert att en omsättningsskatt verkar på det sättet. Läger man en sådan på nödvändighetsartiklar, är det barnfamiljer och personer med små inkomster som drabbas hårdast, och detta kan jag inte anse vara rättvist.

I stället vill jag säga till finansministern, att jag skulle kunna ge min anslutning till en högre uttagningsprocent, om detta varit absolut nödvändigt. Här gäller det ju för finansministern att på ett eller annat sätt skaffa fram inkomster på cirka en halv miljard kronor. I detta sammanhang vill jag erinra om högermotionen, som yrkar på en minskning av uttagningsprocenten till 90 under senare hälften av budgetåret. Folkpartiet går i sin motion en medelväg och yrkar på en uttagningsprocent

av 95. Högerens förslag betyder för hela budgetåret en minskning av inkomstskatten med 5 procent, d. v. s. sammanlagt en kvarts miljon kronor, och enligt folkpartiets förslag skulle minskningen bli litet mindre.

I motion nr 62 i andra kammaren av herr Hjalmarson m. fl. heter det, att högeren redovisat möjligheterna för en utgiftsminskning genom sina motioner. Dessa motioner är nu avslagna, och i den mån de inte är det så blir de väl det, antar jag. Jag skall inte i detta sammanhang behandla orimligheterna i högerens resonemang; de har belysts tidigare här av andra talare, inte minst av finansministern. Men man kan ju omöjligt säga att högerens politik är praktisk politik.

Jag kan emellertid inte låta bli att än en gång beröra den budgetsammanställning, som gjorts över öknings- och minskningar, som föreslagits av riksdagsmän vid riksdagens början. Det framgick där att det från högerens sida yrkats på utgiftsminskningar på 165 miljoner kronor och utgiftsökningar på 175 miljoner kronor. En ökning av utgifterna med 10 miljoner kronor blir alltså summan av kardemumman i detta fall, och under riksdagens gång har detta läge sannerligen inte förbättrats.

Nu säger herr Hjalmarson, att här skall föras en annan politik och det skall vara en annan regering. Jag kanske får tillåta mig att erinra om, att jag också personligen har tyckt det. Det är väl inte fel om jag påminner om att jag dagen efter valet blev intervjuad av Svenska Dagbladet, som frågade mig hur jag såg på valresultatet. Jag sade då att jag faktiskt tyckte att herr Hjalmarson kunde få bilda ministär. Jag undrar hur det skulle ha gått, om herr Hjalmarson skulle ha fått sin önskedröm uppfylld och — kanske tillsammans med herr Ohlin — fått regera någon liten tid.

Jag kan i alla fall inte på något vis förstå, att dessa högerframstötter kan gå

Allmän energiskatt m. m.

ihop på något sätt med en realistisk verklighet.

Under gårdagen fick vi vara med om vad jag gärna vill kalla ett spex. Oppositionen menade, att majoriteten hade begått ett övergrepp mot minoriteten genom att besluta något, som inte minoriteten ville. I princip, herr talman, är förhållandet precis detsamma när det gäller den ekonomiska politiken och högermotionerna liksom folkpartimotionerna och reservationerna. Det råder väl ingen tvekan om att de blir avslagna. Är detta också ett övergrepp från majoritetens sida?

Jag kan inte underlåta att göra den reflexionen, herr talman, att oppositionen under gårdagen faktiskt gjorde ett övergrepp mot demokratien. Demokratins princip är väl i all rimlighets namn att majoriteten av svenska folkets valda ombud skall besluta om saker och ting enligt gällande svensk lag? Anser oppositionen, att man skall sätta lagen helt och hållet ur kraft och demonstrera, om författningen tillämpas? Detta var den egentliga innebörden av den demonstration, som skedde här i går kväll.

Jag har tidigare i mitt anförande nämnt vad finansministern påtalat om den restriktiva penningpolitiken i syfte att trygga den samhällsekonomiska balansen. Jag kan inte underlåta att framhålla en detalj i den regeringsöverenskommelse, som träffades i höstas. Enligt denna skulle hantverk och småföretag få ett kredittillskott — s. k. supplementär kredit — på 30 miljoner kronor samt jordbruk och trädgårdsodling ett sådant på 50 miljoner kronor ovanpå de övriga kreditmöjligheterna. Utan tvivel har dessa åtgärder varit motiverade. Jordbruket och småföretagsamheten har ju drabbats hårdast av kreditrestriktionerna. Vad det gäller hantverk och småföretagsamhet har kreditgivningen fungerat ganska hyggligt — jag har påpekat detta tidigare i samband med behandlingen av bankoutsnittets betänkande

— men så har inte varit fallet i fråga om jordbruket. Om den avsedda hjälpen skall kunna uppnås är en rättelse här påkallad. Riksbanken utlämnar dessa lån så restriktivt, att de inte kommer till sin rätt. Jag tillåter mig rikta en framställning till finansministern om att han i detta stycke hjälper till att skapa ändring.

Nu vill man emellertid skapa balans i samhällsekonomin. Man måste instämma i att detta är en riktig åtgärd.

Jag har vid tidigare tillfällen sagt att boven i inflationsdramat egentligen är lönerörelserna. Tydligt befinner jag mig därvid i gott sällskap, ty finansministern har ju i dag framhållit att utvecklingen på löne marknaden är en av de faktorer som skapar osäkerhet och som kan störa balansen. Jag vill också upprepa vad jag tidigare sagt om att jag inte förstår vad denna löneskruv egentligen skall tjäna till. Resultatet blir ju inte något annat än att man på konstlad väg söker ta tillbaka det som man förut gett ut, med en ständig inflationsspänning som följd. Vore det inte ärligare av oss alla att erkänna, att denna taktik är felaktig.

Jag vet att det är fullständigt orealistiskt att tänka sig att riksdagen skulle ha gått in för inte bara lönestopp utan också prisstopp. Jag har emellertid framfört även den tanken tidigare, och jag undrar om inte riksdagens ledamöter skulle kunna hålla med mig om att läget nu skulle ha varit ett helt annat, därest man gått in för någonting sådant. Vi har ju haft ganska kraftiga lönerörelser under åren 1955 och 1956, och den som i år kommer till stånd blir säkerligen inte heller så liten. Om vi hade kunnat få ett löne- och prisstopp, hade vi inte behövt ha så stora bekymmer för samhällsekonomin.

Det råder egentligen en egendomlig kretsgång i den ekonomiska politiken. Man har medvetet genom ökade löner och andra förmåner gett utrymme för ökade inkomster för vissa grupper —

Allmän energiskatt m. m.

en annan sak är att inkomstökningarna alltid utfaller litet ojämnt. Sedan lägger man på extra pålagor för att hindra dessa löneökningar att få för stora skadeverkningar på penningmarknad och samhällsekonomi. Det hade varit riktigare att man från början varit mera återhållsam i fråga om löneökningarna.

Det bör också påtalas att vi nog importerar en del varor som mycket väl kan betraktas som umbärliga. Denna import har fått fortgå alltför ohämmat. Jag vill här särskilt nämna importen av bilar och bildelar och andra konkurrensvaror till våra inhemska tillverkningar såsom textilier m. m. Det hade funnits anledning att i detta avseende överväga en importbegränsning.

För att återgå till energiskatten måste jag, herr talman, konstatera att den medför en hel del kostnadsökningar för jordbruket — jag instämmer fullt i vad herr Vigelsbo på den punkten sagt. Även om energiskatten nu är nedbantad, kommer den ovillkorligen att bli en ytterligare pålaga på jordbruket, som ju genom den bundna prissättningen inte har någon möjlighet att kompensera sig för sådana pålagor.

Inkomsterna av den energiskatt, som börjar utgå den 1 juli och som skall uttagas även på elektrisk energi, skall ju till en del användas för upprustning av landsbygdens elnät. Jag instämmer helt med finansministern och andra som här understrukt behovet av en sådan upprustning. Det är meningen att använda 50 miljoner kronor, fördelade på fem år, för detta ändamål, men enligt statsutskottets utlåtande skall inte dessa medel börja utgå förrän budgetåret 1958/59. Jag tycker att det hade varit riktigare, om så skett redan fr. o. m. budgetåret 1957/58, alltså samtidigt som energiskatten börjar uttagas.

Jag har, herr talman, bara velat göra dessa reflexioner.

Herr talmannen tog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Med hänsyn till att denna debatt har pågått i så många timmar hade jag tänkt avstå från att yttra mig. Jag skall emellertid be att bara få göra ett enda litet kort påpekande. Detta gör jag av den anledningen att vi före midnatten hörde finansministern säga, att han inte inom den tid, som han nu närmast kunde överblicka, hade möjlighet att tänka sig en sänkning av företagsbeskattningen. Jag vill endast fästa kammararens uppmärksamhet på det verkligt allvarliga i att man fortsätter en politik, som medför att de medel, som skulle ha använts för att öka rationaliseringen, i stället tages i anspråk för en offentlig konsumtion.

Det är emellertid inte endast vi själva här i vårt land, som har klart för oss, hur denna politik verkar. Även i utlandet har detta konstaterats. När den engelska pappersindustrin diskuterade sina möjligheter på den fria europeiska marknaden medförde denna debatt följande kommentar i tidningen *Economist* — jag ber att få citera:

»Den skandinaviska industrien kommer otvivelaktigt att vilja förvandla en större andel av sin egen massa till papper innan den skeppas, men denna önskan kommer att motverkas av den svåra bristen på kapital i dessa länder, en brist som frihandeln knappast kommer att råda bot på inom avsevärd tid. Nuvarande vinstmarginaler är små hos alla de skandinaviska bolagen som lider under en verkligt tung beskattning.

Intill dess regeringarna övergår till en mera förnuftig politik gentemot sina stora industrier så kommer massa- och papperstillverkarna där inte att bli något mera allvarligt hot ens mot de brittiska papperstillverkarnas andel av efterfrågetillväxten på deras egen marknad.»

Herr talman! Jag tror, att detta är ett klart och tydligt bevis för att den politik, som regeringen för, lätt och snabbt kan komma att medföra utomordentligt

Allmän energiskatt m. m.

allvarliga sysselsättningssvårigheter av sådana mått, att de kan bli besvärliga att bemästra, samt att de också på ett mera accentuerat sätt kan komma att visa på en tillbakagång av den produktionsökning, som vi har haft under de senare åren.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Här har i dag serverats en del taktisk partipolitik. Jag kan inte underlåta att framhålla hur vi inom produktionssektorn ser på dagens akтуella problem.

Finansminister Sträng har talat sig varm för att bevisa, att vi inom näringslivet har fått en kraftig produktionsökning innevarande år — det har nämnts siffran 3—6 procent. Jag ställer mig nog litet tvivlande till dessa finansministerns påståenden, inte minst med tanke på att hundratusentals mindre

och medelstora företag icke har haft möjlighet att förnya eller underhålla sin maskinpark på grund av den kreditpolitik som regeringen har fört och för.

Jag skulle här vilja något penetrera frågan om elkraftsbeskattningen och dess verkningar på näringslivet, men innan jag gör det skulle jag vilja — det tycks ju vara vanligt här i kammaren — citera ett tidningsuttalande. I sitt nummer för den 13 april 1957 skriver MT bland annat följande om skattestrycket i olika länder: »Med utgångspunkt från de senaste skattelättnaderna i Storbritannien gör Financial Times en jämförelse mellan beskattningen inom skilda inkomstklasser i olika länder. Man utgår från en inkomst som är intjänad av en familjeförsörjare med barn i åldern 11—16 år. Inkomsten anges i engelska pund (1 pund = 14:40 sv. kr.).

Vad som återstår i procent efter skatt i:

Inkomst per år pund	England	Canada	USA	Belgien	V-Tyskland	Sverige
1 000	93	97	97	90	84	79

En inkomst på 1 000 pund motsvarar ju i svenska pengar en inkomst på 14 400 kronor, vilket är en ganska vanlig inkomst för en arbetare eller tjänsteman. Någon kommentar till detta erfordras ju inte.

Statlig verksamhet bör i princip inrättas efter räntabilitetsprincipen. För ett område som energiproduktionen innebär det bl. a. att prissättningen bör vara marknadsmässig, d. v. s. priset på elkraft bör sättas så, att jämvikt uppstår mellan tillgång och efterfrågan. Akut eller potentiell elkraftsbrist är inget annat än ett tecken på att priset är för lågt.

Det förefaller mig som om förslaget om energiskatt inte är grundat på någon utpräglad omsorg om energiförsörjningen. I departementspromemorian trycker man på nödvändigheten av att förbättra eldistributionen på landsbygden, och att en sådan är av behovet påkallad vill jag gärna hålla med om.

Men det väsentliga i dessa sammanhang, en snabbare utbyggnad av vattenkraftverken, har promemorieförfattaren helt förbigått. För närvarande råder som bekant risk för elransonering i händelse av torrår, och härutöver har många industriföretag nekats kontrakt på ökade kraftleveranser. Detta har ju sin grund i att kraftverksindustrien inte har erhållit tillräckligt finansieringsutrymme på grund av regleringen av kapitalmarknaden. Jag skulle haft viss förståelse för energiskatten, om den avsett att garantera en utbyggnad av vattenkraftverken, men detta beröres vare sig i departementspromemorian eller av finansministern.

Energiskatten är en högst olämplig form av indirekt beskattning. En sådan är ju avsedd att drabba konsumtionen. Energiskatten kommer däremot också att medföra en avsevärd belastning på produktionen.

För de producerande företagens del

Allmän energiskatt m. m.

har beskattningen, även med bortseende från investeringsavgiften, så pressats i höjden, att varje ytterligare skattebelastning på produktion och distribution är skadebringande. Kravet på en lättnad i företagsbeskattningen måste tvärtom snarast tillgodoses.

Ur principiella synpunkter måste det anses felaktigt att genom beskattning av den för produktion erforderliga energien öka produktionskostnaderna och därmed försvaga de svenska företagens konkurrenskraft på såväl export- som hemmamarknaden.

Det är särskilt anmärkningsvärt, om man här i landet med våra i förhållande till konkurrentländerna höga bränslepriser ytterligare skulle öka energikostnaden genom en speciell beskattning, till förfång för icke blott exportindustrierna utan även åtskilliga på hemmamarknaden arbetande industrier. Det bör bemärkas, att gränsen mellan exportindustrier och hemmamarknadsindustrier mer eller mindre kommer att utplånas, i den mån de aktuella europeiska integrationsplanerna förverkligas. Hemmamarknaden får då en långt kraftigare känning av den utländska konkurrensen.

I kompletteringspropositionen avfärdar finansministern detta i stort sett med en axelryckning. Han finner att farhågorna för ett försvagat konkurrensläge gentemot utlandet är överdrivna och framhåller, att i den mån den svenska industriens konkurrensläge gentemot utlandet försvagas, så beror detta på kostnadsutvecklingen i utlandet. Enligt finansministerns uppfattning skulle det visst inte finnas någon anledning anta, att kostnaderna även inklusive energiskatten skulle få en sämre utveckling i Sverige än i andra länder. Detta påstående saknar dock närmare motive-ring.

Finansministern tycks tro, att det internationella konkurrensläget för vår del plötsligt kommer att förbättras vid halvårsskiftet så att industrien väl tål en

energiskatt då. Den svenska industrien är knappast så trosvis på denna punkt som finansministern.

Finansministern säger ytterligare, »att den föreslagna skattens kostnadshöjande effekt i icke ringa utsträckning torde motverkas genom att företagen kan antas komma att öka sina ansträngningar att nå en god bränsleekonomi». Tror verkligen finansministern, att industrien inte ständigt strävar hårt för att förbättra bränsleekonomin utan hjälp av särskilda extra skattebördor?

Jag framhöll att energiskatten i hög grad drabbar produktionen. Därmed blir den också en form av företagsbeskattning och till yttermera visso en mycket olämplig form av företagsbeskattning. Den skulle liksom fallet varit med elskatten drabba företagen utomordentligt ojämnt och nyckfullt.

Här skall endast framhållas, att småindustrien återigen fått sitta emellan. Förbrukare av mindre än 40 000 kWh elektrisk kraft om året är numera befriade från elskatt. Förutom de s. k. borgerliga konsumenterna gäller det nu framför allt småindustrien. Genom att elskatten utvidgas att gälla även denna konsumentgrupp — visserligen enligt en lägre skattesats — erhåller såväl småindustrien som jordbruket relativt sett en extra börda. I den mån man över huvud taget skall tala om kompensation genom bortfall av investeringsavgiften, betyder detta även en relativt sett mindre lättnad för de allra minsta företagen. Investeringar upp till 30 000 kronor om året är ju numera befriade från investeringsavgift.

Om jag nu tycker att småföretagarna och jordbrukarna blir särskilt utsatta av energiskatten, så vill jag också understryka, att den inte är rimlig ur de större företagens synpunkt heller. Vad som sker är att man ersätter den tidigare, uttryckligen tillfälliga elskatten med en permanent lika stor skatt på elenergi, en ny skatt som endast skiljer

Allmän energiskatt m. m.

sig från den gamla genom namnet och sin obegränsade giltighetstid.

När det gäller elenergien kan jag emellertid till nöds gå med på en begränsad beskattning. Regeringspolitiken har här fört oss in i ett tvångsläge, där vi endast har att välja mellan två onda ting. Det ena är risken för en elransonering till följd av regeringens missriktade kreditpolitik, som skapat kraftverkssektorns nuvarande finansieringssvårigheter. Det andra är en ny skattebörda för att klara industriens elkraftsbehov och därmed förhindra ett produktionsbortfall. Det är att märka att den elavgift som vi föreslår i motion nr 683 i denna kammare, i vissa väsentliga avseenden skiljer sig från propositionen. Dels är skattesatsen lägre. Dels, framför allt, skall de influtna medlen gå till en särskild fondstiftelse för att utlånas till byggande av kraftverk. Energiskattemedlen däremot kommer som andra skattemedel att inflyta direkt i budgeten och användas i statens allmänna rörelse. Att de på något sätt skulle komma särskilt kraftverkssektorn till godo har vi inget belägg för.

Jag vill sluta med att säga att jag tillstyrker en begränsad särskild elavgift endast därför att regeringen ej tycks ha för avsikt att underlätta elenergiförsörjningen inom ramen för sin nuvarande politik. Det behövs en friare ekonomisk politik för att undvika skattehöjningar, men regeringen syns ej vara mäktig att förnya sitt tänkesätt, och då måste vi hanka oss fram med skattehöjningar för att inte komma i ett katastrofalt försörjningsläge på elkraftområdet. Jag yrkar alltså bifall till reservation nr I i bevillningsutskottets betänkande nr 47.

Herr LARSSON i Hedenäset (bf):

Herr talman! Innan jag kommer in på det avsnitt av detta ärende där jag är direkt engagerad, djärvs jag att med några ord blanda mig i den skattepoli-

tiska debatt, som programenligt spelats upp. Jag kan i det sammanhanget inte låta bli att uttala, att jag kände en förvåning över det anförande som vi nyss hörde. Det var en passus i den föregående talarens anförande som jag inte kunde uraktlåta att observera. Han anmärkte på att det varken i departementspromemorian om energiskatten eller i den proposition som nu föreligger till behandling har signalerats en snabbare utbyggnad av vattenkrafttillgångarna i vårt land. Det är anmärkningsvärt att detta kommer från en talesman för det parti, som under fjolårets riksdag röstade för ett lägre anslag till utbyggnaden av vattenkraften i vårt land. Om herr Darlin uttalade detta som en protest mot högerns inställning i fjol kan jag förstå honom, men såvitt jag kunde finna gjorde han det för att kverulera och anmärka på att regeringen anslagit för litet.

Efter detta tillåter jag mig att även något dröja vid den skuggbudget som diskuterats här i dag. Jag utgår då från de speciellt lokala synpunkter som jag svårligen kan undgå att lägga på frågorna. En genomgående tendens i den skuggbudget som högern har presterat är en övervältring av utgifter från staten på kommunerna. Herr Hjalmarson har ju här i dag sagt, att vi måste få kommunerna att sänka sina kostnader. Detta har angetts vara motivet för de förslag som högern har presterat. Jag tillåter mig att komma med ett konkret exempel på vad högers förslag innebär.

I skuggbudgeten redovisas bl. a. en s. k. inbesparing på ett rätt högt belopp, 26 200 000 kronor, genom förslaget om slopande av statsbidraget till skolmåltidsverksamheten. Vilka konsekvenser skulle detta medföra för våra kommuner? Med gårdagens post erhöll jag 1956 års budgetredovisning för den norrbottenskommun jag tillhör. Av densamma framgår, att kommunen under detta år erhöll ett statsbidrag för skol-

Allmän energiskatt m. m.

måltidsverksamheten på 48 913 kronor. Detta innebär ett belopp som, om högers förslag i år skulle ha varit en realitet 1956, skulle ha framtvingat en utdebiteringshöjning i vår kommun på icke mindre än 1 krona 13 öre per skattekrona. I realiteten betyder denna enda delpost i högers förslag, för det stora flertalet av kommunens invånare, en större höjning av den kommunala beskattningen än vad den statliga skatten sänks med enligt förslaget om den tioprocentiga sänkningen. Det är mot bakgrund av detta förhållande ganska naturligt att jag inte attraheras av de såpbubblor i fråga om skattesänkning som högern har presterat.

Herr talman! I anslutning till rege- ringsförslaget om energiskatten har jag tillåtit mig att väcka en motion. Jag har därvid pekat på det förhållandet att med förslaget följer en förhållandevis hårdare belastning för Norrlands befolkning och näringsliv. Den omständigheten, att Norrland har mer av mörker och kyla samt längre avstånd, gör med naturnödvändighet att energiförbrukningen måste bli större per capita i denna landsdel. En generell skatt som den föreslagna drabbar då även förhållandevis hårdare i dessa bygder. I motionen föreslogs därför åtgärder för att neutralisera dessa mindre önskvärda verkningar av förslaget. Därom anför utskottet bl. a. följande: »Även utskottet finner det angeläget att åtgärder vidtagas för att följa utvecklingen av näringslivet i övre Norrland. Utskottet vill även understryka vikten av att frågan tas under prövning när resultatet av den nyss nämnda utredningen föreligger.»

Jag konstaterar med tillfredsställelse att utskottet finner det angeläget att åtgärder vidtas och understryker vikten av att frågan tas under prövning. I fråga om tidpunkten härför, vilken ju skjutits på framtiden, kan jag icke vara helt tillfredsställd. Energiskatten beslutas antagligen i dag. Då borde helst

det av mig aktualiserade problemet samtidigt ha varit klart för lösning. Med all uppskattning av de positiva uttalanden som gjorts både av departementschefen och utskottet kan jag därför ej uraktlåta att yrka bifall till motion 678 i denna kammare. Som jag samtidigt är tillräckligt mycket realist för att räkna med att utskottets förslag även blir riksdagens beslut, tillåter jag mig därutöver att till departementschefen uttala en vädjan, att vad som är möjligt att göra för att snabbt nå fram till konkreta förslag härvidlag även skall bli gjort.

Herr talman! Jag ber vid behandlingen av bevillningsutskottets betänkande nr 47, punkt 4, att få yrka bifall till motion nr 678 i denna kammare.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag har yrkat avslag på förslaget om energiskatt men har i en motion föreslagit, att skatteuttaget skall höjas till 110 procent. Jag vidhåller nämligen den uppfattning som jag under ett flertal år har hävdat här i riksdagen, nämligen att räntehöjningar, punktskatter och andra indirekta skatter inte förmår att styra en konjunktur och heller inte passar som medel i en ekonomisk politik i ett modernt samhälle. Jag vill erinra om att jag vid olika tillfällen sagt ifrån här i kammaren, att det är optimistiskt att tro att den fulla sysselsättningens samhälle skall kunna avvärja inflationsrisken eller skaffa pengar till nödvändig verksamhet genom olika punktskatter. Det synes som om man försökt lösa de ekonomiska problemen i dagens samhälle med medel som var lämpliga i den ekonomi vi hade för cirka 50 år sedan, och när det är tal om att företa en ändring, sägs det bara att frågan är politiskt omöjlig att lösa.

Nu har man återigen föreslagit punktskatter för att skaffa pengar till investeringar för energiframställning och

Allmän energiskatt m. m.

till andra samhälleliga åtgärder. Jag har den uppfattningen att vi behöver offra miljoner och åter miljoner för att bygga ut atomkraftverk, vattenfall m. m., och där bör samhället inte pruta. Jag anser också att vi bör satsa mer på forskning och teknisk utbildning för att kunna bygga ut vårt näringsliv i olika avseenden.

När det gäller att få medel till allt detta säger man det ena året att vi skall sänka den direkta skatten med 375 miljoner kronor och det andra året föreslås skattesänkningar på cirka en halv miljard i fråga om den direkta skatten, men dessutom beslutas punktskattningar, som ytterst kommer att innebära att skattesänkningen på den direkta vägen elimineras för de bredare folklagren och kanske resulterar i en försämring, när punktskatterna skall genomföras i det levande livet.

Jag har i min motion påpekat att arbetarrörelsen har visat stor återhållsamhet i sina lönekrav, och det är icke möjligt att genomföra dessa punktskatter utan att de får återverkningar på hushållens utgifter. De kommer därför att sätta i gång en ny penningrullning med en ny inflationsrörelse, vilket vi ju här skulle söka förhindra.

Jag har därför den uppfattningen, att vi bör akta oss för att fortsätta på de indirekta punktskatternas väg och i stället bör vi övergå till något annat. Jag har i min motion påpekat att dessa punktskatter har en direkt skadlig inverkan på svensk industri och företagsamhet. Ett företag måste nämligen planera sin verksamhet några år framåt, ty det räknar in bolagsskatter och andra kända skatter i produktionskalkylen. Om det nu under en relativt lång tidrymd vid olika tillfällen händer att punktskatter tillgripes utan någon förvarning, kan svensk industri tillfogas obotliga skador just genom att åtgärden kommer så plötsligt. Det är bättre för både de lägre inkomsttagarna och för svenskt näringsliv över huvud

taget att staten söker ta ut pengar genom direkt beskattning. Vid full selsättning och högkonjunktur kommer människorna inom och utom riksdagen icke att handla ekonomiskt förnuftigt, utan man kommer alltid att ta ut för mycket på lönesektorn. Om samhället då skall kunna styra konjunkturer, måste de direkta skatterna vara bättre lämpade och lättare möjliggöra ingripanden från samhällets sida.

Jag anser att vi bör sluta upp med att prata om att det inte är politiskt möjligt att ta ut skatter på den direkta vägen, när det är politiskt möjligt att beträda punktskatternas väg. Vi tvingas förr eller senare att försöka styra konjunkturen medelst den direkta skatten.

Jag vill också passa på tillfället att framhålla för finansministern och riksbanken, att den fortgående räntehöjningen är en olycka för land och folk. Förr kunde man styra det ekonomiska livet genom att ändra räntesatserna, men för närvarande skulle en räntehöjning vara direkt skadlig för både samhälle och de enskilda individerna. Jag hoppas att myten om räntans betydelse har spelat ut sin roll i det moderna samhället och att man förstår, att andra medel måste tillgripas om man skall kunna styra det ekonomiska livet. Vi bör sluta upp att gå denna hoppiga väg.

Det finns folk både här i riksdagen och annorstädes som talar om att skatterna måste ned till varje pris, men de är samtidigt medvetna om att företagen måste stå rustade för att kunna möta de krav som ställs i den tid vi nu lever i. Jag anser att även samhället bör skaffa sig ekonomiska resurser i vida större omfattning än nu. Det hade varit rimligt att föregående år, i stället för att sänka skatterna, besluta om ett skatteuttag av 110 procent och vidhålla detta skatteuttag även nu. Jag vill vädja till finansministern att tänka om på detta område, och jag önskar att även riksbanksledningen kunde inse, att räntevapnet för närvarande är livs-

Allmän energiskatt m. m.

farligt. Vi måste beträda den direkta skattehöjningens väg.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motion II: 685. Jag gör det i den bestämda uppfattningen, att vi genom att ta in 500 å 600 miljoner kronor i direkt skatt skall kunna klara energiförsörjningen. Vi skulle då även kunna ge pengar till bostadsbyggandet och över huvud taget kunna skapa ekonomiska resurser för samhället att föra en progressiv och vettig politik.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Jag vill endast till herr Larsson i Hedenäset säga att vad högern röstade emot i fjol ej har med den i dag aktuella situationen att göra. I dag talar vi om en ny pålaga, en beskattning av elenergien. Vad jag yrkar är att inkomsterna från denna skatt skall gå oavkortade till energiförsörjningens utbyggnad och inte till någonting annat. Men här uttages under en 5-årsperiod 725 miljoner kronor mer än vad som enligt finansministerns uppgift erfordras för detta ändamål.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde först propositioner i fråga om utskottets i *punkten A 1*) gjorda hemställan, nämligen på 1:o) bifall till denna; 2:o) bifall till den med I) betecknade reservationen av herrar Hagberg och Nilsson i Svalöv; 3:o) bifall till reservationen nr II) av herr Spetz m. fl.; samt 4:o) avslag å utskottets hemställan; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen upptog de återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den med 2:o) betecknade hava flertalets mening för sig. I fråga om kontrapositionen begärde herr Kollberg dock votering, i anledning varav och sedan

till kontraposition i den förberedande voteringen antagits den med 3:o) betecknade propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten A 1) i bevillningsutskottets betänkande nr 47 antager det förslag, som innefattas i den av herrar Hagberg och Nilsson i Svalöv avgivna reservationen nr I), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den av herr Spetz m. fl. avgivna reservationen nr II).

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 73 ja och 61 nej, varjämte 76 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta. Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A 1) i utskottets betänkande nr 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservatio-

Beräkning av bevillningarna m. m.

nen nr I) av herrar Hagberg och Nilsson i Svalöv.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 113 ja och 82 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten A 1).

Punkterna A 2) och A 3)

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten A 4)

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till motionen II: 678; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten B

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2**Beräkning av bevillningarna m. m.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 48, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1957/58, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Jämlikt § 40 riksdagsordningen hade bevillningsutskottet avgivit förslag till beräkning av de särskilda bevillningarnas belopp för budgetåret 1957/58 vid tillämpning av gällande eller vid innevarande års riksdag fastställda grunder.

På sätt framgår av nästföregående paragraf hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 175 föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om allmän energiskatt; 2) förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 21 maj 1954 (nr 260) om brännoljeskatt; samt 3) lag om ändrad lydelse av 16 § lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror;

dels ock, bland annat, besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för budgetåret 1957/58 med 100 procent av grundbeloppet.

Kungl. Maj:t hade beräknat inkomsterna å driftbudgeten för budgetåret 1957/58 enligt en vid statsrådsprotokollet fogad specifikation.

Propositionen nr 175 hade i här berörda delar hänvisats till bevillningsutskottet. Till de delar propositionen avsåge de ovan under 1)–3) omnämnda författningsförslagen hade densamma av utskottet behandlats i dess betänkande nr 47.

Till behandling i förevarande betänkande hade upptagits följande till utskottet hänvisade, i anledning av proposition nr 175 väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 536 av herr *Öhman m. fl.* och II: 680 av herr *Hagberg m. fl.*;

II) de likalydande motionerna I: 540 av herrar *Bengtson* och *Gustafsson* samt II: 690 av herr *Nilsson* i Tvärålund *m. fl.*;

III) de likalydande motionerna I: 544 av herr *Ohlson m. fl.* och II: 687 av herr *Ohlin m. fl.*, vari hemställdes, »att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 175 måtte besluta att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avses i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skall ingå i preliminär skatt för den första hälften

Beräkning av bevillningarna m. m.

av budgetåret 1957/58 med 100 procent samt för den senare hälften av samma budgetår utgå med 95 procent av grundbeloppet»;

IV) motionen II: 682 av herr *Hjalmarson m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte, under uttalande av att en statlig budgetpolitik enligt i motionen angivna riktlinjer bort och bör föras samt att en skattesänkning i enlighet med vad som yrkats i reservation I) till bevillningsutskottets betänkande nr 41 år 1957 bort genomföras, besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avses i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skall ingå i preliminär skatt för förra hälften av budgetåret 1957/58 med 100 procent av grundbeloppet och för senare hälften av samma budgetår med 90 procent av grundbeloppet»; ävensom

V) motionen II: 685 av herr *Lundberg*.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 310 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 391 av herr *Cassel m. fl.*, vari bl. a. hemställts, att riksdagen måtte antaga ett av dem framlagt förslag till förordning angående ändrad lydelse av 10 § 2 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

2) de likalydande motionerna I: 370 av herr *Ohlon m. fl.* och II: 456 av herr *Ohlin m. fl.*, vari bl. a. hemställts, att riksdagen måtte besluta, att 10 § 2 mom. förordningen om statlig inkomstskatt — i fråga om skatten för aktiebolag, ekonomiska föreningar m. m. — gäves den lydelse som författningsrummet hade före den genom förordningen den 3 juni 1955 (nr 300) vidtagna ändringen att gälla den skatt som skulle påföras enligt 1958 års taxering.

Såvitt avsåg de inbördes likalydande

motionerna I: 310 och II: 391 samt I: 370 och II: 456 hade utskottet i detta betänkande endast upptagit de yrkanden, som ovan återgivits. Övriga i dessa motioner framställda yrkanden hade av utskottet behandlats i andra sammanhang.

Utskottet hemställde

A) att riksdagen måtte — i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 175 framlagda förslag angående skatteprocenten samt med avslag å de likalydande motionerna I: 544 av herr *Ohlon m. fl.* och II: 687 av herr *Ohlin m. fl.*, motionen II: 682 av herr *Hjalmarson m. fl.* samt motionen II: 685 av herr *Lundberg*, såvitt avsåge skatteprocenten — besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för budgetåret 1957/58 med 100 procent av grundbeloppet;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 310 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 391 av herr *Cassel m. fl.* samt de likalydande motionerna I: 370 av herr *Ohlon m. fl.* och II: 456 av herr *Ohlin m. fl.*, i vad motionerna behandlats i detta betänkande,

2) de likalydande motionerna I: 536 av herr *Öhman m. fl.* och II: 680 av herr *Hagberg m. fl.*, såvitt motionerna behandlats i detta betänkande, ävensom

3) de likalydande motionerna I: 540 av herrar *Bengtson* och *Gustafsson* samt II: 690 av herr *Nilsson* i *Tvärälund m. fl.*,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) att bevillningarna för budgetåret 1957/58 måtte beräknas enligt en av utskottet framlagd specifikation, som i nedan intagna delar hade följande utseende:

Beräkning av bevillningarna m. m.

	Kronor	Kronor
Skatt å inkomst, förmögenhet och rörelse:		
Skatt å inkomst och förmögenhet m. m.	6 100 000 000	
Kupongskatt	7 000 000	
Lotterivinstskatt	53 000 000	
Omsättnings- och expeditiönsstämplar m. m.	75 000 000	6 345 000 000
Automobilskattemedel:		
Fordonsskatt	325 000 000	
Bensinskatt	715 000 000	1 040 000 000
Tullar och acciser:		
Skatt å läskedrycker	47 000 000	
Statlig nöjesskatt	60 000 000	
Energiskatt	315 000 000	3 663 000 000
Postverket (överskott)		17 000 000

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Hagberg* och *Nilsson* i Svalöv, vilka

dels ansett, att utskottet under punkten A) bort hemställa, att riksdagen måtte — i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 175 framlagda förslag angående skatteprocenten samt med bifall till motionen II: 682 av herr Hjalmarson m. fl. och med avslag å de likalydande motionerna I: 544 av herr Ohlön m. fl. och II: 687 av herr Ohlön m. fl. samt motionen II: 685 av herr Lundberg, såvitt avsåge skatteprocenten — under uttalande, att en statlig budgetpolitik enligt i motionen II: 682 angivna riktlinjer bort och borde föras samt att en skattesänkning i enlighet med vad som yrkats i reservation I) till bevillningsutskottets betänkande nr 41 år 1957 bort genomföras, besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för förra hälften av budgetåret 1957/58 med 100 procent av grundbeloppet och för senare hälften av samma budgetår med 90 procent av grundbeloppet;

dels ock ansett, att utskottet under punkten C) bort hemställa, att bevillningarna för budgetåret 1957/58 måtte, i anledning av motionen II: 682 av herr Hjalmarson m. fl., såvitt motionen avsåge beräkning av inkomsterna å driftbudgeten för budgetåret 1957/58, beräknas sålunda:

	Kronor	Kronor
Skatt å inkomst, förmögenhet och rörelse:		
Skatt å inkomst och förmögenhet m. m.	5 585 000 000	
Kupongskatt — — — (= utskottet)	53 000 000	
Omsättnings- och expeditiönsstämplar m. m.	75 000 000	5 830 000 000
Automobilskattemedel:		
Fordonsskatt	305 000 000	
Bensinskatt	720 000 000	1 025 000 000
Tullar och acciser: — — — (= utskottet)	47 000 000	
Statlig nöjesskatt	60 000 000	3 348 000 000
Postverket (överskott)		17 000 000

Beräkning av bevillningarna m. m.

II) av herrar *Spetz, Söderquist, Kollberg, Gustafson* i Göteborg och *Anderson* i Sundsvall, vilka

dels ansett, att utskottet under punkten A) bort hemställa, att riksdagen måtte — i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i proposition nr 175 angående skatteprocenten och med bifall till de likalydande motionerna I: 544 av herr Ohlön m. fl. och II: 687 av herr Ohlin m. fl. samt med avslag å motionen II: 682 av herr Hjalmarson m. fl. ävensom motionen II: 685 av herr Lundberg, såvitt avsåge skatteprocenten — besluta att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för den första hälften av budgetåret 1957/58 med 100 procent samt för den senare hälften av samma budgetår med 95 procent av grundbeloppet;

dels ock ansett, att utskottet under punkten C) bort hemställa, att bevillningarna för budgetåret 1957/58 måtte beräknas sålunda:

	Kronor	Kronor
Skatt å inkomst, förmögenhet och rörelse:		
Skatt å inkomst och förmögenhet m. m.	5 765 000 000	
Kupongskatt — — — (= utskottet)	53 000 000	
Omsättnings- och expeditiönsstämplar	75 000 000	6 010 000 000
Automobilskattemedel: — — — (= utskottet)		17 000 000

III) av herrar *Hagberg, Spetz, Söderquist, Kollberg, Nilsson* i Svalöv, *Gustafson* i Göteborg och *Anderson* i Sundsvall, vilka ansett, att utskottet under punkten B 1) bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 310 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 391 av herr Cassel m. fl. samt de likalydande motionerna I: 370 av herr Ohlön m. fl. och II: 456 av herr Ohlin m. fl., i vad motionerna behandlats i detta betänkande, antaga följande

*Förslag
till*

förordning angående ändrad lydelse av 10 § 2 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt

Härigenom förordnas, att 10 § 2 mom. förordningen den 26 juli 1947 om statlig inkomstskatt skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

10 §.

2 mom. Den statliga inkomstskatten utgör:

a) för svenska — — — 1 mom.:

fyrtio procent av den beskattningsbara inkomsten, i den mån skatten icke skall beräknas enligt c) här nedan;

b) för andra svenska ekonomiska föreningar än sambruksföreningar ävensom för sparbanker, sparbankernas säkerhetskassa, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stads-

hypotekskassa, hypoteksföreningar, Svenska bostadskreditkassan och bostadskreditföreningar:

trettiotvå procent av den beskattningsbara inkomsten;

c) för försäkringsanstalter, — — — inkomsten; samt

d) för andra skattskyldiga än dem som avses i 1 mom. eller under a), b) eller c) här ovan:

femton procent av den beskattningsbara inkomsten.

Vid tillämpningen av bestämmelserna under a) och c) här ovan skall iakttagas att, därest försäkringsanstalt driver jämväl annan försäkringsrörelse än livförsäkringsrörelse, skatten skall beräknas enligt bestämmelsen under c) allenast beträffande den del av anstaltens beskattningsbara inkomst, som efter förhållandet mellan den skattepliktiga nettointäkten av livförsäkringsrörelsen och anstaltens sammanlagda

skattepliktiga nettointäkt belöper å liv-försäkringsrörelsen.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1958.

IV) av herrar *Hagberg, Spetz, Söderquist, Kollberg, Nilsson* i Svalöv, *Gustafson* i Göteborg och *Anderson* i Sundsvall, såvitt gällde en motionsvis väckt fråga om införande av en progressiv skatt å konsumtionsutgifter;

V) av herrar *Gustaf Elofsson, Bengtson* och *Vigelsbo*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr I) av herr Hagberg och undertecknad samt till reservationen nr III) av herr Hagberg m. fl.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr II) av herr Spetz m. fl., vilken avser uttagingsprocenten för statlig inkomstskatt, och vill förena mig med herr Nilsson i Svalöv i yrkande om bifall till den av herr Hagberg m. fl. avgivna reservationen nr III), som avser avskaffande av den extra bolagsskatten.

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början beträffande *punkten A*) i utskottets hemställan propositioner på 1:o) bifall till utskottets nämnda hemställan; 2:o) bifall till den med I) betecknade reservationen av herrar Hagberg och Nilsson i Svalöv i motsvarande del; samt 3:o) bifall till reservationen nr II) av herr Spetz m. fl. i samma del; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Beräkning av bevilningarna m. m.

Herrar Nilsson i Svalöv och Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den med 2:o) betecknade hava flertalets mening för sig. I fråga om kontrapositionen begärde herr Gustafson i Göteborg emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten A) i bevilningsutskottets betänkande nr 48 antager det förslag, som innefattas i den av herrar Hagberg och Nilsson i Svalöv avgivna, med I) betecknade reservationen i motsvarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den av herr Spetz m. fl. avgivna reservationen nr II) i denna del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 78 ja och 58 nej, varjämte 76 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den med 2:o) betecknade propositionen. I enlighet härmed blev nu efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevilningsutskottets hemställan i punk-

Den ekonomiska politiken m. m.

ten A) i utskottets betänkande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaran bifallit den vid betänkandet fogade reservationen nr I) av herrar Hagberg och Nilsson i Svalöv i motsvarande del.

Sedan kammarans ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarans ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 124 ja och 42 nej, varjämte 46 av kammarans ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaran hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Beträffande *punkten B) 1)* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen nr III) av herr Hagberg m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaran bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B) 1) i utskottets betänkande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaran bifallit

den vid betänkandet fogade reservationen nr III) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarans ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarans ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 121 ja och 91 nej.

Kammaran hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna B) 2) och B) 3)

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten C

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den med I) betecknade reservationen av herrar Hagberg och Nilsson i Svalöv i motsvarande del; samt 3:o) bifall till reservationen nr II) av herr Spetz m. fl. i denna del; och biföll kammaran utskottets hemställan.

§ 3**Den ekonomiska politiken m. m.**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 22, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m., dels ock väckta motioner angående utformningen av den ekonomiska politiken.

I en den 15 mars 1957 dagtecknad proposition, nr 121, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogat förslag till lag med särskilda bestäm-

Den ekonomiska politiken m. m.

melser rörande riksbankens sedelutgivning,

dels ock medgiva, att riksbanken måtte för tiden från och med den 1 juli 1957 till och med den 30 juni 1958 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill gäve anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehått fem motioner rörande utformningen av den ekonomiska politiken, väckta inom första kammaren under nr 377 av herr *Ewerlöf m. fl.* och nr 379 av herr *Ohlön m. fl.* och inom andra kammaren under nr 465 av herr *Ohlin m. fl.* (likalydande med I: 379), nr 468 av herr *Cassel m. fl.* (likalydande med I: 377) samt nr 469 av herr *Hagberg m. fl.*

I motionerna I: 377 och II: 468 hade hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om tillsättande snarast möjligt av en utredning med representanter för olika näringsgrenar och arbetsmarknadens parter med uppgift att ingående pröva de problem av främst ekonomisk-politisk art, som kan vara förknippade med omställningen av det svenska näringslivet inför en anslutning till en gemensam europeisk marknad».

I motionerna I: 379 och II: 465 yrkade motionärerna följande:

»1. att riksdagen vid uppdragande av riktlinjerna för den ekonomiska politiken måtte beakta de synpunkter vi ovan anförte;

2. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en undersökning beträffande möjligheterna att genomföra sådana åtgärder för stimulans av det frivilliga sparandet, som icke är tillräckligt utredda för att bli föremål för beslut vid årets riksdag, varvid särskild uppmärksamhet ägnas möjligheten

att genomföra penningvärdesäkring åt det långfristiga sparandet, främst bank- och försäkringssparandet; samt

3. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om undersökning av det allmännas möjlighet att genom ändring eller komplettering av rådande lagstiftning underlätta tillkomsten av aktiesparklubbar, investeringsbolag eller investeringsfonder med låga aktievalörer eller andra liknande institutioner i avsikt att skapa en fördelaktig form för mindre inkomsttagares sparande och öka tillgången på aktivt kapital.»

I motionen II: 469 slutligen hemställdes att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte begära en sådan förändring och inriktning av den ekonomiska politiken, som angäves i ett i motionen framlagt program i nio punkter.

Utskottet hemställde

1) att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 121;

2) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anförte i fråga om riktlinjerna för den ekonomiska politiken;

3) att de likalydande motionerna I: 377 och II: 468 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

4) att de likalydande motionerna I: 379 och II: 465 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

5) att motionen II: 469 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Ewerlöf, De Geer, Mannerskantz, Schmidt, Regnéll* och *Boija*, vilka ansett att utskottets yttrande bort ha i reservationen angiven lydelse samt att utskottet bort hemställa

1) att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 121;

2) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservationerna anförte i fråga om riktlinjerna för den ekonomiska politiken;

Fondering för framtida pensionsändamål

3) att de likalydande motionerna I: 377 och II: 468 måtte anses besvarade genom vad sålunda anförts;

4) att i anledning av de likalydande motionerna I: 379 och II: 465 riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att den undersökning, som i motionerna begärts under punkt 3 angående vidgat aktiesparande, måtte uppdragas åt den utredning, varom riksdagen nyligen i enlighet med bevillningsutskottets hemställan i dess betänkande nr 32 detta år hos Kungl. Maj:t anhöllit;

5) att motionen II: 469 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr SCHMIDT (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr SKÖLDIN (s):

Herr talman! Jag hemställer om bifall till vad utskottet föreslagit.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion II: 469.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; samt 3:o) bifall till motionen II: 469; och fann herr talman den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Schmidt begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den med 2:o) betecknade propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarbifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarbifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarbifallit ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarbifallit ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Schmidt begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 120 ja och 92 nej, varjämte en av kammarbifallit ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarbifallit hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 4

Fondering för framtida pensionsändamål

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1957/58 till Fondering för framtida pensionsändamål jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under femte huvudtiteln (punkt 110, s. 325 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1957) föreslagit riksdagen att till Fondering för framtida pensionsändamål för budgetåret 1957/58 anvisa ett anslag av 275 000 000 kronor att liksom motsvarande anslag å 275 000 000 kronor för innevarande budgetår överföras till den fr. o. m. samma budgetår inrättade särskilda pensioneringsfonden.

Ifrågavarande fondbildning hade tillkommit i syfte att lägga en finansiell grund för en blivande pensionsreform, och anslaget för innevarande budgetår hade anvisats såsom en första insats till fonden. Departementschefen hade räk-

Fondering för framtida pensionsändamål

nat med att en på allmänna pensionsberedningens betänkande grundad proposition skulle kunna föreläggas årets riksdag och ansett lämpligt, att de finansiella förutsättningarna för en pensionsreform ytterligare förstärktes under nästa budgetår. I likhet med vad som beslutats för innevarande budgetår borde för ändamålet tagas i anspråk de medel, som under budgetåret 1957/58 beräknades inflyta genom den av 1955 års riksdag beslutade höjningen av skattesatsen för aktiebolag, ekonomiska föreningar m. fl., varvid dessa medel, vilka även för nästa budgetår beräknas till 275 milj. kronor, borde tillföras särskilda pensioneringsfonden med redovisning över förevarande anslag. De fonderade medlen borde komma till den användning, som Kungl. Maj:t och riksdagen framdeles bestämde. Beträffande placering och förvaltning i övrigt av de fonderade medlen borde gälla vad som f. n. härom vore föreskrivet, bl. a. att medlen tills vidare skulle placeras på särskilt konto i riksbanken.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Svenson m. fl.* (I: 171) och den andra inom andra kammaren av herr *Hansson i Skegrie m. fl.* (II: 219), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att det under punkt 110, femte huvudtiteln, föreslagna anslaget av 275 000 000 kronor måtte anvisas till Fondering för framtida folkpensionsändamål.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 171 och II: 219 till Fondering för framtida pensionsändamål för budgetåret 1957/58 under femte huvudtiteln anvisa ett anslag av 275 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson* och *Rubbestad*, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 171 och

II: 219 till Fondering för framtida folkpensionsändamål för budgetåret 1957/58 under femte huvudtiteln anvisa ett anslag av 275 000 000 kronor;

2) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Cassel*, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag ävensom motionerna I: 171 och II: 219.

Härjämte hade ett särskilt yttrande avgivits av herrar *Ohlon, Sundelin, Jacobsson* och *Malmborg*, fröken *Elmén* samt herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Nelander*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som har avgivits av herr Ragnar Bergh m. fl.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som är avgiven av herr Ivar Johansson m. fl.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! När denna fråga behandlades i statsutskottet, hade folkpartiets motion om avskaffande av den extra bolagsskatten icke behandlats i kammaren. Vi fogade därför ett särskilt yttrande till utskottets utlåtande. Nu har emellertid frågan om den extra bolagsskatten behandlats, och därför ber jag att få yrka bifall till reservation nr 1, som är avgiven av herr Ivar Johansson m. fl.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet fogade

Motioner i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag till allmän energiskatt m. m.

reservationen nr 1); samt 3:o) bifall till reservationen nr 2) av herr Ragnar Bergh m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den med 2:o) betecknade propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 129, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen nr 1) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Rubbestad begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 105 ja och 110 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen nr 1) av herr Ivar Johansson m. fl.

§ 5

Motioner i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag till allmän energiskatt m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 136, i anledning av vissa motioner, väckta i anslutning till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 175 framlagda förslag till allmän energiskatt m. m.

Till statsutskottet hade helt eller i

vissa delar remitterats följande i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 175 framlagda förslag om införande av en allmän energiskatt väckta motioner, nämligen dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gustaf Elofsson m. fl.* (I: 537) och den andra inom andra kammaren av herr *Hansson i Skegrie m. fl.* (II: 681), dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrarna *Ragnar Bergh* och *Svärd* (I: 542) och den andra inom andra kammaren av herr *Cassel m. fl.* (II: 683), dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh m. fl.* (I: 543) och den andra inom andra kammaren av herr *Cassel m. fl.* (II: 684), dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ohlön m. fl.* (I: 545) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 688), dels ock slutligen två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ohlön m. fl.* (I: 546) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 689).

I motionerna I: 537 och II: 681 hade, såvitt nu vore i fråga, yrkats att förslag måtte föreläggas 1957 års höstrikssdag om att av energiskattmedlen 10 milj. kronor finge disponeras redan under budgetåret 1957/58 för upprustning av landsbygdens elnät.

I motionerna I: 542 och II: 683 hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts att riksdagen måtte besluta att bemyndiga Kungl. Maj:t att förordna om uttagande av en i motionerna föreslagen elavgift samt att i enlighet med vad i motionerna angivits förordna om bildande av en särskild stiftelse, till vilken genom elavgiften inplutna medel skulle överföras för att ur densamma utlånas till bygande av kraftverk i enlighet med vad i motionerna närmare angivits ävensom att fastställa stadgar för nämnda stiftelse.

Motioner i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag till allmän energiskatt m. m.

I motionerna I: 543 och II: 684 hade motionärerna hemställt, att riksdagen måtte i princip besluta, att av inflytande elavgifter ett belopp av 10 milj. kronor per år skulle avsättas till kraftledningslånefonden för utbyggnad och upprustning av det elektriska distributionsnätet till landsbygden samt återstående belopp avsättas till en särskild stiftelse enligt de i nämnda motioner angivna grunderna med ändamål att meddela lån för investeringar i anläggningar för produktion av elektrisk kraft.

I motionerna I: 545 och II: 688 hade motionärerna, såvitt nu vore i fråga, hemställt, att riksdagen måtte med bifall till den del av Kungl. Maj:ts förslag som avsåge skatt å elektrisk kraft besluta om uttagande av en särskild elavgift under samtidigt uttalande att motsvarande medel borde användas — på sätt som i motionerna angivits — för utbyggnad av produktionen av elektrisk kraft samt för upprustning av landsbygdens elnät.

I motionerna I: 546 och II: 689 hade motionärerna hemställt, att riksdagen måtte under hänvisning till de ökade intäkter för statsverket, som kunna beräknas inflyta genom den i propositionen föreslagna skatten å elektrisk kraft (för nästa budgetår beräknade till 100 milj. kronor) i princip besluta att motsvarande belopp efter i motiveringen angivna fördelning skulle avsättas dels för ökning av statens vattenfallsverks investeringsanslag för kraftverksanläggningar, dels till en särskild fond under statens lånefonder med ändamål att meddela lån för investeringar i anläggningar för produktion av elektrisk kraft, förslagsvis vattenkraftslånefonden, och dels till särskild fond för utbyggnad och upprustning av det elektriska distributionsnätet på landsbygden, förslagsvis till kraftledningslånefonden. Vidare hade motionärerna yrkat, att riksdagen måtte i princip besluta att för de här föreslagna fondav-

sättningarna i första hand skulle utnyttjas de förut befintliga utlåningsfonderna vattenkraftslånefonden samt kraftledningslånefonden. Slutligen hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla dels att en översyn måtte ske av gällande utlåningsregler för ovan angivna fonder, dels att förslag i anledning av nämnda översyn förelades innevarande års höstriksdag och dels att förslag förelades höstriksdagen om erforderliga investeringsanslag på tilläggsstat för budgetåret 1957/58 enligt ovan angivna grunder.

Utskottet hemställde

I. att motionerna I: 537 och II: 681, såvitt nu vore i fråga, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 542 och II: 683, såvitt nu vore i fråga, samt motionerna I: 543 och II: 684 icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 545 och II: 688, såvitt nu vore i fråga, samt motionerna I: 546 och II: 689 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Pålsson, Bengtson och Rubbestad*, vilka ansett att dels viss del av utskottets yttrande bort ha annan, i reservationen angiven lydelse, dels ock att utskottet under I. bort hemställa att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 537 och II: 681, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

2) av herrar *Svärd och Nilsson i Göingegården, fröken Karlsson* och herr *Heckscher*, vilka ansett att dels utskottets yttrande i viss del bort ha annan, i reservationen angiven lydelse, dels ock utskottet under II. bort hemställa att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 542 och II: 683, såvitt nu vore i fråga, samt motionerna I: 543 och II: 684, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad dessa reservanter anfört;

Motioner i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag till allmän energiskatt m. m.

3) av herrar *Boman, Sundelin, Anders Johansson* och *Malmborg*, fröken *Elmén*, herr *Widén* och fröken *Vinge*, vilka ansett att dels viss del av utskottets yttrande bort ha annan, i denna reservation angiven lydelse, dels ock utskottet under III. bort hemställa att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 545 och II: 688, såvitt nu vore i fråga, samt motionerna I: 546 och II: 689, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas sålunda anfört.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Vid detta utlåtande är fogad en reservation av herr Svärd m. fl. Denna är en direkt följdreservation till reservation nr 1 vid bevillningsutskottets betänkande nr 47. Eftersom nu riksdagen antagit bevillningsutskottets förslag och alltså avslagit nämnda reservation, saknar vi reservanter anledning att yrka bifall till den vid statsutskottets utlåtande fogade reservationen nr 2.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1. Den avser att ge uttryck för en önskan att få en snabbare utbyggnad av det elektriska distributionsnätet på landet.

Herr andre vice talmannen MALMBORG:

Herr talman! Under hänvisning till tidigare anförd motivering ber jag att få yrka bifall till reservation nr 3, av herr Boman m. fl.

Herr ANDREASSON (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav i fråga om *punkten I.* propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna

punkt dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen nr 1) av herr Pålsson m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller statsutskottets hemställan i punkten I. i utskottets utlåtande nr 136, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen nr 1) av herr Pålsson m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 86 ja och 40 nej, varjämte 88 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten II

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten III

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen nr 3) av herr Boman m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr andre vice talmannen Malmborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Tillsättande av en allmän besparingskommission för översyn av de statliga utgifterna

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten III i utskottets utlåtande nr 136, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen nr 3) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr andre vice talmannen Malmberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 115 ja och 66 nej, varjämte 32 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6

Tillsättande av en allmän besparingskommission för översyn av de statliga utgifterna

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 137, i anledning av väckta motioner om tillsättandet av en allmän besparingskommission för översyn av de statliga utgifterna.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lindblom* och *Lundström* (I: 547) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 686), hade hemställts, att riksdagen i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 175 med förslag om komplettering av riksstaten måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om tillsättande av
8 — *Andra kammarens protokoll 1957. Nr 22*

en allmän besparingskommission för översyn av de statliga utgifterna.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 547 och II: 686 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman, Sundelin, Pålsson, Anders Johansson, Svärd, Bengtson* och *Malmberg*, fröken *Elmén*, herrar *Rubbestad, Widén* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Karlsson*, fröken *Vinge* och herr *Heckscher*, vilka ansett att dels visst avsnitt i utskottets yttrande bort ersättas med text av i reservationen angiven lydelse, dels ock utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 547 och II: 686, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad sålunda anförts.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr andre vice talmannen **MALMBORG (fp)**:

Herr talman! I detta utlåtande behandlar statsutskottet en motion om tillsättande av en allmän besparingskommission — en motion, som redan under debatten tidigare i dag omnämnts. Utskottet har avstyrkt motionen, men till utskottets utlåtande är en reservation fogad och i denna hemställes, att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 547 och II: 686, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anför. Denna reservation har samlat 14 utskottsledamöter.

Man kanske kan säga, att utskottets utlåtande är välvilligt hållet. I den inledande delen lämnar utskottet ett referat av de motiveringar och synpunkter, som varit vägledande för motionärerna, och detta göres klart och koncist, varför jag för att vinna tid, herr talman, i detta stycke hänvisar till vad utskottet anför.

I fortsättningen erinrar utskottet om att »redan nu en fortlöpande och ingå-

Tillsättande av en allmän besparingskommission för översyn av de statliga utgifterna

ende granskning av statsutgifterna sker, såväl vid departementens årliga budgetarbete som genom vederbörande utskotts prövning — — — ävensom genom de statliga revisionsorganens verksamhet». Vad särskilt beträffar utgifterna under fjärde huvudtiteln kan, som det heter, förväntas, att en prövning kommer till stånd genom den försvarsberedning, som tillsatts. Vidare erinras om att utskottet i år, i anslutning till riksdagens revisorers berättelser, hemställt om utredning angående statsförvaltningens arbetsformer samt socialpolitikens organisatoriska utformning. Väsentliga förenklingar, säger utskottet, beträffande bidragsgivningen på skolväsendets område har skett, varför i vart fall minskade förvaltningskostnader på nämnda område torde kunna uppnås.

Jag vill i detta sammanhang också erinra om att i motionen nämnes om det beslut riksdagen i år träffat rörande frågan om de statliga bidragsformerna vad gäller jordbruksdepartementets huvudtitel, alltså en översyn som kommer att företas.

Jag sade tidigare, att utskottets utlåtande är välvilligt hållet, och jag vill exemplifiera med en passus i utlåtandet. Det heter där, att de av motionärerna anförda synpunkterna finner utskottet i och för sig beaktansvärda. Sammanfattningsvis anför dock utskottet, att det redan nu pågår en verksamhet av det slag, som enligt motionärerna bör främjas, varjämte ytterligare åtgärder i samma syfte torde vara att förvänta. Med hänsyn bland annat härtill anser utskottet att motionen ej bör bifallas.

För egen del, herr talman, anser jag att det anförda närmast talar för ett bifall till motionen. Just den omständigheten, att vi har en fortlöpande granskning och att man erinrar om behovet av prövning synes mig tyda på att vi här skulle gå djupare och, som det he-

ter i motionen, »att utvecklingen och framtidsutsikterna motiverar tillsättandet av en allmän besparingskommission», som får pröva den statliga utgiftspolitiken från skilda synpunkter. Området för dess arbete torde i princip inte böra begränsas i annan mån än att försvarsdepartementets huvudtitel får anses bli prövad genom den försvarsberedning som för närvarande är tillsatt.

Jag vill i detta sammanhang understryka vad som vidare är sagt i motionen, nämligen att särskild uppmärksamhet bör ägnas åt de statliga bidragsformerna och förvaltningskostnaderna liksom att en kommande utredning bör hålla kontakt med 1956 års rationaliseringsutredning. Jag vill också understryka att kontakt bör hållas i fråga om de förslag om undersökningar och prövningar, som riksdagens revisorer kan komma att lägga fram. Sammansättningen av en sådan besparingskommission måste tillmätas den allra största betydelse. Jag tror att det är riktigt vad som i motionen anförts, att representanter för skilda politiska meningsriktningar bör vara med, och att det också vore av mycket stort värde, om arbetsmarknadens liksom näringslivets organisationer vore företrädade i kommissionen.

I en besparingskommission av det här antydda slaget skulle det bli möjligt att göra en samtidig prövning och avvägning av de olika utgifter, som ingår i statsbudgeten. Detta är inte minst värdefullt ur den synpunkten att man då får bättre garanti för att de besparingar, som kan komma att föreslås är resultat av en vägning, där olika önskemål ställts och prövats mot varandra.

Herr talman! Med anförande av dessa synpunkter ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr *Heckscher* (h) instämde häri.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Jag ber att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen. Jag vill erinra om att detta är ett gammalt krav från bondeförbundet, som år efter år framfört dessa synpunkter. Vi menar att det går lättare att åstadkomma en besparing, om representanter för olika partier på ett tidigt stadium kallas till överläggningar, alltså innan regeringen har lagt fram något förslag. Kommer det förslag från regeringen, anlägges prestigesynpunkter och då är det hopplöst att få en ändring till stånd. Men kan man få en samverkan mellan olika politiska partier på ett tidigt stadium i syfte att åstadkomma så stora besparingar som möjligt, kan det finnas utsikter att nå resultat.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr JANSSON i Kalix (s):

Herr talman! Jag tror att den motive-ring som här har lämnats av herr andre vice talmannen Malmborg är tillräcklig för att motivera utskottets ståndpunkt. Det finns en punkt, på vilken vi skulle kunna tänka oss att göra stora besparingar och det är på försvaret. Men samtliga partier är redan representerade i försvarsberedningen, och då finns det väl ingen anledning för oss att, när dessutom statsrevisorerna, statskontoret och statens organisationsnämnd följer dessa frågor, tillsätta en särskild besparingsnämnd med politisk bakgrund.

Herr talman! Med det sagda ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara mer övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel föl-

Avskrivning av nya kapitalinvesteringar

jande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 137, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Rubbestad begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 104 ja och 107 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 7

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Befrämjande av landsbygdens elektrifiering jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8

Avskrivning av nya kapitalinvesteringar

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1957/58 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar jämte i ämnet väckt motion.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster — Tjänste- och personalförteckningar för riksdagens ombudsmäns expeditioner m. m.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Till statsutskottets utlåtande är fogad en reservation av herr Svärd m. fl. Denna reservation innebär huvudsakligen redovisning av högerns besparingsförslag. Enär dessa nu har avslagits, saknar vi reservanter anledning att nu här i kammaren yrka bifall till denna reservation.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 9

Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1957/58 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster jämte i ämnet väckt motion.

Efter föredragning av utskottets hemställen anförde

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Även vid detta utlåtande finns en reservation av herr Svärd m. fl. Denna reservation är ju en följdreservation till högerns förslag i bostadsfrågan. Här redovisas nämligen verkningarna av dessa förslag för såvitt de berör avskrivningarna av de oreglerade kapitalmedelsförlusterna.

Då emellertid vårt förslag i bostadsfrågan inte har vunnit riksdagens bifall, saknar vi anledning att nu i kammaren yrka bifall till den vid detta utlåtande fogade reservationen.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 10

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtande nr 135, i anledning

av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa avsättningar till budgetutjämningsfonden; och

bankoutskottets utlåtande nr 15, angående regleringen för budgetåret 1957/58 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11

Tjänste- och personalförteckningar för riksdagens ombudsmäns expeditioner m. m.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 34, i anledning av delegerades för riksdagens verk framställning angående ändrade tjänste- och personalförteckningar för ombudsmännens expeditioner m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställen föredrogs. Därvid yttrade

Herr FRÖDING (h):

Herr talman! Som en av de motionärer, vilka påyrkat, att också MO-expeditionen skulle tillföras en kanslichefstjänst och att byrådirektörstjänsten där skulle höjas till byråchefstjänst, skall jag med några korta ord, även om jag inte har något yrkande att framställa, motivera motionen. Något yrkande vore ju lönlöst, då utskottet tyvärr enhälligt föreslagit avslag på motionen.

Jag vill till en början erinra om att den av motionärerna föreslagna organisationen står i full överensstämmelse med såväl 1955 års sakkunnigförslag som MO:s egna yrkanden. Jag skall inte här gå närmare in på de skäl som föranlett de sakkunnigas och MO:s ställningstagande. Skälen bör kunna utläsas ur utlåtandet. Jag vill bara med stöd av mina personliga erfarenheter från ett halvt års tjänst som byråchef hos MO uttala min anslutning till dessa skäl och ytterligare tillägga följande.

Tjänste- och personalförteckningar för riksdagens ombudsmäns expeditioner m. m.

Vad först angår den begärda kansli-
chefstjänsten skulle dess inrättande kun-
na medföra den stora fördelen, att MO:s
närmaste medhjälpare komme att be-
trakta sin befattning som en verklig
sluttjänst, så att tjänsten inte som hit-
tills skulle behöva byta innehavare
vart eller vartannat år. Hittills har
nämligen byråchefstjänsten hos MO, i
varje fall på senare tid, bara haft ka-
raktären av ett kortvarigt mellanspel i
vederbörandes ordinarie domarkarriär.
Att detta inte varit till gagn för konti-
nuiteten lär vara uppenbart.

Vad sedan angår byrådirektörstjän-
sten så har dess innehavare hittills re-
gelmässigt varit en pensionerad mili-
tär. Om tjänsten höjdes till en byrå-
chefstjänst skulle den däremot kunna
rekryteras med yngre och i den mili-
tära karriären ännu kvarstående befatt-
ningshavare. Detta skulle nog inte hel-
ler skada.

Jag har som sagt intet yrkande utan
slutar med att ännu en gång uttala mitt
beklagande över att motionärernas och
MO:s egna, föga kostnadskrävande yr-
kanden inte kunnat vinna utskottets bi-
fall. Emellertid blir det kanske anled-
ning att återkomma framdeles.

Häri instämde herr *Rylander* (fp).

Efter härmed slutad överläggning bi-
föll kammaren utskottets hemställan.

§ 12

Föredrogs jordbruksutskottets memo-
rial nr 32, angående uppskov med be-
handlingen av vissa till jordbruksut-
skottet hänvisade ärenden.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Föredrogs och lades till handlingar-
na jordbruksutskottets memorial nr 33,
i anledning av kamrarnas skiljaktiga
beslut i fråga om väckta motioner an-
gående utredning om sammanslagning

av statens jordbruksnämnd och lant-
bruksstyrelsen.

På förslag av herr andre vice talman-
nen beslöt kammaren kl. 22.14 att ajour-
nera sammanträdet till kl. 22.30.

§ 14

Då förhandlingarna kl. 22.30 under
herr talmannens ledning återupptogs,
beslöt kammaren till en början på för-
slag av herr talmannen att första lag-
utskottets utlåtande nr 36 skulle upp-
föras sist bland två gånger bordlagda
ärenden på morgondagens föredrag-
ningslista.

§ 15

Till bordläggning anmälles

statsutskottets memorial:

nr 140, i anledning av kamrarnas
skiljaktiga beslut i fråga om motionsvis
väckta förslag om tillsättandet av en
allmän besparingskommission för över-
syn av de statliga utgifterna, och

nr 141, i anledning av kamrarnas
skiljaktiga beslut i fråga om anslag för
budgetåret 1957/58 till fondering för
framtida pensionsändamål; samt

tredje lagutskottets memorial nr 24,
föranlett av kamrarnas skiljaktiga be-
slut beträffande tredje lagutskottets ut-
låtande i anledning av dels Kungl.
Maj:ts proposition med förslag till lag
om fiskearrenden m. m., dels ock i äm-
net väckta motioner.

§ 16

Anmälles och godkändes följande
förslag till riksdagens skrivelser till
Konungen, nämligen:

från konstitutionsutskottet:

nr 309, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till lag om
kommunalförbund, m. m.;

från bankoutskottet:

nr 341, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till lag om fort-
satt giltighet av lagen den 3 juni 1949

(nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 342, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350) så ock om fortsatt giltighet av samma lag, dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 343, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m., dels ock väckta motioner angående utformningen av den ekonomiska politiken;

från första lagutskottet:

nr 328, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om prästval m. m.; samt

från tredje lagutskottet:

nr 330, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2, 3 och 4 §§ lagen den 27 juni 1902 (nr 71) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, dels ock i ämnet väckta motioner.

Vidare anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från bevillningsutskottet:

nr 363, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 175, såvitt densamma avser förslag till förordning om allmän energiskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 364, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1957/58, m. m.; samt

från andra lagutskottet:

nr 361, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om folkomröstning i pensionsfrågan m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott.

Härefter anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till skrivelse, nr 340, till Konungen angående regle-

ringen för budgetåret 1957/58 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

Slutligen anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 344, angående val av fullmäktige i riksbanken med suppleanter;

nr 351, angående val av fullmäktige i riksgäldskontoret med suppleanter; och

nr 356, angående val av ledamöter i styrelsen över riksdagsbiblioteket med suppleanter;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 345, för herr Ragnar Valdemar Persson att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 346, för herr Per Valfrid Asbrink att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 347, för herr Karl Emil Ahlkvist att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 348, för herr Gustaf Fridolf Thapper att vara suppleant för en av riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 349, för herr Otto Jakob Westling att vara suppleant för en av riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 350, för herr Gösta Tore Edvin Bengtsson att vara suppleant för en av riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 352, för herr Axel Wilhelm Strand att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 353, för herr Sven Patrik Svensson att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 354, för herr Anselm Konrad Gillström att vara suppleant för fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 355, för herr Klas Gösta Netzen att vara suppleant för fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 357, för herr Sven Johan Emanuel Ohlson att vara ledamot av styrelsen över riksdagsbiblioteket;

nr 358, för herr Nils Walter Sundström att vara ledamot av styrelsen över riksdagsbiblioteket;

nr 359, för herr Tor Herman Wolgast att vara suppleant för ledamot av styrelsen över riksdagsbiblioteket; och nr 360, för herr Axel Henrik Munk-tell att vara suppleant för ledamot av styrelsen över riksdagsbiblioteket.

§ 17

Justerades protokollsutdrag.

§ 18

Herr TALMANNEN anförde:

På hemställan av respektive partiledare får jag uppmana kammarens ledamöter att omedelbart efter detta plenum sammanträda i respektive parti-lokalerna.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 22.33.

In fidem
Gunnar Britth

Onsdagen den 29 maj

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 23 in-nevarande maj.

§ 2

Föredrogs statsutskottets memorial nr 140, i anledning av kamrarnas skiljak-tiga beslut i fråga om motionsvis väcka ta förslag om tillsättandet av en allmän besparingskommission för översyn av de statliga utgifterna.

Utskottets hemställan att ärendet måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning bifölls av kamma-ren, som härafter lade memorialet till handlingarna.

§ 3

Skiljaktiga beslut om fondering för framtida pensionsändamål

Föredrogs statsutskottets memorial nr 141, i anledning av kamrarnas skiljak-tiga beslut i fråga om anslag för budget-året 1957/58 till fondering för framtida pensionsändamål.

Kammaren biföll till en början utskottets hemställan, att ärendet skulle företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

Härefter yttrade

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Jag måste bekänna, att jag blev ganska överraskad när jag fick ta del av detta memorial. Jag hade ju tänkt att man skulle ha försökt en sammanjämkning. Utskottets förslag och reservationen går ju ut på samma be-lopp, och i båda fallen gäller det fon-dering för pensionsändamål. Det är i stort sett endast motiveringarna som skiljer sig.

Här borde utan vidare en samman-jämknings kunnat komma till stånd med relativt små ändringar i utskottets utlåtande. Jag håller för troligt, att om saken återremitterats till statsutskottets tredje avdelning, som ursprungligen behandlat detta ärende, skulle denna ha kunnat komma fram till en samman-jämknings, som tillgodosett bägge ståndpunkterna. Det är egentligen detta förfarande våra grundlagar föreskriver.

Sammanjämkning av skiljaktiga beslut ang. lag om fiskearrenden m. m.

Då kamrarna fattat olika beslut skall man först försöka med sammanjämkning och om inte detta lyckas skall man tillgripa votering i de fall så kan ske.

Som saken nu ligger till är det inte mycket att göra, men hade detta ärendet kommit tillbaka till tredje avdelningen, hade denna som sagt säkerligen fått till stånd en sammanjämkning. I så fall skulle man ha kunnat ta ärendet till slutlig behandling redan i dag och vi hade sluppit komma tillbaka på fredag.

Vidare anfördes ej. Den i memorialet föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Herr TALMANNEN anförde:

Efter samråd med första kammarens talman får jag meddela, att denna gemensamma votering kommer, under förutsättning att även första kammaren godkänner voteringspropositionen, att äga rum vid plenum fredagen den 31 maj kl. 11.00.

§ 4**Sammanjämkning av skiljaktiga beslut ang. lag om fiskearrenden m. m.**

Föredrogs tredje lagutskottets memorial nr 24, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande tredje lagutskottets utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fiskearrenden m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

I memorialet hade utskottet till behandling förehaft frågan om sammanjämkning av den skiljaktighet, som förelåg mellan kamrarnas beslut över utskottets utlåtande nr 21 i anledning av propositionen nr 151, vari Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till dels lag om fiskearrenden, dels lag angående ändrad lydelse av 1 kap. 7 § lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom, dels ock förordning om ändrad lydelse av 46 § förord-

ningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom ävensom i ämnet väckta motioner.

Första kammaren hade beslutat bifalla vad utskottet i utlåtandet hemställt, medan andra kammaren bifallit en av herr Georg Carlsson m. fl. avgiven reservation.

Utskottet hemställde,

att kamrarna — med frånträdande av sina tidigare fattade beslut beträffande punkterna A och C i utskottets i utlåtandet nr 21 gjorda hemställan i vad därigenom avsetts att göra ändring i propositionen — måtte i anledning av motionerna I: 513 och II: 648, I: 514 och II: 646 samt II: 647 för sin del antaga

dels det genom propositionen framlagda förslaget till lag om fiskearrenden med den ändringen att första stycket i övergångsbestämmelserna erhöles följande lydelse:

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1957, dock att lagen icke skall äga tillämpning å fiske, som tillhör kronan, förrän den 1 oktober 1962.

dels ock det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om ändrad lydelse av 46 § förordningen den 22 juni 1934 angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom med den ändringen att bestämmelsen om förordningens ikraftträdande erhöles följande lydelse:

Denna förordning träder i kraft den 1 oktober 1962.

Med hänsyn till riksdagssessionens nära förestående slut hade utskottet hemställt att förevarande memorial måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

Reservation hade avgivits av herrar *Georg Carlsson* och *Ebbe Ohlsson*, fru *Nilsson* samt herrar *Ahman*, *Stiernstedt* och *Jansson* i Benestad, vilka ansett att den i propositionen upptagna principen om den nya lagstiftningens allmän-

Sammanjämkning av skiljaktiga beslut ang. lag om fiskearrenden m. m.

na giltighet icke bort uppgivas och att utskottet fördenskull bort söka sammanjämka kamrarnas skiljaktiga beslut sålunda, att första kammaren inbjudits att med frånträdande av sitt beslut biträda andra kammarens beslut i ämnet.

Utskottets hemställan om memorialets företagande till avgörande efter allenast en bordläggning bifölls.

Sedan utskottets hemställan i övrigt föredragits, anförde:

Herr ÅHMAN (fp):

Herr talman! Jag ämnar inte ställa något yrkande i denna fråga, men jag önskar motivera varför jag har reserverat mig mot utskottets beslut. Som framgår av reservationen anser vi, att första kammaren borde ha biträtt andra kammarens mening.

Ett skäl härför är givetvis, att andra kammarens beslut är detsamma som det som föreslås i propositionen. Men detta skäl tillmåter jag inte avgörande betydelse.

Ett andra skäl är att andra kammaren företräder en senare uppfattning bland valmännen än första kammaren, och detta tillmåter jag större betydelse. Fördenskull borde man enligt vanliga demokratiska regler här följa andra kammarens beslut.

Dessutom vill jag uttala en viss förvåning över att i en fråga om socialt skydd för fiskearrendatorerna finna hela den socialdemokratiska utskottsupsättningen på den sida där den nu är. Man brukar ju från det hållet ofta slå sig för sitt bröst och söka framstå såsom mera socialt intresserad än övriga partier. Rätt ofta finner man dem framföra den synpunkten under synnerligen yviga gester. Man nästan sitter och väntar att de som fariséen i Templet skall tacka Gud för att de inte är som dessa publikaner och syndare.

Herr talman! Jag skall avstå från att ställa något yrkande, men hoppas att ärendet när det kommer upp nästa

gång kommer att behandlas på ett riktigare sätt.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Jag befann mig bland reservanterna då ärendet första gången behandlades i utskottet. Jag står dock icke under den nu föreliggande reservationen och vill bara med några ord motivera detta.

Det är, som synes, ett sammanjämningsförslag som nu ligger på kammarens bord och det har kommit till efter livliga diskussioner i utskottet. Jag har biträtt sammanjämningsförslaget därför att jag inte vill riskera att lagen i sin helhet faller vid denna riksdag. Jag anser nämligen, att det är ganska nödvändigt att vi får en lagstiftning på området. Sedan tror jag också att de erfarenheter, som kommer att vinnas under femårsperioden då kronans fiske inte faller under lagstiftningen, kommer att visa, att lagen även bör omfatta kronan. Så kommer nu att ske efter fem år — för den händelse en motion eller proposition inte dessförinnan gör en ändring på det förhållandet.

Jag har, herr talman, inget yrkande.

Herr STIERNSTEDT (h):

Herr talman! Då jag tycker att alla arrendatorer bör behandlas lika, och då detta sammanjämningsbeslut inte tillfredsställer mig, ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Herr Åhman talar här om »socialt intresse» och menar, att detta borde leda till att man ej undantar kronan från denna arrendelag. Jag vill säga till herr Åhman, att det här i landet finns tusentals människor som saknar möjligheter att under sin fritid ha tillgång till de olika naturvärden som vår fauna och flora uppvisar. De har inte heller någon möjlighet att bedriva fiske. Det är därför angeläget,

Sammanjämkning av skiljaktiga beslut ang. lag om fiskearrenden m. m.

att kronans vatten i allt större utsträckning överförs till ett slags fritidsnämnd, som kan ställa dessa vatten till förfogande åt alla medborgare i detta land, inte minst till dem som saknar fiskevatten. Det är ett stort socialt intresse att kronans tillgångar av vattenområden används för fritidsändamål åt samtliga medborgare. I dagens situation vore det därför bäst att avslå hela förslaget, eftersom nu sammanjämkningen har tagit sådan form.

Herr DAHLEN (fp):

Herr talman! Jag kan inte undgå att knyta en principiell reflexion till det fenomen som vi här ånyo har exempel på — att kamrarna stannar i olika beslut.

Kamrarna är formellt likaberättigade; det är ingen tvekan om den saken. En sådan tvist mellan kamrarna kan lösas på olika sätt, som herr Rubbestad nyss erinrade om. Man kan sammanjämka eller ha gemensam votering om olika spörsmål. Det råder alltså inget tvivel om att man kan lösa denna tvist på det här sättet och även bör kunna göra det. Det är dock inte något enstaka fall vi här ser, utan liknande händelser inträffar ganska ofta. Därmed kommer den principiella frågan om kamrarnas likaberättigande och om en- eller tvåkammarsystem in i bilden. Det spörsmålet har under gångna tider ofta varit föremål för debatt i kammaren, och jag skall nu inte säga mer än ett par ord.

Vi har redan behandlat två ärenden i dag, där kamrarna hade stannat i olika beslut. Det första gällde den besparingskommission som andra kammaren beslöt att skriva till Kungl. Maj:t om. Där sade förstakammarmajoriteten nej. I det andra ärendet ville andra kammaren, att åtskilliga hundra miljoner kronor skulle reserveras till folkpensionsändamål, medan första kammaren hade en annan mening. Jag erinrar mig en annan viktig principiell

fråga, som vi behandlade för en tid sedan. Andrakammarmajoriteten beslöt att skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning om vad det skulle kosta att genomföra likalönssystemet, men första kammarens majoritet sade nej.

Man får onekligen en känsla av att rollerna i någon mån är ombytta mellan kamrarna. Tidigare var det konservativa element i första kammaren, som oftast sade nej till nya inslag i samhällsarbetet; nu har första kammaren en socialdemokratisk majoritet, som har en utomordentlig benägenhet att säga nej, så fort besvärliga spörsmål kommer upp. Den är självfallet berättigad till detta, och ingen vill förmena den denna rätt. Vi har tvåkamarsystem, och då skall en sådan rätt finnas. Men man får onekligen en känsla av att socialdemokraternas och bondeförbundets regering i dag har en ganska stor tillgång i den socialdemokratiska majoriteten inom första kammaren. Utan den skulle onekligen åtskilliga parlamentariska inslag komma in, som också skulle leda till parlamentariska konsekvenser i vissa sammanhang — i varje fall är det tänkbart att det kan bli så i framtiden.

Av detta skäl finner jag det rimligt att man här i den folkvalda kammaren påminner om att första kammaren i åtskilliga fall hindrar oss att genomföra vad vi anser riktigt. Formellt är det inget fel, men demokratiskt, politiskt och parlamentariskt ger det onekligen en tankeställare, speciellt i dag då det föreligger tre ärenden där kamrarna har stannat i olika beslut.

Herr ÅHMAN (fp):

Herr talman! Jag vill säga till herr Lundberg, att jag kan inte finna någon anledning, varför arrendatorerna av kronans vatten skulle ställas i sämre läge än de som arrenderar fiskevatten av andra ägarkategorier. Herr Lundberg har här inskränkt sig till att tala

Sammanjämkning av skiljaktiga beslut ang. lag om fiskearrenden m. m.

om dispositionen av kronans vatten, men jag kan inte underlåta att påpeka, att om man skulle driva herr Lundbergs resonemang om allemansrättens tillämpning i den utsträckning som han ofta propagerar för, så skulle allemansrätten till fiske och jakt snart ersättas av en ingenmansrätt, eftersom både villebråd och fisk skulle försvinna ur den svenska naturen.

Herr talman! Jag vill inte rekommendera förslaget, att det föreliggande sammanjämningsförslaget skall avslås, då det skulle innebära, att ej heller de arrendatorer som nu får det skydd som lagen avser skulle få det.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag vill endast göra ett litet tillägg till herr Dahls synnerligen välmotiverade påpekande, som vi ju har flera anledningar att allvarligt besinna just i dag.

Eftersom första kammarens sammansättning inte motsvarar väljaropinionen vid senaste val, har regeringen såvitt jag förstår anledning att ta särskild hänsyn till de beslut som fattas av andra kammaren, vars sammansättning närmare ansluter sig till väljaropinionen. Även om första kammaren fattar ett annat beslut än andra kammaren t. ex. rörande besparingskommissionen, så finns det naturligtvis ingenting som hindrar regeringen att vara så demokratisk, att den respekterar vad andra kammarens majoritet önskar, även om regeringens socialdemokratiska majoritet i första kammaren, vilken inte motsvarar väljaropinionen, har sagt någonting annat. Någon olycka kan väl regeringen näppeligen anse skulle ske, om man närmast respekterar andra kammarens beslut.

När dessa frågor om sammanjämkning av olika beslut behandlas, vill jag säga: låt oss inte vara alltför formalistiska, utan låt oss i stället framhålla, att regeringen har en plikt att inte bara

se på formalia utan också beakta de synpunkter som bl. a. herr Dahls har framhållit!

Så vill jag endast göra det tillägget, att det kanske inte är överraskande att det ibland visar sig vara svårt att åstadkomma sammanjämkningar. Herr Rubbestad tycktes antaga, att det skulle ha gått lätt i en tidigare fråga, men det finns inte anledning att diskutera den nu. Jag bara konstaterar, att man på socialdemokratiskt håll tydligen fäste stor vikt vid att ett visst belopp inte skulle få reserveras för folkpensionsändamål. Därför fanns det inte någon större anledning att hoppas på en kompromiss i det fallet om man inte uppgav det som andra kammaren ville, nämligen att det skulle stå »folkpensionsändamål» i klämman.

Jag tycker, herr talman, att det är naturligt att andra kammaren håller på att i huvudsak andra kammarens uppfattning skall bli avgörande i sådana fall där kamrarnas olika sammansättning gör att de stannar i olika beslut. Jag finner det naturligt, att regeringen också fäster särskild vikt vid andra kammarens ståndpunkt.

Fru TORBRINK (s):

Herr talman! Jag skall inte bli så långrandig. Riksdagen är ju vårtrött, och då blir vi i allmänhet grälsjuka — det märks ju tydligt här. Vad vi här skall behandla är helt enkelt tredje lagutskottets memorial nr 24, där vi med anledning av kamrarnas olika beslut om arrendelagstiftningen för fiske har lagt fram ett sammanjämningsförslag. Här föreligger inga farligheter. Det framläggs som ett sammanjämningsförslag, att kronans vatten under en femårsperiod skall undantas från denna lagstiftning och att frågan därefter skall prövas på nytt.

Vi bör komma ihåg, att det finns många platser i detta land där kronan äger vatten och där skogsarbetare och

Sammanjämkning av skiljaktiga beslut ang. lag om fiskearrenden m. m.

andra arbetar. Dessa människor har stort intresse av att få använda en del av sin fritid till att idka fiske, och det kan ske utan förfång för fiskearrendatorerna. Som utskottet har sagt i sitt tidigare utlåtande behöver inte detta medföra någon fara för arrendatorerna.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Den konstitutionella sidan av saken, som herrar Dahlén och Ohlin tog upp, skall jag här inte gå in på. Jag förutsätter att första kammaren har följt de regler som gäller i dessa fall, och då har väl andra kammaren ingen anledning att göra någon anmärkning.

När herr Åhman talar om allemansrätten som en ingenmansrätt, visar det att herr Åhman icke har varit i kontakt med de gamla rättsregler som har gällt för bondebefolkningen. Det visar också att han inte förstår att det finns grupper i detta samhälle som saknar i mantal satt jord. Vi bör försöka se till att de vatten, som förvaltas av domänstyrelsen, universitet, kyrkan och andra och som vi gemensamt äger, också kommer hela folket till godo. Jag hoppas att socialministern skall kunna påverka de andra regeringsmedlemmarna så, att vi så snart som möjligt kan få en sociallagstiftning på detta område, som kompletterar semesterlagen, arbetstidslagen och andra lagar och tillgodoser inte minst önskemålen hos tätorternas befolkning. Det vore någonting som svenska folket ur demokratisk synpunkt skulle hälsa med stor tillfredsställelse.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag hade aldrig tänkt mig att det skulle behöva bli någon debatt om denna sak. Här föreligger ju ett förslag till sammanjämkning, där olika parter har försökt gå varandra till mötes för att få ett hyggligt resultat. Jag tror att vi alla inom utskottet var täm-

ligen överens om att resultatet var ganska hyggligt.

Jag vill därför hemställa till kamrarna att bifalla utskottets förslag. Jag hoppas den gör det, även om både högern, som naturligtvis bevakar strandägarnas intressen, och herr Lundberg utifrån sin syn på allemansrätten har kommit till samma uppfattning, nämligen att lagen skall under bordet. Trots detta hoppas jag att kammaren ändå skall biträda vad utskottet har föreslagit.

Herr ÅHMAN (fp):

Herr talman! Den omständigheten, att det finns så många reservanter, tyder ju på att vi inte är så eniga om det sammanjämningsförslag som föreligger, herr Levin!

Till herr Lundberg vill jag säga, att lagen och sedvänjan kring allemansrätten härrör från den tid, då det i stort sett endast fanns landsbefolkning i detta land och de små städernas och samhällenas invånare i regel hade släkt och bekanta ute i bygderna. Alla var då lika måna om den natur, som de hade tillfälle att vistas i för att fiska eller jaga. Förhållandena är nu helt andra. Vi finner nu hurusom stadsbefolkningen i stor utsträckning far fram som rena vandaler i vår landsbygd. Man bemödar sig inte det minsta om att lämna naturen vacker och orörd efter sig, och jag tror att deras ansvar för fiskebestånd och viltbestånd står i proportion därtill.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Stiernstedt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

Svar på interpellation ang. slopande av elskatten för en viss årsförbrukning — Svar på interpellationer ang. upprätthållande i nuvarande omfattning av Njutångers järnvägsstation, upprustning av de allmänna vägarna i samband med beslut om järnvägsnedläggande och förbättring av Härjedalens kommunikationer

tredje lagutskottets hemställan i utskottets memorial nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Stiernstedt begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 117 ja och 65 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5

Svar på interpellation ang. slopande av elskatten för en viss årsförbrukning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Jansson i Benestad tagit upp vissa spörsmål angående den nuvarande elskatten.

I anledning härav får jag anföra följande.

Sedan interpellationen väcktes har riksdagen fattat beslut om införandet av en allmän energiskatt. Beslutet innebär bl. a., att den nuvarande förordningen om skatt på elkraft i industriell rörelse skall upphöra att gälla. I fortsättningen kommer i stället i princip all elkraft

att vara underkastad allmän energiskatt. De problem som beröres i interpellationen har härigenom kommit i ett helt nytt läge. Till besvarande av interpellationen kan jag därför nu inskränka mig till att hänvisa till vad jag anförde vid framläggandet av förslaget till allmän energiskatt.

Härpå anförde

Herr JANSSON i Benestad (bf):

Herr talman! Jag vill tacka finansministern för det svar jag nu fått. Det är alldeles riktigt, att det i går fattade beslutet om en energiskatt helt och hållet förändrar frågeställningen i det problem jag tagit upp. Jag har därför ingen anledning att ingå i debatt och närmare motivera mina synpunkter i denna fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6

Svar på interpellationer ang. upprätthållande i nuvarande omfattning av Njutångers järnvägsstation, upprustning av de allmänna vägarna i samband med beslut om järnvägsnedläggande och förbättring av Härjedalens kommunikationer

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND, erhöll på begäran ordet för att i ett sammanhang besvara:

a) herr Erikssons i Bäckmora interpellation angående åtgärder för upprätthållande i nuvarande omfattning av Njutångers järnvägsstation;

b) herr Hamrins i Kalmar interpellation angående upprustning av de allmänna vägarna i samband med beslut om järnvägsnedläggande; och

c) herr Agerbergs interpellation angående förbättring av Härjedalens kommunikationer.

Svaret hade före sammanträdet i sten-

Svar på interpellationer ang. upprätthållande i nuvarande omfattning av Njutångers järnvägsstation, upprustning av de allmänna vägarna i samband med beslut om järnvägsnedläggande och förbättring av Härjedalens kommunikationer

cilerad form tillställts kammarens ledamöter, och herr statsrådet Skoglund gav nu en kort redogörelse för dess innehåll. Det inom kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! I denna kammare har till mig riktats tre interpellationer, som äger samband med järnvägstrafikens anpassning efter förändringarna i trafikstrukturen och denna anpassnings inverkan på landsbygdens kommunikationer.

Herr Eriksson i Bäckmora har frågat, om jag avser att vidta åtgärder dels för att Njutångers järnvägsstation skall kunna bibehållas på nuvarande sätt eller i varje fall som hållplats, dels för att förhindra att landsbygdens järnvägskommunikationer försämras.

Herr Hamrin i Kalmar har frågat, om jag är beredd att medverka till att i samband med beslut om järnvägsnedläggande jämväl beslut fattas om de allmänna vägarnas upprustande och tryggnad av kommunikationsförhållandena inom de berörda områdena.

Herr Agerberg har frågat, om jag är beredd att medverka till åtgärder för en förbättring av landskapet Härjedalens kommunikationer med hänsyn till såväl turistnäringens som till den bofasta befolkningens behov.

Även om interpellanterna haft skilda utgångspunkter för sina frågor, rör de dock en gemensam problemställning. Jag finner därför lämpligt att besvara dem i ett sammanhang.

Jag vill först såsom bakgrund till de av interpellanterna upptagna principiella och speciella problemen peka på vissa drag i utvecklingen av landtransportväsendet. Förutsättningarna för att driva järnvägstrafik är numera inte desamma, som rådde vid tillkomsten av stora delar av vårt järnvägsnät.

Under de senaste årtiondena har konkurrensläget radikalt förändrats. Här till har först och främst motorfordons trafikens utveckling bidragit, men också jordbruksdriftens rationalisering har varit av stor betydelse. Denna har lett till avfolkning av landsbygden och sålunda medfört en krympning av trafikunderlaget för den allmänna transporttjänsten på landsbygden. De förändrade förhållandena inom transportområdet har fått särskilt besvärliga konsekvenser för de stationer och bandelar, som har till huvudsaklig uppgift att tillgodose skilda landsbygdsområdens transportbehov. Dessa delar av järnvägsnätet har tidigare mest haft att ombesörja korta transporter, avseende person- och godsbefordran mellan bygden och dess huvudort. Dylika transportuppgifter har numera med fördel kunnat övertas av den kollektiva landsvägstrafiken eller befolkningens egna fordon.

När det gäller att tillgodose transportbehoven från och till orter med ett mera betydande och väl samlat persontrafikunderlag eller där det finns produktionsställen med större anspråk på massgodstransporter, äger järnvägarna alltjämt goda förutsättningar att hävda sig i konkurrensen med andra transportmedel. Det råder sålunda intet tvivel om att järnvägarna under mycket lång tid framåt kommer att utgöra ryggraden i landets transportsystem, men detta betyder inte att alla järnvägslinjer förmår fylla denna funktion. I glesbygden är det i dag som regel landsvägens kommunikationsmedel som är bäst lämpade att ombesörja kollektiva transporter. För SJ:s del har denna utvecklingsprocess lett till att transportuppgifterna alltmer förskjutits i riktning mot fjärrtrafik och mot koncentration till de trafikstarkare linjerna och stationsförbindelserna, och detta i sådan grad, att kapaciteten på vissa huvudlinjer visat sig otillräcklig.

Svar på interpellationer ang. upprätthållande i nuvarande omfattning av Njutångers järnvägsstation, upprustning av de allmänna vägarna i samband med beslut om järnvägsnedläggande och förbättring av Härjedalens kommunikationer

Trafikens koncentration till huvudlinjerna och den samtidiga uttunningen av trafiken på sekundära linjer gäller såväl gods- som persontrafik. Jag kan nämna, att de trafikstarkaste 25 procenten av statsbanenätet ombesörjer inte mindre än 75 % av trafiken på det samma samt att de trafiksvagaste 25 procenten av nätet ombesörjer endast 2 % av trafiken.

Transportproblemen i glesbygderna kompliceras ytterligare av att persontrafiken med buss likaså visar en tendens till försämrat ekonomiskt utfall.

Intäkterna av den ökade trafiken på järnvägens huvudlinjer har inte kompenserat inkomstbortfallet på de trafiksvagare bandelarna. Det ekonomiska utfallet av järnvägsrörelsen har ytterligare försämrats genom att vidtagna taxehöjningar inte helt kunnat täcka den fortlöpande stegringen av kostnaderna, som orsakats av det höjda pris- och löneläget.

Medan godstrafiken totalt sett visar en ökande tendens, minskar persontrafiken. En tendens till toppar i persontrafiken försvårar möjligheterna att göra denna ekonomiskt bärkraftig.

I det av 1948 års järnvägstaxekommitté vid årsskiftet avlämnade betänkandet har en uppskattning gjorts av de beräknade driftförlusterna på de trafiksvaga banorna i landet. Totalt har denna driftförlust i 1955 års penningvärde beräknats till närmare 200 miljoner kronor. Förlusterna på de trafiksvaga banorna har ända till innevarande år kunnat täckas av inkomsterna från det övriga SJ-nätet. Nu har emellertid taxan nått en sådan höjd, att största försiktighet med nya taxehöjningar måste iakttagas för att inte en ur samhällsekonomisk synpunkt omotiverad trafikavledning skall ske. Det synes därför knappast möjligt att denna väg helt kompensera SJ för driftförlusterna.

Den utveckling jag här skisserat har medfört, att SJ:s verksamhet nu går med underskott. För löpande budgetår har vi att räkna med ett underskott på cirka 50 miljoner kronor, bortsett från förräntningskravet, som uppgår till storleken 60 miljoner kronor. För nästa budgetår beräknas underskottet bli cirka 70 miljoner kronor vid oförändrat taxeläge och cirka 25 miljoner kronor om ett av järnvägsstyrelsen nyligen framlagt förslag till taxehöjningar genomföres.

Det är ur samhällsekonomisk synpunkt nödvändigt, att SJ successivt anpassar sig efter de ändrade transportbetingelserna. Endast genom en sådan anpassning kan transporttjänsterna förbättras på de områden, där järnvägen är överlägsen andra transportmedel, och statens järnvägar åter bli ett konkurrenskraftigt företag. Bland de åtgärder, som ingår i programmet för denna anpassningsprocess, intager investeringar för höjning av kapaciteten på huvudlinjerna en framträdande plats. Genom åtgärder av taxepolitisk karaktär och genom en effektivare trafikvärkning försöker man förbättra inkomstsidan. Men dessa åtgärder måste kompletteras med kostnadsbegränsande sådana. Av särskild betydelse är här nedläggning av trafiksvaga bandelar, men även indragning av stationer och av tågförbindelser med ringa resefrekvens ingår i anpassningsproceduren. Jag kan nämna, att det redan vid 1939 års riksdagsbeslut om förstatligande av det privata järnvägsnätet förutsågs, att vissa linjer sannolikt måste komma att läggas ned.

Det är mot bakgrund av den utveckling jag nu skisserat, som man måste se de av interpellanterna berörda frågorna. De frågor rörande Njutånger och Härjedalen, som här kommit upp till diskussion, berör tyvärr inga isolerade företeelser, utan liknande problem

Svar på interpellationer ang. upprätthållande i nuvarande omfattning av Njutångers järnvägsstation, upprustning av de allmänna vägarna i samband med beslut om järnvägsnedläggande och förbättring av Härjedalens kommunikationer

förekommer snart sagt i varje del av vårt land.

Jag övergår nu till att behandla de mer speciella delarna av de tre interpellationerna var för sig.

1. *Njutånger*. Vad gäller förhållandena vid Njutångers station medger interpellanten själv, att resande- och godstrafikfrekvensen vid Njutångers station minskat. I själva verket har minskningen i trafikarbetet vid stationen varit mycket markant. Under perioden 1948—1956 gick antalet försålda personbiljetter ned med 86 %. Vid en resandeundersökning, som företogs under veckan 22—28 oktober 1956, var medelantalet på- och avstigande resande vid Njutånger 12 per dag eller 1 å 2 per tåg. I stort sett företer även godstransporterna samma oförmånliga utvecklingstrend.

I interpellationen sätts minskningen av trafiken i samband med indragning av lokaltåg. Den verkliga orsaken till trafikminskningen är emellertid en annan, nämligen konkurrensen från landsvägstransportmedlen, vilka under samma tid undergått en snabb expansion. Sålunda har antalet turer i medeltal per dag i vardera riktningen med SJ:s busslinje å sträckan Njutånger—Hudiksvall över Iggesund ökat från 10 år 1948 till nära 20 år 1956. Dessutom trafikeras sträckan Njutånger—Iggesund av ett privat bussföretag.

Någon väsentlig försämring av Njutångers kommunikationer genom indragning av stationen kan knappast anses uppkomma, då fullgod ersättningstrafik finns på landsväg för både person- och styckegebefordran. De täta bussturena ger mycket goda resemöjligheter för lokalresande och goda anslutningar i Hudiksvall till de norr- och södergående snälltågen. Vägbussarna kommer dessutom att ombesörja styckegodstransporterna till och från Njutånger. Avsikten är att intaga Njutånger i fortaxan,

varigenom direkt godsexpediering till och från samhället kommer att äga rum även i fortsättningen. Att bibehålla Njutångers station som hållplats för tågen synes inte vara lämpligt med hänsyn till de förlängda gångtiderna för de tåg, som skulle stanna.

2. *Härjedalen*. Vad gäller kommunikationerna i Härjedalen ligger det så till, att järnvägsstyrelsen beslutat vissa ändringar i tågplanerna. Ändringarna, som träder i kraft den 2 juni, är här liksom i övriga glesbygder betingade av den pågående anpassnings- och rationaliseringsprocessen och syftar till att bringa ned kostnaderna i rimlig proportion till trafikunderlaget. Sålunda nödvändiggjorde det otillräckliga utnyttjandet av specialrälsbussen »Härjedalingen», att denna måste indragas 1956. De nu aktuella ändringarna är av relativt blygsam omfattning och behöver därför inte leda till någon större försämring i möjligheten att resa till och från Härjedalen.

Samma svårigheter, som gör sig gällande för järnvägarna, föreligger också för busstrafiken i Härjedalen. Vissa inskränkningar har också visat sig nödvändiga. Dessa beskärningar berör nästan uteslutande den ekonomiskt mycket otillfredsställande vägbusslinjen Ljusdal—Sveg.

3. *Vägupprustning*. I juni 1956 offentliggjorde järnvägsstyrelsen sina planer rörande vilka bandelar, som under de närmaste 5 å 10 åren kommer att bli föremål för prövning, om de skall läggas ner. I denna plan har inte upptagits någon järnväg, vid vars nedläggning det kan väntas möta några mera betydande svårigheter att flytta över trafiken till landsväg. Erfarenheterna från det 20-tal nedläggningar, som skett 1951—1956, har också gett vid handen, att ersättningstrafiken inte är av den storleksordning, att den alltid kräver investeringar i omedelbara vägförbätt-

Svar på interpellationer ang. upprätthållande i nuvarande omfattning av Njutångers järnvägsstation, upprustning av de allmänna vägarna i samband med beslut om järnvägsnedläggande och förbättring av Härjedalens kommunikationer

ringar. Sålunda har under den nämnda 5-årsperioden vägnätet behövt förbättras endast i några fall. I enstaka fall, där vägnätet varit glest, har väg snabbt kunnat anordnas genom att järnvägsbanken iordningställts till landsväg.

De krav på vägförbättringar, som kan realiseras i samband med järnvägsnedläggning, måste begränsas till sådana, där behovet av upprustning är direkt föranlett av att vägen i fråga skall kunna ta emot ersättningstrafiken. Där emot bör en mera allmän upprustning av vägnätet prövas i vanlig ordning, alltså vid uppgörandet av flerårsplanerna. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har sin uppmärksamhet riktad på hithörande frågor och har nyligen i en skrivelse till samtliga länsstyrelser angående upprättande av flerårsplaner. för byggande av vägar under åren 1958—1962 bl. a. framhållit, att vid förslagens upprättande hänsyn även bör tas till sådana arbeten, som kan föranledas av järnvägsnedläggelser.

Då även statens järnvägar har ett stort intresse av att vägfrågorna är väl förberedda, när en järnvägsnedläggning är nära förestående, tillsattes hösten 1956 ett samrådsorgan mellan järnvägsstyrelsen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i syfte att koordinera planeringsarbetet.

Slutligen vill jag sammanfattningsvis ange några synpunkter på de mera principiella problem, som här dragits upp. Jag finner det fullt förståeligt, om man i bygder, där det blir aktuellt med en järnvägsnedläggning eller indragning av tågförbindelser eller stationer, hysar bekymmer för hur trafiken i framtiden skall ordnas. Det är riktigt, som interpellanterna understryker, att hänsyn måste tas till bygdernas behov av kommunikationer. Samhället har skyldigheter mot dem som bor kvar i glesbygderna. Detta samhällets ansvar får inte falla bort ur bilden vid utform-

ningen av den framtida trafikpolitiken. Därvid kommer man in på frågan, om glesbygdernas trafik kostnader för framtiden skall täckas på annat sätt än som f. n. tillämpas.

Den allmänna trafikpolitikens utformning ligger f. n. under utredning. I sinom tid kommer statsmakterna att få tillfälle att ta ställning till förslag angående de riktlinjer, som för framtiden kan böra följas på detta område. Att under mellantiden fransäga sig möjligheterna till en anpassning efter rådande förhållanden på transportmarknaden vore att belasta samhällsekonomin med stora belopp. Det kan inte heller i ett så framstegsvänligt land som vårt vara tillrådligt att hålla fast vid en föråldrad transportteknik i sådana fall, där mera rationella metoder finns att tillgå. Hur långt anpassningen skall drivas är en besvärlig avvägningsfråga. Jag är fullt på det klara med att man inte enbart kan se problemen från driftekonomiska och samhällsekonomiska synpunkter. Sociala, kulturella och näringspolitiska skäl måste beaktas. Vid nedläggningar och indragningar måste sådana anordningar finnas eller vidtagas, som svarar mot det förefintliga trafikunderlaget, så att rimliga transportförhållanden för bygden bibehålles.

Jag kan försäkra, att jag har uppmärksamheten riktad på dessa problem och delar interpellanternas bekymmer över de konsekvenser en alltför brådskande omläggning av trafikpolitiken skulle få. Jag är därför beredd att på allt sätt medverka till en så smidig övergång som möjligt till vad en ny tid kräver av insatser på transportområdet.

Härefter anförde:

Herr ERIKSSON i Bäckmora (bf):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för kommunika-

Svar på interpellationer ang. upprätthållande i nuvarande omfattning av Njutångers järnvägsstation, upprustning av de allmänna vägarna i samband med beslut om järnvägsnedläggande och förbättring av Härjedalens kommunikationer

tionsdepartementet för svaret på min interpellation av den 19 februari i år.

Svaret kommer i den del det avser Njutångers järnvägsstation icke helt överraskande, eftersom jag för en vecka sedan hade tillfälle att i tidtabellen konstatera, att Njutångers järnvägsstation var indragen. Jag nödgas dock beklaga, att statsrådet har intagit samma ståndpunkt i frågan som SJ och sålunda inte funnit det möjligt att bevara järnvägsstationen för människorna i denna bygd.

Jag skall självfallet inte bestrida, att det har skett en stark nedgång i resandefrekvensen. Men herr statsrådet känner ju lika väl som jag till den bygd det här gäller — det är inte en bygd som drabbats av avfolkning utan som tvärtom befinner sig i en mycket stark utveckling och vars befolkning säkert kommer att öka. Det är därför mycket svårt att i bygden vinna förståelse för den åtgärd som här vidtagits.

Jag vill även ifrågasätta principen att från en bandel ta bort en station som man icke anser vara ekonomiskt bärig. Blir den principen vägledande för framtiden, kan man befara att många stationer på landsbygden kommer i farozonen. Enligt min uppfattning är det rimligt att bedöma avkastningen från en hel bansträcka och låta inkomsterna från de större stationerna väga upp det underskott som uppstår på de mindre.

Eftersom staten här skaffat sig ett monopol, så bör härmed rimligtvis följa skyldigheter att se till, att människorna i de olika bygderna får möjlighet att resa med järnväg. Även landsbygdens skattebetalare har rätt att ställa sådana krav. Staten får inte enbart anlägga ekonomiska synpunkter och bara se till antalet försålda biljetter, utan staten har också skyldighet att ta hänsyn till människornas behov av resemöjligheter.

Det är ostridigt, att nedläggandet av Njutångers järnvägsstation innebär en förlust för bygden, dess invånare och

näringsliv. Låt vara att bussar nu klarar persontrafiken, men för industrien och handeln på orten kommer det att bli fördyringar och många besvärigheter. Även styckegodstrafiken kommer i ett väsentligt försämrat och besvärligt läge, vilket inte minst blir kännbart för de människor som är bosatta i den mera perifera delen av bygden. Om styckegodstrafiken handhas av bussarna, måste man passa bussarnas ankomsttider, och det är inte alltid så lätt att göra.

Statsrådet har i sitt svar uttalat, att »vid nedläggningar och indragningar måste sådana anordningar finnas eller vidtagas, som svarar mot det förefintliga trafikunderlaget, så att rimliga transportförhållanden för bygden bibehålles». Jag tackar statsrådet för denna positiva mening, och jag skall be att på en gång få ta statsrådets uttalade välvilja i anspråk och fråga, om statsrådet mot bakgrunden av denna uppfattning är villig att vidta åtgärder för att Njutånger i stället för sin nu nedlagda järnvägsstation skall få en busstation med godsinlämning.

Jag har också frågat statsrådet vilka åtgärder han anser sig kunna vidta för att förhindra en försämring av landsbygdens kommunikationer. I anslutning härtill vill jag endast i korthet konstatera, att den pågående avfolkningen på landsbygden skapar många problem. Dessa problem blir inte mindre av att staten lägger sin kalla hand över landsbygden och formligen fryser ut återstoden av människorna genom indragningar av skolor och bussturer och genom försämring av kommunikationerna. Hur menar statsmakterna, att det över huvud taget skall vara möjligt att få människorna att stanna kvar på landsbygden, om man berövar dem dessa trivselskapande faktorer, som de är så beroende av? Jag tar emellertid fasta på statsrådets uttalade klart posi-

Svar på interpellationer ang. upprätthållande i nuvarande omfattning av Njutångers järnvägsstation, upprustning av de allmänna vägarna i samband med beslut om järnvägsnedläggande och förbättring av Härjedalens kommunikationer

tiva mening: »Samhället har skyldigheter mot dem som bor kvar i glesbygderna. Detta samhällets ansvar får inte falla bort ur bilden vid utformningen av den framtida trafikpolitiken. Därvid kommer man in på frågan, om glesbygdernas trafik kostnader för framtiden skall täckas på annat sätt än f. n. tillämpas.»

Jag hoppas att denna statsrådets syn, som helt sammanfaller med min egen, för framtiden skall bli riktmärke för statsmakternas överväganden och åtgärder i dessa frågor. Jag ber att också för den delen av svaret få uttala mitt tack till statsrådet.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Också jag ber att få uttala ett tack till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min interpellation.

Fastän jag kommer från ett län, där man har stark känning av problemet med de trafiksvaga järnvägarna, har jag ändå kanske lagt litet mera allmänna synpunkter på dessa frågor. Helt allmänt kan jag instämma i mycket av det, som statsrådet anförde om förutsättningarna för järnvägstrafiken på de trafiksvaga bandelarna. Det är givet, att utvecklingen har gått därhän, att landsvägarna mer och mer har fått överta en stor del av trafiken. På litet längre sikt kommer vi kanske där in på hur vi skall kunna ordna kommunikationerna för den del av befolkningen, som av ekonomiska eller andra omständigheter inte har möjligheter att hålla sig med egen bil. Men att diskutera den saken nu vore kanske att se litet för långt in i framtiden.

SJ håller nu på att utreda de trafiksvaga bandelarnas framtida öden, och under det utredningsarbetet har man säkerligen inom SJ blivit underkunnig om stämningen i de trakter, där järnvä-

garna eventuellt kommer att läggas ned. Jag tror att opinionen i dessa landsdelar skulle bli mildare stämd, om statsmakterna samtidigt med nedläggandet av de trafiksvaga bandelarna rustade upp landsvägarna. Då skulle mycket kunna vinnas. Jag anser nämligen, att frågor av detta slag löses bättre i samförstånd med en allmän opinion ute i bygderna än med det maktspråk, som statsmakterna utan tvivel kan begagna sig av i sådana fall och som de kanske av ekonomiska skäl också tvingas att tillgripa.

Nedläggandet av de trafiksvaga järnvägarna kommer att i stor utsträckning beröra sådana trakter, som redan förut brottas med stora kommunikationssvårigheter, dvs. glesbebyggda områden med dåliga trafikförhållanden även på landsvägarna. En järnväg, som lägges ned därför att den inte längre fyller det ursprungliga behovet, fyller dock alltså jämt ett stort behov för den berörda bygden, och då reagerar givetvis folket där mycket kraftigt mot åtgärden.

Även om jag delar statsrådets synpunkter när det gäller utvecklingen på kommunikationsområdet, kan jag därför inte instämma i statsrådets slutsatser rörande landsvägarnas upprustning och de medel som därvidlag kan anlitas. Jag skall inte här ta upp någon allmän debatt om anslagen till våra vägar — eller bristen på anslag — eftersom vi har diskuterat den frågan tidigare här i kammaren. Jag vill endast beröra vägfrågan i den mån den hänger samman med järnvägsnedläggandet. Statsrådet säger bl. a. följande: »Sålunda har under den nämnda femårsperioden vägnätet behövt förbättras endast i några fall.» Jag vill där invända, att det nog råder en annan mening om den saken i de bygder som drabbats av järnvägens nedläggande. På många håll har man nog den uppfattningen, att behov av en upprustning av vägarna har

Svar på interpellationer ang. upprätthållande i nuvarande omfattning av Njutångers järnvägsstation, upprustning av de allmänna vägarna i samband med beslut om järnvägsnedläggande och förbättring av Härjedalens kommunikationer

förelegat men att den inte har kommit till stånd.

Däremot kan jag hålla med om att järnvägsbanken många gånger efter iordningställande kan användas som landsväg. Det tycker jag är en förnuftig tanke. Statsrådet säger emellertid, att några särskilda anslag inte kan påräknas för det ändamålet, utan att vi får begagna oss av de vägsanlag, som nu utgår för upprustning och iordningställande av de allmänna vägarna. Men, herr statsråd, om jag kommer ned till Kalmar län med det beskedet, så vet jag precis vilket svar jag får. Man kommer att säga, att de medel som finns knappast räcker ens för att hålla standarden på de stora riksvägarna i länet. Någon utbyggnad eller något iordningställande av nya vägar är inte tänkbart med nuvarande anslag. Och bygdevägarna — som det här i många fall blir fråga om — är redan nu svårt efter-satta. Där hjälper det inte att göra en hemställan till länsstyrelsen om att man under den kommande femårsperioden också skall beakta behovet av upprustning av de mindre vägarna och speciellt vägarna i de trakter, som beröres av järnvägsnedläggandet.

Jag vill tillägga, att de enskilda skogsägarna är mycket klart medvetna om att investeringarna i vägar är väl, använda pengar, och myndigheterna får nog också lov att tänka om på den punkten. Frågan huruvida vi skall rusta upp på våra vägar eller inte har troligen inte så mycket med befolkningsutvecklingen att göra, ty även vid en uttunning av befolkningen behöver vi vägar, bl. a. för att på ett snabbt och billigt sätt få fram våra skogsprodukter till industriorterna.

I likhet med föregående talare vill jag sluta med att uttala den förhoppningen, att den utredning som nu arbetar med trafikfrågorna i framför allt landsbygds glesområden måtte komma fram

till ett förnuftigt och gott resultat. Kommunikationsfrågorna är i mycket hög grad landsbygdens problem, och statsmakterna bör vara på det klara med att vägarna hör till de saker, som absolut inte får glömmas bort. Man får inte bara anlägga rent ekonomiska synpunkter och säga, att de eller de åtgärderna måste vidtagas för att undvika förluster på 50—70 miljoner kronor om året, ty sådana rationaliseringsåtgärder går ut över landsbygden. Tag en del av dessa pengar, herr statsråd, och använd dem för att rusta upp vägarna i glesbygderna! I så fall är jag övertygad om att man i berörda orter kommer att acceptera de åtgärder, som utvecklingen på trafikens område gör ofrånkomliga.

Herr AGERBERG (h):

Herr talman! Liksom de två föregående talarna ber också jag att få tacka kommunikationsministern för interpellationssvaret.

Även om jag kan notera, att statsrådet understryker att hänsyn måste tas till glesbygdernas behov av kommunikationer och att samhället har skyldigheter mot dem som bor kvar där, måste jag tyvärr konstatera, att det inte fanns så mycket konkret i svaret att ta fasta på för de människor, som bor i glesbygderna och i mitt speciella fall i Härjedalen.

Eftersom de föregående talarna ganska utförligt har gått in på frågan rent principiellt, skall jag inskränka mig till att beröra några detaljproblem, som jag också hade tagit upp i min interpellation. Jag nämnde där, liksom statsrådet också har gjort, rälsbusståget »Härjedalingen», som under ett par års tid gick till Härjedalens fjälltrakter. Det var på personligt initiativ av generaldirektör Upmark som det rälsbusståget tillkom, och detta initiativ hälsades med mycket stor glädje och tillfredsställelse av

Svar på interpellationer ang. upprätthållande i nuvarande omfattning av Njutångers järnvägsstation, upprustning av de allmänna vägarna i samband med beslut om järnvägsnedläggande och förbättring av Härjedalens kommunikationer

folket som bor där uppe, kanske inte minst av dem som sysslar med turistnäringen.

Tyvärr blev rälsbussen dåligt frekventerad, och resultatet blev att den indrogs efter ett par år. Vad berodde nu detta på? Det är kanske delade meningar om den saken, men många påstår, att det berodde på att SJ skötte reklamen för rälsbussen så dåligt, att folk inte ens hade reda på att den fanns. Omedelbart efter det att den införts ordnades en pressresa. Efter den skrevs det en hel del i tidningarna, och rälsbussen blev mycket starkt frekventerad. Sedan blev det alldeles tyst om den, vilket gjorde att den glömdes bort och att några nya resenärer inte kom. Även resebyråerna hade mycket dåligt reda på den här resmöjligheten. Det påstås till och med att SJ:s egen resebyrå lämnade mycket sparsamma anvisningar om den.

Man tror också att SJ gav upp för tidigt. Om man hade försökt litet längre och givit linjen mera reklam, så kan det hända att den hade kunnat överleva. Det var mycket tråkigt för befolkningen att den fick lov att dras in. Nu förstår jag att det inte finns stort hopp om att den kan återkomma.

Låt mig för övrigt göra en parentes, som kanske inte har så mycket med den här frågan att göra. Man frågar sig ibland: Varför gör SJ så mycket reklam för vinterresor till de norska fjällen, medan reklamen för de svenska fjällen nästan glöms bort?

En annan sak, som jag nämnde i min interpellation och som kanske i första hand var anledningen till den, var de nu aktuella indragningarna av vissa tåglägenheter. Kommunikationsministern säger i svaret, att dessa indragningar är av relativt blygsam omfattning och därför inte behöver leda till någon större försämring av möjligheterna att resa till och från Härjedalen.

Det är nog riktigt i och för sig, men det tråkiga är, att indragningarna kommer litet då och då. Jag kan exempelvis nämna, att de populära vinter-sportresorna nu också tycks komma att dras in i stor utsträckning. Det kommer alltså ganska ofta meddelanden om nya indragningar av trafikmöjligheter. Befolkningen blir faktiskt ganska pessimistisk, när den gång på gång ser, att det blir nya indragningar och att det sällan kommer något nytt i stället.

Detsamma gäller turisterna. De vet att kommunikationerna redan förut är dåliga, och de får nu klart för sig att de blir ännu sämre. Det vore bättre, om man gjorde en ordentlig översyn för en längre tid framåt och sedan inte ändrade alltför ofta.

Jag förstår mycket väl, att SJ får lov att anlägga ekonomiska synpunkter på järnvägstrafiken. Man kanske t. o. m. kan säga, att ett affärsdrivande verk inte har skyldighet att ta hänsyn till sociala, kulturella och näringspolitiska skäl. Men det är här som vi behöver kommunikationsministerns och över huvud taget statsmakternas hjälp.

Statsrådet säger också, att han är fullt på det klara med att man inte enbart kan se problemet från dess ekonomiska sida, utan att man också måste lägga andra aspekter på frågan. Vi är tack-samma för de synpunkterna.

Det var en detalj till, som jag tog upp i min interpellation, och det var den genomgående zontariffberäkningen. Speciellt i de stora glesbygderna, där man inte har järnväg utan får lov att anlita busstrafik, är den nuvarande zontariffberäkningen mycket ogynnsam. Det skulle vara mycket värdefullt om man fick räkna genomgående zontaxor när man övergår från järnväg till buss och vice versa. Jag tror t. o. m. att en sådan sak skulle kunna förbättra möjligheterna för SJ, alltså att man skulle frekventera både järnväg och buss

Svar på interpellationer ang. upprätthållande i nuvarande omfattning av Njutångers järnvägsstation, upprustning av de allmänna vägarna i samband med beslut om järnvägsnedläggande och förbättring av Härjedalens kommunikationer

mera, om man ginge in för en sådan taxepolitik.

En mer offensiv inställning från SJ skulle vara värdefull. Nu är man på defensiven hela tiden. De mest arga kritikerna påstår för övrigt, att SJ ofta medvetet går in för att göra trafiken så dålig som möjligt på de trafiksvagaste bandelarna för att fortare få anledning att helt dra in dem. Jag vet inte om det ligger någonting i detta. Jag tror i alla fall att man på senaste tiden kunnat konstatera, att folk tröttnar på att åka bil på långresor. Om man exempelvis far från Stockholm upp till fjällen, sätter man värde på att kunna ta en nattlägenhet, och jag tror att en ändring av zontariffberäkningarna skulle medföra, att folk i större utsträckning ginge in för att utnyttja SJ:s trafiknät. Jag vet, att frågan är under behandling, och man kanske vågar förutsätta att kommunikationsministern, som ju själv har förståelse för de långa avståndens problem, hjälper till att få en positiv lösning.

Eftersom kommunikationsministern slutade med att försäkra, att han är beredd att på allt sätt medverka till en så smidig övergång som möjligt till vad en ny tid kräver av insatser på transportområdet, vill jag också sluta med att ta fasta på detta positiva löfte och än en gång tacka för svaret.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Ett par ord i anledning av vad interpellanterna haft att säga!

Herr Eriksson i Bäckmora var själv på det klara med att anledningen till att stationen i Njutånger drogs in var det minskade trafikunderlaget. Om antalet sålda biljetter var litet och mängden transporterat gods ringa år 1956, så har minskningen blivit ännu mera markant under första kvartalet 1957.

Första kvartalet 1956 såldes 133 biljetter — första kvartalet i år har antalet gått ned till 79. Biljettintäkterna uppgick första kvartalet i fjol till 1 740 kronor men för första kvartalet i år till endast 1 080 kronor. På samma sätt är det i fråga om antalet vagnslaster gods — det har gått ned från 12 till 8.

Frågar man nu varpå detta beror, är svaret, att det finns goda bussförbindelser både söderut och norrut: 20 bus-sar norrut och 10 söderut dagligen. Där dominerar ju SJ. Det är klart att resultatet vid järnvägsstationen under sådana förhållanden måste bli sådant det blivit. Då är det ju också riktigt att göra den indragning som det här är fråga om.

Vad godset beträffar har distriktsförvaltningen förklarat sig vara beredd att diskutera tillsättandet av ett godsombud mera centralt inom samhället.

I en skrivelse har man hemställt att, som man uttrycker saken, få en nådatid på två år för att se vad som skulle inträffa. Det som skett under det senaste året vittnar ju om att frekvensen på järnvägen minskat.

Herr Hamrin i Kalmar var inne på frågan om vägupprustningen i anledning av att järnvägar läggs ned. Jag vill påminna herr Hamrin om vad som i interpellationssvaret sagts rörande denna sak, nämligen att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ganska nyligen i en skrivelse till samtliga länsstyrelser framhållit, att vid upprättandet av flerårsplaner för byggande av vägar under åren 1958—1962 skall hänsyn tas till sådana arbeten som kan föranledas av järnvägsnedläggelse. Det är klart att det då måste bli fråga om väganslag av annan storleksordning än den man haft att röra sig med hittills. Anslagen får ju i varje situation vägas mot det behov av anslag som finns, och redan nu har anslag beviljats utöver de ordinarie för att täcka kostnaderna i sam-

Svar på interpellationer ang. upprätthållande i nuvarande omfattning av Njutångers järnvägsstation, upprustning av de allmänna vägarna i samband med beslut om järnvägsnedläggande och förbättring av Härjedalens kommunikationer

band med järnvägsnedläggelser. Det sker alltså en påspädning av det allmänna väganslaget i sådana fall.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Den fråga, som herr Hamrin i Kalmar och även de andra interpellanterna tagit upp, berör vitala problem för många trakter och för många människor i vårt land. Jag fäster stor vikt vid vad statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet sagt i sitt interpellationssvar, att ingen järnväg skall läggas ned, om det väntas bli betydande svårigheter att flytta över trafiken till landsväg. Nu är ju begreppet »betydande svårigheter» mycket svävande, men jag inlägger i statsrådets ord, att respektive orters näringsliv inte skall råka illa ut eller ens komma i farozonen.

Jag vill framhålla, att vi i södra delen av Älvsborgs län ser det som en stor fara för näringslivet i våra trakter, om järnvägen Falkenberg—Limmared skulle läggas ned utan att vägnätet i mycket hög grad förbättras. Jag antar att det inte är tänkbart att kämpa för vissa järnvägars bibehållande — man får naturligtvis även här räkna med att en rationalisering måste ske. Vi kan dock inte i denna del av Älvsborgs län bortse från att den industri, som vuxit upp med ifrågavarande järnväg som pulsåder, skulle komma i ett svårt läge, för att inte säga i verklig fara, om inte väglederna förbättras, innan järnvägen lägges ned eller i varje fall samtidigt därmed.

Jag hoppas att det samrådsorgan som tillsattes i höstas skall finna möjlighet att lösa de frågor, som sammanhänger med järnvägsnedläggelsen och en upprustning av vägnätet, inte minst i södra delen av vårt län. Angående vägarna i övrigt i detta län skall jag inte säga något vid detta tillfälle — den frågan

behandlade vi närmare i samband med en interpellation som jag framställde förra året.

Jag vet väl att ett statsråd inte förstår allt, men säger statsrådet Skoglund att hänsyn måste tagas till bygdernas behov av kommunikationer, så kommer dessa statsrådets ord att av oss följas med mycket stort intresse.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Det var när vår nye kommunikationsminister talade om den samordning som finns mellan ledningarna för SJ och vägväsendet och i det sammanhanget även framhöll, att länsstyrelserna fått direktiv att se till, att vägförsörjningen är ordnad när järnvägsförbindelser dras in, som jag förordades att begära ordet.

Det är inte så länge sedan jag hade en diskussion, t. o. m. ett par diskussioner, med statsrådet Skoglunds företrädare i ämbetet beträffande nedläggandet av en viss järnväg i det län, som jag här i kamaren har äran att företräda. Då lovades att när denna järnväg blivit nedlagd och spåren upprivna skulle det byggas väg på banken — alltså just den lösning som statsrådet nyss skisserade i svaret till herr Hamrin i Kalmar.

Resultatet har emellertid inte blivit detta, och mitt intryck är att vad herrarna i kanslihuset ser är — åtminstone i många fall — något annat än verkligheten sådan den ter sig för de människor, som bor i respektive bygder. Det är inte bara så, herr statsråd, att vägar icke kommer till stånd, utan dessutom är det så att på de dåliga vägar, som går genom angränsande trakter och som befolkningen måste använda för att komma fram till tät-

Svar på interpellation ang. utvidgning av länsstyrelsernas befogenhet att meddela trafiktillstånd

orterna, drar statens järnvägar — som ofta äger bussföretagen — in sina bussförbindelser. Den utveckling på detta område som nu pågår inom de verkligt avlägsna glesbygderna leder till att förbindelserna för varje år blir allt sämre för den kvarboende befolkningen.

Detta är ett mycket allvarligt förhållande. Det gäller att inte totalt utarma den landsbygd som det är fråga om. Jag skall inte rikta någon kritik mot statsrådet Skoglund för hans uttalande här i dag, men jag skulle vilja hemställa till statsrådet att nu i sommar göra en resa ut över landet och ta reda på hur det ser ut, så att man i kanslihuset får se inte bara de vackra planerna utan också den ofta ganska bistra och nedslående verkligheten.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Med anledning av vad herr Ståhl senast sade vill jag bara meddela kammaren att samrådsorganet tillsattes så sent som hösten 1956, och då tycker jag nog att det är att begära väl mycket om man menar, att man överallt skall kunna se resultat av dess verksamhet våren 1957. Det skall nog herr Ståhls kapacitet till för att man skall kunna lyckas med den uppgiften.

Herr **STÅHL** (fp):

Herr talman! Det behövs verkligen ingen kapacitet för att konstatera hur det ligger till med förbindelserna i vissa trakter, sedan regeringen och myndigheterna lovat ordna vägförbindelser men inte hållit dessa löften. Hur ni gör när ni med de centrala myndigheterna kommit överens om edra samordningsplaner kan naturligtvis inte jag uttala mig om, som inte alls rör mig på den nivå, där dessa samordningsplaner lägges upp. Men vi vanliga människor — för att tala med herr Hjalmarson — måste konstatera, att statsmakterna och vederbörande myndigheter icke håller

sina löften, när de i riksdagen och inför allmänheten lovar att här skall det bli väg när järnvägen kommer bort men denna väg årtal efteråt lyser med sin frånvaro. Till detta kommer också att de dåliga bussförbindelser som finns kvar i stor utsträckning dras in.

Jag vill inte någon strid — jag sade det nyss — med herr Skoglund, det finns ingen anledning därtill. Jag skall be att få återkomma till frågan om ett år, då vi fått se vad det blivit för resultat av herr Skoglunds verksamhet i departementet. Faktum är emellertid att herr Skoglund får mycket att göra på detta område, och herr Skoglund skall inte godta den bild han ser i kanslihuset av en vacker planering. Nödvändigt är att komma ut och se hurdan verkligheten är.

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (bf):

Herr talman! Till den statistik rörande resande- och biljettfrekvensen vid Njutångers järnvägsstation, som statsrådet presenterade, skulle jag vilja foga den anmärkningen, att denna statistik är påverkad av det förhållandet, att stationen inte har hållits öppen i den utsträckning som skulle ha varit erforderlig, varför många resande måst lösa biljett på tågen. Jag skulle tro att den biljettförsäljning som ägt rum på tågen inte är redovisad i denna statistik.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på interpellation ang. utvidgning av länsstyrelsernas befogenhet att meddela trafiktillstånd

Herr andre vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! I en med andra kam-

Svar på interpellation ang. utvidgning av länsstyrelsernas befogenhet att meddela trafiktillstånd

marens tillstånd framställd interpellation har herr Jansson i Benestad till mig riktat följande fråga:

Vill statsrådet vidtaga sådana åtgärder, att länsstyrelserna medges rätt meddela trafiktillstånd för lastbil upp till en maximilast av 6 ton?

I anledning härav får jag anföra följande.

Enligt gällande bestämmelser i 1940 års förordning angående yrkesmässig automobiltrafik meddelas tillstånd att i beställningstrafik använda lastbil av länsstyrelse, då fråga är om lastbil med en maximilast av högst 4 500 kg eller om lastbil jämte släpvagn med sammanlagd maximilast av högst 5 500 kg, men av statens biltrafiknämnd, då fråga är om lastbil, respektive lastbil jämte släpvagn med högre maximilast än de nyss nämnda.

Skälen till denna uppdelning av tillståndsgivningen har huvudsakligen varit, att det ansetts ändamålsenligt att behovet av bilar utav sådan storlek, att de används eller kan användas i fjärrtrafik, blir prövat av central myndighet med den överblick över transportbehoven och transporthushållningen i stort, som erfordras för en tillfredsställande anordning av fjärrtrafiken med lastbil. En höjning av viktgränsen torde föra med sig att även vissa fjärrtrafikbilar kommer att falla under länsstyrelsernas tillståndsprövning, vilket skulle motverka den enhetlighet i handläggningen av ärenden rörande fjärrtrafik, som man velat uppnå genom tillskapandet av en central trafiktillståndsmyndighet. De av länsstyrelserna meddelade trafiktillstånden medför regelmässigt samma rätt att utföra transporter på långa avstånd som de av biltrafiknämnden meddelade. Endast den omständigheten, att de bilar, som ligger under länsstyrelsernas tillståndsprövning, har en relativt ringa lastförmåga, utgör därför det verkliga hindret mot att dessa bilar kan på ekonomiskt till-

fredsställande sätt begagnas i fjärrtrafik i större omfattning.

Vill man överflytta tillståndsgivningen för större lastbilar till länsstyrelserna och samtidigt bibehålla en central prövning av ärenden rörande fjärrtrafik, skulle konsekvensen härav bli den, att rätten att utföra fjärrtrafik med de bilar, som faller under länsstyrelsernas tillståndsprövning, måste begränsas. En sådan anordning är jag för närvarande icke villig att överväga.

Frågan om gränsdragningen mellan biltrafiknämndens och länsstyrelsernas tillståndsgivning har varit föremål för behandling av 1944 års trafikutredning, 1947 års biltrafiknämndsutredning och decentraliseringsutredningen. Dessa utredningars förslag har behandlats i proposition (nr 26) till 1950 års riksdag, som beslutat om den nuvarande kompetensfördelningen.

Inom 1953 års trafikutredning pågår för närvarande en översyn av 1940 års förordning. I avbidan på denna utrednings förslag i ämnet anser jag, under hänvisning till vad jag tidigare anfört, att någon ändring i den nuvarande kompetensfördelningen inte bör övervägas.

Vidare anförde:

Herr JANSSON i Benestad (bf):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min interpellation. Vad innehållet angår delar jag statsrådets uppfattning att ett centralt organ är nödvändigt för överblick av transportbehoven och transporthushållningen. Men den bestämmelse jag i interpellationen begär ändring av härrör från 1940-talets krishushållning, då behovet av kontroll över våra resurser i fråga om transportmedel var ett helt annat än nu. Den maximigräns för tillstånd av länsstyrelse, som var angiven till 4,5 ton, var säkert riktig

Svar på interpellation ang. allmän reglering inom administrationen till förhindrande av olämpliga påtryckningar och underhandsdirektiv, m. m.

efter dåvarande förhållanden.

Sedan dess har skett en väldig utveckling på trafikens och vägväsendets område. En högre gräns kan därför utan tvekan tillämpas. Risk för att fjärrtrafiken kommer att falla under länsstyrelsens prövning genom ändring av maximigränsen till 6 ton tror jag inte föreligger. Jag tror inte att några lastbilar kör fjärrtrafik med så liten last som 6 eller 5,5 ton.

I stället måste jag säga, att nu rådande förhållanden med onödig centralisering av en uppgift, som snabbare och bättre skulle kunna handläggas av länsstyrelserna, är otillfredsställande. Det är mycket vanligt att en lastbilägare tillfälligt begär tillstånd för en högre maximilast än 4,5 ton. Det kanske bara gäller några månader, men ärendet skall i alla fall gå upp till biltrafiknämnden i Stockholm. Sedan kan det dröja länge, innan han får svar, kanske så länge, att han inte kan utnyttja tillståndet, när han får det. Den nu gällande ordningen bygger på kristidens förhållanden, och det borde enligt min mening vara ganska enkelt att rätta till det genom att utvidga området för länsstyrelsernas tillståndsprövning. Jag har begärt att gränsen skulle sättas till 6 ton, men jag måste erkänna att gränsen 5,5 ton kanske vore något bättre avvägd.

Sedan vill jag bara hoppas att statsrådet tar denna fråga under verkligt övervägande då 1953 års trafikutredning är färdig med sitt arbete. Jag tror dock att man skulle kunna ändra denna bestämmelse dessförinnan utan att det skedde någon större olycka.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag vill påminna om att gränsen var 3,5 ton fram till år 1950. Den ändrades genom riksdagsbeslut det året till 4,5 ton. Utskottet var, om jag nu minns rätt, praktiskt taget enigt på

denna punkt med undantag för några reservanter, som ville gå något högre, dock ingen upp till 6 ton.

Det är nödvändigt att man håller denna fjärrtrafik under kontroll, ty om man släpper den mera fri, vilket ju blir en konsekvens, om länsstyrelserna var för sig skall pröva sådana frågor, kommer det att ogynnsamt påverka järnvägstrafiken, och vi har ju redan i den tidigare interpellationsdebatten hört alla de bekymmer som detta skapar.

Det är klart att en handläggning av biltrafiknämnden i allmänhet måste ta längre tid än en prövning i länsstyrelserna, men om premisserna är klara, kan ärendet ändå avgöras ganska snabbt. Det är först om det är några problem som det fördröjs, men enligt de uppgifter jag har fått lär det regelmässigt vara så, att prövningen hos biltrafiknämnden går på högst en månad.

Herr **JANSSON** i Benestad (bf):

Herr talman! Jag måste säga att jag tror inte att en lastbilsåkare kör fjärrtrafik med 5,5 eller eventuellt 6 tons maximilast, utan han tar betydligt större laster. Det lönar sig helt enkelt inte att köra annars.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8

Svar på interpellation ang. allmän reglering inom administrationen till förhindrande av olämpliga påtryckningar och underhandsdirektiv, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **ZETTERBERG**, som yttrade:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Eliasson i Stockholm till mig riktat tre frågor, som har sin grund i vissa mellanhavanden mellan herr Eliasson och riksåklagaren för flera år sedan.

Innan jag besvarar de framställda

Svar på interpellation ang. allmän reglering inom administrationen till förhinderande av olämpliga påtryckningar och underhandsdirektiv, m. m.

frågorna vill jag i korthet redogöra för vad som förekommit i denna sak. Sedan styrelsen för Sveriges advokatsamfund m. fl. ingivit anmälan till JO mot herr Eliasson, avgav han i april 1953 en inlägga till JO, vari han bl. a. riktade viss kritik mot riksåklagaren, delvis med utgångspunkt från ett enskilt samtal med denne i december 1952. Saken väckte uppmärksamhet i pressen, och på initiativ av justitiedepartementet bereddes herr Eliasson tillfälle att anmäla, huruvida han ansåg sig ha hindrats vid fullgörandet av sina åligganden såsom åklagare i Lundquistmålen eller eljest icke ha erhållit erforderligt stöd. Till svar härpå ingav herr Eliasson den 12 maj 1953 till departementet en vidlyftig skrift, där han framförde vissa delvis preciserade, delvis allmänt hållna anmärkningar mot riksåklagarens tillvägagångssätt i Lundquistmålen och även i vissa andra sammanhang. Anmärkningarna grundades i stor utsträckning på vad som skulle ha förekommit vid enskilda samtal mellan herr Eliasson och riksåklagaren. Bland anmärkningarna ingick, att riksåklagaren i vissa fall skulle ha ingripit i åtalsärenden utan att närmare känna till dessa och på lösa grunder givit vederbörande åklagare underhandsdirektiv. Vad sålunda förekommit gav ej anledning till annan åtgärd från departementets sida än att jag vid flera tillfällen gjorde mig underkunnig om att herr Eliasson hade erforderlig personal för sitt arbete i Lundquistmålen. Sedan herr Eliassons skrift berörts i en interpellationsdebatt den 8 december 1953, ingav herr Eliasson den 22 februari 1954 till departementet en ny skrift. I denna upprepade han sina tidigare anmärkningar mot riksåklagaren och begärde nu att utredning måtte verkställas genom justitiekanslern. Skriften föranledde ej någon särskild åtgärd från min sida. Den 11 juni 1954 anmälde herr Eliasson saken till prov-

ning hos JO. Sedan riksåklagaren hos JO utförligt bemött herr Eliassons anmärkningar, meddelade JO den 13 juli 1954 beslut, att herr Eliassons anmälan inte föranledde någon vidare åtgärd.

Herr Eliasson frågar nu i sin interpellation till en början, om jag överväger någon allmän reglering inom administrationen till förhinderande av olämpliga påtryckningar och underhandsdirektiv. Han ger ingen motiveering eller bakgrund till denna vitsyftande fråga i annan mån än som följer av hänvisningen till hans nyss omnämnda mellanhavanden med riksåklagaren för flera år sedan. Jag vill för min del till att börja med erinra om att inom administrationen — jag talar nu inte om domstolarna — i princip råder ett över- och underordningsförhållande, vilket innebär att en tjänsteman är skyldig att efterkomma direktiv från överordnad myndighet. Vad herr Eliasson åsyftar, när han talar om obehöriga påtryckningar och underhandsdirektiv, torde vara, att full klarhet bör råda i fråga om ansvarsfördelningen, så att en tjänsteman ej göres ansvarig för en åtgärd, som han i själva verket vidtagit efter anvisning av överordnad myndighet. Detta är naturligtvis en fullt riktig grundsats, men enligt min mening finns det inte skäl att misstänka förekomsten av sådana missförhållanden inom den svenska administrationen, att det finns grund för att vidtaga en sådan allmän reglering som interpellanten avser. Vad angår förhållandena inom åklagarväsendet, det enda område som över huvud taget beröres i interpellationen, kan jag hänvisa till första lagutskottets utlåtande i år, nr 24, i anledning av herr Eliassons motion om översyn av riksåklagarämbetets instruktion, vilket utlåtande nyligen behandlades här i kammaren.

Herr Eliasson frågar vidare, vilka åtgärder jag har vidtagit med anledning av innehållet i hans båda skrifter av

Svar på interpellation ang. allmän reglering inom administrationen till förhinderande av olämpliga påtryckningar och underhandsdirektiv, m. m.

den 12 maj 1953 och den 22 februari 1954. På denna fråga har jag redan lämnat svar. Såsom framgår av vad jag förut anförde övertygade jag mig vid flera tillfällen om att herr Eliasson hade erforderlig personal till förfogande i Lundquistmålen. Visserligen hade herr Eliasson i sin förstnämnda skrift förklarat, att personalfrågan genom riksåklagarens ingripande hade blivit tillfredsställande ordnad i förevarande del av ärendet, men samtidigt hade han kraftigt beklagat sig över att detta hade skett först efter lång tid. Då åtskilligt arbete återstod i de mycket vidlyftiga och arbetskrävande Lundquistmålen, ville jag fortlöpande kontrollera, att inte några nya svårigheter skulle uppstå på grund av brist på personal. Detta ansåg jag vara den sakligt sett viktigaste fråga som hade framkommit under denna kontrovers. I övrigt fann jag icke skäl att vidtaga några särskilda åtgärder. Jag anser mig inte här böra närmare diskutera de särskilda ämbetsåtgärder i olika mål, som avses i skrivelserna. Jag vill endast framhålla att saken, såsom framgår av det förut sagda, efter anmälan av herr Eliasson prövades av JO, som icke fann anledning till åtgärd.

Slutligen frågar herr Eliasson i sin interpellation, om det icke är lämpligt att person som gör framställning till departementet erhåller svar från departementet, även om hans framställning inte föranleder åtgärd. Det är givetvis lämpligt att så sker, och detta iakttagas också beträffande alla framställningar, där sökanden begär sådana särskilda åtgärder av rättslig karaktär, som olika slag av tillstånd, dispenser m. m. Annorlunda förhåller det sig emellertid med framställningar av mer eller mindre politisk natur, där det begäres att departementschefen skall taga initiativ till utredning el. dyl. I sådana fall får det självfallet bero av de föreliggande omständigheterna hur ärendet

skall behandlas. Det är icke alltid som framställningen lämpligen bör bli föremål för ett formligt beslut av något slag. Understundom är omständigheterna sådana, att ett uttryckligt svar på framställningen icke är påkallat.

Härpå anförde:

Herr ELIASSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet och chefen för justitiedepartementet för svaret på min interpellation.

Jag nödgas tyvärr konstatera att svaret har samma karaktär som de svar justitieministern i dylika sammanhang brukar lämna. Det uppehåller sig vid vissa självklara fakta, men glider undan känsliga och besvärliga problem. Det är en sådan i olika sammanhang tidigare iakttagen tendens, som aktualiserat den interpellation jag med utgångspunkt från ett konkret fall har framställt.

Må det tillåtas mig att börja med en principiell deklaration. Många har den uppfattningen att ledande rättsvårdande myndigheters åtgöranden över huvud taget icke skall kritiseras. Man framhåller att allmänheten lätt drar felaktiga slutsatser av kritiken. Man säger: »Har ett fel förekommit och detta dras fram i ljuset, blir det ofta inte bedömt som en isolerad företeelse. I den offentliga debatten uppkommer lätt generaliserande värdeomdömen, kanske inte enbart om den enskilde felande ämbetsmannen utan också om den kår han representerar. Kanske rent av tilltron till rättsvården tar skada.» Detta är i viss mån riktiga iakttagelser, och det är beklagligt när sådana konsekvenser uppkommer. Jag hyser emellertid den bestämda uppfattningen att nackdelarna ur allmänt rättsvårdande synpunkter skulle bli långt mer ödesdigra, om man av sådana hänsyn skulle underlåta att utreda eller kanske dölja allvarligt före-

Svar på interpellation ang. allmän reglering inom administrationen till förhinderande av olämpliga påtryckningar och underhandsdirektiv, m. m.

lupet fel. Lojalitet i sådana sammanhang måste betecknas som en falsk lojalitet.

I det här aktuella sammanhanget hade enligt min mening allvarliga anmärkningar riktats mot riksåklagaren. Påståendena gick bland annat ut på att riksåklagaren försökt utöva ovidkommande påtryckningar på underordnade åklagare — det var inte, såsom justitieministern i svaret vill göra gällande, bara mig som saken gällde utan även namngivna kolleger till mig. I ett fall var det fråga om påtryckningar för att få till stånd häktning av för brott misstänkt person, i ett annat fall för att åstadkomma frisläppande av en misstänkt och i två andra fall för att förundersökning skulle nedläggas eller nedskäras. De olika fallen skildrades detaljerat i bilagor till anmärkningsskrivelsen.

Den allvarligaste anmärkningen enligt min mening var den, att riksåklagaren i ett fall för att bortförklara sin medverkan i ett visst ärende hade sökt förmå underordnad åklagare att utställa en oriktig tjänsteskrivelse genom att tillställa denne en förebild till sådan tjänsteskrivelse i form av ett koncept till densamma. Min anmärkningsskrivelse avslutades med att jag framhöll, att om utredningen komme till stånd, skulle jag angiva den bevisning som jag ville åberopa.

Justitieministern får förlåta mig, men jag måste få en ganska förutfattad mening om justitieministerns benägenhet att vilja ta itu med saken, när jag fick höra hur denna anmärkningsskrivelse av justitieministern år 1953 refererades här i kammaren. Den uppgavs av justitieministern vara i huvudsak en begäran om personal. Det fanns ingen sådan framställning i skrivelsen. Jag vill genom ett ordagrant citat från riksdagsprotokollet visa, hur skrivelsen refererades av justitieministern. Det var, sade justitieministern, en skrivelse, vari

Eliasson »i våras anmälde att han icke fått tillräcklig hjälp i sin viktiga verksamhet som åklagare i Lundquistmålet». Och justitieministern fortsätter: »Det var det väsentliga i den skrivelsen, som dessutom innehöll en del mera perifera ting och antydningar om missförstånd om vad som kunde ha förekommit vid samtal och dylikt.»

Hur kan detta referat sägas vara en adekvat redogörelse för denna anmärkningsskrivelses innehåll? Varför nämnde inte justitieministern vad han nu tvingats erinra om: att det var en skrivelse med anmärkningar i olika avseenden? Det finns inte i justitieministerns anförande någon uppgift om att det var fråga om en anmärkningsskrivelse. Hur kan man vidare säga att det väsentliga i denna anmärkningsskrivelse var en begäran om personal, när det över huvud taget inte där framställdes någon sådan begäran? För mig var det fullkomligt oförklarligt att justitieministern kunde påstå något sådant. Jag trodde först att möjligen kunde det ju vara så, att justitieministern inte själv hade läst igenom min skrift utan hade fått ett sammandrag av innehållet av någon underordnad tjänsteman, som i hastigheten gjort ett felaktigt referat. För säkerhets skull riktade jag ytterligare en skrift till justitieministern, där jag talade om vad som stod i min första skrivelse, med samma negativa resultat. Jag tyckte att det var djärva ord som statsministern häromdagen tog i sin mun, när han i samband med behandlingen av ett annat ärende — folkomröstningen i pensionsfrågan — efterlyste ett enda exempel på en medvetet felaktig uppgift från någon statsrådsbänk.

Om jag fattade justitieministerns svar i dag riktigt, har han uppenbarligen utgått från att skäl inte har funnits att ens misstänka förekomsten av vad som påtalats i dessa anmärkningar. Här har stått — föreställer jag mig, att justitieministern har resonerat — uppgift mot

Svar på interpellation ang. allmän reglering inom administrationen till förhindrande av olämpliga påtryckningar och underhandsdirektiv, m. m.

uppgift. Justitieministern har hänvisat till att riksåklagaren hos JO hade utförligt bemött anklagelserna och att JO avskrivit ärendet. Jag frågar mig: Varför nöjer sig justitieministern med detta, om han verkligen vill veta vad som hänt? Varför låter han inte den åberopade bevisningen komma till tals? Varför höres inte de namngivna åklagare, som påstås ha varit utsatta för påtryckningsförfaranden? Varför infordras inte detta koncept till tjänsteskrivelse, som — såvitt jag vet — fortfarande finns i behåll hos vederbörande åklagare? Jag frågar mig också: Om liknande påståenden i pressen hade riktats mot en underordnad åklagare, låt oss säga en landsfogde, skulle man då ha nöjt sig med att bara infordra förklaring, ifall det åberopats bevisning från motsidan? Hur skulle det över huvud taget gå i utredningsverksamheten — statlig och kommunal — om man bara skulle åtnöja sig med en förklaring, som lämnades av motparten?

Justitieministern hänvisar till lagutskottets utlåtande. Lagutskottet har inte haft att pröva om fel har förelupit eller ej i de enskilda fallen. Utskottet har förordat en skrivelse till Kungl. Maj:t, i vilken påpekas angelägenheten av att riksåklagarämbetet i framtiden iakttar viss praxis. Utlåtandet får väl snarast tolkas som en viss erinran från utskottets sida om att allt inte varit så väl beställt. I annat fall hade ingen anledning till att föreslå denna skrivelse till Kungl. Maj:t funnits. Hur som helst har utskottet inte haft anledning att ta ställning i frågan om fel förekommit eller inte.

När jag, innan jag agerade i saken år 1953, diskuterade skäl för och emot en utredning med en riksåklagaren disciplinärt överordnad myndighetsperson, framhölls som ett skäl mot en utredning, att den skulle »röra upp så mycket damm», att det skulle vara svårt för vederbörande befattningshavare att

därefter kvarstå i tjänsten. Jag hoppas innerligt, att sådana skäl inte föresvävar justitieministern. Jag måste emellertid än en gång be om ursäkt, men jag kan inte skaka mig fri från misstanken att här spelat in denna ökända synpunkt, att man inte vill rota i sådant, som är obekvämt och känsligt, och att man försvarar vad man kan, då toppen inom administrationen kritiserar.

I interpellationssvaret framhåller justitieministern vidare, att en allmän översyn av lydnadsskyldighetens omfattning inom administrationen inte är erforderlig med hänsyn till att det inte finns någon misstanke om missförhållanden. Det är notoriskt, att lydnadssplikten är oreglerad och fördensskull i många fall föremål för diskussion beträffande både art och omfattning. Jag frågar mig: Varför måste nödvändigtvis en olycka på rättsvårdens område först inträffa, innan man vidtar säkerhetsåtgärder? Den frågan har jag många gånger ställt mig under årens lopp i många olika sammanhang. Det är ofta förbluffande att se, å ena sidan med vilken snabbhet regeringen tar initiativ till lagstiftningsåtgärder med rent kasuistisk bakgrund, och å andra sidan med vilken tröghet apparaten annars arbetar. Ofta är dessa initiativ aktualiserade genom att pressen slagit larm i något enskilt fall, men varför skall det behöva hända något sådant, innan man skrider till aktion? Det är för övrigt inte omöjligt att komma med åtminstone något exempel på att sådana här olägliga påtryckningsförhållanden har existerat även inom andra områden av administrationen. Jag har framför mig ett protokollsutdrag från Stockholms rådhusrätt av den 11 april 1957. Av detta framgår, att en chefstjänsteman inom socialvården förmått en underordnad tjänsteman att underteckna en skrivelse, som den överordnade delvis hade formulerat och vars innehåll därefter inte kom att överensstämma med

Svar på interpellation ang. allmän reglering inom administrationen till förhindrande av olämpliga påtryckningar och underhandsdirektiv, m. m.

den underordnades uppfattning. Det är självklart — det behöver inte justitieministern orda så mycket om — att en överordnad inom administrationen har möjlighet att ge den underordnade order om en tjänsteåtgärd, men i detta fall hade åtgärden den innebörden, att den underordnade på order i tjänsten fick intyga, att han själv erfarit något som inte förekommit. Ett lydnadsförhållande av den karaktären skall väl inte existera?

Justitieministern anger slutligen, att det är lämpligt att man i allmänhet bör få svar på sina framställningar till departementet. Han nämner emellertid vissa undantagsfall, framställningar av politisk natur, och att omständigheterna understundom är sådana, att uttryckligt svar på framställningen inte är påkallat. Det skulle vara intressant att veta till vilken kategori min anmärkningskrift räknas. Tillhör den den senare gruppen, vilket den väl måste göra — jag hade ju inte med politik att göra då — så vore det intressant att höra vilka de särskilda omständigheter var, som gjorde att jag över huvud taget inte fått något svar.

Herr SVENSSON i Ljungkile (fp):

Herr talman! Jag skall be att få säga några ord med anledning av vad som förekommit tidigare och som delvis berör denna sak.

I den interpellation som framställdes av mig på våren 1953 berörde jag en del av de s. k. rättsaffärer som vid den tiden diskuterades. Samtidigt uttalade jag mera allmänt den förhoppningen, att regeringen skulle redovisa sin syn på förhållandena inom rättsvården. Vi har också onekligen blivit överens om ett och annat under de förda diskussionerna.

Jag skall be att få citera justitieministern — det är alltid tryggt att få göra det ibland när man diskuterar med

justitieministern. Han yttrade i slutet av sitt svar följande: »Det är nyttigt, ja nödvändigt, att allt som sker inom rättsvården är underkastat en ständig, vaken kritik från pressens och allmänhetens sida. Därför bör anmärkningar komma fram och fel påtalas. Och då det finns anledning misstänka, att en sådan anmärkning kan vara riktig, bör det redas ut, hur det förhåller sig, och rättelse vidtagas.»

Litet tidigare i den sammanfattning som justitieministern gav säger han: »Här har icke varit tal om att mörklägga och undandölja fel och misstag, som blivit begångna, här har tvärtom de mest noggranna undersökningar verkställts även när man givit sig in på områden där svårigheterna varit uppenbara.»

Till de allmänna förhållanden inom rättsväsendet som diskuterades i det sammanhanget hörde ju även riskerna för att underhandsdirektiv kunde förekomma i icke önskvärda former och i en utsträckning som inte borde tolereras. I fråga om överordnade myndigheters sätt att reagera nämnde jag bl. a. fallet överste Meyerhöffer. Försättningsen och avslutningen på den affären visade, att det fanns anledning att påtala saken.

I den debatt som sedan följde här i kammaren yttrade herr Gezelius bl. a.: »I sin interpellation har herr Svensson i Ljungkile med rätta understrukit betydelsen av att domare och ämbetsmän i utövningen av sin tjänst, i sina domslut och avgöranden, står fria från trycket av anvisningar från eller relationer till överordnade eller personer, som innehar nyckelposter inom rättsskipning och förvaltning. Detta är för oss alla i denna kammare en självklar sak.»

Efter det anförandet av herr Gezelius, vilket bl. a. innehöll detta uttalande, steg hans excellens statsministern upp och yttrade, att enbart detta anförande

Svar på interpellation ang. allmän reglering inom administrationen till förhindrande av olämpliga påtryckningar och underhandsdirektiv, m. m.

var så värdefullt, att det rättfärdigade den debatt som förekommit. Även om jag lämnar utrymme för hans excellens statsministerns förmåga att upphöja och undanskjuta där det passar de taktiska syftena, måste väl ändå hans beaktelse till detta anförande fattas så att han i princip anser det vara alldeles riktigt.

Jag skall inte ge mig in i den saksdebatt, som herr Eliasson här för och har möjligheter att föra i det speciella fallet. Jag vill bara konstatera såsom någonting obestriddligt att det här inte hade varit svårt att få en klarläggande bild. Här finns ju rader av skriftliga intyg och kända personer åberopade. Även om alltså justitieministern om andra saker säger, att man har bedrivit mycket noggranna undersökningar jämväl när det visat sig vara mycket svårt att göra det, kan man inte säga det i detta fall. Åtminstone har inte resultatet av dessa noggranna undersökningar kommit till riksdagens kännedom.

Emellertid var det framför allt för att stryka under en annan sak, herr talman, som jag begärde ordet. Det gäller den parlamentariska sidan av justitieministerns upplysningsverksamhet den 8 december 1953. Herr Eliasson har redan påtalat saken, men eftersom jag i någon mån varit inblandad tidigare, vill jag säga ett par ord.

Jag nämnde i mina kommentarer till justitieministerns interpellationssvar den 8 december 1953, att det svar, som allmänheten nog hade väntat på, hade uteblivit, nämligen svaret på herr Eliassons skrivelse av den 30 april samma år. Jag yttrade då att jag trodde det vore en fördel om de saker varom skriftväxlingen rörde sig bleve klarlagda. Det var med anledning av detta som justitieministern senare i debatten lämnade det svar som herr Eliasson här har berört. Jag skall inte ta upp tiden med att citera det. Det finns i protokoll nr 64 på s. 46, andra spal-

ten. Sedan justitieministern där sagt att denna skrivelse avsåg frågan om personalförstärkning, säger han till yttermera visso, att denna fråga var det väsentliga i skrivelsen — det står skrivet så i protokollet.

När justitieministern med alla sina departementssakkunniga skrivit ett långt svar, är det naturligtvis väldigt svårt för en stackars interpellant, som har ett par, tre timmar på sig att förbereda kommentarer, att parera så, som han borde göra. Jag hade därför den gången inte möjlighet att säga annat än att herr Eliasson tydligen hade fått något slags indirekt svar. Huruvida han fått något annat var jag inte klar över. Men i dagens interpellationssvar står det: »Visserligen hade Eliasson i sin förstnämnda skrift förklarat, att personalförstärkning genom riksåklagarens ingripande hade blivit tillfredsställande ordnad i förevarande del.» Det vill säga, det som justitieministern år 1953 den 8 december förklarade vara det väsentliga i skrivelsen, förklarar samme justitieminister den 29 maj 1957 över huvud taget inte finnas i skrivelsen. Detta är såvitt jag förstår att lämna denna kammare felaktiga informationer och felaktiga referat av vad som förekommit. Detta tycker jag att det ur parlamentarisk synpunkt finns anledning att påtala. Naturligtvis kan fel begås av vem som helst, även av statsråd; de är människor de också. Men det hade funnits möjlighet att lägga denna sak till rätta tidigare, och i varje fall finns det möjlighet att göra det nu.

Medan jag håller på med de parlamentariska synpunkterna kanske jag får erinra om ett par saker till.

Vi hade här den 24 maj förra året en debatt, som egentligen gällde vad justitieministern hade för grund för vissa uttalanden i Unman-affären. Den debatten visade att grunden var tämligen svag. Jag avslutade den debatten med att konstatera att man inte kunde

Svar på interpellation ang. allmän reglering inom administrationen till förhindrande av olämpliga påtryckningar och underhandsdirektiv, m. m.

föra den till slut utan fick motse nya upplysningar i frågan. Dessa har ju sedan kommit genom medicinalstyrelsens yttranden. De har inte på något sätt förbättrat det underlag på vilket justitieministern stödde sina uttalanden.

När vi diskuterade vissa saker i samband med Haijbyaffären, sade justitieministern i sitt svar den 15 maj att det fanns medicinska skäl för Haijbys intagning på sinnessjukhus, »oavsett om därjämte obehöriga hänsyn medverkat eller ej». Men som jag nämnde då, var det just detta senare som intresserade. De upplysningar som sedan lämnats av överståthållare Nothin ställer vissa uttalanden i något annan belysning. Jag skall inte läsa in dem i protokollet; de flesta känner väl till dem.

Jag har under dessa debatter flera gånger med vördnad måst gå förbi en hel del som jag såsom lekman över huvud taget inte kan diskutera, men jag får säga, att justitieministerns sätt att informera oss i vissa fall har varit undanglidande och otillfredsställande. Sanningarna har ibland varit så blodlösa, att de verkat som skuggor, och det är ju egentligen inte så det parlamentariska livet bör vårdas. Där vill man ju att det som är sagt av en minister inte skall behöva underkastas analys utan vanliga dödliga skall kunna begripa det.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr FRÖDING (h):

Herr talman! Herr Eliasson gjorde gällande att första lagutskottets beslut som vi debatterade häromdagen och som innebar att riksdagen föreslogs en skrivelse till Kungl. Maj:t, skulle ha varit föranlett av att utskottet ansett, att allt inte var så väl beställt i förvarande hänseende. Det påståendet kan jag inte låta stå oemotsagt. Som jag framhöll i debatten om utskottets utlä-

tande var nämligen förslaget om en skrivelse föranlett av att utskottet ville ha riksåklagarämbetets slutligen uppgivna nuvarande praxis, som av utskottet godtogs, fastspikad även för framtiden.

Utan att gå in på eller på något sätt ta ställning till de i debatten upptagna särskilda fallen skulle jag också här vilja framhålla som min mening, att herr Eliasson nog inte borde använda sin ställning som riksdagsman till att inför riksdagen dra upp sådana frågor där han själv såsom ämbetsman har varit inblandad. Detta borde han enligt min mening överlåta åt andra.

I detta yttrande instämde herrar *Jacobsson* i Sala (s) och *Lundqvist* (s) samt fru *Johansson* i Skövde (s).

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **ZETTERBERG:**

Herr talman! Rättsrötespecialisten herr Svensson i Ljungskile är som en gammal cirkushäst, som när han hör de kända tonerna inte kan låta bli att galoppa runt i samma cirkel som han galopperat i tidigare. Herr Svensson återkommer till de gamla kära rättsröteämnena igen. Jag skall inte ta upp tiden med att gå närmare in på dessa, men jag kan inte låta ett par av herr Svenssons uttalanden stå alldeles oemotsagda.

Herr Svensson har i mycket allvarliga ordalag förebrått mig för att jag skulle ha begått parlamentariska fel och lämnat oriktiga informationer. Han har som sitt förnämsta exempel härpå angivit ett svar, som jag gav honom i en av rättsrötedebatterna, nämligen den 8 december 1953. Den som nu ger en riktig information är emellertid herr Svensson. Han anmärker på det uttalande jag då gjorde i samma fråga som nu är uppe, nämligen rörande herr Eliassons skrivelse. Jag yttrade då att det som jag uppfattade såsom det väsentliga var frågan om arbetskraftsförstärkningen.

Svar på interpellation ang. allmän reglering inom administrationen till förhindrande av olämpliga påtryckningar och underhandsdirektiv, m. m.

Nu har jag däremot sagt annorlunda och erkänt att skrivelsen innehöll andra ting.

Herr Svensson förebrår mig för detta och säger att jag som har hela kansliet bakom mig borde ha kunnat utarbeta ett noggrant och riktigt interpellationssvar. Trots detta hade jag lämnat en uppgift som inte skulle vara riktig — det fanns ju andra ting i denna skrivelse än det som jag sade var väsentligt — medan den stackars herr Svensson, som inte hade haft tillfälle att studera denna sak, då inte hade kunnat värja sig.

I själva verket förhöll det sig så, att denna fråga inte fanns med i herr Svenssons interpellation, utan han framställde den under debatten. Jag hade alltså inte haft någon anledning att förbereda mig på denna sak och kände därför inte till den närmare vid detta tillfälle. Jag svarade med utgångspunkt från vad jag då erinrade mig om saken. Vad jag då uppfattade som det väsentliga och fortfarande anser vara det reellt intressanta i denna mångordiga skrivelse var just att herr Eliasson i sin viktiga åklagaruppgift skulle få tillräckligt med personal.

Det är herr Svenssons oskick att ställa helt nya frågor i debatten, som har åstadkommit detta, och det är han som nu har lämnat riksdagen oriktiga uppgifter.

Det är också ganska häpnadsväckande att herr Svensson nu säger, att medicinalstyrelsens utlåtande om Unmans sinnesbeskaffenhet inte skulle ha gått i samma riktning som jag tidigare angivit. Frågan gällde ju om en person skulle intagas på sinnessjukhus. För detta kräves enligt sinnessjuklagen två förutsättningar: för det första att vederbörande skall vara sinnessjuk och för det andra att han skall vara i behov av vård. Medicinalstyrelsens utlåtande innehöll just att dessa båda lagliga förutsättningar var uppfyllda. Även här måste jag säga att herr Svenssons sätt att in-

formera riksdagen är — låt oss återigen säga — häpnadsväckande.

Herr Eliasson har nu, liksom för tre veckor sedan, här i kammaren redogjort för sin uppfattning rörande vissa fall, där det förelåg mellanhavanden mellan å ena sidan herr Eliasson själv och vissa andra åklagare samt å andra sidan riksåklagarämbetet. Emellertid är det väl klart, att man inte kan få en fullständig och rättvisande bild av vad som har förekommit i dessa fall, om man inte har tagit del också av den andra partens version av händelseförloppen. Herr Eliasson representerar ju i dessa frågor den ena sidan och ger sin skildring av saken, men det finns ett vidlyftigt material i detta ämne med utförliga bemötanden av riksåklagaren, som noggrant har angivit sin syn på dessa frågor. Jag anser för min del, såsom jag har sagt redan i interpellationssvaret, att jag inte här bör gå närmare in på de olika anmärkningspunkterna utan hålla diskussionen på ett principiellt plan, och på detta plan är ju, riktigt nog, herr Eliassons frågor också ställda.

Vad då angår den principiella frågan om förhållandet mellan riksåklagaren och honom underställda åklagare får man komma ihåg, att riksåklagarämbetet är ett organ som inrättades för relativt kort tid sedan — i samband med nya rättegångsbalkens ikraftträdande — och att det egentligen inte funnits någon tidigare erfarenhet i Sverige att bygga på, när det gällde att utforma ämbetets svåra, betydelsefulla och omfattande arbetsuppgifter. Det har därför varit naturligt, vilket också torde vara första lagutskottets mening, att arbetsformerna inte kunde definitivt fastställas på en gång och att man i vissa fall fått söka sig fram och anpassa sig efter vunna erfarenheter. I fråga om det av herr Eliasson påtalade anvisningssystemet kan man förstå, att det i vissa fall kan ha uppstått missförstånd. Till stor

Svar på interpellation ang. allmän reglering inom administrationen till förhindrande av olämpliga påtryckningar och underhandsdirektiv, m. m.

del beror det väl på olika människors temperament, hur en anvisning uppfattas. Den överordnade vill kanske ge ett gott råd, som — ehuru det anknyter till ett särskilt fall — är av principiell och allmän karaktär. Den ene uppfattar detta såsom det är avsett, medan den andre måhända uppfattar det såsom en påtryckning, vilken han värjer sig emot men ser sig nödsakad att följa.

Emellertid är det givetvis angeläget att man söker undvika uppkomsten av en sådan osäkerhet, i den mån detta över huvud taget är möjligt. Det framkommer naturligtvis ibland fall som är svåra att behandla, men man bör ändå försöka hålla en klar gräns mellan vad som är det ena och vad som är det andra. Detta har första lagutskottet också understrukt, och riksdagen fick i samband med att problemet behandlades för tre veckor sedan en utförlig redogörelse för riksåklagarämbetets nuvarande praxis i fråga om anvisningar. Den redogörelsen finns i första lagutskottets utlåtande nr 24. Riksdagen har förklarat att praxis är i stort sett tillfredsställande och i överensstämmelse med riksåklagarämbetets allmänna ställning.

Herr GEZELIUS (h):

Herr talman! Jag vill först i direkt anslutning till justitieministerns anförande säga, att jag delar den syn på frågan som han här redogör för. Jag vill också anmäla en liten nyansskillnad i förhållande till vad min vän Fröding lade in i första lagutskottets utlåtande. Motiveringen där var ju, såsom också framgick av herr Jacobssons instämmande, ett uttryck för den allmänna uppfattningen, att vi dels inte hade anledning att gå in på kritik och dels att riksåklagaren efter besöket i första lagutskottet var ense med oss beträffande de synpunkter som justitieministern nu anförde.

Jag har direkt erfarenhet av hur en underordnad åklagare uppfattar ett telefonsamtal med en byråchef hos RÅ, som dock inte tagit del av handlingarna i målet, såsom en direkt anvisning. Jag har fört saken på tal i lagutskottet och vid samtal med riksåklagaren, som naturligtvis då svarade, att det inte var menat som någon anvisning. Nej, men biträdande landsfogden uppfattade detta som en påtryckning. Han sade att han inte själv tyckte att han borde åtala men att han fått en vink från riksåklagaren om att det skulle bli åtal. Nu är det ganska naturligt att en underordnad kan missförstå ett muntligt besked från riksåklagaren, men det är lika uppenbart att han skjuter över ansvaret på den överordnade. Talar man sedan med riksåklagaren, vill denne inte ta något ansvar och säger att han inte har försökt öva påtryckning på åklagaren. Jag framhöll i utskottet vikten av att riksåklagaren iakttar, att allt vad han avser såsom anvisning och icke såsom råd skall ges i skriftlig form och att det uttryckligen anges, att det är fråga om en anvisning.

Annars blir det så att man skjuter ifrån sig ansvaret för ett åtalsyrkande, och det är icke tillfredsställande med hänsyn till rättssäkerheten och rättstilliten.

Jag läser in i lagutskottets utlåtande och justitieministerns anförande, att man för framtiden strängt skall iaktta att det är klart för den underordnade — som ju har sin förman och i och för sin karriär är beroende av riksåklagaren — när han själv skall ta ansvaret gentemot den enskilde medborgaren.

Jag delar herr Frödings uppfattning att vi inte har någon anledning att gå in på de enskilda fallen, utan att vi skall hävda principen och läsa in i lagutskottets utlåtande vad justitieministern här var inne på, nämligen vikten av att man gör skillnad mellan råd och direkt anvisning från riksåklagaren. Riksåkla-

Svar på interpellation ang. allmän reglering inom administrationen till förhinderande av olämpliga påtryckningar och underhandsdirektiv, m. m.

garen är högste chefen, som bättre än den underordnade åklagaren skall kunna bedöma om ett åtal bör komma till stånd eller inte, och han skall kunna ge anvisningar på den punkten. Han skall dock inte undvika att även lämna råd om hur en underordnad skall förfara lika litet som en landsfogde skall göra det till en landsfiskal, men han skall klarlägga, när den underordnade åklagaren, som känner personerna och saken, själv skall avgöra åtalsfrågan och taga ansvaret härför. Därutöver kommer överprövningsinstitutet in i bilden.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Justitieministern säger att jag trampar på i samma cirkclar. Det gör jag nog, så länge de inte visat sig vara oriktiga. Justitieministern tvingas ibland in i de cirkclarna en liten smula, men han är väldigt motsträvig när det gäller att komma med något erkännande.

Nu säger justitieministern att det är jag som lämnar felaktiga informationer. Själv är han tydligen vit! Jag skall göra ett litet medgivande. Det gäller inte mina slutsatser, men det är alldeles riktigt som herr statsrådet sade, att jag tog upp frågan om den här skrivelsen i mina kommentarer. Det var naturligtvis inte möjligt för justitieministern att vara förberedd på den punkten, utan där var vi alltså tämligen jämställda. Men det står icke desto mindre fast att presentationen av skrivelsen var felaktig, vad det nu kan ha berott på. Det är ju rätt underligt att statsrådets intryck av skrivelsens huvudsakliga innehåll kunde vara något som inte fanns där. Det tycker jag fortfarande är litet egendomligt, men det skall jag inte säga så mycket om.

Jag skall inte ta upp någon debatt om Unman eller det vi diskuterade den 24 maj i fjol. Men jag måste med anledning av vad justitieministern här yttrade läsa

några rader ur medicinalstyrelsens yttrande. Där heter det: »Nämnden har allvarligt övervägt frågan huruvida det tillstånd av upphetsning, måttlös misstänksamhet och omdömeslös hyperaktivitet i vilket Unman befann sig vid ifrågavarande tid, måhända endast utgjorde en rent kvantitativ stegring av hans habituella sinnesart eller — även om så möjligen skulle kunna sägas vara fallet — nått en sådan grad och tagit sådana uttryck att sinnessjukdom är den enda riktiga beteckningen. Nämnden har enat sig om sistnämnda uppfattning.» Men det var inte alls den saken vi diskuterade, utan vi diskuterade, huruvida det fanns något stöd för att omhändertaga Unman under de former som skedde. Jag skall inte läsa upp nämndens hela utslag, men i sista meningen heter det: »Ett omhändertagande av Unman under de former som tillämpades kan inte anses ha varit motiverat.»

Herr ELIASSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag skulle först till herr Fröding vilja säga, att jag inte riktigt förstår den där synpunkten, att man som riksdagsman inte skulle kunna dra upp ett ärende som man haft beröring med som tjänsteman. Hur skulle det vara om vi här i riksdagen sade till en lantbrukare, att han inte får dra upp en fråga som rör jordbruket, om t. ex. Fröding sade till sin partikamrat Nilsson i Bästekille, att han inte borde dra upp en fråga, som har med fruktimporten att göra. Dessutom vill jag poängtera att det inte gäller bara mig. Det gäller ju även av mig särskilt namngivna personer.

Till justitieministern vill jag säga, att om man jämför riksdagsprotokollet 1953 med min skrift, så måste man konstatera, att den redogörelse som lämnades av justitieministern om innehålllet är oriktig. Man kan inte komma till

Svar på interpellation ang. allmän reglering inom administrationen till förhindrande av olämpliga påtryckningar och underhandsdirektiv, m. m.

något annat resultat. Det är, tycker jag, en allvarlig sak. Hur skall riksdagen kunna ta ställning till en fråga, om den inte kan lita på att justitieministern lämnar en adekvat beskrivning av innehållet i en skriftlig handling? Det går inte att komma ifrån saken genom att i skämtsam och raljant ton tala om herr Svensson i Ljungkile som »rättsrötespecialist» och »cirkushäst» som följer efter, så fort sådana här frågor kommer upp. Herr justitieministerns ansvar är och förblir ändå lika stort och allvarligt.

Justitieministern säger att det inte går att få en fullständigt rättvisande bild, då herr Eliasson är ena parten och riksåklagaren den andra, och här har bara herr Eliasson fått redogöra för sin syn på saken. Ja men, herr justitieminister, det är ju detta jag säger: Varför låter man inte bevisningen komma till tals? Varför hör man inte bl. a. stadsfiskal Hiort och stadsfiskal Robért? Varför infordrar man inte detta koncept? Jag har i mina skrivelser gjort så allvarliga påståenden som att riksåklagaren har försökt att anstifta underordnad till att utfärda en oriktig tjänsteskrivelse. Det är väl en ytterst allvarlig sak då det gäller rikets högste åklagare. När bevisningen kan förebringas så pass enkelt som genom dels hörande av den åklagare som varit föremål för denna åtgärd och dels infordrande av detta koncept, måste man väl, så länge denna underlåtenhet består, upprepa frågan varför detta inte gjorts.

Justitieministern började sitt interpellationssvar med att framhålla att hela saken rann upp i samband med att det gjordes en anmälan från en advokat, och i det sammanhanget skulle jag ha riktat viss kritik mot riksåklagaren, delvis med utgångspunkt från ett enskilt samtal med riksåklagaren i december 1952. Det är möjligt att så var fallet, men jag vill erinra justitieministern om vad som förekommit i detta samman-

hang och som måhända borde ha gett justitieministern någon anledning att i varje fall misstänka att vad jag sade var riktigt. Vid detta samtal hade förekommit bland annat ett påstående från riksåklagarens sida, att en viss advokat hade viss anknytning i regeringskretsar och att man därför skulle akta sig för att kritisera denne advokat. I samband därmed hände det att en advokat kom till åklagarmyndigheten och sade sig ha departementsuppdrag i Lundquist-ärendet. Detta påstående bestred advokaten i tidningarna. Han sade sig aldrig ha påstått något sådant. I det sammanhanget uppträdde två ovidkommande personer, två taxeringstjänstemän, till vilka advokaten också hade framfört samma påstående, nämligen att han hade departementsuppdrag i Lundquist-målet. Justitieministern lät då verkställa förhör med denne advokat och dessa tjänstemän vid taxeringsmyndigheten. Advokaten bestred därvid även att han till taxeringstjänstemännen lämnat sådan uppgift. Efter detta förhör blev jag uppkallad till justitieministern, som därvid förklarade, att eftersom denne advokat talat om detta regeringsuppdrag även inför skattemyndigheten, trodde justitieministern numera i det avseendet mera på vad jag sade än på advokatens förnekande av att han sagt sig inneha ett regeringsuppdrag. Erinrar justitieministern sig denna situation? Är den riktigt beskriven? Fanns det inte anledning att efter denna upptakt till hela historien kalla in dessa namngivna personer och höra dem? Det gäller inte så många. Det är i synnerhet fråga om förhör med två personer och infordrande av ett koncept. Är det så svårt att få in denna bevisning, om man verkligen vill klarlägga vad som skett? Justitieministern föredrar att påstå, att här säger den ene så och den andre så. Vid lagutskottets behandling av ärendet framhölls det av ett par ledamöter — det är alltså i detta avseende inte fråga

Svar på interpellation ang. allmän reglering inom administrationen till förhindrande av olämpliga påtryckningar och underhandsdirektiv, m. m.

om mina påståenden — att detta var inte närmast en instruktionsfråga utan en personfråga. Justitieministern säger nu motsatsen, då han i sitt interpellationssvar hänvisar till lagutskottet.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **ZETTERBERG**:

Herr talman! Jag kan inte neka mig nöjet att ta fram ett gammalt tidningsurklipp från 1953, som ligger i akten rörande detta ärende. Jag har där gjort ett uttalande som jag kanske kan få läsa upp, eftersom herr Eliasson nu har funnit lämpligt att ta upp dessa saker. Jag tycker eljest att det ur hans synpunkt skulle ha varit naturligt om han inte hade velat tala om dem vidare. Men jag skall som sagt be att få läsa upp vad jag, när saken var aktuell för flera år sedan, yttrade i pressen:

»Då man funnit det lämpligt att dra in mitt privatliv i saken, vill jag vitsorda att jag ibland haft nöjet att äta middag tillsammans med advokat Lindberg och hans maka, som varit min regeringskollega. Jag finner det emellertid otillständigt både gentemot advokat Lindberg och mot mig att göra antydning om att detta skulle kunna ha betydelse i det föreliggande rättsärendet. Den som gjort ett sådant påstående bör offentligt ta det tillbaka!»

Litet senare står det så här i mitt pressuttalande: »Något slags ingripande mot åklagaren i Lundquistprocessen har aldrig diskuterats av mig, vare sig med advokat Hemming-Sjöberg eller någon annan.»

I samma artikel återgives följande uttalande av advokat Hemming-Sjöberg: »Stadsfiskal Eliassons påstående att jag skulle ha skrivit vissa teoretiska uppsatser på uppdrag från departementshåll med särskild tonvikt på Lundquist-målet är helt gripet ur luften.»

Vad jag yttrade till herr Eliasson, när jag bad honom komma upp till mig, var

emellertid — och det vill jag gärna alltså jämt framhålla — att jag hade fått den uppfattningen, att han var i god tro, då han första gången talade om att det skulle ha förelegat ett sådant departementsuppdrag. Jag hade fått det intrycket, och det ville jag som hederlig karl säga till honom. Man kan ju göra ett misstag, herr Eliasson, men jag tycker inte att man bör upprepa det.

Herr **ELIASSON** i Stockholm (fp):

Herr talman! Justitieministern vill fortfarande inte svara i sak. Kan inte justitieministern svara på frågan, om inte i sammanhang med advokat Hemming-Sjöberg de två personerna från taxeringsmyndigheten själva tog kontakt med justitieministern och förklarade, att denne advokat inför dem också talat om departementsuppdrag och att justitieministern sedan har förklarat, att med hänsyn till att advokaten till dem hade sagt samma sak som till mig, så trodde justitieministern mera på vad jag sagt än på advokatens förnekande.

Vad så själva huvudfrågan angår, så har justitieministern ännu inte svarat på frågan: Varför får inte bevisningen komma till tals här? Varför kan inte dessa åklagare, Hiort och Robert, höras och detta koncept skaffas fram?

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **ZETTERBERG**:

Herr talman! Vad de olika fall beträffar, som herr Eliasson fört fram, så har jag flera gånger uttalat att jag inte vill diskutera dem annat än på det principiella planet.

Vad det s. k. departementsuppdraget angår, kommer jag nu inte på rak arm ihåg förhållandena, men vi undersökte saken, det har herr Eliasson rätt i. Jag vet emellertid, att jag aldrig har försökt blanda mig i denna eller andra processer, och jag behövde därför inte komma längre. Jag ville endast ha reda

Svar på interpellation ang. tryggnad av journalisternas verksamhet i tryckfrihetens anda

på hur det dumma ryktet hade uppstått, och när jag hade kommit så långt, att jag förstod att ett sådant felaktigt rykte verkligen varit i svang, så ville jag tala om för herr Eliasson — eftersom jag hade grälat på honom offentligt i tidningarna — att jag förstod att han hade varit i god tro.

Det väsentliga för min del var naturligtvis vad jag själv visste med mig. Jag får ganska ofta framställningar från människor, som inte vet hur vårt rättsväsende fungerar och som vänder sig till mig i egenskap av justitieminister och rättsväsendets högste vårdare. Dessa människor påstår, att de blivit felaktigt dömda, felaktigt åtalade eller utsatta för något annat sådant missgrepp, som de vill ha rättat. För mig, som själv är domare till yrket, har det vid besvaret av sådana hänvändelser alltid varit en ledande princip, som jag obrottsligt hållit, att den politiska makten skall hållas skild från den dömande. De båda får inte sammanblandas; det får inte förekomma något som ens kan ge sken av att rättsordningens integritet inte upprätthålles och att domstolarna inte får arbeta fullt självständigt. Jag har ständigt sett det som en mycket väsentlig uppgift för mig att hävda denna princip.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Det kvarstår ju i alla fall, såvitt jag förstår, att det var på justitiedepartementets uppmaning som herr Eliasson lämnade det material varpå han stödde sina uttalanden, och det var ett material som var svårt att komma förbi. Sedan blev det inget svar. Det blev, när saken fördes på tal, ett resonemang om arbetskraft.

Herr ELIASSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Herr justitieminister, det var inget rykte om något departementsuppdrag i detta fall. Det var en ansedd advokat, som hade deltagit bl. a.

i förarbetena till den nya rättegångsbalken, som hade påstått, att han hade ett regeringsuppdrag som rörde Lundquist-ärendet. Detta hade han förklarat för mig, och han har förklarat detsamma för två personer från skattemyndigheten, nämligen för förste taxeringsintendenten Holdo och taxeringsintendenten Hjöhlman.

Dessa personer har hörts av, tror jag, dåvarande byråchefen Lassen, som var närvarande vid mitt samtal med justitieministern. Vid det förhör som hållits med denne advokat, hade denne fortfarande förnekat, att han vare sig till mig eller dessa personer från skattemyndigheten hade sagt detta om departementsuppdraget. Då kan väl inte justitieministern bara komma och säga, att det har varit ett rykte om något departementsuppdrag. Det var ju ett i starka ordalag framfört påstående från just den person som saken gällde.

Till slut måste jag fortfarande konstatera, att jag ännu inte har fått något svar från justitieministern om varför inte bevisningen i detta ärende har fått komma till tals. Den frågan kommer jag att upprepa, så länge denna underlåtenhet består, så länge är den frågan precis lika aktuell.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9**Svar på interpellation ang. tryggnad av journalisternas verksamhet i tryckfrihetens anda**

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Hamrin i Jönköping frågat mig

om jag har uppmärksammat diskussionen inom journalisternas fackorganisation om de enskilda medarbetarnas ställning i företagen, och

om jag i så fall har övervägt åtgärder

Svar på interpellation ang. tryggnad av journalisternas verksamhet i tryckfrihetens anda

i syfte att trygga journalisternas verksamhet i tryckfrihetsförordningens anda.

Den diskussion som herr Hamrin avser med dessa frågor synes i främsta rummet vara några inlägg i tidskriften Journalisten med början i september 1956. Det hävdas där, att tryckfrihetslagstiftningen inte har beaktat de strukturförändringar som pressen har undergått och som har medfört att det för tillkomsten av en daglig tidning krävs en stab av yrkeskunniga journalister. Vad man eftersträvar framgår av herr Hamrins interpellation, där det framhålls såsom ett önskemål bland journalisterna att man borde få undersökt, om inte de enskilda medarbetarnas ställning kan definieras i lag. Syftet skulle vara att i princip fastslå deras rätt och skyldighet att inom tryckfrihetens gränser lämna allsidig information i den tidning, där de är anställda, eller vid behov i annan publikation. Enligt den uppfattning, som herr Hamrin åberopar i sin interpellation, skulle en breddning av inflytandet och ansvaret minska riskerna för det fria ordet i morgondagens tidningsvärld, vars ägare- och maktförhållanden nu inte kan förutsägas.

Innan jag går närmare in på denna diskussion, vill jag framhålla, att jag självfallet har samma inställning som herr Hamrin till syftet med de åtgärder som det här är tal om. Det är av fundamental betydelse i ett demokratiskt samhälle att allmänheten får en allsidig och korrekt information om händelser och förhållanden av allmänt intresse. Det är ju alldeles uppenbart att denna information är nödvändig för att det demokratiska samhället skall kunna fungera, och att samhällsskicket skulle utsättas för allvarliga risker, om den sakliga informationen undertrycktes eller förvanskades. Man kan därför göra gällande att dagspressen, som i främsta rummet fyller denna uppgift att infor-

mera allmänheten, därmed fullgör en samhällsfunktion som angår alla medborgare och alltså inte endast är en angelägenhet för pressens ägare och utgivare. Åtgärder som går ut på att säkerställa en fri och objektiv nyhetsförmedling hör alltså till det demokratiska samhällets försvarsåtgärder och måste tillgripas, om denna nyhetsförmedling på något sätt är hotad. Under åren närmast efter kriget har dessa problem varit aktuella i andra länder, där man haft erfarenhet av att pressfriheten varit hotad genom en olämplig koncentration av dagspressen, så att denna ensidigt kontrollerats av ett fåtal privatpersoner eller av utländska intressen. Hos oss har situationen inte varit sådan, att dessa problem intagit någon central plats i debatten om pressfriheten. Därför bör man dock inte bortse från möjligheten av sådana faror.

Herr Hamrins tanke synes nu vara den, att man skulle värna om pressfriheten genom att bereda de enskilda medarbetarna i tidningsorganen ett större inflytande och ansvar. Jag vill då framhålla att jag tror att det ligger något riktigt i denna tanke. Strävandena att skapa och vidmakthålla en högtstående och yrkeskunnig journalistkår har stor betydelse också ur synpunkter som angår allmänheten och samhället. Det är därför värt att stödja alla ansträngningar att skaffa journalisterna de bästa personliga kvalifikationer, goda och trygga anställningsvillkor och ett ökat inflytande, baserat på respekt för det arbete de utför. Däremot måste jag ställa mig tvivlande till uppslaget, att man på detta område bäst skulle kunna åstadkomma ökade garantier för pressfriheten genom lagstiftning. Något exempel på dylik lagstiftning i något annat land känner jag inte till. En sådan lagstiftning skulle kunna draga med sig konsekvenser

Svar på interpellation ang. tryggande av journalisternas verksamhet i tryckfrihetens anda

som inte är önskvärda. Jag skall nu försöka ange dessa svårigheter.

Det traditionella problemet, då det gäller att trygga pressfriheten, har alltifrån äldre tider varit, hur man skulle begränsa samhällsmaktens inflytande över pressen. Detta problem har i alla länder med en demokratisk samhällsform lösts på det sättet, att några andra ingripanden från myndigheternas sida i princip inte är tillåtna än åtal vid domstol enligt lag, då tryckfrihetens gränser har blivit överskridna och det alltså föreligger ett tryckfrihetsbrott. En sådan lagstiftning, som herr Hamrin avser, skulle innebära att man i lag reglerade dagstidningarnas inre organisation och att man i viss utsträckning införde en skyldighet för tidningsföretagen att offentliggöra nyhetsmaterial som sammanställts av medarbetare i företaget, eventuellt även sådant som tillhandahölls av utomstående personer. Om regler av detta slag inte bara skulle bli vackra och tomma deklamationer, måste det ju också finnas en möjlighet för myndighet att ingripa för att upprätthålla lagen. Tidningsledningen måste också rimligen kunna vägra publicering i vissa fall, t. ex. då det inte finns tillräckliga skäl att hålla uppgifterna för sanna. Man frågar sig då hur tvisten skall lösas i dylika fall, om medarbetaren åberopar en lagstadgad rätt att i vissa fall få publicering till stånd mot tidningsledningens vilja. Man kan vidare fråga sig, om inte lagstiftningen också måste innehålla bestämmelser för att trygga journalistens anställning, för den händelse han på detta sätt råkar i konflikt med tidningsledningen. En lagstadgad publiceringsskyldighet måste vidare inverka på tryckfrihetsförordningens ansvarighetssystem. Det rubbar förutsättningarna för anonymitetsskyddet, som hos oss har ansetts vara av stor betydelse för att säkerställa den fria samhällskritiken. Jag har här endast velat

antydna några av de svårigheter som uppstår, om man slår in på lagstiftningsvägen. Jag tror därför inte att en dylik lagstiftning är den lämpligaste utvägen för att trygga en fri och oberoende information.

Däremot kan andra åtgärder vara av betydelse i detta syfte. Man kan sålunda peka på de ansträngningar som görs från pressorganisationernas sida för att upprätthålla god publicistisk sed. En möjlighet för enskilda journalister att vända sig till ett pressens eget opinionsorgan, t. ex. om han anser att uppgifter som bort komma till allmän kännedom blivit obehörigen undertryckta eller att han blivit utsatt för repressalier på grund av någon publiceringsfråga, skulle inte medföra samma olägenheter och risker som en lagstiftning rörande journalisternas ställning. Det kan vidare framhållas att en praktiskt viktig garanti för att informationen inte blir ensidig och förvanskad ligger i den kontroll olika pressorgan utövar mot varandra. Genom att det finns en mångfald tidningsorgan som företräder olika åsikter och intressen ökas väsentligt den enskildes möjligheter att få framföra åsikter och underrättelser av allmänt intresse.

Härpå anförde

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Jag vill först vända mig till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet med ett tack för interpellationssvaret. Jag vill också omedelbart ha sagt, att jag finner detta svar vara av stort intresse, även om det uppenbarligen inte innebär ett svar i den meningen, att de ytterst intrikata problem, som jag här fäst uppmärksamheten på, därmed kommit närmare sin lösning. Något sådant hade jag inte heller tänkt mig eller ens kunnat ifrågasätta.

Svar på interpellation ang. tryggnad av journalisternas verksamhet i tryckfrihetens anda

Men alldeles oavsett detta tror jag, att det ur många synpunkter kan vara på sin plats att pressens problem någon gång tas upp till belysning så här på riksdagsplanet. Att jag begränsat mig till att rikta uppmärksamheten mot de yrkesarbetande journalisterna och deras arbetsvillkor, och detta egentligen bara från en alldeles speciell synvinkel, den som har med väsentliga pressfrihetsintressen att skaffa, innebär självfallet inte, att jag skulle förmena, att detta är det enda bekymret inom svensk press för närvarande eller att det ens skulle vara det dominerande. Här rycker först och främst en sådan företeelse som den grasserande tidningsdöden in i bilden. Mer skall jag inte säga om den saken, eftersom detta ämne faller utom ramen för vad vi här skall diskutera. Möjligen kunde jag tillägga, att också detta problem avgjort har en sida som anknyter just till det fria ordets ställning nu och för framtiden.

Jag vill också med tillfredsställelse konstatera, att statsrådet i sitt svar visade sig fullt ut beakta de risker, som kan vara att räkna med, när det gäller att i ett för pressen väsentligen nytt och starkt oroande utvecklingsskede garantera en fri nyhetsförmedling och även garantera de redaktionella medarbetarna en ur pressfrihetens synpunkt oberoende och tryggad ställning. Man kan ju med visst fog fråga sig, varför det bara är de ansvariga utgivarna som skall ha sina befogenheter i lag reglerade.

Statsrådet gör det alldeles riktiga påpekandet, att problem av det slag som det här är fråga om, varit aktuella och under efterkrigstiden är aktuella i andra länder, där pressfriheten synes hotad genom en i vissa avseenden betänklig tidningskoncentration. Nu säger statsrådet, att problem beträffande de enskilda medarbetarnas ställning i företaget, vad vårt land beträffar, inte har intagit någon central plats i debatten om pressfriheten. Också detta på-

pekande är riktigt, tror jag, särskilt som justitieministern förser sin tes med det viktiga tillägget, att man i alla fall inte skall bortse från möjligheten av sådana faror. Jag tycker det är väsentligt, att detta särskilt slås fast.

Det var också just detta jag avsåg med min interpellation, d. v. s. i tid peka på möjliga faror. Vi vet inte i dag, hur långt presskoncentrationen kommer att drivas, men vi vet, att i samma mån som fria publicistiska röster förstummas genom nedläggandet av tidningar, den ena efter den andra, större och mindre — härvidlag är ju en djupt tragisk utveckling igång, synlig för alla — så växer uppenbarligen det ansvar, som faller på de tidningar som överlever och fortlever.

Statsrådet pekade på en rad svårigheter, som en lagstiftning beträffande de redaktionella medarbetarnas ställning skulle dra med sig. Jag vill betona, att någon åtgärd, som skulle betyda att tidningarnas inre organisation i lag skulle regleras, har jag för min del aldrig tänkt mig. Den diskussion i fackorganet Journalisten, som jag tillåtit mig särskilt hänvisa till, har ju också bara varit en diskussion kring möjligheten av en lagreglering av något slag, utan att man, såvitt jag kunnat finna, sträckt sig till att på allvar begära en sådan. Men vad man däremot mycket bestämt hävdar, är detta, att den enskilde journalistens rätt och skyldighet att lämna saklig information måste på något sätt kunna tryggas. Det kan kanske här vara onödigt att påpeka, men jag gör det ändå för undvikande av varje som helst missförstånd, att vad som avses, rimligtvis inte är en frihet för den enskilde journalisten till ett rent åsiktsmässigt inflytande över den tidning, där vederbörande är anställd. Det kan ju aldrig komma i fråga, att den enskilde medarbetaren t. ex. skulle kunna uppträda mot sin tidnings politiska linje eller ideologiska program. Men det är ju som

Svar på interpellation ang. tryggande av journalisternas verksamhet i tryckfrihetens anda

sagt någonting helt annat, som här inte behöver diskuteras.

Om man ställer sig kritisk till tanken på lagtvång i detta sammanhang, alltså lagreglering i en strikt och konsekvent utformning med straffhot m. m. — och jag tror man här har anledning ställa sig kritisk — skulle det ändå kunna vara tänkbart med ett, låt mig säga, principstadgande i tryckfrihetsförordningens anda, med exempelvis regeringsformens § 16 som mönster. Detta skulle, menar jag, för journalistkåren kunna innebära ett visst stöd. Jag tycker, att detta kunde vara ett uppslag, värt att pröva, och det skulle väl inte behöva bli fråga endast om vackra och tomma deklamationer, som statsrådet nämnde nyss.

Jag skall inte närmare ingå på spörsmålet, huruvida det intresse, som på sistone kommit till starkt uttryck, när det gäller denna speciella tryckfrihetsfråga, möjligen sammanhänger med att man på sina håll förmärkt en växande tendens till obehörig påverkan. Jag skall på den punkten inte uttala någon bestämdare åsikt. Man skulle här komma in på en diskussion av ömtåliga konkreta fall och det bör kanske undvikas, hur lockande det än vore. Men eftersom hälsan tiger still och det här alltså uppenbarligen inte är fråga om något stillatigande, så bör man kanske ändå ha lov dra den slutsatsen, att förhållandena på detta område inte är i allo tillfredsställande.

Herr talman! Jag har bara velat göra dessa randanmärkningar till justitieministerns framställning, som jag — det skall ännu en gång upprepas — finner både intressant och betydelsefull. Det är alltid av värde, när väsentliga problem ställs under debatt och får sin belysning, såsom nu skedde i statsrådets svar. Jag ber alltså att än en gång få tacka för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10

Föredrogs statsutskottets memorial nr 138, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 11

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 317, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 318, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen;

nr 320, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för budgetåret 1957/58 till statlig och enskild upplysningsverksamhet m. m. vid 1957 års folkomröstning samt till administration av denna jämte i ämnet väckta motioner;

nr 321, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statstjänstemännens löner under åren 1957 och 1958 m. m.;

nr 331, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1957/58 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 332, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1957/58 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster;

nr 333, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa avsättningar till budgetutjämningsfonden; och

nr 334, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57; samt

från jordbruksutskottet:

nr 337, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Befrämjande

av landsbygdens elektrifiering jämte i ämnet väckta motioner;

nr 338, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 339, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i

personalförteckningen för domänverket m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 12.57.

In fidem
Gunnar Britth

Fredagen den 31 maj

Kl. 11.00

§ 1

Anställdes, jämlikt § 65 riksdagsordningen, omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 141 föreslagna, av riksdagens båda kamrar godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 171 och II: 219 till *Fondering för framtida pensionsändamål* för budgetåret 1957/58 under femte huvudtiteln anvisa ett anslag av 275 000 000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 171 och II: 219 till *Fondering för framtida folkpensionsändamål* för budgetåret 1957/58 under femte huvudtiteln anvisa ett anslag av 275 000 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst om-

röstningsapparat, och utföll densamma med 99 Ja och 98 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 66 Ja och 45 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller 99 Ja och 98 Nej, sammanräkningen visade 165 Ja och 143 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

§ 2

Justerades protokollen för den 24 innevarande maj.

§ 3

Föredrogs statsutskottets memorial nr 139, angående statsregleringen för budgetåret 1957/58.

Punkterna 1—12

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 13 och 14

Lades till handlingarna.

Punkten 15

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 16

Lades till handlingarna.

Punkten 17

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 4:o), 5:o), 11:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 319, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1957/58 till Fondering för framtida pensionsändamål;

nr 335, angående statsregleringen för budgetåret 1957/58; och

nr 336, med överlämnande av riksstat för budgetåret 1957/58;

från första lagutskottet:

nr 362, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 4:o), 5:o), 11:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; samt

från tredje lagutskottet:

nr 365, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fiskearrenden m. m., *dels* ock i ämnet väckta motioner.

§ 6

Justerades protokollsutdrag.

§ 7

Herr TALMANNEN anförde:

Efter samråd med första kammarens talman vill jag meddela, att riksdagens höstsession kommer att ta sin början onsdagen den 16 oktober, då kammaren sammanträder klockan 14. Kallelse kommer på sedvanligt sätt att ske genom annonsering och tillkännagivande i radio.

Vårsessionens arbete är med detta plenum avslutat. Vi kan med tillfredsställelse notera att vi på ett hedersamt sätt lyckats skilja oss från den betydande arbetsbörda, som även i denna sessions slutskede åvilat oss.

Sommarferierna kommer väl för de flesta av kammarens ledamöter att i hög grad splittras genom den folkomröstning, som beslutats äga rum kort före höstsessionens början. Det till trots vill jag hoppas att tillfälle skall ges ledamöterna att njuta av vår sköna nordiska sommar och ur denna hämta nya krafter för det kommande arbetet.

Vårsessionen är härmed slut.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 11.12.

In fidem
Gunnar Britth

Onsdagen den 12 juni

Kl. 12.00

Jämlikt bestämmelse i § 5 riksdagsstadgan hade tillkännagivande blivit vederbörligen utfärdat därom, att justering av de kammarens protokoll, vilka vid vårsessionens slut återstode ojusterade, komme att denna dag kl. 12.00 försiggå i kammarens justeringsrum; och tillstädeskommo därvid följande ledamöter:

Herr *Pettersson* i Dahl,

- » *Persson* i Växjö,
- » *Brandt* och
- » *Carbell*.

Protokollen för den 25, den 27, den 28, den 29 och den 31 nästlidna maj upplästes för justering och blevo av kammarens tillstädesvarande ledamöter godkända.

In fidem
Gunnar Britth
